# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 1 · ਵਪਾਰਕ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰ (Nature and Scope of Business Economics) · 65 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.0 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 1.01 – 1.14 | 14 | ★★★ |
| 1.1 | Business Economics ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ (Definitions) | 1.15 | 1 | ★ |
| 1.2 | Business Economics ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ (Nature) | 1.16 – 1.29 | 14 | ★★★ |
| 1.3 | Business Economics ਦਾ ਖੇਤਰ (Scope) | 1.30 – 1.33 | 4 | ★★ |
| 1.4 | Economics ਅਤੇ Business Economics ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ (Difference) | 1.34 – 1.35 | 2 | ★ |
| 2.0 | ਕਿਸੇ Economy ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (Basic Problems) | 1.36 – 1.43 | 8 | ★★★ |
| 2.1 | Capitalist Economy (ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ) | 1.44 – 1.52 | 9 | ★★★ |
| 2.2 | Socialist Economy (ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ) | 1.53 – 1.60 | 8 | ★★★ |
| 2.3 | Mixed Economy (ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ) | 1.61 – 1.65 | 5 | ★★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

| **ਕਾਰਡ 1.01** T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.0.2 · Scanner Q8 · SM p.1.2 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**"Economics"** ਸ਼ਬਦ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ? | ਜਵਾਬ<br>ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ **'Oikonomia'** ਤੋਂ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ **ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ (household)**.<br>19ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ **'Political Economy'** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **OIKOS = ਘਰ.** Economics ਘਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਘਰ ਦੇ ਬਟੂਏ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ. "Political" ਇਸਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਉਪਨਾਮ ਸੀ.

| **ਕਾਰਡ 1.02** T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 1.0.1 · Scanner Q1, Q4, Q7 · SM p.1.2 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਹੜੀ ਪੁਸਤਕ **Economics ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਆਧੁਨਿਕ ਰਚਨਾ (first modern work)** ਹੈ? ਇਹ ਕਿਸਨੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਲਿਖੀ? | ਜਵਾਬ<br>**'An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations'** (1776), ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ **'The Wealth of Nations'** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.<br>ਲੇਖਕ: **Adam Smith**.<br>Q7 ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ Engels, Marx ਅਤੇ J.B. Say ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਮਿਥ ਨੇ ਵੈਲਥ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ 1776 ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ** — ਅੰਕ 1776 ਯਾਦ ਰੱਖੋ (S-W-W-1776). Marx ਅਤੇ Engels ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, The Communist Manifesto (Unit 2).

| **ਕਾਰਡ 1.03** T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.0.3, 1.1.4 · Scanner Q2 (also 1.1 Q4, Q6) · SM p.1.3 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਹੜੇ **ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥ** Economics ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>(i) ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ **ਅਸੀਮਤ ਇੱਛਾਵਾਂ (unlimited wants)** ਹਨ.<br>(ii) ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ **ਸਾਪੇਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਰਲੱਭ (relatively scarce)** ਹਨ.<br>MCQ ਜਾਲ: wants **unlimited** ਹਨ, ਕਦੇ "limited" ਨਹੀਂ, ਅਤੇ resources **relatively scarce** ਹਨ, ਕਦੇ "unlimited" ਜਾਂ "abundant" ਨਹੀਂ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਛਾਵਾਂ ਵੱਡੀਆਂ, ਬਟੂਆ ਛੋਟਾ.** ਦੋ ਤੱਥ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ. (Wants Wide, Wallet Weak.)

| **ਕਾਰਡ 1.04** T 1.0 · ਧਾਰਨਾ | SM figure · No direct Q · SM p.1.5 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>"Economic Problem" ਦੇ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ **ENDS** ਅਤੇ **MEANS** ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Ends:** ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਮਤ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ, ਅਤੇ **ਦਰਜਾਬੱਧ ਜਾਂ ਤਰਜੀਹੀ (graded or prioritised)** (ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ).<br>**Means: ਸੀਮਤ (limited)**, ਅਤੇ **ਬਦਲਵੀਆਂ ਵਰਤੋਂ (alternative uses)** ਵਾਲੇ.<br>ਅਸੀਮਤ ends ਦਾ ਸੀਮਤ means ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਣ ਨਾਲ **resources ਦੀ scarcity** ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Ends ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣ **U-V-G**: Unlimited, Varied, Graded. Means ਦੇ ਦੋ ਗੁਣ **L-A**: Limited, Alternative uses.

## ਕਾਰਡ 1.05 T 1.0 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.0.4 · Scanner Q3, Q6, Q16 · SM p.1.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economics ਵਿੱਚ scarcity **absolute** ਹੈ ਜਾਂ **relative**? ਕੀ Law of Scarcity ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Scarcity **wants ਦੇ ਸਾਪੇਖ (relative)** ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ absolute ਨਹੀਂ.

ਵਸਤਾਂ ਇਸ ਲਈ scarce ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ **wants ਲਈ ਨਾਕਾਫ਼ੀ** ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ (Q3).

Law of Scarcity ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ **ਖਪਤਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ wants ਕਦੇ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ** (Q16). ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਗਰੀਬ ਜਾਂ socialist economies ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Scarce ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੈਣਾ, ਸਾਮਾਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ.** ਅਰਬਪਤੀ ਨੂੰ ਵੀ scarcity ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.06 T 1.0 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.0.5 · Scanner Q5, Q9 · SM p.1.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**ਸਾਰੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ** ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Resources ਦੀ scarcity** ਸਾਰੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ (Q5).

Scarcity ਤੋਂ **economic problems** ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (Q9), ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਨਹੀਂ.

Q5 ਵਿੱਚ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ "Unlimited wants" ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੋਈ scarcity ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਕੋਈ Economics ਨਹੀਂ.** Wants ਤੀਲੀ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ; scarcity ਉਹ ਅੱਗ ਹੈ ਜੋ ਬਲਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.07 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.0.5, 1.0.6 · Scanner Q12, Q13, Q17 · SM p.1.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਅਸੀਮਤ ends ਅਤੇ ਸੀਮਤ means ਕਿਹੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਹਰ ਅਜਿਹੀ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**CHOICE** ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ (Q17), ਨਾ ਕਿ distribution ਜਾਂ scarcity ਦੀ.

ਹਰ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ **trade-off** ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਪਾਉਣ ਲਈ ਦੂਜੀ ਛੱਡਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਝਪਕੀ ਲੈਣਾ, university ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਇੱਕ trade-off ਹੈ (Q13: ਇਹ ਸਾਰੇ).

"ਇਹ _____ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਸੀਮਤ ਪਰ resources ਸੀਮਤ ਹਨ" **Scarcity** ਹੈ (Q12).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **E-C-T: Ends ∞ → Choice → Toll (ਕੀਮਤ).** ₹1,000 ਦੇ ਜਨਮ-ਦਿਨ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਓ: ਪਾਰਟੀ, ਪੁਸ਼ਾਕ, ਫ਼ਿਲਮ ਜਾਂ ਕਿਤਾਬ? ਇੱਕ ਚੁਣਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਾਕੀ ਛੱਡਣੇ.

## ਕਾਰਡ 1.08 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.0.7 · Scanner Q11 · SM p.1.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Rational choice** (rational decision-making) ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਉਹ ਵਿਕਲਪ ਜੋ **ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ (greatest satisfaction)** ਦੇਵੇ. ਖਪਤਕਾਰ **ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੱਧਰ (highest possible level of satisfaction)** ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (Q11, key (d)).

Q11 ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ("without error", "consistent with one's goal", "never vary") ਸਹੀ key ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **R → S: Rational ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ Satisfaction ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ (Reaching maximum Satisfaction).**

## ਕਾਰਡ 1.09 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

SM text · No direct Q · SM p.1.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM ਵਿੱਚ **Economics ਦੇ ਅਧਿਐਨ** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ resources ਦੀ ਕੁਸ਼ਲ ਵਰਤੋਂ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Economics ਉਨ੍ਹਾਂ **ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਪੇਖ ਤੌਰ 'ਤੇ scarce resources ਵੰਡੇ (allocated) ਜਾਂਦੇ ਹਨ**, ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ, ਅਸੀਮਤ wants ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਣ.

Resources ਦੀ ਕੁਸ਼ਲ ਵਰਤੋਂ ਤਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ **ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀਆਂ ਵਰਤੋਂ (highest valued uses)** ਵਿੱਚ ਲਾਏ ਜਾਣ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ₹1,000 ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ: ਉਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਲਾਓ ਜਿੱਥੇ ਉਹ **ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁੱਲ** ਦੇਵੇ. ਇਹੀ ਨਿਯਮ ਪੂਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.10 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

SM text · No direct Q · SM pp.1.3–1.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

"scarce resources ਅਤੇ unlimited wants" ਵਾਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ **ਅਧੂਰੀ** ਕਿਉਂ ਹੈ? Economics ਹੋਰ ਕਿਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ **resources ਸਥਿਰ (fixed)** ਹਨ. ਦੋ ਆਧੁਨਿਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:

- ਉਤਪਾਦਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ **Growth** (ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ, ਕੱਚਾ ਮਾਲ, plant, ਬਿਹਤਰ ਹੁਨਰ).
- Resources ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ **Fluctuations**: ਨਾਕਾਫ਼ੀ demand ਕਾਰਨ output ਡਿੱਗਿਆ ਅਤੇ resources ਵਿਹਲੇ ਰਹੇ (Global Financial Crisis 2007, Corona Pandemic 2019).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Economics ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ: **A-G-S: Allocate · Grow · Steady** (ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨਾ).

## ਕਾਰਡ 1.11 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.0.8 · Scanner Q15 · SM p.1.2

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Business** ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ **Non-Profit Organisations** ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Business ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ ਜੋ **net value added** (ਵਾਧੂ ਜਾਂ profit) ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

NPOs ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਿੱਜੀ profit ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਹ **ਸਮਾਜਿਕ ਲਾਭ (social benefit)** ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ.

Q15 key: **ਦਾਨੀ dispensary ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ** ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Business → Profit. NPO → ਲੋਕ-ਭਲਾਈ.** ਦੋਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 1.12 T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.0.9, 1.1.2 · Scanner Q10 (also 1.1 Q2, Q5) · SM p.1.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Business Economics** ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਨਾਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ Micro ਹੈ ਜਾਂ Macro?

ਜਵਾਬ

**Business Economics = Managerial Economics = Applied Economics.**

ਇਹ **economic theory ਨੂੰ business practice ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ**: economic theory ਅਤੇ decision science ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਹ ਜਾਂਚਣ ਲਈ ਕਿ ਕੋਈ organisation ਆਪਣੇ ਟੀਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ (Q10).

ਇਹ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ **Micro Economics** ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ (1.1 Q5).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **B-M-A: Business = Managerial = Applied.** ਤਿੰਨ ਨਾਂ, ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾ, ਜੜ੍ਹ Micro ਵਿੱਚ.

## ਕਾਰਡ 1.13 T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.3 · Scanner Q14 (also 1.1 Q3) · SM p.1.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business Economics **risk and uncertainty** ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਸਾਧਨ ਵਰਤਦਾ ਹੈ? Quantitative techniques ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

**ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਸਾਧਨ, ਜਿਵੇਂ break-even analysis** (Q14).

Techniques: **linear programming, regression, capital budgeting, break-even, cost analysis.**

ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੁੱਧ theory, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ macro policy ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ L-R-C-B-C:** ਪੰਜ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਇਸ ਵਾਕ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰੋ — "Large Rabbits Chew Big Carrots." (Linear, Regression, Capital budgeting, Break-even, Cost.)

## ਕਾਰਡ 1.14 T 1.0 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ All of 1.0 · Scanner Q1–Q17 · SM pp.1.2–1.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 1.0 ਨੂੰ Economics ਦੇ ਮੂਲ ਤੋਂ Business Economics ਤੱਕ **ਇੱਕ ਲੜੀ (one chain)** ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਓ.

ਜਵਾਬ

**Oikonomia** (household) → **Adam Smith, 1776** → **unlimited wants + scarce means** → **scarcity** → **choice** → **trade-off** → **rational choice** (ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ satisfaction) → **Business Economics** (applied, Micro-based).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਕਹਾਣੀ:** ਆਪਣੇ ਘਰ (Oikonomia) ਵਿੱਚ Adam Smith ਨੇ 1776 ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਬਟੂਆ ਤੰਗ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਦਲੇ ਦੂਜੀ ਛੱਡਣੀ ਪਈ. ਉਸਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵਾਲਾ rational ਵਿਕਲਪ ਚੁਣਿਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ business 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ.

## ਕਾਰਡ 1.15 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.1 · Scanner Q1 · SM p.1.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Business Economics** ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਿਸਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤੀ?

ਜਵਾਬ

**Joel Dean** (Q1). ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ Alfred Marshall, Adam Smith ਅਤੇ L. Robbins ਹਨ.

ਉਸਨੇ ਇਸਨੂੰ **business policies ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ economic analysis ਦੀ ਵਰਤੋਂ** ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ.

SM ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ: ਉਹ business decisions ਲੈਣ ਲਈ economic analysis ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ **organisation ਦੇ scarce resources ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਵਰਤੋਂ (best use)** ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Dean = Decisions.** D ਫ਼ਾਰ Dean, D ਫ਼ਾਰ Decisions: ਹਰ business decision ਦੇ ਪਿੱਛੇ economic analysis ਬੈਠਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.16 T 1.2 · ਭੁਲਨਾ

★★★ OL 1.2.1, 1.2.2 · Scanner Q1, Q7, Q9, Q11, Q12, Q14, Q25 · SM p.1.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economics ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? **Micro** ਅਤੇ **Macro Economics** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

Economics = **Micro + Macro** (Q25). Family structure ਇੱਕ sociological concept ਹੈ, Economics ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ (Q1).

- **Micro: individual units** (consumers, firms) ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਉਹ scarce resources ਦੀ allocation ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਇਸਨੂੰ **price theory** ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (Q9, Q12, Q14; allocation of resources, Q7).
- **Macro:** output, employment, ਕੁੱਲ consumption, saving ਅਤੇ investment ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ aggregates ਰਾਹੀਂ **ਪੂਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ**; ਇਸਨੂੰ **aggregate economics** ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (Q11).

Micro ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਆਪਕ economic environment ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Micro = ਇੱਕ ਰੁੱਖ. Macro = ਪੂਰਾ ਜੰਗਲ.**

## ਕਾਰਡ 1.17 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.3 · Scanner Q18, Q26, Q29, Q42, Q46 · SM p.1.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Micro Economics ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ **ਛੇ ਖੇਤਰ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Product pricing**; **consumer behaviour**; **factor pricing**
- **ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ (economic conditions of a section of people)**; **firms ਦਾ ਵਿਹਾਰ (behaviour of firms)**; **industry ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਜਾਂ ਟਿਕਾਣਾ (location of industry)**

Q46 key: product pricing ਅਤੇ factor pricing ਦੋਵੇਂ Micro ਹਨ. ਸਟੀਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਉਜਰਤ, firm ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ product ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ Micro ਮੱਦਾਂ ਹਨ (Q18).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **P-C-F-C-B-L:** ਯਾਦ ਕਰੋ "Please Check Final Costs Before Leasing" = Pricing of product, Consumer, Factor pricing, Conditions of a section, Behaviour of firms, Location.

## ਕਾਰਡ 1.18 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.4 · Scanner Q15, Q19, Q29, Q36, Q44 · SM p.1.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Macro Economics ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ **ਛੇ ਖੇਤਰ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **National income ਅਤੇ national output**; **general price level ਅਤੇ interest rates**
- **Balance of trade (BoT) ਅਤੇ balance of payments (BoP)**; **currency ਦਾ ਬਾਹਰੀ ਮੁੱਲ (external value of currency)**
- **Savings ਅਤੇ investment ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਪੱਧਰ**; **employment ਦਾ ਪੱਧਰ ਅਤੇ economic growth ਦੀ ਦਰ**

Keys: general price level ਅਤੇ interest rates (Q19); BoT ਅਤੇ BoP (Q36); external value of currency (Q44); ਸਮੁੱਚੀ savings ਅਤੇ investment (Q29). Q15 ਵਿੱਚ national income, price level ਅਤੇ employment Macro ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **N-G-B-E-S-E:** National income, General price level, Balance of trade/payments, External value of currency, Savings and investment, Employment and growth. ਛੇ ਡਾਇਲਾਂ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ dashboard ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਓ.

## ਕਾਰਡ 1.19 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.2.3, 1.2.4 · Scanner Q15, Q18, Q26, Q37, Q38, Q41, Q42 · SM pp.1.8–1.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

"NOT Micro" ਅਤੇ "NOT Macro" ਵਾਲੇ MCQs ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਘੁਸਪੈਠੀਏ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**NOT Macro** (ਮੱਦ Micro ਹੈ): **consumer behaviour** (Q15) ਅਤੇ **behaviour of firms** (Q41).

**NOT Micro** (ਮੱਦ Macro ਹੈ): **general price level** (Q18), **general price level ਅਤੇ interest rates** (Q42), **foreign exchange rate** (Q26), **aggregate consumption** (Q37), **business cycles ਦਾ ਪੜਾਅ (stage of business cycles)** (Q38).

ਨਿਯਮ: ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਇੱਕ firm = Micro; ਪੂਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ = Macro.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Firms ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ = Micro; ਪੂਰਾ ਦੇਸ਼ = Macro.** "general", "overall" ਅਤੇ "aggregate" ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ Macro ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 1.20 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.2.2, 1.2.3, 1.2.4 · Scanner Q6, Q17, Q24, Q36, Q40 · SM pp.1.8–1.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Case-based MCQ ਵਿੱਚ **Micro ਜਾਂ Macro** ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ?

ਜਵਾਬ

**Micro:** ਇੱਕ consultant ਜੋ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਲੋੜ, consumer behaviour ਅਤੇ product pricing ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q17); ਇੱਕ ice cream firm ਜੋ ਪਸੰਦਾਂ, pricing, ਉਜਰਤਾਂ ਅਤੇ outlet ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q40).

**Macro:** ਉੱਚੀ corporate tax ਦਰ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ unemployment ਦਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ (Q6); ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ COVID-19 ਦਾ ਅਸਰ (Q24); Finance Minister ਦਾ BoT ਅਤੇ BoP 'ਤੇ ਬਿਆਨ (Q36).

Firm-level ਫ਼ੈਸਲੇ Micro ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਪੂਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ Macro ਵੱਲ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦੁਕਾਨ ਜਾਂ ਸੰਸਦ?** ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਜੋ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਉਹ Micro; Finance Minister ਜੋ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਉਹ Macro.

## ਕਾਰਡ 1.21 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.5, 1.2.6, 1.2.7 · Scanner Q2, Q3, Q4, Q45, Q47 · SM pp.1.9–1.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business Economics ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ **ਅੱਠ ਨੁਕਤੇ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Science**; **Micro Economics 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ (based on Micro Economics)**; **Macro analysis ਦੇ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ (incorporates elements of Macro analysis)**; **Art**
- **Markets ਅਤੇ private enterprise ਦੀ theory** ਵਰਤਦਾ ਹੈ; ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ **Pragmatic**; **Interdisciplinary**; **Normative**

MCQ keys: science, macro elements, interdisciplinary (Q47) ਅਤੇ art, interdisciplinary, normative (Q3) = **All of the above**; normative ਅਤੇ interdisciplinary = **Both** (Q4); Micro ਅਤੇ Macro environment = **Both** (Q2); theory ਦਾ ਵਿਹਾਰਕ ਉਪਯੋਗ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਾਧਨ = **Both** (Q45).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **S-M-M-A-M-P-I-N:** "Students Must Memorise All Major Points In Nature" = Science, Micro, Macro, Art, Markets, Pragmatic, Interdisciplinary, Normative. ਅੱਠ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਨੁਕਤੇ.

## ਕਾਰਡ 1.22 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.2.8 · Scanner Q10, Q16, Q23, Q27 · SM pp.1.9–1.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business Economics ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ **pragmatic** ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Micro Economics** ਅਮੂਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਿਧਾਂਤਕ (theoretical) ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ **ਗ਼ੈਰ-ਯਥਾਰਥਵਾਦੀ assumptions (unrealistic assumptions)** ਹੇਠ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

**Business Economics** pragmatic ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ **ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਹਾਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਜੋ firms ਨੂੰ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ** (Q16 key (a)). ਇਹ theory ਅਤੇ practice ਵਿਚਲੀ ਖਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰਦਾ ਹੈ.

Business Economics ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ **Pragmatic** ਹੈ (Q10, Q27). "_____ in approach ਵਿਹਾਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ" = **Pragmatic** (Q23).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Pragmatic = ਵਿਹਾਰਕ.** Micro ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦਾ ਚੋਗਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ; Business Economics ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਬੂਟ.

## ਕਾਰਡ 1.23 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.2.6, 1.2.8 · Scanner Q28, Q35 · SM p.1.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ "abstract and purely theoretical" Business Economics ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਪੂਰਾ ਕਰੋ: pragmatic ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ, Micro abstract ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ____ ਹੈ ਅਤੇ ____ assumptions ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

"**Abstract and purely theoretical**" Business Economics ਦਾ ਵਰਣਨ **ਨਹੀਂ** ਕਰਦਾ; ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ Micro Economics ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ (Q35 key (b)).

Q28: Micro abstract ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ **theoretical** ਹੈ ਅਤੇ **unrealistic** assumptions ਲੈਂਦਾ ਹੈ (key (c)).

Normative ਹੋਣਾ, art ਹੋਣਾ ਅਤੇ Macro ਦੇ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ Business Economics ਦੇ ਸਹੀ ਵਰਣਨ ਹਨ (Q35).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Micro = T-U (Theoretical, Unrealistic). Business Economics = P-R (Practical, Real).** ਜੋੜੀਆਂ ਮਿਲਾਓ; ਕਦੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰਲਾਓ.

## ਕਾਰਡ 1.24 T 1.2 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q8, Q22, Q33 · SM p.1.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Positive** ਅਤੇ **Normative** economics ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

**Positive (pure science): "ਜੋ ਹੈ (what is)"** ਦੱਸਦਾ ਹੈ; **cause and effect** ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ; **ਕੋਈ value judgement ਨਹੀਂ**; ਵਰਣਨਾਤਮਕ (descriptive) (Q8).

**Normative: "ਜੋ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (what ought to be)"** ਦੱਸਦਾ ਹੈ (what should be, Q22); ਇਸ ਵਿੱਚ **value judgements** ਹੁੰਦੇ ਹਨ; **prescriptive**; **welfare** ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q33).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **IS ਬਨਾਮ OUGHT.** Positive = **is** (ਸ਼ੀਸ਼ਾ, ਜੋ ਤੱਥ ਦਿਖਾਏ); Normative = **ought** (ਸੂਚਕ-ਪੱਥਰ, ਜੋ ਰਾਹ ਦੱਸੇ).

| **ਕਾਰਡ 1.25** T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q5, Q30, Q43 · SM p.1.10 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>MCQ ਵਿੱਚ **normative statement** ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ? | ਜਵਾਬ<br>**ought to / should / should be** ਲੱਭੋ: ਇਹ ਇੱਕ value judgement ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.<br>Q5: Radhe, "The Government **ought to** guarantee that our income will not fall". Q30: ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ part-time ਘੰਟੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ 25 ਤੱਕ **ਵਧਾਏ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ**. Q43: ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਲਈ healthcare **ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ**.<br>ਤੱਥ ਜਾਂ cause-and-effect ਵਾਲੇ ਕਥਨ **positive** ਹੁੰਦੇ ਹਨ: ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਨੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਖ਼ਰਾਬ ਕੀਤੀ, ਕੀਮਤ ਵਧਣ ਨਾਲ ਘੱਟ supply ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q5); ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਜਾਮ ਲੱਗਦੇ ਹਨ (Q30); ਉੱਚੀਆਂ interest rates ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (Q43). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Should = Normative; is / will = Positive.** ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ data ਨਾਲ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; "should" ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 1.26** T 1.2 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q20, Q32, Q52 · SM p.1.10 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Taxation ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲੂ **normative** ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ **positive**? | ਜਵਾਬ<br>**Normative:** tax ਦੀ **ਨਿਰਪੱਖਤਾ (fairness)**, ਜੋ ਇੱਕ value judgement ਹੈ (Q20 key (a); Q32 key (c); Q52 key (b)).<br>**Positive:** tax ਦੀ **incidence** ਅਤੇ **ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ (incentives to work) 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਅਸਰ**, ਜੋ ਤੱਥਾਤਮਕ ਅਤੇ ਮਾਪਣਯੋਗ ਹਨ.<br>ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ: "incidence", "incentive to work" ਅਤੇ "all of the above". |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Fair = Value = Normative.** ਕੌਣ ਭਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ ਘੱਟ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੱਥ ਹਨ; ਇਹ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਰਾਇ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 1.27** T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.2.10, 1.4.2 · Scanner Q3, Q4, Q31, Q51 · SM pp.1.10–1.11; table p.1.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀ Business Economics positive ਹੈ ਜਾਂ normative? Nature ਵਾਲਾ ਪਾਠ ਅਤੇ Economics-vs-BE ਦੀ table ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Nature ਦਾ ਪਾਠ:** Business Economics ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ **normative ਜਾਂ prescriptive** ਹੈ, ਪਰ ਸਹੀ decision rules ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸਨੂੰ **positive** theory ਵੀ ਵਰਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਪਰ **normative 'ਤੇ ਵੱਧ ਜ਼ੋਰ** ਦੇ ਨਾਲ.<br>**1.4 ਦੀ Table:** Economics positive ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ normative ਵੀ; Business Economics "**only normative**" ਹੈ.<br>MCQ keys: "both positive as well as normative" (Q31 key (d)); "prescribes what ought to be done" (Q51 key (a)); normative ਅਤੇ interdisciplinary = both (Q4); art, interdisciplinary, normative = all (Q3). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਦੋ ਟੋਪੀਆਂ, ਇੱਕ ਸਿਰ:** ਇਹ normative ਟੋਪੀ ਵੱਧ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਥ ਪਰਖਣ ਵੇਲੇ positive ਟੋਪੀ. Table ਦਾ "only" ਇੱਕੋ ਅਪਵਾਦ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.28 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.2.11 · Scanner Q39 · SM p.1.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਗਲਤ ਹੈ: "Business Economics is the applied branch of Economics" ਜਾਂ "Economics is an applied branch of Business Economics"?

ਜਵਾਬ

ਗਲਤ: "**Economics is an applied branch of Business Economics**". ਇਹ **ਉਲਟਾ (reversed)** ਹੈ (Q39 key (c)).

ਸਹੀ: Business Economics, Economics ਦੀ **applied branch** ਹੈ, ਇਸਦਾ **ਸੀਮਤ ਖੇਤਰ (narrow scope)** ਹੈ, ਇਹ demand ਅਤੇ supply ਵਰਗੇ **micro-level ਮਸਲਿਆਂ** ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ **ਕਿਸੇ business entity ਵਿੱਚ decision making** ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬੱਚਾ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਮਾਪਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ.** Economics ਮਾਪਾ ਹੈ; Business Economics ਉਸਦਾ applied ਬੱਚਾ.

## ਕਾਰਡ 1.29 T 1.2 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ All of 1.2 · Scanner Q1–Q52 · SM pp.1.8–1.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 1.2 ਨੂੰ Economics ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਤੋਂ applied branch ਤੱਕ **ਇੱਕ ਲੜੀ (one chain)** ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਓ.

ਜਵਾਬ

**Economics = Micro + Macro** → **Micro** (individual units, price theory) → **Macro** (aggregates) → Business Economics **Micro 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ** ਹੈ ਅਤੇ **Macro ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ** ਹੈ.

→ **Science · Art · Markets · Pragmatic · Interdisciplinary · Normative** → positive = **is**, normative = **ought** → Business Economics, Economics ਦੀ **applied branch** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** ਇੱਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ (Micro) ਆਪਣੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ Finance Minister ਦਾ ਬਜਟ (Macro) ਵੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ. ਉਹ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ, ਵਿਹਾਰਕ ਵੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਜਾਣਕਾਰ ਵੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.30 T 1.3 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 1.3.1 · Scanner Q7 · SM p.1.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ **ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ** 'ਤੇ economic theory ਸਿੱਧੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਾਖਾ ਹੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Internal ਜਾਂ operational ਮਸਲੇ:** organisation ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ **management ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ** ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ-ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ; **Micro Economics** ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

**External ਜਾਂ environmental ਮਸਲੇ:** firm ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ economic environment ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ; **Macro Economics** ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

Q7: market structure ਅਤੇ pricing analysis **Internal scope** ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਫਾਟਕ ਦੇ ਅੰਦਰ = Micro; ਫਾਟਕ ਦੇ ਬਾਹਰ = Macro.** Management ਸਿਰਫ਼ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਫਾਟਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.31 T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.3.2 · Scanner 1.2 Q38; 1.3 Q3, Q7 · SM pp.1.11–1.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Firm ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੀਆਂ **ਅੱਠ Micro Economic theories** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Demand analysis ਅਤੇ forecasting**; **production ਅਤੇ cost analysis**; **inventory management**; **market structure ਅਤੇ pricing policies**
- **Resource allocation**; **capital ਅਤੇ investment decisions ਦੀ theory**; **profit analysis**; **risk ਅਤੇ uncertainty analysis**

Demand analysis, production ਅਤੇ cost analysis ਅਤੇ inventory management Micro ਹਨ (1.2 Q38); ਉੱਥੇ Macro ਘੁਸਪੈਠੀਆ business cycle ਦਾ ਪੜਾਅ ਹੈ. Cost analysis, demand analysis ਅਤੇ inventory management scope ਵਿੱਚ ਹਨ (1.3 Q3).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ D-P-I-M-R-C-P-R:** ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ — "Detectives Probe Inventory, Markets, Resources, Capital, Profit, Risk" = Demand, Production, Inventory, Market structure, Resource allocation, Capital, Profit, Risk.

## ਕਾਰਡ 1.32 T 1.3 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.3.2 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q5 · SM pp.1.11–1.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business Economics ਦੇ scope ਵਿੱਚ **ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਨਹੀਂ** ਆਉਂਦੀਆਂ?

ਜਵਾਬ

**Accounting standards** (Q1, Q5) ਅਤੇ **cost standard** (Q3) scope ਵਿੱਚ **ਨਹੀਂ** ਆਉਂਦੇ.

Scope ਦੇ ਅੰਦਰ: capital budgeting, risk analysis, business cycle (Q1, Q5); cost analysis, demand analysis, inventory management (Q3).

Q4: Applied Economics ਦੀਆਂ quantitative techniques ਵਿੱਚੋਂ **economic analysis** ਹੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ **ਨਹੀਂ** ਹੈ; regression analysis, capital budgeting ਅਤੇ linear programming ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Analysis ਅੰਦਰ, standards ਬਾਹਰ.** Scope ਵਾਲੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ "standards" ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਲਾਲ ਝੰਡੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.33 T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.3.3 · Scanner 1.3 Q1, Q6 · SM p.1.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ **ਸੱਤ macro-economic factors** ਦੱਸੋ. Management ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Economic system** ਦੀ ਕਿਸਮ; **business cycle** ਦਾ ਪੜਾਅ; **national income, employment, prices, saving ਅਤੇ investment** ਦੇ ਆਮ ਰੁਝਾਨ
- ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ **economic policies**; **central banks, financial sector ਅਤੇ capital market** ਦਾ ਕੰਮਕਾਜ; **socio-economic organisations** (trade unions, producer ਅਤੇ consumer unions, cooperatives); **ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਹੌਲ (social and political environment)**

Management ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ factors 'ਤੇ **ਕੋਈ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ** (Q6), ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾੜੇ ਅਸਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ policies ਨੂੰ fine-tune ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. Business cycle ਇੱਕ macro factor ਹੈ (Q1).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਮੌਸਮ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ:** ਮੌਸਮ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ (macro factors); ਛਤਰੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ (policy ਨੂੰ fine-tune ਕਰਨਾ). ਗਿਣਤੀ ਯਾਦ ਰੱਖੋ: **7** factors.

## ਕਾਰਡ 1.34 T 1.4 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 1.2.11, 1.4.2 · Scanner 1.2 Q39 · SM p.1.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Table ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ **Economics** ਅਤੇ **Business Economics** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ: meaning, character, main task, nature, scope ਅਤੇ branches.

ਜਵਾਬ

- **Meaning:** Economics ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ economic principles ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ; Business Economics ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ **ਲਾਗੂ (apply)** ਕਰਦੀ ਹੈ.
- **Character:** Economics micro ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ macro ਵੀ; Business Economics ਦਾ character **micro** ਹੈ.
- **Main task:** Economics ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ; Business Economics ਦਾ ਉਦੇਸ਼ **ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ business entity ਵਿੱਚ ਸਹੀ decision making** ਹੈ.
- **Nature:** Economics positive ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ normative ਵੀ; Business Economics "**only normative**" ਹੈ, ਜਿਵੇਂ printed ਹੈ (Topic 1.2 ਦਾ note ਦੇਖੋ).
- **Scope:** Economics ਦਾ scope **ਵਿਆਪਕ (wider)** ਹੈ; Business Economics ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ **narrow** scope ਹੈ.
- **Branches:** Economics ਦੀ applied branch Business Economics ਹੈ; Business Economics, Economics ਦੀ **applied branch** ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Economics = wide-angle lens; Business Economics = zoom lens** ਜੋ ਇੱਕ business ਦੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.35 T 1.4 · ਤੁਲਨਾ

SM text · Scanner 1.2 Q39 · SM pp.1.13–1.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economics ਅਤੇ Business Economics ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ: concerned with, analysis involved, concentration ਅਤੇ assumptions ਦੀ validity?

ਜਵਾਬ

- **Concerned with:** Economics production ਤੋਂ consumption ਤੱਕ, distribution ਸਮੇਤ, ਸਾਰੀਆਂ theories ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ; Business Economics ਦਾ ਸਬੰਧ "only profit theory ignoring other theories" ਨਾਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ printed ਹੈ.
- **Analysis involved:** Economics ਵਿੱਚ growth, inflation ਅਤੇ employment ਵਰਗੇ **macro-level** ਮਸਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ; Business Economics ਵਿੱਚ demand, supply ਅਤੇ profit ਵਰਗੇ **micro-level** ਮਸਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ (Q39 option (d)).
- **Concentration:** Economics ਸਿਰਫ਼ **economic aspects** 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੈ; Business Economics ਕਿਸੇ business problem ਦੇ **economic ਅਤੇ non-economic ਦੋਵੇਂ** ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ.
- **Validity of assumptions:** Economics ਕੁਝ assumptions 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ; Business Economics ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ 'ਤੇ **ਕੁਝ assumptions invalid ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Economics: **E**verything (ਸਭ ਕੁਝ), **E**conomic aspects only. Business Economics: **B**oth aspects (ਦੋਵੇਂ ਪਹਿਲੂ), **B**reaks some assumptions (ਕੁਝ assumptions ਤੋੜਦਾ ਹੈ).

## ਕਾਰਡ 1.36 T 2.0 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.0.1 · Scanner Q3, Q5 · SM p.1.16; Summary p.1.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਸੇ economy ਦੀ **ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆ (central problem)** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆ **wants ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ resources ਦੀ scarcity** ਹੈ (Q3 key (a); Q5 key (a)).

ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ resources **ਸੀਮਤ (limited)** ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ **ਬਦਲਵੀਆਂ ਵਰਤੋਂ (alternative uses)** ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ resources ਅਸੀਮਤ ਹੁੰਦੇ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਕੋਈ economic problem ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੁੰਦੀ.

ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ: private ਅਤੇ public sectors ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ, federal structure (Q3); unemployment, poverty, inflation (Q5).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Scarcity ਰੁੱਖ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ.** Unemployment, poverty ਅਤੇ inflation ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 1.37 T 2.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 2.0.2 · Scanner Q2, Q10, Q12 · SM pp.1.16–1.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economy ਦੀਆਂ **ਚਾਰ ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ** ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **ਕੀ (What)** ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ?
- **ਕਿਵੇਂ (How)** ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ?
- **ਕਿਸ ਲਈ (For whom)** ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ?
- Economic growth ਲਈ **ਕੀ ਪ੍ਰਬੰਧ (what provision)** ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਿਆਹ ਦੀ ਦਾਅਵਤ:** ਕੀ ਪਕਾਈਏ (What), ਕਿਵੇਂ ਪਕਾਈਏ (How), ਕਿਸ ਲਈ ਪਕਾਈਏ (For whom), ਅਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਲਈ ਕੀ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖੀਏ (growth).

## ਕਾਰਡ 1.38 T 2.0 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 2.0.2 · Scanner Q2, Q4, Q10, Q12 · SM pp.1.16–1.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੱਦਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ **ਨਹੀਂ** ਹਨ: Where to produce? When to produce? Whether to accept FDI?

ਜਵਾਬ

**Where to produce?** ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q2, Q10). **When to produce?** ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q12).

Q4: "Whether to accept **foreign direct investment**" ਇੱਕ policy choice ਹੈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਸਿਆ **ਨਹੀਂ**. Consumer ਬਨਾਮ capital goods (What), labour-ਬਨਾਮ capital-intensive (How) ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਬਨਾਮ ਗਰੀਬ (For whom) ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ **ਹਨ**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦੋ ਬਾਹਰਲੇ: Where ਪਤਾ ਹੈ, When ਘੜੀ ਹੈ.** ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ What, How, For whom ਅਤੇ Growth ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 1.39 T 2.0 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.0.3, 2.0.4 · Scanner Q4, Q6, Q8 · SM pp.1.17–1.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**What to produce** ਵਿੱਚ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ? ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ production ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਕਿ **ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ** ਪੈਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ **ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ**. ਕਿੰਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵੀ "What" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ (Q8).

ਉਦਾਹਰਣਾਂ: **guns vs butter**; **capital goods** (ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਉਪਕਰਣ, ਡੈਮ) ਬਨਾਮ **consumer goods** (cell phones).

**Capital goods** ਦਾ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ **ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ** ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q6); consumer, agricultural ਅਤੇ public goods ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬੰਦੂਕਾਂ ਜਾਂ ਮੱਖਣ? ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਜਾਂ ਮੋਬਾਈਲ?** ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ (capital goods) ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੱਲ੍ਹ ਵੱਧ output.

## ਕਾਰਡ 1.40 T 2.0 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.0.5 · Scanner Q7, Q11, Q14 · SM p.1.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**How to produce** ਵਿੱਚ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ technique ਕੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Labour-intensive** ਅਤੇ **capital-intensive** techniques ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਣ ਕਰਨਾ (ਜਿਵੇਂ handloom ਬਨਾਮ automatic loom). ਇਹ **technique ਦੀ ਚੋਣ** ਹੈ (Q11), product ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ.

ਇਹ ਚੋਣ **factors ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ** (labour, capital) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ **ਸਾਪੇਖ ਕੀਮਤਾਂ (relative prices)** 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

Q7: capital-intensive technique ਉਸ **capital surplus economy ਵਿੱਚ ਚੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ capital ਦੀ relative price ਘੱਟ ਹੈ**. Q14: labour ਦੀ ਅਜੇ ਵੀ ਤੀਬਰ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ **capital ਨਾਲੋਂ ਸਾਪੇਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਸਤਾ** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਸਤੇ factor ਦਾ ਨਿਯਮ:** technique ਉਸ factor ਵੱਲ ਝੁਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਸਤਾ ਅਤੇ ਵੱਧ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇ.

## ਕਾਰਡ 1.41 T 2.0 · ਧਾਰਨਾ

SM text · Scanner Q4 · SM pp.1.17–1.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**For whom to produce** ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਕੋਈ ਸਮਾਜ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਰ want ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁੱਲ output ਵਿੱਚੋਂ **ਕਿਸਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਮਿਲੇਗਾ**.

ਯਾਨੀ output ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ **ਵੰਡਿਆ (distributed)** ਜਾਵੇ: **ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੇਕ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ**.

Q4: "whether to produce for rich people or for poor people" ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮੱਸਿਆ (For whom) ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੇਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ:** ਕਿਸਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਟੁਕੜਾ ਮਿਲੇਗਾ?

| **ਕਾਰਡ 1.42** T 2.0 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.0.7 · No direct Q · SM p.1.18 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਸਮਾਜ ਨੂੰ **economic growth ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ** ਕਿਉਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਜੇ ਸਾਰੇ resources **ਮੌਜੂਦਾ consumption** 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਣ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ production ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਬਚੇ, ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੀ **ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗੀ**. ਆਮਦਨਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਪੱਧਰ ਠਹਿਰ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਡਿੱਗ ਵੀ ਜਾਣ.<br>ਇਸ ਲਈ ਸਮਾਜ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ **ਕਿੰਨੀ saving ਅਤੇ investment** (ਯਾਨੀ **ਮੌਜੂਦਾ consumption ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ**) ਕਰਨੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬੀਜ ਵਾਲੀ ਮੱਕੀ ਨਾ ਖਾਓ.** ਅੱਜ ਕੁਝ ਬਚਾਓ, ਕੱਲ੍ਹ ਵੱਧ ਵੱਢੋ.

| **ਕਾਰਡ 1.43** T 2.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 2.0.8 · Scanner Q9 · SM p.1.18 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Economic system** ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ **ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ production ਅਤੇ distribution ਲਈ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਜੋੜ** (Q9 key (c)); ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਜੋ economic choice ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ.<br>ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ: **capitalist, socialist, mixed**.<br>Q9 ਦੇ ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ: economic choice, economic problem, economic institution. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **System = ਪ੍ਰਬੰਧ.** ਵਸਤਾਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੰਡਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਢਾਂਚਾ; ਇਹ **C-S-M** ਸੁਆਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 1.44** T 2.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.1.1 · Scanner Q7, Q10, Q11, Q18, Q23 · SM pp.1.18–1.19 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Capitalist economy** ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਨਾਂ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Production ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ 'ਤੇ **ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ profit ਲਈ ਕੰਟਰੋਲ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ: ਸਾਰੇ assets ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q7); ਮੁੱਖ ਪਛਾਣ **private property ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ** ਹੈ (Q10).<br>ਇਸਨੂੰ **free market economy** ਜਾਂ **laissez-faire economy** ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (Q11); "Free Economy" ਅਤੇ "Capitalist Economy" ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਹਨ (Q18 key (d)).<br>**Laissez-faire** ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਿੱਚ **ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ** ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q23).<br>ਦਿੱਤੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ: United States, United Kingdom, Hong Kong, South Korea; ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਸ਼ੁੱਧ capitalism ਨਹੀਂ ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Capitalist = ਪੂੰਜੀ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ.** ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੱਥ, laissez-faire: ਜਿਵੇਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਚੱਲਣ ਦਿਓ.

## ਕਾਰਡ 1.45 T 2.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.1.2, 2.1.3 · Scanner Q2, Q10, Q12 · SM p.1.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Capitalist economy ਦੀਆਂ **ਸੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ** ਦੱਸੋ. ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Private property**; **freedom of enterprise**; **freedom of economic choice**; **profit motive**
- **Consumer sovereignty**; **competition**; **ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ (no government interference)**

**Competition** ਸਭ ਤੋਂ **ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ** ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ (Q12).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **P-F-F-P-C-C-N:** ਸੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ — "Please Find Free Profits: Customers Compete, Nobody interferes" = Property, Freedom of enterprise, Freedom of choice, Profit, Consumer sovereignty, Competition, No interference.

## ਕਾਰਡ 1.46 T 2.1 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 2.1.2, 2.2.3 · Scanner 2.1 Q2, Q4, Q22, Q26; 2.2 Q20 · SM pp.1.19, 1.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੱਦਾਂ capitalism ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ **ਨਹੀਂ** ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਲੁਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Collective ownership** (Q22) ਅਤੇ **consumer choice ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ (absence of consumer choice)** (Q26) capitalist **ਨਹੀਂ** ਹਨ; ਇਹ **socialism** ਦਾ ਵਰਣਨ ਹਨ.

**Human welfare** socialism ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ, capitalism ਦਾ ਨਹੀਂ; capitalist ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ **profit motive** ਅਤੇ **price mechanism** ਹਨ (Q2 key (c)).

Capitalist economy ਵਿੱਚ **ਕੋਈ central planning authority ਨਹੀਂ** ਹੁੰਦੀ (Q4). Collective ownership capitalism ਦੀ ਖੂਬੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (2.2 Q20).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Capitalism = Competition, Collective ਨਹੀਂ.** ਜੇ ਵਿਕਲਪ ਵਿੱਚ "collective" ਜਾਂ "absence" ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ socialism ਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 1.47 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.1.4 · Scanner 2.1 Q8, Q16, Q21, Q25; 2.2 Q21; 2.3 Q14 · SM p.1.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Consumer sovereignty** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹੜੀਆਂ economies ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਖਰੀਦਦਾਰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਕਿੰਨੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ** (Q21 key (b)).

ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹੀ ਬਣਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖਪਤਕਾਰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਖਪਤਕਾਰ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੀਮਤ resources ਕਿਵੇਂ ਵੰਡੇ ਜਾਣ.

ਇਹ **capitalist (laissez-faire)** economy ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ (2.1 Q8, Q16, Q25). Topic 2.3 ਦਾ Q14: ਖਪਤਕਾਰ **Free ਅਤੇ Mixed** economies ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਹੈ (ਦੋਵੇਂ).

Socialism ਵਿੱਚ ਇਹ **ਸੀਮਤ (restricted)** ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ "buyers determine what is produced" socialist ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਹੈ (2.2 Q21).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਗਾਹਕ ਮਾਲਕ ਹੈ; ਉਤਪਾਦਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 1.48 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.1.5, 2.0.9 · Scanner 2.0 Q13; 2.1 Q1, Q4, Q6, Q14, Q17, Q19, Q20 · SM pp.1.19–1.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ planner ਦੇ capitalist economy ਆਪਣੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਕੋਈ **central planning authority ਨਹੀਂ** ਹੁੰਦੀ; economy **price mechanism** (**demand ਅਤੇ supply** ਦੀਆਂ ਨਿਰਵਿਅਕਤੀਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ) ਵਰਤ ਕੇ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ, ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ (Q4, Q17).

ਇਹ **ਸਵੈ-ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ (self-regulating)** ਹੈ ਅਤੇ **invisible hand** ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ (Q14). ਕੀਮਤ **demand ਅਤੇ supply ਦੀਆਂ market forces** ਤੈਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (Q20); **ਕੀਮਤ** resources ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ (Q6).

Price mechanism capitalist economy ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ (Q1). Match (Q19): Capitalist = price mechanism; Socialist = centrally planned; Mixed = both.

Topic 2.0 ਦਾ Case Q13: EVs ਵੱਲ ਤਬਦੀਲੀ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ **price mechanism ਨੇ ਸਾਪੇਖ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ**, ਨਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ planning ਨੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੀਮਤ ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਸਿਗਨਲ ਹੈ.** ਵਧਦੀ ਕੀਮਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਵਧੋ (ਵੱਧ ਪੈਦਾ ਕਰੋ), ਡਿੱਗਦੀ ਕੀਮਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਹੌਲੀ ਹੋਵੋ. ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 1.49 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.1.6, 2.0.6 · Scanner 2.0 Q15; 2.1 Q27 · SM p.1.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Capitalism ਵਿੱਚ **ਕੀ**, **ਕਿਵੇਂ** ਅਤੇ **ਕਿਸ ਲਈ** ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਕੌਣ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**What:** market demand ਅਤੇ profit ਦੇ ਸੰਕੇਤ (2.0 Q15). ਵਧਦੀ demand ਕੀਮਤ ਅਤੇ profit ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਤਪਾਦਕ ਵੱਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

**How: ਲਾਗਤ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ technique (cost-minimising technique)**, ਜੋ factors ਦੀਆਂ ਸਾਪੇਖ ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਂਦੀ ਹੈ; Q27 key: **cost minimisation ਅਤੇ profit maximisation**.

**For whom:** ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ **ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ (buying capacity)** ਹੈ, ਜੋ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Demand ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ What; Cost ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ How; Cash ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ For whom.**

## ਕਾਰਡ 1.50 T 2.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.1.7 · Scanner 2.1 Q5, Q15; 2.2 Q20 · SM p.1.21

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Capitalist economy ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ **ਖੂਬੀਆਂ (merits)** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Self-regulating**; **efficiency ਅਤੇ incentive** (private property, profit motive); **ਤੇਜ਼ growth**; resources ਦੀ **optimum allocation**
- **ਉੱਚ operative efficiency**; **ਕੁਸ਼ਲ economic decisions** ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ; **innovation** ਅਤੇ technological progress ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ
- **Freedom** (ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ private property ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ); **enterprise ਅਤੇ risk-taking**

Q5: **freedom of choice** capitalism ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੈ. Q15: ਇਹ **ਕੁਸ਼ਲ economic decisions** ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਖੂਬੀ ਨਹੀਂ: **collective ownership** (2.2 Q20).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **S-E-F-O-H-E-I-F-E:** ਨੌਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ — "So Every Firm Offers High Efficiency, Innovation, Freedom, Enterprise" = Self-regulating, Efficiency, Faster growth, Optimum allocation, High operative efficiency, Efficient decisions, Innovation, Freedom, Enterprise.

| **ਕਾਰਡ 1.51** T 2.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.1.8 · Scanner Q3, Q9, Q13, Q24 · SM pp.1.21–1.22 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Capitalism ਦੀਆਂ **ਦਸ ਕਮੀਆਂ (demerits)** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **ਲੋਕਾਂ ਵਾਲਾ ਪੱਖ:** ਭਾਰੀ **inequality**; **ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ property rights ਨੂੰ ਪਹਿਲ**; **human welfare ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ**; **labour ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ**; consumer **sovereignty ਇੱਕ ਭਰਮ**<br>• **Market ਵਾਲਾ ਪੱਖ: luxury-goods bias** (misallocation); **instability**; **advertising 'ਤੇ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਖ਼ਰਚ**; **monopolies**; **environmental degradation**<br>Q3, Q9: capitalism ਵਿੱਚ **ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ inequality** ਵੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. Q13, Q24: "precedence of property rights over human rights" **capitalism** ਦੀ ਕਮੀ ਹੈ; ਉੱਚ operative efficiency (Q13 option (c)) ਇੱਕ ਖੂਬੀ ਹੈ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 5 + 5: ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ, ਫਿਰ Market.** ਪੰਜ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪੰਜ market ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੀਆਂ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 1.52** T 2.1 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ | ★★★ All of 2.1 · Scanner Q1–Q27 · SM pp.1.19–1.22 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Topic 2.1 ਨੂੰ capitalism ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਇਸਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਤੱਕ **ਇੱਕ ਲੜੀ (one chain)** ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਓ. | ਜਵਾਬ<br>**Free market / laissez-faire** → **private property + profit motive** → **consumer sovereignty + competition** → **price mechanism** (invisible hand, self-regulating) → **merits** (efficiency, growth, innovation) → **demerits** (inequality, exploitation, monopolies). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਕਹਾਣੀ:** ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਬਿਨਾਂ ਅੰਪਾਇਰ ਦਾ ਕ੍ਰਿਕਟ ਮੈਚ ਹੈ. ਮਾਲਕ profit ਲਈ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਭੀੜ (consumers) ਜੇਤੂ ਚੁਣਦੀ ਹੈ, ਵਿਰੋਧੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੋਰਬੋਰਡ (ਕੀਮਤ) ਹਰ ਚਾਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਮੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 1.53** T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.2.1 · Scanner Q1, Q7, Q9, Q13, Q15, Q27 · SM p.1.22 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Socialism** ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤਾ? ਕਿਹੜੀ ਪੁਸਤਕ, ਅਤੇ ਕਿਸ ਸਾਲ? | ਜਵਾਬ<br>**Karl Marx ਅਤੇ Frederick Engels** (Q7, Q9). Q1 key: Karl Marx; Samuelson, Pigou ਅਤੇ Adam Smith ਗਲਤ ਹਨ.<br>ਪੁਸਤਕ: **'The Communist Manifesto', 1848** ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ (Q13, Q27) ਅਤੇ **socialist economy** ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ (Q15).<br>ਇਸਨੂੰ 1776 ਨਾਲ ਨਾ ਰਲਾਓ, ਜੋ Adam Smith ਦੀ Wealth of Nations ਦਾ ਸਾਲ ਹੈ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ME ਇਨ 1848:** Marx ਅਤੇ Engels, Manifesto, 1848.

## ਕਾਰਡ 1.54 T 2.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.2.2 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q6, Q8, Q10, Q17, Q19 · SM pp.1.22–1.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Socialist economy** ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਨਾਂ ਹਨ? Production ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕੌਣ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇਸਨੂੰ **Command Economy** ਜਾਂ **Centrally Planned Economy** ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (Q3, Q4, Q8, Q10, Q19).

**State** ਪੂਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ production ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਾਧਨਾਂ (ਫੈਕਟਰੀਆਂ, capital, ਖਾਣਾਂ) ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q17 key: "Communist Economy").

**ਉਦੇਸ਼: ਪੂਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ welfare** ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨਾ (Q5, Q6).

Resources ਦੀ ਵੰਡ **central planning authority** ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ market forces ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ **planning** ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਤਿੰਨ ਨਾਂ:** Socialist, Command, Centrally Planned.

## ਕਾਰਡ 1.55 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.2.3, 2.2.5 · Scanner Q24, Q25, Q26 · SM pp.1.23–1.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Socialist economy ਦੀਆਂ **ਛੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ** ਦੱਸੋ. **Administered prices** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Collective ownership**; **economic planning**; **consumer choice ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ (absence of consumer choice)**
- **ਸਾਪੇਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ income distribution**; **price mechanism ਦੀ ਘੱਟੇ-ਘੱਟ ਭੂਮਿਕਾ**; **competition ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ**

**Administered prices** ਇੱਕ **ਬਾਹਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ** (central planning authority) ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ, demand ਅਤੇ supply ਨਹੀਂ (Q26).

Socialism ਵਿੱਚ price mechanism ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ **ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q24); consumer sovereignty **central planning ਦੁਆਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q25).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਵਾਂਗ:** ਸਕੂਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਇਸਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨਹੀਂ ਚੁਣ ਸਕਦੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਖਾਣਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਫ਼ੀਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਮੋਲ-ਭਾਅ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲਾ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 1.56 T 2.2 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 2.2.4 · Scanner Q21, Q23 · SM p.1.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Socialism ਵਿੱਚ ਕੀ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਸੀਮਤ: ਭੁੱਖ, consumer choice, ਕੰਮ?

ਜਵਾਬ

**ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ**, ਪਰ **ਚੋਣਵੇਂ production ਕਾਰਨ consumers' sovereignty ਸੀਮਤ ਹੈ** (Q21 key: Statement II).

**ਕੰਮ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ**, ਪਰ **ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਚੋਣ ਸੀਮਤ ਹੈ**, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ central planning authority ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ. Q23 key: **consumer choice ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ, socialist economy**.

Q21 ਵਿੱਚ ਗਲਤ: income ਦੀ ਸਾਪੇਖ **inequality**, market forces ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਅਤੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੇਧ ਨਾਲ:** ਭਰੀ ਥਾਲੀ ਪਰ ਤੈਅਸ਼ੁਦਾ ਮੀਨੂ; ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੇਗੀ ਪਰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 1.57 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.2.6 · Scanner Q16 · SM p.1.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜਾ ਦੇਸ਼ socialist economy ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ, ਅਤੇ ਕੀ ਅੱਜ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ socialist ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਸਾਬਕਾ **U.S.S.R. 1917 ਤੋਂ 1990** ਤੱਕ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ.

ਅੱਜ **ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ socialist ਨਹੀਂ ਹੈ**; Vietnam, China, Cuba ਅਤੇ North Korea ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਜੋਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (Q16 key (d): none of these).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 1917 ਵਿੱਚ ਆਇਆ, 1990 ਵਿੱਚ ਗਿਆ; ਅੱਜ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.**

## ਕਾਰਡ 1.58 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.2.7 · Scanner Q2, Q14, Q18 · SM p.1.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Socialism ਦੀਆਂ **ਅੱਠ ਖੂਬੀਆਂ (merits)** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ **ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਵੰਡ (equitable distribution)**; **ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ**; **ਕੋਈ ਬਰਬਾਦੀ ਨਹੀਂ**; **ਨਾ unemployment, ਨਾ fluctuations**
- **Co-operation** (profit motive ਨਹੀਂ); **ਕੰਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ**; **ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ**; **social security**

Q2: ਤੇਜ਼ growth ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ = **both (a) and (b)**; ਕੁਸ਼ਲ economic decisions ਲਈ incentives socialist ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹਨ.

Q14: **ਤੇਜ਼ growth ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ economic development**.

Q18: “profits are **not** spread equitably” ਖੂਬੀ **ਨਹੀਂ** ਹੈ; ਇਹ socialism ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ E-R-N-N-C-R-P-S:** ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਵਾਕ — “Even Rich Nations Never Cease Raising Public Security” = Equitable, Rapid growth, No waste, No unemployment, Co-operation, Right to work, Protection, Social security.

## ਕਾਰਡ 1.59 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.2.8 · Scanner Q11, Q12, Q22 · SM pp.1.24–1.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Socialism ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ (demerits)** ਕੀ ਹਨ? ਕਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Bureaucracy ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ (predominance of bureaucracy)**, ਜਿਸ ਨਾਲ **inefficiency, ਦੇਰੀਆਂ** ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ’ਤੇ **corruption ਅਤੇ red-tapism** ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q11, Q12, Q22).

- ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ **ਕੋਈ freedom ਨਹੀਂ**; **ਕੋਈ private property ਨਹੀਂ**; ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਲਈ **ਕੋਈ profit incentive ਨਹੀਂ**
- **ਕੋਈ cost basis ਨਹੀਂ** (administered prices ਲਾਗਤ ਦੀ ਗਣਨਾ ਦਾ ਸਹੀ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ); **State monopolies** ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ
- ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ **ਸੀਮਤ ਚੋਣ**; **ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਇਨਾਮ ਨਹੀਂ**

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Bureaucracy ਮੁੱਖ ਸੁਰਖ਼ੀ ਹੈ; ਬਾਕੀ “ਨਹੀਂ” ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੈ:** ਨਾ freedom, ਨਾ property, ਨਾ profit incentive, ਨਾ cost basis, ਨਾ ਇਨਾਮ.

## ਕਾਰਡ 1.60 T 2.2 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ All of 2.2 · Scanner Q1–Q27 · SM pp.1.22–1.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 2.2 ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਤੱਕ **ਇੱਕ ਲੜੀ (one chain)** ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਓ.

ਜਵਾਬ

**Marx ਅਤੇ Engels, 1848** → **command / centrally planned** → **State ਮਾਲਕ**, ਉਦੇਸ਼ = community welfare → **planning** ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ → ਛੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ → **USSR 1917–1990**, ਅੱਜ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ socialist ਨਹੀਂ → **merits** (equity, growth, jobs) → **demerits** (bureaucracy).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** ਦੋ ਚਿੰਤਕ 1848 ਵਿੱਚ ਇੱਕ manifesto ਲਿਖਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਯੋਜਨਾਕਾਰ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ, State ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਸਭ ਨੂੰ ਖੁਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਖਾਣਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੀਨੂ ਤੈਅ ਹੈ. ਕੀਮਤ ਹੈ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਖਿੜਕੀ 'ਤੇ ਲੰਮੀ ਕਤਾਰ (bureaucracy).

## ਕਾਰਡ 1.61 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.3.1 · Scanner Q2, Q3, Q6, Q8, Q10, Q13 · SM p.1.25; Summary p.1.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Mixed economy** ਕੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਓ.

ਜਵਾਬ

**Market ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ** ਦੋਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ (Q2, Q13); ਇਹ **price mechanism ਅਤੇ central planning ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ** ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ controlled ਅਤੇ market economy ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਹਰ ਅਸਲ ਸੰਸਾਰ ਦੀ economy mixed ਹੁੰਦੀ ਹੈ; **ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ** ਨੂੰ mixed ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q8).

ਅਰਥ (Q6): **private ਅਤੇ public sectors ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ**, ਨਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ private ਉੱਦਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ.

Resources ਦੀ ਵਰਤੋਂ **consumers, firms ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ** ਦੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q10). Cost-benefit analysis ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (Q3).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਟੀਅਰਿੰਗ 'ਤੇ ਦੋ ਹੱਥ:** market ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਮਿਲ ਕੇ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 1.62 T 2.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 2.3.2 · Scanner Q1, Q4, Q5, Q6, Q11 · SM pp.1.25–1.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Mixed economy ਦੀ **ਪਹਿਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ** ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੇ ਕਿੰਨੇ sectors ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ?

ਜਵਾਬ

**Private ਅਤੇ public sectors ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ** (Q5, Q11); ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, mixed economy ਇਸੇ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਹੈ (Q1).

**ਤਿੰਨ sectors** ਹਨ (Q4 key (b)): **private** (ਸਵੈ-ਹਿੱਤ, profit motive); **public** (State ਵੱਲੋਂ community welfare ਲਈ ਸਥਾਪਿਤ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ profit-oriented ਨਹੀਂ); **combined** (ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ private enterprise ਮਿਲ ਕੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ joint sectors ਬਣਦੇ ਹਨ).

Q11 ਦੇ ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ: manufacturing ਅਤੇ services, agriculture ਅਤੇ industries, ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ industries.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **P-P-J: Private, Public, Joint.** ਤਿੰਨ ਖਿਡਾਰੀ, ਇੱਕ ਟੀਮ.

## ਕਾਰਡ 1.63 T 2.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.3.3 · No direct Q · SM p.1.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Mixed economy ਦੀਆਂ **ਅੱਠ ਖੂਬੀਆਂ (merits)** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Private property ਅਤੇ incentive; price mechanism ਅਤੇ competition; consumer sovereignty**
- **Innovation; enterprise ਅਤੇ risk-taking**
- **Planning; equality; ਬੇਰਹਿਮ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਨਿਯਮਨ (regulation of cut-throat competition)**

ਇਹ ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ **ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹਿੱਸਾ** ਲੈਂਦੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 5 + 3:** ਪੰਜ market ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੀਆਂ ਖੂਬੀਆਂ, ਫਿਰ ਤਿੰਨ State ਦੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੀਆਂ.

## ਕਾਰਡ 1.64 T 2.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 2.3.4 · Scanner Q7 · SM pp.1.26–1.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ mixed economy ਹਮੇਸ਼ਾ capitalism ਅਤੇ socialism ਵਿਚਕਾਰ **"golden path"** ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇਸਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**ਨਹੀਂ.** Mixed economy **ਹਮੇਸ਼ਾ "golden path" ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ**; public ਅਤੇ private sectors ਦਾ ਸਹੀ ਮੇਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਔਖਾ ਹੈ (Q7 key (a)).

ਕਮੀਆਂ: State ਵੱਲੋਂ **ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਟਰੋਲ**, **planning ਦਾ ਮਾੜਾ ਅਮਲ**, **ਵੱਧ taxes**, ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੀ ਘਾਟ, **corruption**, ਬਰਬਾਦੀ, **ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਦੇਰੀਆਂ**, public sector ਦਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ, ਅਤੇ **sectors ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ**.

SM p.1.27: ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਰਕਾਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ private sector ਬੇਢੰਗੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਦ ਇਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਸਮੇਤ **capitalism ਵਰਗੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸੁਨਹਿਰੀ ਸੜਕ ਨਹੀਂ, ਰੱਸੀ 'ਤੇ ਤੁਰਨਾ:** public ਅਤੇ private ਵਿੱਚ ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਝੁਕ ਜਾਵੇਗੀ.

## ਕਾਰਡ 1.65 T 2.3 · ਤੁਲਨਾ

SM text · Scanner 2.1 Q1, Q3, Q9, Q19; 2.2 Q24; 2.3 Q9, Q10 · SM p.1.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ **capitalist, socialist ਅਤੇ mixed** economies ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

**Capitalist:** price mechanism. **Socialist:** central planning. **Mixed:** ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ (Q19 match: 1-b, 2-c, 3-a).

**Price mechanism:** capitalism ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ (2.1 Q1) ਅਤੇ socialism ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ (2.2 Q24).

**ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ inequality:** capitalism ਵਿੱਚ ਵੱਧ (2.1 Q3, Q9) ਅਤੇ **centrally planned** economy ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ (2.3 Q9).

**Mixed:** consumers, firms ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਮਿਲ ਕੇ (2.3 Q10).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Price, Plan, Pair.** Capitalist = Price, Socialist = Plan, Mixed = Pair (ਦੋਵੇਂ).

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 2 · ਮੰਗ ਅਤੇ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ (Theory of Demand and Supply) · 70 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.0 | Demand ਦਾ ਅਰਥ (Meaning of Demand) | 2.01 | 1 | ★★ |
| 1.1 | Demand ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਕ ਤੱਤ (What Determines Demand) | 2.02 – 2.08 | 7 | ★★★ |
| 1.2 | Demand Function (The Demand Function) | 2.09 – 2.10 | 2 | ★★★ |
| 1.3 | ਮੰਗ ਦਾ ਨਿਯਮ (Law of Demand) | 2.11 – 2.20 | 10 | ★★★ |
| 1.4 | Demand ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਸੁੰਗੜਨਾ (Expansion and Contraction of Demand) | 2.21 – 2.22 | 2 | ★★★ |
| 1.5 | Demand ਦੀ Elasticity (Elasticity of Demand) | 2.23 – 2.34 | 12 | ★★★ |
| 1.6 | Income Elasticity of Demand (ਆਮਦਨ ਲਚਕ) | 2.35 | 1 | ★★★ |
| 1.7 | Cross-Price Elasticity of Demand (ਆਡੀ ਕੀਮਤ ਲਚਕ) | 2.36 – 2.37 | 2 | ★★★ |
| 1.8 | Advertisement Elasticity (ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਚਕ) | 2.38 | 1 | ★★★ |
| 2.0 | ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਸਵਰੂਪ (Nature of Human Wants) | 2.39 | 1 | ★★★ |
| 2.2 | TU ਅਤੇ MU ਦਾ ਸਬੰਧ (Relationship between TU & MU) | 2.40 – 2.41 | 2 | ★★★ |
| 2.3 | Law of Diminishing Marginal Utility (ਘਟਦੀ ਸੀਮਾਂਤ ਉਪਯੋਗਤਾ ਦਾ ਨਿਯਮ) | 2.42 – 2.43 | 2 | ★ |
| 2.4 | Consumer Surplus (ਖਪਤਕਾਰ ਦੀ ਬਚਤ) | 2.44 – 2.47 | 4 | ★★★ |
| 2.5 | Indifference Curve Analysis (ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵਕਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ) | 2.48 – 2.58 | 11 | ★★★ |
| 3.0 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 2.59 | 1 | ★★ |
| 3.1 | Supply ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਕ ਤੱਤ (Determinants of Supply) | 2.60 – 2.61 | 2 | ★ |
| 3.2 | ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਨਿਯਮ (Law of Supply) | 2.62 | 1 | ★ |
| 3.3 | Supply Curve ਉੱਤੇ Movements (Movements on Supply Curve) | 2.63 | 1 | ★★ |
| 3.5 | Supply ਦੀ Elasticity (Elasticity of Supply) | 2.64 – 2.67 | 4 | ★★★ |
| 3.6 | ਸੰਤੁਲਨ ਕੀਮਤ (Equilibrium Price) | 2.68 – 2.70 | 3 | ★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 2.01 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.0.1, 1.0.2, 1.0.3, 1.1.18 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q6, Q7 · SM pp.2.3–2.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economics ਵਿੱਚ **demand** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਸ ਨੂੰ **effective demand** ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Demand = ਕਿਸੇ given period ਵਿੱਚ buyers ਵੱਖ-ਵੱਖ prices ਉੱਤੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ **ਇੱਛੁਕ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ** ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ.

Effective demand = **desire + ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਸਾਧਨ + ਉਸ ਸਾਧਨ ਨੂੰ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ** (Q3, Q7).

Economist ਦਾ demand, desire, need, choice ਜਾਂ preference ਦੇ **ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ** ਹੈ (Q5). Firms ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ **demand** ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (Q4).

MCQ trap: **unlimited wants** demand ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q6).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਛਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.** Demand ਉਹ ਇੱਛਾ ਹੈ ਜੋ ਜੇਬ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.02 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.1.1, 1.1.12 · Scanner Q2, Q25 (also 1.2 Q2) · SM pp.2.4–2.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਸੇ commodity ਦੇ **demand ਦੇ determinants** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ.

ਜਵਾਬ

- Own price; related goods ਦੀਆਂ prices; disposable income; tastes ਅਤੇ preferences; consumers ਦੀਆਂ expectations.
- ਹੋਰ factors: ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਉਮਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡ; national income ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵੰਡ; credit facility ਅਤੇ interest rates; government policy.

Q2: disposable income, price ਅਤੇ demography ਸਾਰੇ demand ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. Q25: ਬਜ਼ੁਰਗ ਲੋਕ ਵੱਧ ਹੋਣ ਤਾਂ geriatric care, ਐਨਕਾਂ ਅਤੇ ਸੈਟੀਆਂ ਦਾ demand ਵਧਦਾ ਹੈ.

**Unrelated** goods ਦੀਆਂ prices demand ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ (1.2 Q2).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਲਈ **P-R-I-T-E** ਯਾਦ ਰੱਖੋ: Price, Related goods, Income, Tastes, Expectations.

## ਕਾਰਡ 2.03 T 1.1 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.1.1 · Scanner Q18 (also 1.2 Q2) · SM pp.2.4–2.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ demand ਦਾ determinant ਕਿਹੜਾ **ਨਹੀਂ** ਹੈ: cost of production ਜਾਂ expectations?

ਜਵਾਬ

**Cost of production** demand ਦਾ determinant **ਨਹੀਂ** ਹੈ (Q18). ਇਹ **supply** ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ.

Unrelated goods ਦੀਆਂ prices ਵੀ determinant ਨਹੀਂ ਹਨ (1.2 Q2).

ਅਸਲ determinants: own price, expectations, related products ਦੀਆਂ prices, preferences.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਲਾਗਤ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.** ਖਰੀਦਦਾਰ ਫੈਕਟਰੀ ਦਾ ਬਿੱਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ, ਇਸ ਲਈ cost supply ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.04 T 1.1 · ਭੁਲਨਾ

★★ OL 1.1.3, 1.1.4, 1.1.5 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q9, Q19, Q20, Q27, Q28, Q30, Q31 · SM pp.2.4–2.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Complements** ਅਤੇ **substitutes** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. Related goods ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

Related goods **ਦੋ** ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q30).

**Complements** ਇਕੱਠੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (car ਅਤੇ petrol, computer ਅਤੇ software). ਕਿਸੇ good ਦਾ demand ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ complement ਦੀ price **ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ** ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੇ ਹਨ (Q27). Scooter ਅਤੇ petrol **joint** demand ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ (Q28).

**Substitutes** ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (tea ਅਤੇ coffee, petrol ਅਤੇ diesel). Demand ਅਤੇ substitute ਦੀ price **ਸਿੱਧੇ** ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਜੁੜੇ ਹਨ.

ਜੇ substitute ਦੀ price ਘਟੇ, ਤਾਂ X ਦਾ demand **ਘਟਦਾ** ਹੈ (Q9). ਜੇ ਕਿਸੇ good ਦੀ price ਵਧੇ, ਤਾਂ substitutes ਦਾ demand ਵਧਦਾ ਹੈ (Q20).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Complements ਜੋੜੀ ਹਨ, substitutes ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ.** ਜੋੜੀ ਇਕੱਠੀ ਦੁੱਖ ਝੱਲਦੀ ਹੈ (ਉਲਟ ਸਬੰਧ); ਵਿਰੋਧੀ ਦੀ ਸੇਲ ਤੁਹਾਡੇ ਗਾਹਕ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.05 T 1.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.1.6, 1.1.7 · Scanner Q22, Q26 · SM pp.2.5–2.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Income ਵਧਣ ਉੱਤੇ **normal** ਅਤੇ **inferior** goods ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Normal goods:** income ਵਧਣ ਨਾਲ demand ਵਧਦਾ ਹੈ (Q26).

**Inferior goods:** demand ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ income level ਤੱਕ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ income ਹੋਰ ਵਧਣ ਉੱਤੇ **ਘਟਦਾ** ਹੈ (Q22).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Normal goods ਤੁਹਾਡੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ **ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਦੇ** ਹਨ; inferior goods ਬਿਹਤਰ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ **ਪਾਸੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ** ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 2.06 T 1.1 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.1.8, 1.1.9, 1.2.6 · Scanner Q8, Q14, Q15, Q24 (also 1.2 Q5) · SM pp.2.6–2.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Demonstration effect** ਅਤੇ **bandwagon effect** ਕੀ ਹਨ? ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸ ਨੇ ਘੜਿਆ?

ਜਵਾਬ

**Demonstration effect:** ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ consumption ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ **James Duesenberry** ਨੇ ਘੜਿਆ (Q8; 1.2 Q5).

**Bandwagon effect:** ਦੂਜੇ ਵੀ consume ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ fashionable ਦਿਸਣ ਜਾਂ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲਈ demand ਵਧਦਾ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਣ: ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ share market ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ (Q14, Q15).

ਜਿੰਨੇ ਵੱਧ ਲੋਕ product ਵਰਤਣ, ਉਸ ਦੀ value ਵਧਦੀ ਹੈ: bandwagon (Q24).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਵੇਖਾ-ਵੇਖੀ:** ਦੋਵੇਂ effects demand ਨੂੰ **ਉੱਪਰ** ਧੱਕਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 2.07 T 1.1 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.1.10 · Scanner Q6, Q10, Q21 (also 1.2 Q4) · SM p.2.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Snob effect** ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ price ਦਾ function ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ consumption ਦਾ?

ਜਵਾਬ

ਕਿਸੇ good ਦਾ demand **ਘਟਦਾ** ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਜੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ consume ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ. ਇਹ 'ਆਮ ਭੀੜ' ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਬਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਇਹ **ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ consumption ਦਾ function** ਹੈ (Q21).

ਉਦਾਹਰਣ: ਇੱਕ group ਕਿਸੇ ਆਮ product ਦੀ consumption ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (Q6); ਇੱਕ ਅਮੀਰ ਵਿਰੋਧੀ ਉਹੀ dress ਛੱਡ ਕੇ ਮਹਿੰਗੀ dress ਭਾਲਦਾ ਹੈ (Q10).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Snob = ਭੀੜ ਤੋਂ ਦੂਰ.** ਜਿੰਨੇ ਵੱਧ ਲੋਕ ਖਰੀਦਣ, ਸਨੌਬ ਓਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 2.08 T 1.1 · ਤੁਲਨਾ | ★★ OL 1.1.11, 1.0.4 · Scanner Q7, Q23 (also 1.0 Q1; 1.3 Q18) · SM p.2.7 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Veblen effect** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ snob effect ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Status ਭਾਲਣ ਵਾਲੇ ਅਮੀਰ** ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ **conspicuous consumption** ਲਈ ਖਰੀਦੇ ਜਾਂਦੇ ਮਹਿੰਗੇ ਸਾਮਾਨ (ਮਹਿੰਗੀਆਂ cars, ਗਹਿਣੇ). ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ Thorstein Veblen ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਹੈ.<br>**Snob effect** ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ consumption ਦਾ function ਹੈ; **Veblen effect price** ਦਾ function ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Veblen ਵੇਖੇ ਮਹਿੰਗਾ ਭਾਅ.** Snob ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ; Veblen price ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ. | |

| ਕਾਰਡ 2.09 T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.2.1, 1.1.15 · Scanner 1.1 Q17; 1.2 Q2 · SM pp.2.9, 2.12, 2.14 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Demand function**, demand curve ਦਾ **slope** ਅਤੇ linear form ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>Demand function: **Qx = f(Px, Y, Pr)**. Unrelated goods ਦੀਆਂ prices ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ (1.2 Q2).<br>Demand curve ਦਾ slope = **−ΔP/ΔQ** (1.1 Q17). Negative sign law of demand ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.<br>Linear demand: **Q = a − bP**, ਜਿੱਥੇ a vertical intercept ਹੈ ਅਤੇ b slope ਹੈ (SM ਉਦਾਹਰਣ: Q = 100 − 2P). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Slope ਹੈ **ਉਚਾਈ ਨੂੰ ਲੰਬਾਈ ਨਾਲ ਭਾਗ, ਮਾਈਨਸ ਸਮੇਤ**: price vertical axis ਉੱਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ΔP ਉੱਪਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. | |

| ਕਾਰਡ 2.10 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.2.7 · Scanner Q6 · Not in SM text (Scanner 1.2 Q6) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Labour ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾਲ **direct demand** ਅਤੇ **derived demand** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Labour ਦਾ ਆਪਣੀ **wage rate** ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ demand **direct demand** ਹੈ.<br>ਉਸੇ labour ਦਾ electronic goods ਵਿੱਚ **input** ਵਜੋਂ demand **derived demand** ਹੈ (output ਦੇ demand ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ) (Q6). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Derived = ਉਤਪਾਦ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ.** ਫ਼ੋਨ ਨਾ ਵਿਕਣ ਤਾਂ ਫ਼ੋਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ. | |

## ਕਾਰਡ 2.11 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.3.1, 1.3.2, 1.3.16, 1.3.3, 1.2.4 · Scanner Q2, Q4, Q6, Q12, Q30, Q33 (also 1.1 Q16; 1.2 Q12) · SM pp.2.10–2.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Law of demand** ਦੱਸੋ. Traditional approach ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ceteris paribus ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

**Market demand curve** ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹੇ ਤਾਂ demand ਅਤੇ price **ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ** ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੇ ਹਨ: price ਵਧਣ ਉੱਤੇ quantity demanded ਘਟਦੀ ਹੈ (Q2, Q12). ਇਹ **price ਅਤੇ quantity demanded** ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ (Q6).

Traditional approach: **Alfred Marshall** (Q30). Normal goods ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ (Q4).

**Ceteris paribus** = ਬਾਕੀ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਮਾਨ ਰਹਿਣ (1.1 Q16).

Market demand = individual demand curves ਦਾ **horizontal summation** (1.2 Q12: ਸਾਰੇ households ਦੀਆਂ quantities demanded ਦਾ ਜੋੜ).

ਜੇ real income ਸਥਿਰ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ demand curve **ਹਮੇਸ਼ਾ** negative slope ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q33).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Price ਉੱਪਰ, ਖਰੀਦ ਹੇਠਾਂ:** ਝੂਲੇ ਵਾਂਗ. Market demand ਬੱਸ ਸਾਰੇ ਝੂਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਸੇ-ਪਾਸੇ (horizontally) ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.12 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.3.4, 1.3.1, 1.3.9, 1.2.3 · Scanner Q14, Q23, Q31 (also 1.2 Q1) · SM pp.2.15–2.16

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Demand curve **ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ** ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

**Marshall:** diminishing marginal utility. **Hicks ਅਤੇ Allen:** price effect = **substitution effect + income effect** (Q14, Q23, Q31).

ਹੋਰ ਕਾਰਨ: ਘੱਟ prices ਉੱਤੇ **ਨਵੇਂ consumers ਦਾ ਆਉਣਾ** (1.2 Q1) ਅਤੇ **ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਤੋਂ** (ਜਿਵੇਂ electricity).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ P-D-N-D: Price ਡਿੱਗੇ, ਨਵਾਂ Demand ਆਵੇ** = Price effect, Diminishing MU, New consumers, Different uses.

## ਕਾਰਡ 2.13 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.3.5, 1.3.6, 1.1.14 · Scanner Q22, Q32 (also 1.1 Q11) · SM pp.2.14–2.15

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Substitution effect** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਦੋਂ **ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਕਿਸੇ product ਦੀ **relative price** ਬਦਲਣ ਨਾਲ demand ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਬਦਲਾਅ (Q32). Price ਡਿੱਗਣ ਉੱਤੇ ਇਹ **ਹਮੇਸ਼ਾ positive** ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਸਤੀ ਹੋਈ good ਹੁਣ ਮਹਿੰਗੀਆਂ goods ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ: ਇਸੇ ਕਰਕੇ demand ਵਧਦਾ ਹੈ (1.1 Q11).

ਇਹ ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ goods **ਵੱਧ ਨੇੜਲੇ substitutes** ਹੋਣ, **switch ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਘੱਟ** ਹੋਵੇ ਅਤੇ **ਅਸੁਵਿਧਾ ਘੱਟ** ਹੋਵੇ: ਤਿੰਨੋਂ (Q22).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ C-C-I: Closer, Cheaper to switch, Inconvenience low.** ਤਿੰਨ ਹਰੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬਦਲਣਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 2.14** T 1.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.3.7, 1.4.2, 1.3.8 · Scanner Q8 (also 1.4 Q3) · SM p.2.15 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Income effect** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ **inferior goods** ਲਈ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Real income** ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਕਾਰਨ demand ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਬਦਲਾਅ (1.4 Q3). Price ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ real income ਵਧਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ normal good ਵੱਧ ਖਰੀਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.<br>**Inferior goods** ਲਈ income effect, substitution effect ਦੇ **ਉਲਟ** ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ. Price ਡਿੱਗਣ ਉੱਤੇ demand ਤਾਂ ਹੀ ਵਧਦਾ ਹੈ ਜੇ **substitution effect, income effect ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਰੂ** ਹੋਵੇ (Q8). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Price ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਲੁਕਵੀਂ ਤਨਖ਼ਾਹ-ਵਾਧਾ ਹੈ.** Inferior goods ਲਈ ਇਹ ਵਾਧਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 2.15** T 1.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 1.3.8 · Scanner Q29, Q34 (also 1.2 Q13) · SM pp.2.15–2.16 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Law of demand** ਕਦੋਂ **ਟੁੱਟਦਾ** ਹੈ (Giffen paradox)? | ਜਵਾਬ<br>ਜਦੋਂ **negative income effect, substitution effect ਤੋਂ ਵੱਡਾ** ਹੋਵੇ (Q29 (d), Q34 (d), 1.2 Q13 (c)).<br>ਗ਼ਲਤ options: ਸਿਰਫ਼ 'income effect negative ਹੈ', ਜਾਂ negative ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'SE ਤੋਂ ਵੱਡਾ'. ਦੋਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਇਕੱਠੇ ਸੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Negative ਵੀ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਵੀ:** ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ ਜਿੱਥੇ ਮਾਈਨਸ ਵਾਲਾ ਪਾਸਾ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 2.16** T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 1.3.10, 1.2.5 · Scanner Q11, Q15, Q16, Q19, Q28 (also 1.2 Q3) · SM pp.2.16–2.17 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Law of demand ਦੇ exceptions** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. ਕਿਹੜੇ options exceptions **ਨਹੀਂ** ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>• Conspicuous goods; Giffen goods; conspicuous necessities; future price expectations; incomplete information ਜਾਂ irrational behaviour; necessaries; speculative goods (Q28: ਇਹ ਸਾਰੇ).<br>MCQ trap: **normal goods, substitute goods, income ਅਤੇ price** exceptions **ਨਹੀਂ** ਹਨ (Q15). ਇਹ ਵੀ exceptions ਨਹੀਂ: white goods (Q11), diminishing MU, substitution effect, different uses (1.2 Q3), cross elasticity, marginal utility (Q16). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **C-G-C-F-I-N-S** (Conspicuous goods, Giffen, Conspicuous necessities, Future expectations, Incomplete information, Necessaries, Speculative): 'Cool Giants Chase Future Income, Not Shares'. ਸੱਤ ਅੱਖਰ, ਸੱਤ exceptions.

## ਕਾਰਡ 2.17 T 1.3 · ਭੁਲਨਾ

★★ OL 1.3.11, 1.3.14 · Scanner Q10, Q18, Q25, Q26 (also 1.2 Q14) · SM pp.2.16–2.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Conspicuous goods** ਅਤੇ **conspicuous necessities** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. ਹਰੇਕ ਦੀ demand curve ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Conspicuous (prestige) goods:** ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਅਮੀਰਾਂ ਦੇ status symbols (ਹੀਰੇ). **Veblen effect:** demand curve **ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q10, Q18, Q26).

**Conspicuous necessities:** TV, refrigerator, AC. ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ group ਦੇ demonstration effect ਕਾਰਨ prices ਵਧਣ ਉੱਤੇ ਵੀ demand ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ; curve ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q25; 1.2 Q14).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Goods ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; necessities ਰਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.** ਇੱਕ price tag ਲਈ ਖਰੀਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਲਈ.

## ਕਾਰਡ 2.18 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.3.12, 1.3.13 · Scanner Q3, Q7, Q9, Q13, Q17 (also 2.3 Q14) · SM p.2.16

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Giffen goods** ਕੀ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਉਦਾਹਰਣ ਅਤੇ demand curve ਦਾ ਆਕਾਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

ਉਹ goods ਜੋ **inferior** ਹੋਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ **ਨੇੜਲੇ substitutes ਨਾ ਹੋਣ** ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ **consumer ਦੇ budget ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ** ਹੋਵੇ (Q7).

ਉਦਾਹਰਣ: ਮੋਟੇ ਅਨਾਜ ਜਿਵੇਂ **bajra**. ਜੇ bajra ਦੀ price ਡਿੱਗਣ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦਾ demand ਘਟੇ, ਤਾਂ ਉਹ inferior good ਹੈ (Q13).

Demand curve ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ **ਉੱਪਰ ਵੱਲ** ਢਲਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q17). Income ਵਧਣ ਨਾਲ demand ਘਟਦਾ ਹੈ (Q3).

Q9 ਅਤੇ 2.3 Q14 ਵਿੱਚ 'angle curve' ਛਪਿਆ ਹੈ (Engel curve): Giffen goods ਲਈ negative slope ਵਾਲੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Giffen ਦੀ ਰੋਟੀ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ:** price ਵਧਦੀ ਹੈ, ਗ਼ਰੀਬ ਮੀਟ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਹੋਰ ਵੱਧ ਰੋਟੀ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.19 T 1.3 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.3.12 · Scanner Q24 · SM p.2.16

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਸਹੀ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ: ਕੀ ਸਾਰੇ inferior goods Giffen goods ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਗ਼ਲਤ. **ਸਾਰੇ Giffen goods inferior goods ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ inferior goods Giffen goods ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ** (Q24 (a)).

Giffen goods ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਉਪ-ਸਮੂਹ ਹਨ ਜਿੱਥੇ income effect ਭਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Option (c) 'ਨੇੜਲੇ substitutes ਵਾਲੇ inferior goods' ਗ਼ਲਤ ਹੈ: Giffen goods ਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਰਗ ਅਤੇ ਆਇਤ ਵਾਂਗ:** ਹਰ Giffen inferior ਹੈ, ਪਰ ਹਰ inferior Giffen ਨਹੀਂ.

| **ਕਾਰਡ 2.20** T 1.3 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ | ★★★ All of 1.3 · Scanner Q1–Q34 · SM pp.2.10–2.17 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Topic 1.3 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ, law ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ exceptions ਤੱਕ. | ਜਵਾਬ<br>**Price ↑ → quantity demanded ↓** (Marshall: DMU; Hicks ਅਤੇ Allen: **SE + IE**) → ਨੇੜਲੇ substitutes ਹੋਣ ਤਾਂ SE ਵੱਧ ਮਜ਼ਬੂਤ → inferior goods: IE, SE ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ → **negative IE > SE = Giffen paradox** → exceptions: **Veblen, Giffen, conspicuous necessities, expectations, ignorance, necessaries, speculation**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** ਇੱਕ ਗਾਹਕ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਟੀ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋ ਗਈ. Marshall ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਖਰੀਦ ਘਟਾਏਗਾ, Hicks ਅਤੇ Allen ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਰੋਟੀ (Giffen) ਨਿਯਮ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਹੀਰਾ (Veblen) ਵੀ ਉਸ ਨਾਲ ਆ ਰਲਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 2.21** T 1.4 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 1.4.1, 1.4.5, 1.1.17 · Scanner Q1, Q2, Q5, Q11, Q12 (also 1.5 Q9) · SM pp.2.18, 2.21–2.22 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Demand ਦੇ **expansion/contraction** ਅਤੇ **increase/decrease** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. ਕੀ good ਦੀ ਆਪਣੀ price ਉਸ ਦੀ demand curve ਨੂੰ shift ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Expansion:** price ਡਿੱਗੇ, ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਮੰਗੀ ਜਾਵੇ (ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ movement). **Contraction:** price ਵਧੇ, ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਮੰਗੀ ਜਾਵੇ (ਉੱਪਰ ਵੱਲ movement) (Q2, Q12; 1.5 Q9).<br>Curve ਉੱਤੇ movement = **quantity demanded ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ** (own price) (Q5). Shift = **demand ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ** (ਹੋਰ factors).<br>MCQ trap: good ਦੀ **ਆਪਣੀ price** ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਉਸ ਦੀ demand curve ਨੂੰ **shift ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ** (Q11). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਆਪਣੀ price ਬਿੰਦੀ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਹੋਰ factors ਪੂਰੀ curve ਨੂੰ.**

| **ਕਾਰਡ 2.22** T 1.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.4.3, 1.3.15, 1.1.16, 1.4.4 · Scanner Q4, Q6, Q7 (also 1.3 Q1; 1.5 Q44) · SM pp.2.20–2.21 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Demand ਦੇ **ਸੱਜੇ** ਜਾਂ **ਖੱਬੇ shift** ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਅਤੇ ਖੱਬੇ shift ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Non-price factors curve ਨੂੰ shift ਕਰਦੇ ਹਨ: **ਸੱਜੇ = demand ਵਿੱਚ increase** (Q4); **ਖੱਬੇ = demand ਵਿੱਚ decrease**.<br>ਖੱਬੇ shift: **complement** ਦੀ price ਵਧਣਾ (Q7), substitute ਦੀ price ਘਟਣਾ, **price ਘਟਣ ਦੀ ਉਮੀਦ** (1.5 Q44), ਘੱਟ buyers, normal goods ਲਈ income ਘਟਣਾ (Q6).<br>Income ਵਧਣ ਨਾਲ demand ਵਧਦਾ ਹੈ (1.3 Q1). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖੱਬਾ = ਘੱਟ.** ਖੱਬੇ ਧੱਕਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਕਾਰਨ: complement ਮਹਿੰਗਾ, substitute ਸਸਤਾ, ਛੋਟ ਦੀ ਆਸ, ਘੱਟ ਖਰੀਦਦਾਰ, ਪਤਲੀ ਜੇਬ.

## ਕਾਰਡ 2.23 T 1.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.5.1, 1.5.2 · Scanner Q24, Q26, Q36, Q56 (also 1.1 Q13) · SM pp.2.23–2.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Elasticity of demand** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ **price elasticity** ਦਾ formula ਲਿਖੋ. Negative sign ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Elasticity = quantity demanded ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ ÷ ਕਿਸੇ determinant ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ. ਸਿਰਫ਼ 'Elasticity' ਦਾ ਮਤਲਬ **price elasticity** ਹੈ.

**Ep = quantity demanded ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ ÷ price ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ = (Δq/Δp) × (p/q)**, ਜਿਸ ਵਿੱਚ **original** p ਅਤੇ q ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

Sign negative ਹੁੰਦਾ ਹੈ (law of demand); ਅਸੀਂ **magnitude** ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ. Ed = −3 ਦਾ ਮਤਲਬ: price 1% ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ demand 3% ਵਧਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ 1% ਵਧਣ ਨਾਲ 3% ਘਟਦਾ ਹੈ (Q36).

SM ਉਦਾਹਰਣ: price ₹6 → ₹4, quantity 10 → 15 units: Ep = 5/2 × 6/10 = (−) 1.5. Q56: ₹10 → ₹6, 10 → 20 units ਨਾਲ −2.5 ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Q ਉੱਤੇ P, ਫਿਰ P ਉੱਤੇ Q:** 'price ਦੇ ਹਰ ਬਦਲਾਅ ਪਿੱਛੇ quantity ਦਾ ਬਦਲਾਅ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਪਿਆ ਹੋਇਆ'.

## ਕਾਰਡ 2.24 T 1.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.5.3, 1.5.4 · Scanner Q4, Q15, Q28, Q45, Q52, Q55 · SM p.2.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Elasticity ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ **ਨਵੀਂ quantity** ਅਤੇ **ਨਵੀਂ price** ਕਿਵੇਂ ਲੱਭੀਏ?

ਜਵਾਬ

ਨਵੀਂ Q: **ΔQ = Ep × Q × ΔP/P**, ਫਿਰ ਨਵੀਂ Q = original Q + ΔQ.

ਨਵੀਂ P: **%ΔP = %ΔQ ÷ Ep**.

SM ਉਦਾਹਰਣ: price ₹100 → ₹60, Ep 1.5, Q = 30: ΔQ = 18, ਨਵੀਂ Q = 48. Q15: ₹200 → ₹120, Ep 2, Q 60 ਨਾਲ 108 units ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

Q45: Q 100 → 80, Ep 3: price 6.67% ਵਧਦੀ ਹੈ, ਨਵੀਂ price ₹6.4. Q28: Ep 1, quantity ਵਿੱਚ 15% ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਮਤਲਬ price ਵਿੱਚ 15% ਬਦਲਾਅ.

Q4 trap: ₹80 → ₹60 ਅਤੇ Ep 1.25 ਨਾਲ +31.25% ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ key (d) 'none of the above' ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Quantity ਲੱਭਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਣਾ, price ਲੱਭਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਗ.** Elasticity ਦੋਵਾਂ percentages ਵਿਚਕਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ-ਦਰ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.25 T 1.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.5.5, 1.5.6 · Scanner Q22, Q42, Q49, Q63 · SM pp.2.14, 2.26–2.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Point elasticity** ਲਿਖੋ. ਇਹ demand curve ਦੇ slope ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Ep = −(dq/dp) × (p/q)**, ਜਦੋਂ price ਦਾ ਬਦਲਾਅ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q63: price ₹100 ਘਟਾਈ ਗਈ).

ਇਹ demand line ਦੇ **slope ਦੇ reciprocal × price–quantity ratio** ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ (Q49). Q = a − bP ਲਈ dQ/dP = −b.

Q42: Q = 1,000 − 50P, P = ₹10 ਉੱਤੇ: Q = 500, Ep = (−50) × 10/500 = **−1**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Point = ਨਿੱਕਾ ਕਦਮ.** 'd' derivative ਲਈ, 'd' curve ਉੱਤੇ dot (ਬਿੰਦੀ) ਲਈ.

| **ਕਾਰਡ 2.26** T 1.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.5.7 · Scanner Q1, Q6, Q7 · SM pp.2.27–2.28 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਵਾਲੀ demand curve** ਉੱਤੇ elasticity ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਕਿਸੇ ਬਿੰਦੂ ਉੱਤੇ elasticity = **ਹੇਠਲਾ segment ÷ ਉੱਪਰਲਾ segment**.<br>**Mid-point = 1** (Q7). ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ > 1; ਹੇਠਾਂ < 1 (Q6 (c) ਸਹੀ ਹੈ).<br>Price-axis ਵਾਲਾ ਸਿਰਾ = **∞**; quantity-axis ਵਾਲਾ ਸਿਰਾ = **0** (Q1). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਉੱਪਰ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ, ਹੇਠਾਂ ਸੁੰਨ:** ਉੱਪਰ ∞, ਵਿਚਕਾਰ 1, ਹੇਠਾਂ 0.

| **ਕਾਰਡ 2.27** T 1.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.5.8, 1.5.9, 1.2.8 · Scanner Q2, Q10, Q25, Q27, Q51, Q53, Q62 (also 1.2 Q8, Q11) · SM pp.2.28–2.29 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Arc elasticity** ਦਾ formula ਲਿਖੋ. ਇਹ ਕਦੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਹ **ਦੋ ਬਿੰਦੂਆਂ** ਵਿਚਕਾਰ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਦਲਾਅ **ਵੱਡੇ** ਹੋਣ; ਦੋਵਾਂ prices ਅਤੇ quantities ਦਾ **average (mid-point)** base ਬਣਦਾ ਹੈ.<br>**Ep = (Q2 − Q1)/(Q2 + Q1) × (P2 + P1)/(P2 − P1)**, sign ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q51 (c)).<br>SM ਉਦਾਹਰਣ: P 500 → 400, Q 100 → 150: Ep = 50/250 × 900/100 = **1.8**.<br>Q53: P 15 → 20, Q 50 → 75 ਨਾਲ 1.4 ਆਉਂਦਾ ਹੈ. Q62: ₹300 → ₹400, 30,000 → 20,000 subscribers ਨਾਲ 1.4. Q27: movie ₹120 → ₹200, 300 → 200 ਨਾਲ 0.8. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਹਰ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਜੋੜ, ਉੱਪਰ ਫ਼ਰਕ, ਫਿਰ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ:** quantity ਲਈ (ਫ਼ਰਕ/ਜੋੜ), price ਲਈ (ਜੋੜ/ਫ਼ਰਕ).

| **ਕਾਰਡ 2.28** T 1.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.5.10, 1.5.11, 1.5.12, 1.5.14, 1.5.13, 1.3.17, 1.2.2 · Scanner Q13, Q17, Q18, Q20, Q32, Q37, Q48, Q54, Q60 (also 1.2 Q7; 1.3 Q20, Q21) · SM pp.2.30–2.31 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Elasticity ਦੀਆਂ values ਦੀ range** ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਲਈ demand curve ਦਾ ਆਕਾਰ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Value **0 ਤੋਂ ∞** ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q17).<br>**0:** perfectly inelastic, **vertical** (Q18, Q37, Q60).<br>**< 1:** inelastic, **ਖੜ੍ਹੀ ਢਲਾਣ ਵਾਲੀ**. **1:** unitary, **rectangular hyperbola**; Q = k/P ਹਰ ਬਿੰਦੂ ਉੱਤੇ Ep = 1 ਦਿੰਦਾ ਹੈ (1.2 Q7). **> 1:** elastic, **ਚਪਟੀ** (Q32, Q48).<br>**∞:** price level ਉੱਤੇ horizontal, vertical axis ਨੂੰ ਛੂਹਦੀ ਹੋਈ (Q13, Q54). ਇਹ **perfect competition** ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ: firm price-taker ਹੁੰਦੀ ਹੈ (1.3 Q20), ਅਤੇ AR = P ਹੋਣ ਕਰਕੇ AR curve ਹੀ demand curve ਹੁੰਦੀ ਹੈ (1.3 Q21). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Vertical ਬਹੁਤ ਅੜੀਅਲ (0), Flat ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ (>1).** ਜਿੰਨੀ ਖੜ੍ਹੀ ਰੇਖਾ, ਓਨੀ ਘੱਟ elastic.

| **ਕਾਰਡ 2.29** T 1.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.5.15, 1.5.16 · Scanner Q31, Q38, Q39, Q40, Q46, Q50, Q59 · SM pp.2.34–2.35 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Total revenue** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਦਿਖਾਓ ਕਿ ਹਰ elasticity ਵਿੱਚ price ਦਾ ਬਦਲਾਅ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. | ਜਵਾਬ<br>**TR = P × Q** (Q40: area OP1RQ1).<br>**Elastic:** price ਵਧੇ → TR **ਘਟੇ**; price ਘਟੇ → TR ਵਧੇ (Q31).<br>**Unitary:** TR **ਉਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ** (Q50).<br>**Inelastic:** price ਵਧੇ → TR **ਵਧੇ** (Q46, Q59). Q38: ਕਿਰਾਇਆ ਵਧਣ ਨਾਲ revenue ਵਧਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ 0 < e < 1. Q39: price +12%, Ed 0.63, ਇਸ ਲਈ expenditure ਵਧਦਾ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕੋ ਦਿਸ਼ਾ = inelastic (price ਅਤੇ TR ਇਕੱਠੇ ਚੱਲਣ).** ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ = elastic. | |

| **ਕਾਰਡ 2.30** T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 1.5.17, 1.4.7 · Scanner Q12, Q47, Q58, Q61 (also 1.4 Q9) · SM pp.2.35–2.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Price elasticity of demand ਦੇ determinants** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>• **Substitutes** ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ; **budget** ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ (ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ → ਵੱਧ elastic); **luxury ਬਨਾਮ necessity**; **ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ** (ਵੱਧ ਵਰਤੋਂ → ਵੱਧ elastic, 1.4 Q9 electricity); **time period**; **habits**; **tied demand**; **price range**; **minor complements**.<br>MCQ trap (Q47): 'income ਦਾ ਜਿੰਨਾ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਖਰਚ ਹੋਵੇ, elasticity ਓਨੀ **ਘੱਟ**' ਗ਼ਲਤ ਹੈ; ਇਹ **ਵੱਧ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ.<br>ਬਹੁਤ ਘੱਟ price elasticity ਨੂੰ ਘੱਟ ਰੱਖਦੀ ਹੈ (Q12). Q58 ਅਤੇ Q61 ਵਿੱਚ 'All of these' ਸਹੀ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **S-B-N-U-T-H-T-P-M:** Substitutes, Budget, Need, Uses, Time, Habit, Tied, Price range, Minor complements. ਨੌਂ ਅੱਖਰ, ਨੌਂ determinants. | |

| **ਕਾਰਡ 2.31** T 1.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.5.18, 1.5.19 · Scanner Q8, Q16, Q19, Q21, Q33, Q34 · SM pp.2.36–2.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਹੜੇ goods ਦਾ demand **inelastic** ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜਿਆਂ ਦਾ **elastic**? | ਜਵਾਬ<br>**Inelastic:** ਆਦਤ ਵਾਲੀ consumption (Q8, Q21) ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਵੇਂ **ਲੂਣ, ਦਵਾਈ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ** (Q33, Q19, Q34: price ਵਧਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖਰੀਦਦਾਰ ਓਨੀ ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ).<br>**Elastic: ਗਹਿਣੇ** (Q16).<br>Q33 key: ਲੂਣ, school uniform ਅਤੇ ਦਵਾਈ inelastic ਹਨ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਲੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ ਹੋ?** ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ price ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ. | |

## ਕਾਰਡ 2.32 T 1.5 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.5.20, 1.3.19, 1.6.5 · Scanner Q57 (also 1.3 Q27; 1.6 Q15) · SM p.2.37

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Elasticity ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ **tax** ਦਾ ਭਾਰ ਕੌਣ ਚੁੱਕੇਗਾ, ਅਤੇ governments ਕਿਹੜੇ goods ਉੱਤੇ tax ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

Demand ਜਿੰਨਾ ਵੱਧ elastic ਹੋਵੇ, **tax ਦਾ ਓਨਾ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ seller ਝੱਲਦਾ ਹੈ** (Q57).

Governments revenue ਲਈ **inelastic** goods ਉੱਤੇ tax ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਜਿਵੇਂ alcohol, tobacco).

ਭਾਰੀ taxes consumption ਤਾਂ ਹੀ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੇ **ed > 1** ਹੋਵੇ (1.3 Q27). Price elasticity tax ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਹੈ (1.6 Q15).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Elastic ਖਰੀਦਦਾਰ ਬਚ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ seller ਭਰਦਾ ਹੈ.** Inelastic ਖਰੀਦਦਾਰ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਸ ਲਈ tax ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.33 T 1.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.5.25 · Scanner Q35 · Not in SM text (Scanner 1.5 Q35; National Income chapter)

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Investment ₹100 crore ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ C = 10 + 0.6Y ਹੈ. Income ਕਿੰਨੀ ਵਧੇਗੀ?

ਜਵਾਬ

**Multiplier = 1/(1 − MPC)** = 1/(1 − 0.6) = 1/0.4 = 2.5.

Income ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ = 2.5 × ₹100 crore = **₹250 crore** (key (a)).

ਇਹ ਸਵਾਲ National Income ਵਾਲੇ chapter ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **0.6 ਖਰਚੋ, 0.4 ਬਚਾਓ:** multiplier ਹੈ 1 ਨੂੰ 'ਰਿਸਾਅ' ਨਾਲ ਭਾਗ.

## ਕਾਰਡ 2.34 T 1.5 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ All of 1.5 · Scanner Q1–Q63 · SM pp.2.23–2.37

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 1.5 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ, definition ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ determinants ਤੱਕ.

ਜਵਾਬ

**% ΔQ ÷ % ΔP** → point (ਛੋਟਾ ਬਦਲਾਅ) ਜਾਂ **arc** (ਵੱਡਾ ਬਦਲਾਅ, mid-point) → values **0, <1, 1, >1, ∞** → **TR test** (elastic: price ਅਤੇ TR ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ) → **determinants** → ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ਾਂ inelastic, luxuries elastic → **tax ਦਾ ਭਾਰ**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਕਹਾਣੀ:** ਇੱਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਮਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਹਕ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ (formula), point ਜਾਂ arc ਚੁਣਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (0 ਤੋਂ ∞), ਆਪਣਾ ਗੱਲਾ (TR) ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ (determinants), ਅਤੇ ਅਖ਼ੀਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ tax ਕੌਣ ਭਰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.35 T 1.6 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.6.1, 1.6.2, 1.6.3, 1.4.8, 1.5.22, 1.6.4 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q5, Q6, Q7, Q8, Q9, Q10, Q11, Q13, Q14 (also 1.4 Q10; 1.5 Q41) · SM pp.2.38–2.41

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Income elasticity** ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ value ਨਾਲ goods ਦੀ classification ਕਰੋ. Short ਅਤੇ long run ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Ei = quantity demanded ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ ÷ income ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ** (Q12).

**Ei > 1: luxury** (Q3, Q11, 1.5 Q41). **0 < Ei < 1: necessity (normal)** (Q13). **Ei < 0: inferior** (Q4); income ਘਟਣ ਨਾਲ ਖਰੀਦ ਵਧਦੀ ਹੈ (1.4 Q10).

ਉਦਾਹਰਣ: income +15%, demand +30% ਨਾਲ 2 (Q8); income +20%, TV demand +30% ਨਾਲ 1.5 (Q6); Ei −0.4 ਦਾ ਮਤਲਬ inferior (Q5).

Ei short ਅਤੇ long run ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ **long run ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q14).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **1 ਤੋਂ ਉੱਪਰ = ਸ਼ਾਹੀ (Lavish), 0 ਤੋਂ 1 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ = ਲੋੜੀਂਦਾ (Needed), 0 ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ = ਠੁਕਰਾਇਆ (Neglected)** ਜਦੋਂ income ਵਧਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.36 T 1.7 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.7.3, 1.5.23, 1.2.9, 1.7.7, 1.8.4 · Scanner Q2, Q3, Q4, Q9, Q10 (also 1.2 Q10, 1.5 Q14) · SM pp.2.43–2.46

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Cross-price elasticity** ਲਿਖੋ. ਕੀ sign ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ? Demand ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ?

ਜਵਾਬ

**Ec = X ਦੀ quantity demanded ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ ÷ Y ਦੀ price ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ. Sign ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.**

ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ: Qx ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ = Ec × Py ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ. SM: Ec = −0.8 ਅਤੇ Y ਦੀ price 20% ਵਧੇ ਤਾਂ Qx 16% ਘਟਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ: tea +8% ਹੋਣ ਉੱਤੇ coffee +2% ਨਾਲ +0.25 (Q2); chicken +20% ਹੋਣ ਉੱਤੇ mutton +5% ਨਾਲ 0.25 (Q4); tea +25% ਹੋਣ ਉੱਤੇ coffee +8% ਨਾਲ 0.32 (Q9).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **X ਦਾ demand, Y ਦੀ price ਉੱਤੇ:** ਅੱਖਰ X ਅਤੇ Y ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.37 T 1.7 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 1.7.1, 1.7.4, 1.7.5, 1.7.6, 1.7.2 · Scanner Q1, Q7, Q11, Q12, Q14, Q15, Q16, Q17, Q18, Q19 · SM pp.2.42–2.45

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Substitutes, complements ਅਤੇ unrelated goods** ਲਈ cross elasticity ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ. ਕਿਹੜੀ ਜੋੜੀ complementary **ਨਹੀਂ** ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Substitutes:** Ec **positive** (Q18, Q19); perfect substitutes ∞ (Q1); cross-demand curve **ਉੱਪਰ ਵੱਲ** ਢਲਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q16).

**Unrelated goods: 0** (Q7, Q12).

**Complements:** Ec **negative** (Q11, Q17). 0 ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੇਠਾਂ = ਕਮਜ਼ੋਰ; ਬਹੁਤ negative = ਮਜ਼ਬੂਤ (Q15).

Q14 trap: **blazer ਅਤੇ jacket** complements ਨਹੀਂ ਹਨ (substitutes ਹਨ). Car ਅਤੇ petrol, electricity ਅਤੇ gadgets, bread ਅਤੇ jam complements ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਲੱਸ = ਯਾਰ ਜੋ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਈਨਸ = ਸਾਥੀ ਜੋ ਇਕੱਠੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਜ਼ੀਰੋ = ਅਜਨਬੀ.**

## ਕਾਰਡ 2.38 T 1.8 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.8.1, 1.8.2, 1.8.3 · Scanner Q1, Q2, Q3, Q4, Q5, Q6 · SM p.2.47

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Advertisement elasticity** ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ values ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

**Ea = quantity demanded ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ ÷ advertising ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ.** ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ **positive** ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ **0 ਤੋਂ ∞** ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q1).

**Ea > 1:** demand, ad ਖਰਚ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਵਧਦਾ ਹੈ (Q5: +40% ÷ +20% = 2). **Ea = 1:** ਬਰਾਬਰ ਅਨੁਪਾਤ. **0 < Ea < 1:** ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਘੱਟ. **Ea = 0:** ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ.

Q2: ad +25%, demand +5% ਨਾਲ 0.2. Q4: 60% ÷ 20% ਨਾਲ 3.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਰੁਪਿਆ ਪਾਓ, demand ਬਾਹਰ ਆਵੇ:** ਦੋਵਾਂ ਵਾਧਾ-ਦਰਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ, ਜਿਵੇਂ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਦਾ ROI.

## ਕਾਰਡ 2.39 T 2.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 2.0.1, 2.1.1, 1.4.6 · Scanner Q1 (also 2.1 Q3, Q4; 1.4 Q8) · SM pp.2.50–2.52

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Utility** ਕੀ ਹੈ? Wants ਦੀ **classification** ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ **comforts** ਕਿੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

Utility = commodity ਦੀ **ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ**. ਇਹ **relative ਅਤੇ subjective** ਹੈ (Q1), ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦੀ ਹੈ (2.1 Q3).

Wants: **necessaries, comforts, luxuries**.

**Comforts, necessaries ਅਤੇ luxuries ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ** (2.1 Q4; 1.4 Q8).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ, ਸ਼ਾਨੋ-ਸ਼ੌਕਤ = N-C-L**, ਪੌੜੀ ਵਾਂਗ: ਤੁਸੀਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਜਾਵਟ ਤੱਕ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੋ.

## ਕਾਰਡ 2.40 T 2.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 2.2.1, 2.3.4 · Scanner Q1, Q2, Q3, Q7 (also 2.1 Q1, Q2; 2.3 Q7, Q8) · SM pp.2.51–2.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**TU ਅਤੇ MU** ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ formulas ਲਿਖੋ. ਪਹਿਲੀ unit ਉੱਤੇ TU ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**TU = ΣMU**. **MU = TUn − TUn−1** = total utility ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ (2.3 Q8; Q3).

ਪਹਿਲੀ unit ਉੱਤੇ **TU = MU**.

ਉਦਾਹਰਣ: MU3 = 480 − 380 = 100 (Q2); TU2 = 200 + 180 = 380 (Q1, Q7); 10 units ਉੱਤੇ TU = 100, 11 units ਉੱਤੇ 108 ਤਾਂ MU = 8 (2.3 Q7).

Table (2.1 Q1, Q2): TU 750 → 830 ਨਾਲ MU 80; TU 930 → 960 ਨਾਲ MU 30.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **MU ਨਵੀਂ ਫਾੜੀ ਹੈ, TU ਪੂਰਾ pizza.** ਫਾੜੀ = ਅੱਜ ਦਾ pizza ਘਟਾ ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ pizza.

## ਕਾਰਡ 2.41 T 2.2 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.2.2 · Scanner Q4, Q5, Q6, Q10, Q11 (also 2.3 Q5) · SM pp.2.52–2.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

MU positive ਪਰ ਘਟਦੀ ਹੋਵੇ, zero ਹੋਵੇ, ਅਤੇ negative ਹੋਵੇ ਤਾਂ **TU ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ**?

ਜਵਾਬ

MU ਘਟਦੀ ਹੋਈ ਪਰ positive: **TU ਘਟਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ** (Q10).

**MU = 0: TU maximum ਹੁੰਦਾ ਹੈ**, ਯਾਨੀ satiation point (Q6, Q11, 2.3 Q5).

**MU negative: TU ਘਟਦਾ ਹੈ** (Q4 'all of the above').

Total utility ਨੂੰ total satiety ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q5).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ:** ਹਾਲੇ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਹੌਲੀ (MU>0), ਚੋਟੀ (MU=0), ਉਤਰਾਈ (MU<0). SM table: TU 10, 18, 23, 25, 25, 23 ਅਤੇ MU 10, 8, 5, 2, 0, −2.

## ਕਾਰਡ 2.42 T 2.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 2.3.1 · Scanner Q2, Q15 · SM p.2.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Law of DMU ਵਿੱਚ ਕੀ ਘਟਦੀ ਹੈ: **marginal** ਜਾਂ **total** utility? ਕਿਹੜੀ unit ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਿੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਵੱਧ units consume ਕਰਨ ਨਾਲ **marginal utility ਘਟਦੀ ਹੈ, total utility ਨਹੀਂ**.

**ਪਹਿਲੀ unit ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ** ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (Q15 (d)); ਹਰ want ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ. ਦੂਜਾ glass lemonade ਘੱਟ ਸੁਆਦ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹ DMU ਹੈ (Q2).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **M ਮਤਲਬ Melting (ਪਿਘਲਣਾ):** ਸਿਰਫ਼ marginal ਫਾੜੀ ਪਿਘਲਦੀ ਹੈ; ਕੁੱਲ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.43 T 2.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.3.2, 2.3.3 · Scanner Q4, Q6, Q16 (also 1.5 Q3) · SM pp.2.54, 2.59

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

MU approach ਵਿੱਚ utility ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ **ਮਾਪਿਆ** ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ DMU ਦੀਆਂ **assumptions** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Utils** ਵਿੱਚ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; MU analysis **cardinal** ਹੈ (Q4; 1.5 Q3: equi-marginal utility). Ordinal measurability assumption ਨਹੀਂ ਹੈ (Q6).

- ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ, standard units; ਆਦਤ, ਪਸੰਦ ਅਤੇ **income ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ** (Q16: income ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਦਲਾਅ assumption ਨਹੀਂ ਹੈ).
- ਲਗਾਤਾਰ consumption; gold ਜਾਂ cash ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕੋ ਕੱਪ, ਇੱਕੋ ਸੁਆਦ, ਕੋਈ ਵਿਰਾਮ ਨਹੀਂ, ਸੋਨਾ ਨਹੀਂ.**

| **ਕਾਰਡ 2.44** T 2.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.4.1, 2.4.2 · Scanner Q4, Q5, Q7, Q8, Q13 (also 2.2 Q8, Q9; 3.4 Q5) · SM p.2.55 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Consumer surplus** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ formula ਦਿਓ. ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਕਿਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ? | ਜਵਾਬ<br>**Consumer surplus = consumer ਜੋ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ – ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦਿੰਦਾ ਹੈ** (Q13, Q7). ਇਹ **Alfred Marshall** ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ.<br>Marshall: 'ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ consumer ਜਿਹੜੀ price ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਉਸ price ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਜੋ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ' (2.2 Q9).<br>Q4: ₹60,000 − ₹55,000 = ₹5,000. Q8: price ₹11,000 ਘਟਾ 20% (₹2,200) ਘਟਾ ₹300 cash discount = ₹8,500; CS = ₹12,000 − ₹8,500 = **₹3,500**. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਿਆਰ ਰਕਮ ਘਟਾ ਦਿੱਤੀ ਰਕਮ.** ਹਰ ਛੋਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀ price ਵਰਤੋ. | |

| **ਕਾਰਡ 2.45** T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 2.4.3, 2.3.5, 2.2.4 · Scanner Q1, Q3, Q6 (also 2.3 Q10) · SM pp.2.55–2.56 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Consumer surplus ਕਿਸ law ਤੋਂ **ਨਿਕਲਦਾ** ਹੈ? Surplus ਕਿੱਥੇ **zero** ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਹ **law of diminishing marginal utility** ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ (Q1, Q6; 2.3 Q10).<br>Consumer ਉਸ unit ਤੱਕ ਖਰੀਦਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ **MU = price**; **marginal (ਆਖ਼ਰੀ) unit ਤੋਂ surplus zero** ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੀਆਂ units ਤੋਂ surplus ਮਿਲਦਾ ਹੈ (Q3).<br>SM Table 7: price ₹20; surpluses 10 + 8 + 6 + 4 + 2 + 0 = ₹30. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਆਖ਼ਰੀ unit ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ unit ਉੱਤੇ ਸੌਦਾ ਫ਼ਾਇਦੇ ਦਾ**, ਆਖ਼ਰੀ ਉੱਤੇ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਓਨਾ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਜਿੰਨੀ ਉਸ ਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀਮਤ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 2.46** T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.4.4, 2.4.5 · Scanner Q12, Q15 (also 2.3 Q9) · SM pp.2.56–2.57 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Consumer surplus **demand curve** ਉੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ **price** ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>CS ਦਾ **demand curve** ਨਾਲ ਡੂੰਘਾ ਸਬੰਧ ਹੈ (Q12): **demand curve ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ price line ਦੇ ਉੱਪਰ ਤਿਕੋਣਾ area**.<br>**Price ਵਧੇ → CS ਘਟੇ** (Q15). **Price ਘਟੇ → CS ਵਧੇ** (2.3 Q9). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Price ਅਤੇ CS ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ:** ਇੱਕ ਉੱਪਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਹੇਠਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 2.47** T 2.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 2.4.6 · Scanner Q2, Q14 · SM p.2.59 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Consumer surplus ਦੀਆਂ **limitations** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **ਸਟੀਕ ਮਾਪ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ** (marginal utilities ਮਾਪਣੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਹਨ).<br>• **Necessaries ਲਈ infinite** (Q2).<br>• **Substitutes ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦਾ ਅਸਰ** (Q14: ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਦੋਵੇਂ). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **N-I-S: Not exact (ਸਟੀਕ ਨਹੀਂ), Infinite for needs, Substitutes interfere.** ਤਿੰਨ ਅੱਖਰ, ਤਿੰਨ limitations. | |

| ਕਾਰਡ 2.48 T 2.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.5.1, 2.5.2, 2.5.3 · Scanner Q7, Q10, Q12, Q17, Q25, Q36 (also 2.4 Q10) · SM pp.2.59–2.60 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Indifference curve analysis** ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ indifference curve ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>IC analysis **ordinal** approach ਹੈ, ਜੋ **preferences** ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ (2.4 Q10, Q10). ਇਹ **Hicks ਅਤੇ Allen** ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ (Q36, Q12).<br>**IC** = ਦੋ goods ਦੇ ਉਹ combinations ਜੋ **ਬਰਾਬਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ** (iso-utility) ਦਿੰਦੇ ਹਨ (Q17); ਇਹ **ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ** ਢਲਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q7).<br>'ਵੱਧ ਬਿਹਤਰ ਹੈ' (non-satiation) = **monotonic preferences**: ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ good ਦੀ ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ ਪਸੰਦ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ (Q25). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Ordinal = ਕ੍ਰਮ (Order), ਮਾਤਰਾ ਨਹੀਂ:** ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ 'A, B ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ', ਪਰ ਕਦੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ'. | |

| ਕਾਰਡ 2.49 T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.5.4 · Scanner Q4, Q11, Q28, Q37 · SM pp.2.62–2.64 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**MRS** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ formula ਲਿਖੋ. IC convex ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**MRS** = ਉਹ ਦਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ consumer ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਸਥਿਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ X ਦੇ ਬਦਲੇ Y ਦਿੰਦਾ ਹੈ (Q28, Q37).<br>**MRSxy = ΔY/ΔX = MUx/MUy** (Q11) = IC ਦਾ absolute slope.<br>MRS **ਘਟਦੀ ਹੋਈ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q4), ਜੋ IC ਨੂੰ origin ਵੱਲ **convex** ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ. SM table: MRS 6, 2, 1. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਹਰ ਵਾਧੂ X ਦੇ ਬਦਲੇ Y ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ:** curve ਉੱਤੇ ਫਿਸਲਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਚਪਟੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. | |

| ਕਾਰਡ 2.50 T 2.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.5.5 · Scanner Q7, Q14, Q19, Q32 (also 2.3 Q13; 2.4 Q9) · SM pp.2.64–2.67 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Indifference curves ਦੀਆਂ properties** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>• ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ **ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ** ਢਲਵੀਂ.<br>• Origin ਵੱਲ **convex**.<br>• **ਕਦੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਟਦੀਆਂ** (ਕੱਟਣਾ logically ਬੇਤੁਕਾ ਹੈ, Q32).<br>• **ਉੱਚੀ IC = ਵੱਧ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ** (2.3 ਵਿੱਚ Q13: IC3 ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ).<br>• **ਕਿਸੇ ਵੀ axis ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੂੰਹਦੀਆਂ** (Q14). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **D-C-N-H-N: Down (ਹੇਠਾਂ), Convex, Never cross, Higher better, Never touch axes.** ਪੰਜ ਅੱਖਰ, ਪੰਜ properties. | |

| ਕਾਰਡ 2.51 T 2.5 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 2.5.5 · Scanner Q3, Q14, Q33 (also 1.5 Q5; 2.4 Q9) · SM pp.2.64–2.67 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ IC ਦੀ property ਕਿਹੜੀ **ਨਹੀਂ** ਹੈ: concave, upward-sloping, intersecting, ਜਾਂ axis-touching? | ਜਵਾਬ<br>**ਚਾਰੇ ਹੀ properties ਨਹੀਂ ਹਨ.** IC convex, ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੱਟਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ axes ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੂੰਹਦੀ.<br>ਆਮ keys: 'intersects each other' (1.5 Q5), 'two ICs can touch' (Q3), 'slopes upwards to the right' (Q33). Intersection point ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮੰਨਣਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ (2.4 Q9). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੱਟਣਾ, ਚੜ੍ਹਨਾ, ਧੱਸਣਾ, ਛੂਹਣਾ = ਚਾਰ 'ਨਾਂਹ'.** | |

| ਕਾਰਡ 2.52 T 2.5 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 2.5.6 · Scanner Q1, Q8, Q15, Q16, Q18, Q27 (also 2.4 Q11) · SM p.2.65 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Perfect substitutes** ਅਤੇ **perfect complements** ਲਈ IC ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਆਕਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Perfect substitutes:** ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ (constant MRS) (2.4 Q11).<br>**Perfect complements** (ਖੱਬਾ ਜੁੱਤਾ, ਸੱਜਾ ਜੁੱਤਾ): **L-ਆਕਾਰ**, ਦੋ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਜੋ ਸਮਕੋਣ ਉੱਤੇ ਮੁੜਦੀਆਂ ਹਨ (Q1, Q8, Q15, Q16, Q18, Q27). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Substitutes ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਉੱਤੇ ਫਿਸਲਦੇ ਹਨ, complements ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ L ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ** (ਖੱਬੇ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਜੁੱਤੇ ਵਾਂਗ).

| ਕਾਰਡ 2.53 T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.5.7, 2.5.8, 2.5.9 · Scanner Q6, Q20, Q21, Q22, Q26, Q31, Q38 (also 2.3 Q11) · SM pp.2.68–2.69 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Budget line** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ **intercepts**, **slope** ਅਤੇ ਬਿੰਦੂਆਂ K ਅਤੇ H ਦਾ ਮਤਲਬ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Budget line = **price line** (Q6): ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ income ਅਤੇ prices ਨਾਲ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ combinations.<br>**Intercept = income ÷ price** (Q21: ₹750, pancakes 25 ਨਾਲ 30; muffins 50 ਨਾਲ 15). SM: income ₹100, price ₹20 ਨਾਲ 5 ice creams; ₹10 ਨਾਲ 10 chocolates.<br>**Slope = Px/Py**, relative prices ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ (Q31, Q38).<br>**ਅੰਦਰ (K): ਘੱਟ ਖਰਚ** (Q20, Q26). **ਬਾਹਰ (H): ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ** (Q22). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **K = 'Keeps change' (ਪੈਸੇ ਬਚ ਗਏ), H = 'Hopeless' (ਆਸ ਨਹੀਂ).**

| ਕਾਰਡ 2.54 T 2.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.5.10 · Scanner Q9, Q13, Q40, Q41 · SM p.2.69 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Income ਜਾਂ ਕਿਸੇ price ਦੇ ਬਦਲਣ ਉੱਤੇ budget line ਕਿਵੇਂ **shift** ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Income ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ: parallel shift** (Q13).<br>**ਇੱਕ price ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ: ਉਸ good ਦੇ axis ਉੱਤੇ rotation.** Q9: good B (OX axis) ਦੀ price ਵਧਦੀ ਹੈ, ਰੇਖਾ OX axis ਉੱਤੇ ਖੱਬੇ shift ਹੁੰਦੀ ਹੈ. Q40: ਅੰਦਰ ਵੱਲ rotation.<br>ਜੇ price ਵਧੇ, ਤਾਂ consumer **ਨੀਵੀਂ IC** ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ (Q41). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Income ਪੂਰੀ ਪੌੜੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਉਂਦੀ ਹੈ; price ਉਸ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ**, ਨਾ-ਛੋਹੇ axis ਦੁਆਲੇ.

| ਕਾਰਡ 2.55 T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.5.11, 2.5.12, 1.1.13 · Scanner Q2, Q29, Q30, Q39, Q42 (also 1.1 Q1; 2.3 Q12) · SM p.2.71 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>IC analysis ਅਤੇ marginal utility ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ **consumer equilibrium** ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Price line **ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ IC ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਹੋਈ (tangent)** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q29).<br>**MRSxy = MUx/MUy = Px/Py** (Q2, Q42).<br>ਬਰਾਬਰ ਰੂਪ: **MUx/Px = MUy/Py** (Q30, 1.1 Q1: ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾਗੂ).<br>ਸਰਵੋਤਮ ਚੋਣ: ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨਾ (Q39). ਜੇ IC, budget line ਤੋਂ ਵੱਧ steep ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ equilibrium ਨਹੀਂ ਹੈ (2.3 Q12). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Tangent = ਛੂਹਣਾ (Touching), ਚੀਰਨਾ (Tearing) ਨਹੀਂ:** IC ਦਾ slope price line ਦੇ slope ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 2.56 T 2.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.5.13 · Scanner Q34 · SM p.2.71

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

IC analysis, utility analysis ਤੋਂ **ਬਿਹਤਰ** ਕਿਉਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Utility ਦੀ **measurability** ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ.
- ਇੱਕ ਸਮੇਂ **ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ commodity** ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
- **ਪੈਸੇ ਦੀ MU ਸਥਿਰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ**.
- **Income effect ਨੂੰ substitution effect ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ** (Q34: ਇਹ ਸਾਰੇ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **M-S-C-S: Measure ਨਹੀਂ, Several goods, Constant MU ਗਈ, Split the effects.** ਚਾਰ ਅੱਖਰ, ਚਾਰ ਫ਼ਾਇਦੇ.

## ਕਾਰਡ 2.57 T 2.5 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.5.14, 2.5.15, 2.3.7 · Scanner Q5, Q23, Q24 (also 2.3 Q14; 1.3 Q9) · Not in SM text (Scanner 2.5 Q23, Q24)

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

IC diagram ਉੱਤੇ **substitution effect** ਦਿਖਾਓ, ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ **inferior goods** ਅਤੇ **Giffen goods** ਕੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਜਵਾਬ

Price ਡਿੱਗਣ ਉੱਤੇ substitution effect = **ਉਸੇ IC ਉੱਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ movement** (Q23).

Inferior goods ਦਾ **negative income effect** ਹੁੰਦਾ ਹੈ (Q24, Q5: negative income elasticity).

Giffen goods ਲਈ 'angle' (Engel) curve **negative slope** ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (2.3 Q14; 1.3 Q9).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕੋ IC = ਇੱਕੋ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ:** substitution effect ਸਿਰਫ਼ goods ਬਦਲਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ.

## ਕਾਰਡ 2.58 T 2.5 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ All of 2.5 · Scanner Q1–Q42 · SM pp.2.59–2.71

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 2.5 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ, ordinal approach ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ equilibrium ਤੱਕ.

ਜਵਾਬ

**Ordinal (Hicks ਅਤੇ Allen)** → **IC** (ਬਰਾਬਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ) → **MRS** ਘਟਦੀ ਹੋਈ → **convex**; properties → **budget line** (slope Px/Py) → **tangency**: MRS = Px/Py, MUx/Px = MUy/Py.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** ਇੱਕ ਗਾਹਕ bundles ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ordinal), ਬਰਾਬਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਵਾਲੀਆਂ curves ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਬਟੂਏ ਦੀ ਰੇਖਾ ਜਾਂਚਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਰੁਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਸ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮਦੀਆਂ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 2.59 T 3.0 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 3.0.1, 3.0.2 · Scanner Q1, Q2 · SM pp.2.74–2.75

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Supply** ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ stock ਹੈ ਜਾਂ flow, ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਵਿਕਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Supply = ਕਿਸੇ given period ਵਿੱਚ producers ਵੱਖ-ਵੱਖ prices ਉੱਤੇ ਜਿੰਨਾ **ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਛੁਕ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥ** ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ **ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ** ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਿਕੇ (Q1: producers ਵੇਚਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ).

Supply ਇੱਕ **flow** ਹੈ (Q2), ਜੋ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ, ਹਫ਼ਤਾ ਜਾਂ ਸਾਲ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Supply ਦੁਕਾਨ ਦੀ ਖਿੜਕੀ ਹੈ, ਗੱਲਾ ਨਹੀਂ:** ਜੋ ਸਜਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਵਿਕਿਆ. ਨਲਕਾ ਹੈ, ਟੈਂਕੀ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 2.60 T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.1.1, 3.1.2, 3.5.9 · Scanner 3.5 Q18; 1.3 Q5 · SM pp.2.75–2.76

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Supply ਦੇ determinants** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. ਜੇ Y ਦੀ price ਵਧੇ ਤਾਂ X ਦੀ supply ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Own price; related goods ਦੀਆਂ prices; factors of production ਦੀਆਂ prices; technology; government policy; competition ਦਾ ਸਵਰੂਪ; expectations; sellers ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਜੇ Y ਦੀ price ਵਧੇ, ਤਾਂ X ਦੀ quantity supplied **ਘਟਦੀ** ਹੈ (production ਵਿੱਚ substitutes) (3.5 Q18).

Supply, cost of production ਨਾਲ **ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ** ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਹੈ: input cost ਵਧਣ ਨਾਲ supply ਘਟਦੀ ਹੈ (1.3 Q5).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Y ਦੀ ਚਮਕ X ਦੇ ਸਾਧਨ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ:** ਕਣਕ ਵੱਧ ਕਮਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਮੱਕੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਣਕ ਬੀਜਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 2.61 T 3.1 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.1.1 · Scanner Q1 · SM p.2.76

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ **consumer preferences** supply ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ demand ਨੂੰ?

ਜਵਾਬ

Consumer preferences **demand** ਤੈਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, **supply ਨਹੀਂ** (Q1 (d)).

Production costs, technology ਅਤੇ input prices supply ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਸੰਦ ਜ਼ੁਬਾਨ ਦੀ ਹੈ (ਖਰੀਦਦਾਰ); ਲਾਗਤ ਖਾਤਾ-ਵਹੀ ਦੀ ਹੈ (ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ).**

## ਕਾਰਡ 2.62 T 3.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3 · Scanner Q1, Q2, Q4 · SM pp.2.77–2.78

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Law of supply** ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ supply curve ਕੀ ਸਥਿਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸਥਿਰ ਰਹੇ ਤਾਂ price ਵਧਣ ਨਾਲ quantity supplied ਵਧਦੀ ਹੈ: **ਸਿੱਧਾ** ਸਬੰਧ (Q2). ਉੱਚੀ price ਦਾ ਮਤਲਬ **ਵੱਧ profit** (Q1).

Supply curve **ਆਪਣੀ price ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰ factor ਨੂੰ ਸਥਿਰ** ਰੱਖਦੀ ਹੈ; commodity ਦੀ ਆਪਣੀ price ਹੀ variable ਹੈ (Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਉੱਚੀ price, ਉੱਚਾ profit, ਉੱਚਾ output:** ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ H.

## ਕਾਰਡ 2.63 T 3.3 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 3.3.1, 3.4.1, 3.4.2, 3.2.4 · Scanner Q1 (also 3.2 Q3; 3.4 Q1, Q2, Q7) · SM pp.2.79–2.80

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Supply curve ਉੱਤੇ **movement** ਅਤੇ supply curve ਦੇ **shift** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੇ factors ਇਸ ਨੂੰ shift ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

Own-price ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ = **movement**: **expansion** (price ↑) ਜਾਂ **contraction** (price ↓) (3.3 Q1).

ਹੋਰ factor = **shift**: ਸੱਜੇ = **increase**, ਖੱਬੇ = **decrease** (3.2 Q3; 3.4 Q1, Q2).

MCQ trap: supply ਦਾ expansion ਅਤੇ contraction curve ਉੱਤੇ movements ਹਨ, **shifts ਨਹੀਂ**.

ਨਵੀਆਂ firms curve ਨੂੰ **ਸੱਜੇ** shift ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (3.4 Q7); tax ਜਾਂ ਵੱਧ wage costs ਇਸ ਨੂੰ **ਖੱਬੇ** shift ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਆਪਣੀ price curve ਉੱਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ curve ਨੂੰ ਹੀ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 2.64** T 3.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 3.5.1, 3.4.3 · Scanner Q1, Q5, Q9, Q13, Q14, Q15 (also 3.4 Q3, Q4) · SM pp.2.80–2.81 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Elasticity of supply** ਲਿਖੋ. ਇਸ ਦਾ sign positive ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ negative? | ਜਵਾਬ<br>**Es = quantity supplied ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ ÷ price ਵਿੱਚ % ਬਦਲਾਅ = (Δq/Δp) × (p/q)**, **original** p ਅਤੇ q ਨਾਲ. ਇਹ **positive** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q5).<br>SM: ₹2,000 → ₹2,100, 2,500 → 3,000 units: Es = 500/100 × 2000/2500 = **4** (3.4 Q3).<br>Q1: ₹200 → ₹300, 2,000 → 5,000: **3.0**. Q13: price +20%, supply +40%: **2**. Q14: Es 5 ਅਤੇ price +15%: quantity **+75%**. Q15: **+2.7**. |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Demand formula ਦਾ supply ਵਾਲਾ ਰੂਪ:** ਉਹੀ ਸ਼ਕਲ, ਪਰ ਮਾਈਨਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ. | |

| **ਕਾਰਡ 2.65** T 3.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 3.5.2, 3.5.3, 3.5.4 · Scanner Q7, Q8, Q17, Q20, Q22 · SM pp.2.84–2.85 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Supply ਦੀ **point** ਅਤੇ **arc** elasticity ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Point: Es = (dq/dp) × (p/q)** (Q8). SM: q = −100 + 10p, p = ₹15 ਉੱਤੇ q = 50, Es = 10 × 15/50 = 3. Q17: q = 120 + 6p, p = 10 ਉੱਤੇ 1/3. Q7: Q = 20p − 200, p = 30 ਉੱਤੇ 1.5.<br>**Arc: Es = (Q2 − Q1)/(Q2 + Q1) × (P2 + P1)/(P2 − P1)**. Q20: ₹100 → ₹110, 150 → 200 units ਨਾਲ **3**.<br>ਮਾਪ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ: point ਅਤੇ arc (Q22). |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Demand ਵਾਲੇ ਹੀ ਜੋੜੇ formulas.** ਇੱਕ ਬਿੰਦੀ ਲਈ derivative, ਇੱਕ ਪੈਂਡੇ ਲਈ mid-point. | |

| **ਕਾਰਡ 2.66** T 3.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 3.5.5, 3.5.6, 3.5.7 · Scanner Q2, Q3, Q6, Q10, Q11, Q16, Q21, Q23 · SM pp.2.81–2.83 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Elasticity of supply ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ** ਅਤੇ ਹਰੇਕ supply curve ਦਾ ਆਕਾਰ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Es = 0:** perfectly inelastic, **vertical** (Y-axis ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ), ਜਿਵੇਂ **ਜ਼ਮੀਨ** ਦੀ ਕੁੱਲ supply (Q2, Q3, Q10, Q21).<br>**0 < Es < 1:** ਘੱਟ elastic. **Es > 1:** ਵੱਧ elastic (Q6).<br>**Es = 1:** unit elastic; **origin ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ** ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ (Q11, Q23).<br>**Es = ∞:** perfectly elastic, **horizontal** (X-axis ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ) (Q11, Q16). |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਜ਼ੀਰੋ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ (vertical), ਅਨੰਤ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਹੈ (horizontal).** | |

| **ਕਾਰਡ 2.67** T 3.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.5.8 · Scanner Q4, Q12, Q19 · SM pp.2.85–2.86 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ **supply ਨੂੰ ਘੱਟ elastic** ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>• Output ਨਾਲ ਵਧਦੀਆਂ costs; ਗੁੰਝਲਦਾਰ production; ਛੋਟਾ period; ਵਾਧੂ capacity ਨਹੀਂ; ਦੁਰਲੱਭ inputs; **ਸਟੋਰ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ** goods.<br>ਉਦਾਹਰਣ: ਛੇਤੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ supply perfectly inelastic ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q4); ਆਂਡੇ ਸਟੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q19); hostel ਦੇ ਕਮਰੇ ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਧਦੇ ਹਨ, Es < 1 (Q12). |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਹੌਲੀ ਫੈਕਟਰੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ, ਗੋਦਾਮ ਖ਼ਾਲੀ = ਆਕੜੀ supply.** | |

| ਕਾਰਡ 2.68 T 3.6 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.6.1, 3.6.2, 3.6.5 · Scanner Q1, Q3, Q5 · SM p.2.87 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Equilibrium price** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ equations ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਲੱਭੀਏ? | ਜਵਾਬ<br>Equilibrium ਉੱਤੇ **Qd = Qs**: ਇਹ **market clearing price** ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਵਿਕਿਆ ਮਾਲ ਬਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ excess demand ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (Q3).<br>Qd = Qs ਹੱਲ ਕਰੋ: Qd = 12 − 2P ਅਤੇ Qs = 3 + P ਤੋਂ **P = 3, Q = 6** ਮਿਲਦਾ ਹੈ (Q5). SM table: ₹3, 19 units.<br>Short-run price = **market price** (Q1; PYQ-only). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜਿੱਥੇ ਕੈਂਚੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਫਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.** ਦੋਵੇਂ equations ਬਰਾਬਰ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰੋ.

| ਕਾਰਡ 2.69 T 3.6 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 3.6.3 · Scanner Q2 · SM p.2.88 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Producer surplus** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਜਦੋਂ price **minimum supply price ਤੋਂ ਉੱਪਰ** ਹੋਵੇ ਤਾਂ producers ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਲਾਭ (Q2).<br>**Supply curve ਦੇ ਉੱਪਰ ਅਤੇ price line ਦੇ ਹੇਠਾਂ** ਵਾਲਾ area. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Producer surplus ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬੋਨਸ ਹੈ:** ਮਿਲੀ ਹੋਈ price ਉਸ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ price ਤੋਂ ਜਿੰਨੀ ਵੱਧ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ.

| ਕਾਰਡ 2.70 T 3.6 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 3.6.4, 3.4.4 · Scanner Q4 (also 3.4 Q6) · Not in SM text (Scanner 3.6 Q4) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Demand ਘਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ supply ਵਧਦੀ ਹੈ. Equilibrium **price** ਅਤੇ **quantity** ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Equilibrium **price ਘਟਦੀ ਹੈ** (ਦੋਵੇਂ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਧੱਕਦੀਆਂ ਹਨ), ਪਰ **quantity ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ** (Q4 (c)).<br>Supply ਸੱਜੇ ਅਤੇ demand ਖੱਬੇ: price **ਘਟਦੀ** ਹੈ (3.4 Q6). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦੋ ਤਾਕਤਾਂ price ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤ, quantity ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ.**

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 3 · ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਲਾਗਤ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ (Theory of Production and Cost) · 65 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.0 | ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ ਅਰਥ (Meaning of Production) | 3.01 – 3.02 | 2 | ★ |
| 1.1 | ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਕਾਰਕ (Factors of Production) | 3.03 – 3.17 | 15 | ★★★ |
| 1.2 | ਉਤਪਾਦਨ ਫੰਕਸ਼ਨ (Production Function) | 3.18 – 3.33 | 16 | ★★★ |
| 1.3 | ਉਤਪਾਦਨ ਅਨੁਕੂਲਨ (Production Optimisation) | 3.34 – 3.37 | 4 | ★★ |
| 2.0 | ਲਾਗਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ (Cost Concepts) | 3.38 – 3.45 | 8 | ★★★ |
| 2.1 | ਲਾਗਤ ਫੰਕਸ਼ਨ (Cost Function) | 3.46 | 1 | ★★ |
| 2.2 | ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਲਾਗਤ (Short Run Total Cost) | 3.47 – 3.58 | 12 | ★★★ |
| 2.3 | ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਵਕਰ (Long Run Average Cost Curve) | 3.59 – 3.60 | 2 | ★★★ |
| 2.4 | ਪੈਮਾਨੇ ਦੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ ਅਤੇ ਅਪ-ਬੱਚਤਾਂ (Economies & Diseconomies of Scale) | 3.61 – 3.65 | 5 | ★★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 3.01 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.0.1 · Scanner Q1, Q4 · SM p.3.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economics ਵਿੱਚ **production** ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ matter ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Production ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ **utility ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਜਾਂ ਵਾਧਾ**, matter ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ.

ਮਨੁੱਖ matter ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ; ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਮੌਜੂਦ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲਦਾ ਹੈ (ਤਰਖਾਣ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ).

Q1: ਉੱਤਰ (b) matter ਵਿੱਚ utility ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ; (a) matter ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਲੱਕੜ ਵਿੱਚ utility ਪਾਓ, ਲੱਕੜ ਨਾ ਬਣਾਓ.** ਤਰਖਾਣ ਲੱਕੜ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਲੱਕੜ ਆਪ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ.

## ਕਾਰਡ 3.02 T 1.0 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.0.2 · Scanner Q3, Q5 · SM p.3.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ **production** ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਨਹੀਂ? ਮੁੱਖ ਕਸੌਟੀ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਸ਼ਾਮਲ: ਡਾਕਟਰਾਂ, ਵਕੀਲਾਂ, ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ, ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ.

ਬਾਹਰ: ਘਰ ਵਿੱਚ **ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਨੇਹ ਕਰਕੇ** ਕੀਤਾ ਕੰਮ, **ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਸੇਵਾਵਾਂ** ਅਤੇ **ਆਪਣੀ ਖਪਤ ਲਈ** ਵਸਤਾਂ.

ਮੁੱਖ ਕਸੌਟੀ: **ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਇਰਾਦਾ** (Q3: ਥੀਏਟਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ; Q5: ਬਜ਼ਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਿਆਰ, ਸੇਵਾ, ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ = ਬਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ, production ਨਹੀਂ.** ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ: ਕੀ ਇਹ ਵਿਕੇਗਾ?

## ਕਾਰਡ 3.03 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.1 · Scanner Q27 · SM p.3.33

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**production ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਕ (factors)** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

**Land, labour, capital ਅਤੇ entrepreneurial ability** (organisation).

Q27: ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਚੌਥੇ ਕਾਰਕ ਦੀ ਥਾਂ industrial policy, fiscal policy ਜਾਂ technology ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਕਾਰਕ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰੋ: **L-L-C-E**: Land, Labour, Capital, Entrepreneur.

## ਕਾਰਡ 3.04 T 1.1 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.1.2, 1.1.4 · Scanner Q2, Q8, Q11, Q14, Q16, Q21, Q24 · SM p.3.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**land ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ** ਦੱਸੋ. land ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮੁਫ਼ਤ ਦਾਤ; ਸਥਿਰ ਸਪਲਾਈ; ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ (Ricardo); **passive**; **immobile**; ਬਹੁ-ਉਪਯੋਗੀ; **heterogeneous**.

Land **perishable ਨਹੀਂ, active ਨਹੀਂ, homogeneous ਨਹੀਂ** ਹੈ.

ਜਾਲ ਵਾਲੇ ਵਿਕਲਪ: (d) perishable (Q2), (b) active factor (Q14, Q16, Q24), (a) homogeneous (Q21).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸੱਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **F-F-P-P-I-M-H**: Free, Fixed, Permanent, Passive, Immobile, Multiple, Heterogeneous. ਜ਼ਮੀਨ ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ; ਸਰਗਰਮ ਤਾਂ labour ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.05 T 1.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.1.3 · Scanner Q4 · SM p.3.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਪੂਰੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਇਕੱਲੀ firm ਲਈ land ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕਿੰਨੀ elastic ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ: **perfectly inelastic** (Q4, ਉੱਤਰ d).

ਇੱਕ firm ਲਈ: **relatively elastic**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਹੀਂ; ਇੱਕ firm ਹੋਰ ਕਿਰਾਏ ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 3.06 T 1.1 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.1.5 · Scanner Q8, Q18, Q33 · SM pp.3.7–3.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**labour** ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ. ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਜਾਲ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Perishable; active; ਮਜ਼ਦੂਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ; heterogeneous; ਸਾਰੀ labour productive ਨਹੀਂ; ਸੌਦੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਾਕਤ; **mobile**; ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਅਨੁਕੂਲਨ ਨਹੀਂ.

ਜਾਲ: 'labour mobile ਨਹੀਂ ਹੈ' ਗ਼ਲਤ ਹੈ (Q18); labour mobile ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨਾਲ.

Q8: labour passive factor ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Labour ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ**: perishable, active, inseparable. Land ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.07 T 1.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.1.6 · Scanner Q35 · SM p.3.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

labour ਦਾ supply curve ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਮੁੜਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਇੱਛਤ ਆਮਦਨ ਪੱਧਰ** ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪੈਸੇ ਨਾਲੋਂ **ਵੱਧ ਆਰਾਮ (leisure)** ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਹੋਰ ਵਧਣ ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਘਟਦੀ ਹੈ (Q35, ਵਿਕਲਪ b).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੈਸਾ ਕਾਫ਼ੀ, ਆਰਾਮ ਵੱਧ**: ਜਦੋਂ ਆਰਾਮ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੁਪਏ ਨਾਲੋਂ ਭਾਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਵਕਰ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.08 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.7 · Scanner Q32 · SM p.3.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**capital** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਇਹ stock ਹੈ ਜਾਂ flow?

ਜਵਾਬ

ਦੌਲਤ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ **ਹੋਰ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ** ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਸਨੂੰ **produced means of production** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; capital ਇੱਕ **stock** ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਆਮਦਨ flow ਹੈ.

Q32: ਉੱਤਰ capital ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Capital ਟੈਂਕੀ (stock) ਹੈ, ਆਮਦਨ ਟੂਟੀ ਦਾ ਵਹਾਅ (flow) ਹੈ**: ਟੈਂਕੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 3.09** T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 1.1.8 · Scanner Q20, Q25, Q29, Q34 · SM pp.3.8–3.9 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**fixed, circulating, intangible ਅਤੇ social capital** ਵਿੱਚ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਮੇਤ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Fixed**: ਟਿਕਾਊ, ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (ਔਜ਼ਾਰ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ).<br>• **Circulating**: ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਵਰਤੋਂ, ਦੁਬਾਰਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ (ਬੀਜ, ਬਾਲਣ, raw materials).<br>• **Intangible**: ਅਜਿਹੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਲਾਭ ਜੋ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (goodwill, patents, copyrights).<br>• **Social**: ਸਮਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ (ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲ). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਲੜੀ = Fixed; ਇੱਕ ਵਾਰ = Circulating.** ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨ ਕਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਇੱਕ ਬੀਜ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 3.10** T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.1.9 · Scanner Q9, Q30 · SM pp.3.10–3.12 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>entrepreneur ਦੇ **ਕਾਰਜ** ਕਿਹੜੇ ਹਨ? ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• ਉੱਦਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ (ਪਹਿਲਾ ਕਾਰਜ).<br>• Risk ਅਤੇ uncertainty ਝੱਲਣਾ.<br>• Innovations.<br>**ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ**: **ਰੋਜ਼ਾਨਾ production ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ**, ਇਹ manager ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ (Q9, ਵਿਕਲਪ d). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **I-R-I**: Initiate, Risk, Innovate. ਰੋਜ਼ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ manager ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 3.11** T 1.1 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 1.1.10, 1.1.11 · Scanner Q12 · SM pp.3.11–3.12 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>entrepreneur ਲਈ **profit** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ entrepreneurial ਕਾਰਜ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Profit ਉਹ **ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਬਚਤ (residual)** ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਾਲੇ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਦੀ ਹੈ (Q12: ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਆਮਦਨ).<br>**Risk ਝੱਲਣਾ** ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਹੈ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ. Knight: profit **uncertainty** ਝੱਲਣ ਦਾ ਇਨਾਮ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਗਤਾਨ; entrepreneur ਨੂੰ ਜੋ ਬਚੇ ਉਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ**, ਜਾਂ ਘਾਟਾ. | |

| **ਕਾਰਡ 3.12** T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.1.12 · Scanner Q5, Q15, Q17 · SM p.3.12 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**innovative entrepreneurship** ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਕਿਸਨੇ ਦਿੱਤਾ? | ਜਵਾਬ<br>**Schumpeter**: entrepreneur ਦਾ ਅਸਲੀ ਕਾਰਜ innovations ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ (Q5, Q15, Q17).<br>ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪ: Marshall, Joel Dean, Karl Marx, Knight, Max Weber. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Schumpeter ਮਤਲਬ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਚੰਗਿਆੜੀ.** Schumpeter ਦਾ S ਅਤੇ Spark ਦਾ S ਇੱਕੋ ਹੈ. | |

## ਕਾਰਡ 3.13 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.13, 1.1.15 · Scanner Q26, Q31 · SM pp.3.12–3.16

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਸੇ enterprise ਦੇ **ਪੰਜ ਉਦੇਸ਼** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ ਉਦੇਸ਼ 'survival, growth and expansion' ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Organic, Economic, Social, Human, National.**

Organic: ਲਾਗਤ ਵਸੂਲ ਕਰਕੇ ਬਚੇ ਰਹਿਣਾ, ਫਿਰ ਵਧਣਾ (Q26).

Human: ਕੰਮ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਬਣਾਉਣਾ (Q31).

National: ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ apprentice ਵਜੋਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਕੇ ਹੁਨਰ ਬਣਾਉਣਾ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੰਜ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **O-E-S-H-N** ਲਈ ਵਾਕ ਯਾਦ ਕਰੋ: 'Old Eagles Sing Happy Notes' (ਬੁੱਢੇ ਉਕਾਬ ਖ਼ੁਸ਼ ਸੁਰਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ).

## ਕਾਰਡ 3.14 T 1.1 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 1.1.14 · Scanner Q19 · SM p.3.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**accounting profit** ਅਤੇ **economic profit** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

Accounting profit = ਕੁੱਲ revenue ਘਟਾ **explicit** costs.

Economic profit ਵਿੱਚ **implicit** costs (ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕ) ਵੀ ਘਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ **ਘੱਟ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

Q19: ਸਹੀ ਕਥਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ economic profit ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ opportunity cost ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰੀਖਿਅਕ ਹੈ**: ਕਟੌਤੀਆਂ ਵੱਧ, ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਘੱਟ.

## ਕਾਰਡ 3.15 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.16 · Scanner Q28 · SM p.3.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

market ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ enterprise ਜਿਨ੍ਹਾਂ **4 P's** ਬਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Product, Promotion, Price, Place** (Q28, ਵਿਕਲਪ c).

ਜਾਲ ਵਾਲੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ Purchase ਜਾਂ Profit ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ P ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਬੋਲੋ **P-P-P-P**: 'Purchase' ਅਤੇ 'Profit' ਨਕਲੀ ਮਹਿਮਾਨ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 3.16 T 1.1 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.1.18, 1.1.19, 1.1.23 · Scanner Q13, Q22 · Not in SM unit (Scanner)

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Q22: investment ₹600 cr ਵਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ national income ₹1,800 cr. MPC ਕੀ ਹੈ? output ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ ਕੀ ਹੈ (Q13)?

ਜਵਾਬ

k = 1,800 ÷ 600 = 3, ਅਤੇ MPC = 1 – 1/k = 1 – 1/3 = 2/3. ਇਹ 3, 4, 5 ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਕਲਪ (d).

Output ਉੱਥੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ **MR = MC** (Q13); ਇਹ Chapter 4 ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ.

Economies of scale (internal ਅਤੇ external) Unit 2 ਵਿੱਚ ਹਨ (Q7: ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **MPC = 1 – 1/k**: ਪਹਿਲਾਂ k ਲੱਭੋ, ਫਿਰ 1 ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦਾ ਉਲਟ ਘਟਾ ਦਿਓ.

## ਕਾਰਡ 3.17 T 1.1 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

SM text · No direct Q · SM pp.3.6–3.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਚਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੁਹਰਾਓ.

ਜਵਾਬ

Land (passive, fixed) ਅਤੇ labour (active, perishable) ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਕ ਹਨ; **capital** ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; **entrepreneur** ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, risk ਝੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ innovate ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਾਲੇ ਇਨਾਮ ਮਿਲਦੇ ਹਨ; entrepreneur ਨੂੰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ **profit** ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Land ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, Labour ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, Capital ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, Entrepreneur ਖ਼ਤਰਾ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 3.18 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner Q13, Q25, Q44, Q47, Q59, Q62 · SM pp.3.20, 3.33

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**production function** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. **Samuelson** ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ?

ਜਵਾਬ

**Inputs ਅਤੇ output ਵਿਚਕਾਰ ਤਕਨੀਕੀ ਸਬੰਧ.**

Samuelson: technology ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੇ **ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ output** ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ inputs ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ.

Q47 ਇਸਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ output ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ **ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ inputs** ਵਜੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ out, ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ in**: ਇੱਕੋ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ technology ਵਿੱਚ.

## ਕਾਰਡ 3.19 T 1.2 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 1.2.2 · Scanner Q54 · SM p.3.21

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

production ਵਿੱਚ **short run** ਅਤੇ **long run** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

Short run: **ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ input fixed ਹੁੰਦਾ ਹੈ**.

Long run: **ਸਾਰੇ inputs variable ਹੁੰਦੇ ਹਨ**.

Q54 ਦਾ ਜਾਲ: 'short run ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ inputs fixed ਹੁੰਦੇ ਹਨ' ਅਤੇ 'long run ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ inputs fixed ਹੁੰਦੇ ਹਨ' ਦੋਵੇਂ ਗ਼ਲਤ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Short = ਇੱਕ ਤੇ ਅਟਕਿਆ; Long = ਸਭ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ.**

## ਕਾਰਡ 3.20 T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.2.3 · Scanner Q1, Q16, Q41, Q55 · SM pp.3.21–3.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Cobb-Douglas** function ਲਿਖੋ. ਅਧਿਐਨ ਨੇ labour ਅਤੇ capital ਬਾਰੇ ਕੀ ਪਾਇਆ?

ਜਵਾਬ

Q = K·L^a·C^(1–a), ਜਿੱਥੇ Q output, L labour ਅਤੇ C capital ਹੈ (Q41, ਵਿਕਲਪ d).

US manufacturing ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ; inputs **labour ਅਤੇ capital** ਹਨ (Q55).

Labour ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਲਗਭਗ **3/4** ਅਤੇ capital ਦਾ ਲਗਭਗ **1/4** ਸੀ (Q16).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Labour ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ, capital ਇੱਕ-ਚੌਥਾਈ**: ਘਾਤ-ਅੰਕ a ਅਤੇ 1–a ਮਿਲ ਕੇ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਬਣਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 3.21 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.2.4 · Scanner Q4, Q18, Q20, Q33 · SM p.3.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**law of variable proportions** ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਹੜੇ run ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇਸਨੂੰ law of **diminishing returns** ਅਤੇ law of **returns to a variable input** ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਇਹ **ਸਿਰਫ਼ short run** ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, long run ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ (Q4, Q20, Q33).

Q18: short run ਵਿੱਚ ਇਹ law of diminishing returns ਹੈ (ਵਿਕਲਪ b).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Variable proportions = ਛੋਟਾ ਸਮਾਂ, ਛੋਟੀ ਗੱਲ**: ਇੱਕ input ਹਿੱਲਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 3.22 T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.2.5, 1.2.6 · Scanner Q9, Q10, Q11, Q28, Q29, Q30, Q37, Q39, Q40, Q42, Q43 · SM pp.3.22–3.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**MP, AP ਅਤੇ TP** ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਦਿਓ. ਗੁੰਮ ਮੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ schedule ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰੋਗੇ?

ਜਵਾਬ

MPn = TPn – TPn–1 (TP curve ਦੀ ਢਲਾਣ).

AP = TP ÷ variable factor ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

TP = MPs ਦਾ ਜੋੜ = AP × ਇਕਾਈਆਂ.

ਉਦਾਹਰਣ (Q28–Q29): MP1 ਤੋਂ MP3 = 200, 180, 160, ਇਸ ਲਈ TP3 = 540; TP4 = 680 ਹੋਣ ਤੇ MP4 = 680 – 540 = 140.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਪਹਿਲਾਂ schedule ਬਣਾਓ**: TP ਭਰੋ, ਫਿਰ MP ਪੌੜੀ ਦਾ ਕਦਮ ਹੈ, AP ਹਰ ਇਕਾਈ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

## ਕਾਰਡ 3.23 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.2.7, 1.1.17 · Scanner Q8, Q17, Q50 · SM pp.3.23–3.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਜਦੋਂ AP ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ **MP ਅਤੇ AP** ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

AP ਵਧਦਾ ਹੋਵੇ: **MP > AP** (Q50).

AP ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ: **MP = AP**; MP, AP ਨੂੰ ਉਸਦੇ maximum ਤੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ.

AP ਘਟਦਾ ਹੋਵੇ: **MP < AP** (Q17).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਨਵਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਔਸਤ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ**: ਔਸਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਘਸੀਟਦਾ ਹੈ, ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟਿਕਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.24 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.2.8 · Scanner Q45 · SM p.3.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**law of variable proportions** ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ (assumptions) ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Technology ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਬਦਲ ਹੈ.
- ਕੋਈ ਇੱਕ input fixed ਹੈ.
- ਕਾਰਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ.
- ਸਿਰਫ਼ ਭੌਤਿਕ (physical) inputs ਅਤੇ outputs ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

**ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ**: 'variable factor ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ' (Q45, ਵਿਕਲਪ c).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **T-F-P-P**: Technology, Fixed input, Proportions flexible, Physical terms.

| ਕਾਰਡ 3.25 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q2, Q10, Q14, Q38, Q46, Q56 · SM p.3.25 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**point of inflexion** ਤੇ MP ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? TP ਦਾ ਚਪਟਾ ਹੋਣਾ ਕੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Point of inflexion ਤੇ **MP ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ** (Q2, Q14, Q46).<br>Q10 ਦਾ ਜਾਲ: maximum MP ਤੇ AP, MP ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; AP = MP ਸਿਰਫ਼ maximum AP ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.<br>TP ਦਾ ਚਪਟਾ ਹੋਣਾ (ਘਟਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਧਣਾ) **diminishing marginal returns** ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ (Q38, Q56). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Inflexion = MP ਦੀ ਚੋਟੀ**: ਸੜਕ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਧਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਤਲ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 3.26 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.2.10 · Scanner Q19, Q24, Q35, Q48, Q58, Q60, Q61 · SM pp.3.25–3.27 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**law of variable proportions** ਦੇ **ਤਿੰਨ stages** ਦੱਸੋ. TP ਕਿੱਥੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• Stage 1 **increasing returns**: ਉੱਥੇ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ AP ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ.<br>• Stage 2 **diminishing returns**: TP ਘਟਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ ਤੱਕ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ MP = 0; MP ਅਤੇ AP ਘਟਦੇ ਹਨ ਪਰ positive ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.<br>• Stage 3 **negative returns**: TP ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ MP < 0 (Q19, Q48).<br>Q58: 'TP ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ' Stage 2 ਲਈ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਚੜ੍ਹੋ, ਹੌਲੀ ਹੋਵੋ, ਉੱਤਰੋ**: Stage 1 ਵਿੱਚ TP ਤੇਜ਼ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, Stage 2 ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋ ਕੇ ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, Stage 3 ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 3.27 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 1.2.11 · Scanner Q31 · SM pp.3.25–3.26 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਸੇ ਕਾਰਕ ਦੇ increasing ਅਤੇ diminishing returns ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Increasing: fixed factor ਦੀ **ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਵਿਭਾਜਤਾ (indivisibility)** ਅਤੇ variable factor ਦੀ ਵੱਧ **efficiency**.<br>Diminishing: fixed factor **ਨਾਕਾਫ਼ੀ** ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.<br>Q31: 'fixed factor ਦੀ ਸੀਮਾ' increasing returns ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਹਿਲਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਮਰਾ, ਫਿਰ ਭੀੜ ਵਾਲਾ ਕਮਰਾ**: ਪਹਿਲਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਘੱਟ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਬਹੁਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

| ਕਾਰਡ 3.28 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.2.12 · Scanner Q35 · SM p.3.27 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**rational producer** ਕਿਹੜੇ stage ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਉਂ? | ਜਵਾਬ<br>ਸਿਰਫ਼ **Stage 2**.<br>Stage 3 (MP negative) ਵਿੱਚ variable factor ਘਟਾ ਕੇ output ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; Stage 1 ਵਿੱਚ AP ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ fixed factor ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.<br>Stage 1 ਅਤੇ 3 'economic absurdity' ਹਨ (Q35: A ਅਤੇ R ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਹਨ, R, A ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਿਚਕਾਰਲਾ stage, ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਾਹ**: producer ਦੋਵੇਂ ਸਿਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.29 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.2.13 · Scanner Q8 · SM p.3.31

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Q8: ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ laws of production ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Factors ਦਾ least-cost combination** (ਵਿਕਲਪ d) production optimisation ਹੈ, production ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ.

Production ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ: returns to scale, law of variable proportions ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਕ ਦੇ diminishing returns.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਿਯਮ output ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ; optimisation inputs ਚੁਣਦੀ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 3.30 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.2.14 · Scanner Q21, Q23, Q57, Q64 · SM pp.3.27–3.28

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**returns to scale** ਕੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਹੜੇ run ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਇਹ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ output ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੈ ਜਦੋਂ **ਸਾਰੇ inputs ਇੱਕੋ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ** (Q57).

ਇਹ **long run** ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q21, Q23, Q64).

ਇਹ increasing marginal returns ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜੋ short run ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Scale = ਸਭ ਇਕੱਠੇ, ਇਸ ਲਈ long run.**

## ਕਾਰਡ 3.31 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.15 · Scanner Q3, Q26, Q36, Q49 · SM pp.3.28–3.29

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**CRS, IRS ਅਤੇ DRS** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. constant returns to scale ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **CRS**: output ਉਸੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਹੈ; ਇਸਨੂੰ **linear homogeneous production function** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q3, Q49).
- **IRS**: output ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਧਦਾ ਹੈ.
- **DRS**: output ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਵਧਦਾ ਹੈ (Q26).

ਇੱਕ firm ਪਹਿਲਾਂ IRS, ਫਿਰ ਲੰਮਾ CRS ਦੌਰ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ DRS ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵੱਧ, ਬਰਾਬਰ, ਘੱਟ** ਯਾਨੀ IRS, CRS, DRS, ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵਿੱਚ firm ਵਧਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.32 T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.2.16 · Scanner Q1, Q7, Q27, Q63 · SM p.3.29

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Cobb-Douglas Q = K·L^a·C^b ਵਿੱਚ a + b > 1, = 1 ਅਤੇ < 1 ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

a + b > 1: **increasing** returns to scale.

a + b = 1: **constant** returns to scale; ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ CRS ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (Q27).

a + b < 1: **decreasing** returns to scale.

Q63: 1/2 + 2/3 = 7/6 > 1, ਇਸ ਲਈ IRS.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜੋੜ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇੱਕ ਨਾਲ**: ਇੱਕ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ, ਇੱਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ, ਇੱਕ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਤਾਂ ਹੌਲੀ.

| ਕਾਰਡ 3.33 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.2.19 · Scanner Q32 · Not in SM unit (Scanner) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**secular period** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ** (Q32, ਵਿਕਲਪ c), long run ਤੋਂ ਵੀ ਲੰਮਾ; Chapter 4 ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Secular = ਬਹੁਤ ਹੀ ਲੰਮਾ.**

| ਕਾਰਡ 3.34 T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.3.1 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q5, Q11 · SM p.3.30 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**isoquant** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇੱਕ **equal-product ਜਾਂ iso-product curve** ਜੋ inputs ਦੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੇਲ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ **ਇੱਕੋ output** ਦਿੰਦੇ ਹਨ.<br>Isoquants ਨੂੰ 'product lines' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q1, Q3). ਇਹ iso-cost line ਜਾਂ budget line ਨਹੀਂ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Iso = ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ, quant = ਮਾਤਰਾ**: ਮਾਤਰਾ ਇੱਕ, input ਦੇ ਮੇਲ ਕਈ.

| ਕਾਰਡ 3.35 T 1.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 1.3.2 · Scanner Q2, Q9 · SM p.3.30 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**isoquants ਦੇ ਗੁਣ** ਦੱਸੋ. origin ਵੱਲ convex ਹੈ ਜਾਂ concave? | ਜਵਾਬ<br>ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਢਲਾਣ ਵਾਲਾ; origin ਵੱਲ **convex** (diminishing MRTS); ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.<br>Q2: ਗ਼ਲਤ ਕਥਨ 'origin ਵੱਲ concave' ਹੈ. Q9 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨੋਂ ਗੁਣ ਸਹੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ (d). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵਾਂ, ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ, ਕਦੇ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ.**

| ਕਾਰਡ 3.36 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.3.3 · Scanner Q6, Q8, Q10 · SM pp.3.30–3.31 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**iso-cost line** ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸਿੱਧੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਸਨੂੰ **budget line** ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਦੋ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਉਹ ਮੇਲ ਜੋ firm **ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਖ਼ਰਚੇ (outlay)** ਨਾਲ ਖ਼ਰੀਦ ਸਕਦੀ ਹੈ.<br>ਸਿੱਧੀ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ inputs ਵਿਚਕਾਰ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ (factor prices) ਸਥਿਰ ਹੈ (Q6, Q8). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਿਲ ਇੱਕੋ, ਟੋਕਰੀ ਕੋਈ ਵੀ.**

| ਕਾਰਡ 3.37 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.3.4, 1.3.5 · Scanner Q7, Q12 · SM pp.3.31–3.32 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**least-cost combination** ਕੀ ਹੈ? producer ਦੀ equilibrium ਸ਼ਰਤ ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>ਉੱਥੇ ਜਿੱਥੇ **isoquant, iso-cost line ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ (tangent) ਕਰੇ**.<br>MRTS_LK = MP_L ÷ MP_K = P_L ÷ P_K (Q12: ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ).<br>Q7: ਜੇ MRTS_LK = 2 ਹੋਵੇ ਤਾਂ MP_K ÷ MP_L = 1/2. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛੂਹੋ, ਕੱਟੋ ਨਾ**: ਸਭ ਤੋਂ ਸਸਤਾ ਬਿੰਦੂ ਉੱਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਕਰ budget line ਨੂੰ ਬਸ ਚੁੰਮਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.38 T 2.0 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 2.0.1, 2.0.2 · Scanner Q2, Q4, Q5, Q7, Q8, Q9, Q29 · SM pp.3.35–3.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**accounting (explicit) cost** ਅਤੇ **economic cost** ਕੀ ਹਨ? ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Accounting cost = **explicit** cost: ਕਾਰਕ ਸਪਲਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕਦ ਭੁਗਤਾਨ (ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਸਮੱਗਰੀ, ਬਾਲਣ, ਕਿਰਾਇਆ, ਉਧਾਰ ਤੇ ਵਿਆਜ), ਜੋ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

Economic cost = **explicit + implicit**, ਇਸ ਲਈ **accounting cost < economic cost** (Q2).

Accounting costs ਵਿੱਚ implicit cost ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ (Q9).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖਾਤਾ-ਬਹੀ ਸਿਰਫ਼ ਚੁਕਾਏ ਬਿਲ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ.** Economic cost ਉਹ ਕਮਾਈ ਵੀ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਸੀ.

## ਕਾਰਡ 3.39 T 2.0 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.0.3, 2.0.4 · Scanner Q10, Q13, Q22, Q24; 2.1 Q4 · SM p.3.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**implicit cost** ਕੀ ਹੈ? ਮਾਲਕ ਦੇ ਆਪਣੇ capital ਲਈ ਇਸਦੀ ਗਣਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਆਪਣੇ capital ਦੀ **normal return** ਅਤੇ entrepreneur ਦੀ **ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਤਨਖ਼ਾਹ (foregone salary)**.

ਜੇ ਕੋਈ input firm ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੀ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਦੀ **explicit cost ਜ਼ੀਰੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ** (Q22).

Implicit cost = capital × normal rate: ₹50,000 × 10% = ₹5,000 (Q24).

ਆਪਣੇ capital ਤੇ ਵਿਆਜ implicit ਹੈ (Q13).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਆਪਣਾ ਪੈਸਾ, ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ, ਕੋਈ ਬਿਲ ਨਹੀਂ**: ਲਾਗਤ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ.

## ਕਾਰਡ 3.40 T 2.0 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.0.5, 2.0.6 · Scanner 2.0 Q23, Q27; 2.4 Q12 · SM p.3.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**normal profit** ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? economic profit ਕਦੋਂ ਜ਼ੀਰੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ profit ਕਦੋਂ supernormal ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Normal profit **implicit cost ਦਾ ਹਿੱਸਾ** ਹੈ (Q23).

ਜੇ TR ਸਿਰਫ਼ explicit + implicit cost ਪੂਰੀ ਕਰੇ, ਤਾਂ **economic profit ਜ਼ੀਰੋ ਹੈ**: price = minimum ATC (Q27).

**Supernormal** profit ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. Q12: ₹15,000 normal profit + ₹25,000 = ₹40,000 ÷ 500 = ₹80, ਇਸ ਲਈ supernormal profit ਲਈ price ₹80 ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (₹82).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜ਼ੀਰੋ economic profit ਦਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ੀਰੋ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ**: ਮਾਲਕ ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 3.41 T 2.0 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 2.0.7 · Scanner Q5, Q21 · SM pp.3.14, 3.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**accounting profit** ਅਤੇ **economic profit** ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖੋ. implicit cost ਦਾ profit ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Accounting profit = TR – explicit costs.

Economic profit = TR – explicit – implicit costs.

Implicit cost = business profit – economic profit (Q21).

Q5 ਦਾ ਜਾਲ: 'accounting profit = TR ਘਟਾ implicit costs' ਗ਼ਲਤ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖਾਤਾ-ਬਹੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ**: ਸਿਰਫ਼ explicit; economics ਦੋਵੇਂ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 3.42** T 2.0 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 2.0.8, 2.0.9, 2.1.4 · Scanner 2.0 Q11, Q14, Q17, Q25; 2.1 Q1 · SM pp.3.36–3.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**outlay cost** ਅਤੇ **opportunity cost** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ. ਕੀ opportunity cost ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Outlay cost: ਅਸਲ ਖ਼ਰਚਾ (ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਸਮੱਗਰੀ, ਕਿਰਾਇਆ, ਵਿਆਜ), **ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ** (Q11).<br>Opportunity cost: **ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਅਗਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਿਕਲਪ**; ਇਹ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿੱਚ **ਦਰਜ ਨਹੀਂ** ਹੁੰਦੀ (Q25 ਦਾ ਜਾਲ).<br>ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਗਣਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਜਿਵੇਂ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲਾਗਤ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Outlay = ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਪੈਸਾ; opportunity = ਅਣਦੇਖਿਆ ਮੌਕਾ.** ਇੱਕ ਰਿਕਾਰਡ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਪਛਤਾਵਾ. | |

| **ਕਾਰਡ 3.43** T 2.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 2.0.10 · Scanner Q26 · SM p.3.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**incremental cost** ਕੀ ਹੈ? ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>ਕਿਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ **ਵਾਧੂ ਲਾਗਤ**: ਨਵੀਂ product line, ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬਦਲਣਾ, ਨਵੀਂ production facility, ਨਵੇਂ clients (Q26). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Increment = ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਕਦਮ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋ.** | |

| **ਕਾਰਡ 3.44** T 2.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.0.11, 2.0.12, 2.0.13 · Scanner Q18, Q20, Q30 · SM pp.3.37–3.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**sunk costs** ਕੀ ਹਨ? ਉਦਾਹਰਣਾਂ? ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ** ਕੀਤਾ ਖ਼ਰਚਾ ਜੋ **ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ**.<br>ਉਦਾਹਰਣਾਂ: advertising, R&D, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਕਰਣ, ਰੇਲ ਪਟੜੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ fixed ਸਹੂਲਤਾਂ (Q30: ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ advertising).<br>ਇਹ **entry ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ (barrier to entry)** ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਆਰਥਿਕ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਲਈ **ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ** ਹਨ (Q18). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Sunk = ਡੁੱਬਿਆ ਜਹਾਜ਼**: ਉਹ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਉਸਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਾ ਬਣਾਓ. | |

| **ਕਾਰਡ 3.45** T 2.0 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.0.14, 2.0.15 · Scanner Q12, Q28, Q37 · SM p.3.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਹੜੀਆਂ costs **fixed** ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ **variable**? shut down costs ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Fixed costs ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਟਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੰਮ **ਬੰਦ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ**; **shut down costs** ਕੰਮ ਮੁਅੱਤਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.<br>Variable: **ਆਰਜ਼ੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ (casual labourers)** ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ, raw materials (Q28: ਫ਼ੈਕਟਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ).<br>Q37: ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੀ ਹਟਾਏ ਜਾ ਸਕਣ, ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ ਤੇ fixed ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ ਤੇ variable ਹੁੰਦੀ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fixed ਸ਼ਟਰ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੱਕ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; variable ਆਖ਼ਰੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.** | |

| **ਕਾਰਡ 3.46** T 2.1 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.1.1, 2.1.2 · Scanner Q2, Q3, Q7 · SM p.3.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**cost function** ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਸ ਤੋਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Cost ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਿਰਧਾਰਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ **ਗਣਿਤਕ (functional) ਸਬੰਧ**: ਕਾਰਕ ਦੀ ਕੀਮਤ, output ਦਾ ਆਕਾਰ, technology, capacity utilisation, efficiency ਅਤੇ ਸਮਾਂ-ਮਿਆਦ.<br>ਇਹ production function ਅਤੇ inputs ਦੀ ਬਜ਼ਾਰੀ ਸਪਲਾਈ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਇਹ output ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ cost ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ.<br>**Firm ਦੇ output ਦੀ ਕੀਮਤ** ਨਿਰਧਾਰਕ **ਨਹੀਂ** ਹੈ (Q7).<br>**Cost curves ਦਾ ਆਕਾਰ** cost function ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q3). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Cost ਦੀ ਨਜ਼ਰ inputs ਅਤੇ output ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਵੇਚ-ਕੀਮਤ ਤੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ.**

| **ਕਾਰਡ 3.47** T 2.2 · ਤੁਲਨਾ | ★ OL 2.2.1 · Scanner Q38 · SM p.3.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>cost ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ short run ਅਤੇ long run ਵਿੱਚ ਕੀ ਬਦਲਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Short run: ਸਿਰਫ਼ **variable factors** ਬਦਲਦੇ ਹਨ.<br>Long run: ਸਾਰੇ ਕਾਰਕ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ **ਸਾਰੀਆਂ costs variable ਹਨ** (Q38). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Long run ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ fixed ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ fixed cost ਵੀ ਨਹੀਂ.**

| **ਕਾਰਡ 3.48** T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 2.2.2, 2.2.3, 2.0.16 · Scanner 2.0 Q1; 2.2 Q36, Q50 · SM pp.3.40–3.41 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>costs ਨੂੰ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡੋ. **stair-step** cost ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Fixed**, **variable** ਅਤੇ **semi-variable** (ਜਿਵੇਂ ਬਿਜਲੀ: ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਚਾਰਜ ਅਤੇ ਖਪਤ ਚਾਰਜ) (Q50).<br>**Stair-step**: output ਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਤੱਕ fixed, ਫਿਰ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ ਤੇ (foreman ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ) (2.0 Q1; 2.2 Q36). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੌੜੀਆਂ ਦੇ ਡੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ cost ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 3.49** T 2.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.2.5, 2.1.3 · Scanner 2.1 Q8; 2.2 Q6, Q12, Q24 · SM p.3.42 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**TC** ਨੂੰ fixed ਅਤੇ variable cost ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ. TC ਅਤੇ TVC ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਫ਼ਾਸਲਾ ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>TC = TFC + TVC, ਇਸ ਲਈ TC – TVC = TFC.<br>TC ਅਤੇ TVC ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਫ਼ਾਸਲਾ **TFC** ਹੈ (Q6).<br>TFC cost function ਦਾ **constant term** ਹੈ (2.1 Q8: TC = 2,000 + 15Q – 6Q² + Q³ ਤੋਂ TFC = ₹2,000). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fixed ਫ਼ਰਸ਼ ਹੈ**: TC, TVC ਦੇ ਉੱਪਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਉਚਾਈ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 3.50 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 2.2.4, 2.2.6 · Scanner Q33, Q41 · SM p.3.42 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**TFC ਅਤੇ TVC curves** ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ. TVC ਦਾ ਆਕਾਰ ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>TFC: Y-axis ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ **ਲੇਟਵੀਂ ਰੇਖਾ** (ਜ਼ੀਰੋ output ਤੇ ਵੀ fixed cost).<br>TVC: **origin** ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ; ਉਲਟੇ S ਆਕਾਰ ਦਾ; diminishing returns ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ **ਵਧਦੀ ਦਰ ਨਾਲ** ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ (Q33, Q41). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **TFC ਉਚਾਈ ਤੇ ਤੈਰਦਾ ਹੈ; TVC ਘਰ (origin) ਤੋਂ ਤੁਰਦਾ ਹੈ.**

| ਕਾਰਡ 3.51 T 2.2 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 2.2.7 · Scanner Q1, Q2, Q4, Q7, Q13, Q39, Q40, Q57 · SM p.3.42 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**AFC** ਦਾ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਲਿਖੋ. ਇਸਦਾ ਆਕਾਰ ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>AFC = TFC ÷ Q.<br>ਇਹ **ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਦਾ ਹੈ**, **X-axis ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਛੂਹਦਾ** (AFC ਜ਼ੀਰੋ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ) ਅਤੇ **ਕਦੇ U-ਆਕਾਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ**.<br>ਉਦਾਹਰਣ: TFC ₹2,000 ਹੋਵੇ ਤਾਂ AFC 100 ਇਕਾਈਆਂ ਤੇ ₹20 ਅਤੇ 200 ਇਕਾਈਆਂ ਤੇ ₹10 ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **AFC ਸਿਰਫ਼ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ**: ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਪਾਈ (pie) ਵੱਧ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 3.52 T 2.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.2.8, 2.1.6 · Scanner 2.1 Q6; 2.2 Q3, Q5, Q14, Q29, Q45 · SM p.3.42 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਜਦੋਂ ਸਿਰਫ਼ TC ਜਾਂ ਇੱਕ output ਤੇ AFC ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ **AFC ਦੇ ਸਵਾਲ** ਕਿਵੇਂ ਹੱਲ ਕਰੋਗੇ? | ਜਵਾਬ<br>TFC = TC (Q = 0 ਤੇ), ਜਾਂ TFC = AFC × Q.<br>ਫਿਰ ਨਵਾਂ AFC = TFC ÷ ਨਵਾਂ Q.<br>Q29: 6 ਇਕਾਈਆਂ ਤੇ AFC ₹20 ਤੋਂ TFC ₹120 ਮਿਲਦਾ ਹੈ; 4 ਇਕਾਈਆਂ ਤੇ AFC = ₹30. Q14: 0 ਤੇ TC = 100, ਇਸ ਲਈ 4 ਤੇ AFC = 25. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਈ ਲੱਭੋ, ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਕੱਟੋ.**

| ਕਾਰਡ 3.53 T 2.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.2.9, 2.2.10 · Scanner 2.1 Q5; 2.2 Q9, Q15, Q28, Q35, Q43, Q47, Q51 · SM pp.3.42–3.43 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**AVC** ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖੋ. ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>AVC = TVC ÷ Q = ATC – AFC.<br>ਇਹ **ਘਟਦਾ ਹੈ** (variable factor ਦੇ increasing returns), ਇੱਕ minimum ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ **ਵਧਦਾ ਹੈ** (diminishing returns).<br>Q47: TC 1,000, FC 200, Q 100, ਇਸ ਲਈ AVC = ₹8. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **AVC ਪ੍ਰਤੀ ਇਕਾਈ variable ਬਿਲ ਹੈ**: efficiency ਨਾਲ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ, ਭੀੜ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 3.54** T 2.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.2.11, 2.2.12 · Scanner Q18, Q19, Q34, Q52 · SM p.3.43 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**ATC** ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖੋ. ਉੱਚੇ output ਤੇ ATC ਅਤੇ AVC ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਉਂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>ATC = AFC + AVC = TC ÷ Q; **U-ਆਕਾਰ ਦਾ**.<br>ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ output ਵਧਣ ਨਾਲ AFC, ATC ਦਾ **ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ** ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q34).<br>Q52: 4 ਇਕਾਈਆਂ ਤੇ ATC = (100 + 110) ÷ 4 = ₹52.50. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ATC ਪੂਰਾ ਕਿਰਾਇਆ ਹੈ; AFC ਸੁੰਗੜਦੀ ਹੋਈ fixed ਟਿਕਟ ਹੈ**, ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਾਸਲਾ ਮਿਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 3.55** T 2.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.2.13, 2.2.14 · Scanner Q16, Q25, Q26, Q30, Q49, Q53, Q56 · SM pp.3.43–3.44 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**MC** ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖੋ. ਕੀ fixed cost ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>MCn = TCn – TCn–1 = TVC ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ; ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ, MC = ΔTC ÷ ΔQ.<br>**Fixed cost ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ**: ਸਿਰਫ਼ variable cost ਬਦਲਦੀ ਹੈ.<br>Q56: 'MC = TC' ਗ਼ਲਤ ਹੈ. SM: 5 ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ₹200, 6 ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ₹250, ਇਸ ਲਈ MC = ₹50. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **MC ਇੱਕ ਹੋਰ ਇਕਾਈ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ**: ਕਦਮ, ਪੂਰੀ ਪੌੜੀ ਨਹੀਂ.

| **ਕਾਰਡ 3.56** T 2.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.2.15, 2.2.16 · Scanner Q11, Q23, Q46, Q55 · SM p.3.44 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**MC curve** U-ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਵਧਦਾ MC ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਹ **law of variable proportions** ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ: MP ਵਧਦਾ ਹੈ, ਸਿਖਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ MC ਘਟਦਾ ਹੈ, ਹੇਠਲੇ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵਧਦਾ ਹੈ.<br>**Diminishing returns ਉੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੋਂ MC ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ** (Q11, Q46: ਇਕਾਈ 3 ਅਤੇ 4 ਵਿਚਕਾਰ). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **MC, MP ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ**: ਜਦੋਂ productivity ਸਿਖਰ ਤੇ, ਤਾਂ cost ਤਲ ਤੇ.

| **ਕਾਰਡ 3.57** T 2.2 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 2.2.17, 2.2.18 · Scanner Q8, Q10, Q32, Q42, Q58 · SM p.3.45 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**AC-MC ਸਬੰਧ** ਦੱਸੋ. MC, AC ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>AC ਘਟਦਾ ਹੋਵੇ: **MC < AC** (Q42); AC ਵਧਦਾ ਹੋਵੇ: **MC > AC**; AC minimum: **MC = AC**.<br>MC, AC (ਅਤੇ AVC) ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ **minima** ਤੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ (Q58, ਵਿਕਲਪ c).<br>Q10 ਦਾ ਜਾਲ: 'AC ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ MC ਜ਼ਰੂਰ ਘਟੇਗਾ' ਗ਼ਲਤ ਹੈ; MC ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ AC ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨੰਬਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਨਿਯਮ**: ਔਸਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅੰਕ ਔਸਤ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਅੰਕ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 3.58 T 2.2 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ | SM text · No direct Q · SM pp.3.42–3.45 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>TC ਤੋਂ MC ਤੱਕ short-run cost ਦੀ ਲੜੀ ਦੁਹਰਾਓ. | ਜਵਾਬ<br>TC = TFC + TVC; **AFC** ਹਮੇਸ਼ਾ ਘਟਦਾ ਹੈ; **AVC** ਅਤੇ **ATC** U-ਆਕਾਰ ਦੇ ਹਨ, ATC = AFC + AVC.<br>**MC**, AVC ਅਤੇ ATC ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ minima ਤੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fixed ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ, variable ਪਹਿਲਾਂ ਡਿੱਗਦਾ ਫਿਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ; marginal ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਤਲ ਤੇ ਕੱਟਦਾ ਹੈ.**

| ਕਾਰਡ 3.59 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 2.3.1, 2.3.2, 2.3.3, 2.4.7 · Scanner 2.3 Q2, Q3, Q5, Q7, Q8; 2.4 Q9 · SM pp.3.45–3.47 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**SAC ਅਤੇ LAC curves** ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? LAC ਨੂੰ SACs ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਵੇਂ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>SAC curves **plant curves** ਹਨ (Q8).<br>LAC **envelope** curve ਹੈ, ਹਰ SAC ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ **ਉਹਨਾਂ ਦੇ minima ਤੇ ਨਹੀਂ**; ਇਸਨੂੰ **planning curve** ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ (Q2, Q3, Q5, Q7).<br>ਜਦੋਂ ਇਹ ਘਟਦਾ ਹੈ ਤਾਂ SACs ਦੇ ਘਟਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵਧਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਧਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Plants ਪੌੜੀ ਦੇ ਡੰਡੇ ਹਨ; envelope ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਲੇ ਲਿਪਟਿਆ ਫ਼ੀਤਾ ਹੈ.**

| ਕਾਰਡ 3.60 T 2.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 2.3.4, 2.4.5 · Scanner 2.3 Q1, Q4, Q9; 2.4 Q8 · SM p.3.47 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>LAC ਦੇ **U-ਆਕਾਰ** ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ variable factor ratio ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਹ **returns to scale** ਕਰਕੇ ਹੈ, variable factor ratio ਕਰਕੇ **ਨਹੀਂ** (Q4).<br>Economies (internal + external) LAC ਨੂੰ **ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ** ਹਨ; diseconomies LAC ਨੂੰ **ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ** ਹਨ (2.3 Q9).<br>SAC ਦਾ U-ਆਕਾਰ ਉਹ ਹੈ ਜੋ variable factor ratio ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **SAC: ratio. LAC: scale.** ਛੋਟੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਪਾਤ, ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੈਮਾਨਾ.

| ਕਾਰਡ 3.61 T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.4.1, 2.4.2 · Scanner Q8 · SM p.3.48 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**internal economies** ਕੀ ਹਨ? ਇੱਕ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Firm ਦੇ ਅੰਦਰ** ਦੀਆਂ ਬੱਚਤਾਂ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ.<br>ਇੱਕ firm ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ internal economies ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ **internal diseconomies** (Q8). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Internal = ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ.**

| ਕਾਰਡ 3.62 T 2.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.4.3, 2.2.19 · Scanner 2.4 Q11, Q14, Q15; 2.2 Q44 · SM pp.3.48–3.50 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**internal economies ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੀ internal ਨਹੀਂ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Technical, managerial, commercial** (ਥੋਕ ਖ਼ਰੀਦ, by-products), **financial, risk-bearing**.<br>Technical: ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਉੱਤਮ ਤਕਨੀਕਾਂ ਅਤੇ ਵੱਧ division of labour.<br>Q14: ਥੋਕ ਖ਼ਰੀਦ internal ਹੈ.<br>**Internal ਨਹੀਂ**: ਕੁਸ਼ਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ (Q11); ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ localisation (Q15). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪੰਜ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **T-M-C-F-R** ਲਈ ਵਾਕ: 'Tiny Mice Chew Fresh Rice' (ਨਿੱਕੇ ਚੂਹੇ ਤਾਜ਼ੇ ਚੌਲ ਚੱਬਦੇ ਹਨ).

| ਕਾਰਡ 3.63 T 2.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 2.4.4 · Scanner Q3, Q6, Q17 · SM pp.3.50–3.51 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**external economies** ਦੱਸੋ, ਜੋ industry ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ. | ਜਵਾਬ<br>• ਸਸਤਾ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਅਤੇ ਉਪਕਰਣ; technology; ਕੁਸ਼ਲ ਮਜ਼ਦੂਰ.<br>• ਸਹਾਇਕ (ancillary) ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਵਾਧਾ; ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ marketing; ਜਾਣਕਾਰੀ.<br>Q6: ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ external ਹਨ (d). Q17: ਕੁਸ਼ਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਛੇ ਬੱਚਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **M-T-S-A-T-I**: Materials, Technology, Skill, Ancillary, Transport, Information.

| ਕਾਰਡ 3.64 T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.4.6 · Scanner Q13 · SM pp.3.51–3.52 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**external diseconomy** ਕੀ ਹੈ? inputs ਦੀ ਮੰਗ ਘਟਣ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Inputs ਦੀ ਵਧਦੀ ਮੰਗ **factor prices** ਵਧਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ firm ਤੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ.<br>ਇਸਦੇ ਉਲਟ, inputs ਦੀ ਮੰਗ ਘਟਣ ਨਾਲ **input prices ਹੇਠਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ** (Q13). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਭੀੜ ਵਾਲਾ ਬਜ਼ਾਰ, ਮਹਿੰਗੇ inputs.**

| ਕਾਰਡ 3.65 T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.3.5, 2.4.9, 2.0.17 · Scanner 2.3 Q6; 2.4 Q1, Q2, Q5; 2.0 Q19 · Not in SM unit (Scanner) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**economies of scope** ਕੀ ਹਨ? firm short run ਵਿੱਚ ਕਦੋਂ ਬੰਦ (shut down) ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Economies of scope: ਜਦੋਂ firm **ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ product ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ** ਤਾਂ ATC ਘਟਦਾ ਹੈ (2.3 Q6).<br>ਜੇ **price < AVC** ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ; shutting down ਅਸਥਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.<br>Shut-down ਬਿੰਦੂ ਤੇ P = AVC, TR = TVC ਅਤੇ ਘਾਟਾ = TFC (2.0 Q19). Chapter 4 ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Scope = ਕਈ products; AVC ਪੂਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰੋ.**

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 4 · ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਨ (Price Determination in Different Markets) · 69 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.0 | ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਅਰਥ (Meaning of Market) | 4.01 – 4.10 | 10 | ★★★ |
| 1.1 | ਬਾਜ਼ਾਰ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ (Types of Market Structures) | 4.11 – 4.13 | 3 | ★★ |
| 1.2 | Total Revenue, Average Revenue ਅਤੇ Marginal Revenue ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ (Concepts of Total Revenue, Average Revenue and Marginal Revenue) | 4.14 – 4.24 | 11 | ★★★ |
| 2.0 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 4.25 – 4.26 | 2 | ★★★ |
| 2.1 | ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ: ਇੱਕ ਆਮ ਨਜ਼ਰੀਆ (Determination of Prices - A General View) | 4.27 | 1 | ★ |
| 2.2 | Demand ਅਤੇ Supply ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ (Changes in Demand and Supply) | 4.28 – 4.29 | 2 | ★★ |
| 2.3 | Demand ਅਤੇ Supply ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ (Simultaneous Changes in Demand and Supply) | 4.30 – 4.32 | 3 | ★★★ |
| 3.0 | Perfect Competition (ਪੂਰਨ ਮੁਕਾਬਲਾ) | 4.33 – 4.44 | 12 | ★★★ |
| 3.1 | Monopoly (ਇਜਾਰੇਦਾਰੀ) | 4.45 – 4.55 | 11 | ★★★ |
| 3.2 | Imperfect Competition-Monopolistic Competition (ਅਪੂਰਨ ਮੁਕਾਬਲਾ - ਇਜਾਰੇਦਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ) | 4.56 – 4.60 | 5 | ★★★ |
| 3.3 | Oligopoly (ਅਲਪ-ਅਧਿਕਾਰ) | 4.61 – 4.69 | 9 | ★★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 4.01 T 1.0 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.0.1 · Scanner 2.0 Q1, Q2, Q3 · SM p.4.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀਮਤਾਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? **Ricardo** ਅਨੁਸਾਰ **exchange value** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਕੀਮਤ **money-value** ਹੈ; ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ **exchange value** ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (cost ਜਾਂ nominal value ਨੂੰ ਨਹੀਂ).

Ricardo: exchange value = **command over commodities in general**, ਭਾਵ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਉੱਤੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ.

Trap: Economics ਦਾ ਸਬੰਧ **ਸਿਰਫ਼ exchange value** ਨਾਲ ਹੈ, value in use ਜਾਂ sentimental value ਨਾਲ ਨਹੀਂ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਵਰਤੋਂ ਨਿੱਜੀ, ਵਟਾਂਦਰਾ ਜਨਤਕ.** Economics ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀ ਵਿੱਚ ਮੰਨ ਲਵੇ.

## ਕਾਰਡ 4.02 T 1.0 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.0.2 · Scanner 1.0 Q3, Q13 · SM p.4.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Economics ਵਿੱਚ **market** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਕੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਥਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Market ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਉਹ **ਸਮੂਹ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ**; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵੀ ਆਪਸੀ ਵਿਹਾਰ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ: ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਦੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਜੋ **ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ**.

ਇਹ **ਰਸਮੀ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ** ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਲੱਗਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (online shops, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Market = ਲੋਕ, ਥਾਂ ਨਹੀਂ.** ਜਿੱਥੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਮਤ ਹਿਲਾ ਸਕਣ, ਉੱਥੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.03 T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.0.3 · Scanner 1.0 Q3, Q27 · SM pp.4.3–4.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਪੰਜ ਤੱਤ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- (i) **Buyers and sellers**
- (ii) ਇੱਕ **product ਜਾਂ service**
- (iii) ਕੀਮਤ ਲਈ **Bargaining**
- (iv) ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ **Knowledge**
- (v) ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ product ਜਾਂ service ਦੀ **One price**

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ, ਪੰਜ ਤੱਤ: **B-P-B-K-O**: Buyers, Product, Bargaining, Knowledge, One price.

## ਕਾਰਡ 4.04 T 1.0 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.0.3, 1.1.5 · Scanner 1.0 Q9, Q10, Q17, Q27; 1.1 Q2 · SM pp.4.3–4.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Scanner ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਲਪ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਤੱਤ **ਨਹੀਂ** ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹਨ: **volume of business** (Q9), **no bargaining** (Q10), **advertisement and awareness** (Q17), **a firm** (1.1 Q2).

ਇਹ ਵੀ ਗ਼ਲਤ: ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ **multiple prices** (Q27); SM ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਸਮੇਂ **ਇੱਕ ਕੀਮਤ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸਹੀ ਸੈੱਟ ਹੈ: buyers and sellers, product ਜਾਂ service, bargaining, ਹਾਲਾਤ ਦਾ knowledge, one price.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਠੱਗ ਚਾਰ ਹਨ: **V-A-F-M**: Volume, Advertisement, Firm, Multiple prices. ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 4.05 T 1.0 · ਭੁਲਨਾ

★ OL 1.0.4 · Scanner 1.0 Q26 · SM p.4.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Product markets** ਅਤੇ **factor markets** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Product market:** households ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ **firms ਤੋਂ** ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ.
- **Factor market:** firms ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਰੋਤ (**land, labour, capital, entrepreneurship**) ਖਰੀਦਦੀਆਂ ਹਨ.

Factor markets ਵਿੱਚ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ **factor prices** ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Product = ਘਰ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਨ; Factor = firms ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.** ਥੈਲਾ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਹੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.06 T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.0.5 · Scanner 1.0 Q23 · SM p.4.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਕਿਹੜੇ **ਛੇ ਆਧਾਰਾਂ** ਉੱਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Area** (geographical)
- **Time**
- **Nature of transaction**
- **Regulation**
- **Volume of business**
- **Competition**

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਛੇ ਆਧਾਰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ: **A-T-N-R-V-C**. Q23: ਵਰਗੀਕਰਨ time, area ਅਤੇ volume ਉੱਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉੱਤਰ 'all of these'.

## ਕਾਰਡ 4.07 T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.0.6 · Scanner 1.0 Q21 · SM pp.4.4–4.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਚਾਰ **area-based** ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ, ਹਰੇਕ ਦੇ SM ਸੰਕੇਤ ਸਮੇਤ.

ਜਵਾਬ

- **Local:** ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ.
- **Regional:** ਕੁਝ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ (Q21).
- **National:** trade policy ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ.
- **International:** ਉੱਚ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਿਵੇਂ **gold and silver**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਗਲੀ, ਸੂਬਾ, ਦੇਸ਼, ਦੁਨੀਆ.** ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਾਜ਼ਾਰ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਘੇਰਾ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.08 T 1.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.0.7, 1.0.8 · Scanner 1.0 Q2, Q8, Q14, Q16, Q29, Q30 · SM p.4.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ **time element** ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ? ਚਾਰ time-based ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

Time element ਦੀ ਧਾਰਨਾ **Alfred Marshall** ਨੇ ਦਿੱਤੀ.

- **Very short** = market period: supply ਨਿਸ਼ਚਿਤ (ਛੇਤੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ).
- **Short** period; **Long** period: 'normal price'.
- **Very long** = **secular period** (Q8).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Marshall ਸਮਾਂ ਮਾਪਦੇ ਹਨ: Market, Short, Long, Secular.** M-S-L-S: ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਘੜੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, supply ਹੋਰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.09 T 1.0 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 1.0.9, 1.1.6 · Scanner 1.0 Q1, Q5, Q7, Q12, Q19; 1.1 Q5 · SM pp.4.5–4.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Spot (cash)** market ਅਤੇ **forward (future)** market ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Spot/cash:** ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਅਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਉਸ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਜੋ **ਤੁਰੰਤ** ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਅ ਉੱਤੇ ਅਨਾਜ (Q19).
- **Forward/future: ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼** ਉੱਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਅਤੇ ਡਿਲੀਵਰੀ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ. ਜਿਵੇਂ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਰੇਟ ਉੱਤੇ foreign currency ਦਾ contract (1.1 Q5).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Spot = ਹੁਣੇ, Forward = ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ.** ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥੋ-ਹੱਥ ਨਕਦ; ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਉੱਤੇ ਵਾਅਦਾ.

## ਕਾਰਡ 4.10 T 1.0 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 1.0.10, 1.0.11 · Scanner 1.0 Q4, Q11, Q15, Q28 · SM p.4.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Regulated** ਅਤੇ **unregulated** ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ **wholesale** ਅਤੇ **retail** ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Regulated:** ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮਿਤ, ਜਿਵੇਂ **stock exchange**. **Unregulated:** ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਾਲਾ **free market**, ਜਿਵੇਂ **Haat Bazaar** (Q4).
- **Wholesale:** ਥੋਕ, ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ, **B2B** (Q11). **Retail:** ਅੰਤਿਮ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ, **B2C** (Q15, Q28).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਿਯਮ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; ਥੋਕ ਜਾਂ ਛੋਟਾ.** Stock exchange ਦੀ ਨਿਯਮ-ਕਿਤਾਬ ਹੈ, Haat ਦੀ ਨਹੀਂ; wholesale ਢੇਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੇਚਦਾ ਹੈ, retail ਨਗ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ.

## ਕਾਰਡ 4.11 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.1, 1.1.2, 1.1.3 · Scanner 1.1 Q1, Q6, Q7 · SM pp.4.6–4.7, 4.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Market share** ਕੀ ਹੈ? ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਰੂਪ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਕ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

Market share = ਕਿਸੇ firm ਦੀ demand, industry ਦੀ demand ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਵਜੋਂ (Q1).

ਚਾਰ ਰੂਪ: **perfect competition, monopolistic competition, oligopoly, monopoly**. Firm ਦੀ demand ਦੀ elasticity **ਸਿਰਫ਼ perfect competition ਵਿੱਚ infinite** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q7).

ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮ **ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਆਕਾਰ, ਮੰਗ ਦੀ ਹੱਦ** ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q6).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਰੂਪ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ: **N-S-E**: Nature, Size, Extent. ਚਾਰ ਰੂਪ, ਤਿੰਨ ਫ਼ੈਸਲਾਕਾਰ.

## ਕਾਰਡ 4.12 T 1.1 · ਤੁਲਨਾ

SM text · No direct Q · SM p.4.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ: ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ, product differentiation, firm ਦੀ demand ਦੀ elasticity ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਕੰਟਰੋਲ (SM Table 1).

ਜਵਾਬ

- **Perfect competition:** ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ · ਕੋਈ ਨਹੀਂ · infinite · ਕੋਈ ਨਹੀਂ.
- **Monopolistic competition:** ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ · ਥੋੜ੍ਹਾ · ਵੱਡੀ · ਕੁਝ.
- **Oligopoly:** ਛੋਟੀ ਗਿਣਤੀ · ਨਹੀਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਤੱਕ · ਛੋਟੀ · ਕੁਝ.
- **Monopoly:** ਇੱਕ · ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ · ਛੋਟੀ · ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਘਟੇ, ਕੰਟਰੋਲ ਵਧਿਆ:** ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ, ਕੁਝ, ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ. ਜਿੰਨੇ ਘੱਟ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ, ਓਨੀ ਪੱਕੀ ਪਕੜ.

| **ਕਾਰਡ 4.13** T 1.1 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 1.1.4 · Scanner 1.1 Q3, Q4 · SM p.4.11 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ demand curve ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ ਹੈ. ਕੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**ਨਹੀਂ.** ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ market demand **ਹਰ ਢਾਂਚੇ** ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਢਾਂਚਾ **ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ** (Q3 key: option d).<br>ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਸੁਰਾਗ ਤੋਂ perfect competition, monopoly ਜਾਂ imperfect competition ਨਾ ਚੁਣੋ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਢਲਾਣ ਕੋਈ ਦਸਤਖ਼ਤ ਨਹੀਂ.** ਹਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ demand ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ; ਫ਼ਰਕ firm ਦੀ curve ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 4.14** T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 1.2.1 · Scanner 1.2 Q13, Q17, Q27 · SM pp.4.8, 4.56 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Total revenue** ਦਾ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਲਿਖੋ. ਇੱਕ competitive firm ਦੀ TR curve ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**TR = P × Q** (ਕੀਮਤ × ਵੇਚੀ ਗਈ ਮਾਤਰਾ). ਜਿਵੇਂ ₹50 ਉੱਤੇ 130 units ਨਾਲ TR = ₹6,500 (Q13).<br>Perfectly competitive firm ਲਈ TR curve **ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ, ਧਨਾਤਮਕ ਢਲਾਣ ਵਾਲੀ, origin ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਦੀ** ਹੈ (Q17). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **TR = Price Times Quantity.** ਕੀਮਤ ਸਥਿਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰ unit ਇੱਕੋ ਜਿੰਨਾ ਜੋੜਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰੇਖਾ ਸਿੱਧੀ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 4.15** T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.2.2, 1.0.12 · Scanner 1.2 Q12, Q15, Q23, Q31; 1.0 Q24 · SM pp.4.8–4.9 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Average revenue** ਦਾ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਲਿਖੋ. AR curve ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**AR = TR ÷ Q = P** (ਪ੍ਰਤੀ unit ਕੀਮਤ). ਜਿਵੇਂ 121 units ਉੱਤੇ TR ₹6,050 ਨਾਲ AR = ₹50 (Q12).<br>**AR curve ਹੀ firm ਦੀ demand curve ਹੈ.** |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **AR ਕੀਮਤ ਦਾ ਟੈਗ ਹੈ; AR curve ਹੀ Demand curve ਹੈ.** ਇੱਕੋ ਰੇਖਾ, ਦੋ ਨਾਂ. | |

| **ਕਾਰਡ 4.16** T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.2.3, 1.2.4, 1.0.13 · Scanner 1.2 Q8, Q48, Q51; 1.0 Q25 · SM pp.4.9–4.10 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Marginal revenue** ਦੇ ਫ਼ਾਰਮੂਲੇ ਲਿਖੋ. ਕੀ MR ਜ਼ੀਰੋ ਜਾਂ ਰਿਣਾਤਮਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**MR = ΔTR ÷ ΔQ**; ਇੱਕ unit ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ, **MRn = TRn − TRn−1**.<br>ਜਿਵੇਂ TR3 = ₹240, TR4 = ₹300, ਇਸ ਲਈ 4th unit ਦੀ MR = ₹60 (Q51).<br>MR **ਜ਼ੀਰੋ ਜਾਂ ਰਿਣਾਤਮਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ**: 19 units ਉੱਤੇ TR ₹570 ਅਤੇ 20 units ਉੱਤੇ ₹560 ਨਾਲ MR = −₹10 (1.0 Q25). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **MR = ਨਵੀਂ TR ਘਟਾ ਪਿਛਲੀ TR.** ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ: TR ਘਟੀ ਤਾਂ MR ਰਿਣਾਤਮਕ. | |

| **ਕਾਰਡ 4.17** T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.2.3, 1.2.4 · Scanner 1.2 Q6, Q9 · SM p.4.9 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀਮਤ ₹20, ਮਾਤਰਾ 10 units. ਕੀਮਤ 5% ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ 10% ਵਧਦੀ ਹੈ. MR ਲੱਭੋ. ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>P ਅਤੇ Q ਤੋਂ **ਪਹਿਲਾਂ TR ਕੱਢੋ**.<br>ਪੁਰਾਣੀ TR = 20 × 10 = ₹200. ਨਵੀਂ ਕੀਮਤ ₹19, ਨਵੀਂ ਮਾਤਰਾ 11, ਇਸ ਲਈ TR = ₹209.<br>MR = ΔTR ÷ ΔQ = (209 − 200) ÷ (11 − 10) = **₹9**. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੀਮਤ, ਮਾਤਰਾ, ਫਿਰ TR, ਫਿਰ MR:** P-Q-TR-MR, ਸਿੱਧਾ MR ਉੱਤੇ ਛਾਲ ਕਦੇ ਨਾ ਮਾਰੋ. | |

## ਕਾਰਡ 4.18 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.2.5, 1.2.6 · Scanner 1.2 Q41; 3.1 Q63 · SM p.4.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

AR ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ **MR ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ** ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? TR ਦਾ MR ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇੱਕ ਹੋਰ unit ਵੇਚਣ ਲਈ ਕੀਮਤ **ਸਾਰੀਆਂ units** ਉੱਤੇ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀਆਂ units ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਤੇ ਵਿਕਦੀਆਂ ਹਨ.

SM ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ: 3rd unit ₹8 ਤੇ ਵਿਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ units ਹਰੇਕ ₹1 ਗੁਆ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ MR = ₹6, ਜੋ ₹8 ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ.

ਇਸ ਲਈ ਡਿੱਗਦੀ AR ਵਿੱਚ **MR < price** ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ MR curve, AR ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

**TR = ΣMR**: units 1, 2, 3 ਦੀ MR = ₹10, ₹5, ₹3 ਨਾਲ TR = ₹18 (Q41).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਣਾ ਸਮੂਹ ਛੋਟ ਹੈ.** ਨਵੇਂ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਘੱਟ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ.

## ਕਾਰਡ 4.19 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 1.2.7 · Scanner 1.2 Q5, Q16, Q29, Q33, Q37 · SM pp.4.10–4.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

MR ਡਿੱਗਣ ਨਾਲ **TR ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ**? ਜਦੋਂ MR = 0, ਤਦ TR ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

TR **ਘਟਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ** ਕਿਉਂਕਿ MR ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ (Q16, Q29).

**MR = 0 ਹੋਣ ਤੇ TR ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ** (Q5, Q33, Q37).

**MR < 0 ਹੋਣ ਤੇ TR ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ:** MR ਧਨਾਤਮਕ = ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ, MR ਜ਼ੀਰੋ = ਚੋਟੀ ਉੱਤੇ, MR ਰਿਣਾਤਮਕ = ਉਤਰ ਰਹੇ ਹਾਂ.

## ਕਾਰਡ 4.20 T 1.2 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 1.2.6, 1.2.8 · Scanner 1.2 Q34, Q55 · SM pp.4.10–4.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Perfect competition** ਅਤੇ **imperfect competition ਜਾਂ monopoly** ਵਿੱਚ AR ਅਤੇ MR curves ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

- **Perfect competition:** AR = MR, ਦੋਵੇਂ **ਖਿਤਿਜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੀ ਉੱਤੇ ਪਈਆਂ** (Q55).
- **Imperfect competition ਜਾਂ monopoly:** AR ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ MR ਉਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਇੱਥੇ **AR ਜ਼ੀਰੋ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਪਰ MR ਜ਼ੀਰੋ ਜਾਂ ਰਿਣਾਤਮਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ** (Q34).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕ ਰੇਖਾ ਜਾਂ ਦੋ?** Price taker ਇੱਕ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ (AR ਉੱਤੇ MR); price maker ਦੋ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ (MR ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ).

## ਕਾਰਡ 4.21 T 1.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.2.9, 1.2.10 · Scanner 1.2 Q2, Q18, Q42, Q45 · SM pp.4.11–4.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**MR, AR ਅਤੇ elasticity** ਦਾ ਸਬੰਧ ਲਿਖੋ. ਅਸੀਂ e ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਮੁੱਲ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ?

ਜਵਾਬ

**MR = AR × (e − 1) ÷ e**, ਜਿੱਥੇ e ਕੀਮਤ ਦੀ elasticity of demand ਹੈ; **e ਨੂੰ ਧਨਾਤਮਕ ਸੰਖਿਆ ਲਓ**.

ਜਿਵੇਂ AR ₹45, e = 3: MR = 45 × (3 − 1) ÷ 3 = **₹30** (Q45). AR 5, e = 2 ਨਾਲ MR = 2.5 (Q18).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **'e ਘਟਾ ਇੱਕ, ਭਾਗ e':** MR ਉਹ AR ਹੈ ਜੋ (e−1)/e ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਜਿੰਨੀ ਛਾਂਗੀ ਗਈ ਹੈ. e ਜਿੰਨੀ ਵੱਡੀ, ਛਾਂਗ ਓਨੀ ਘੱਟ.

| **ਕਾਰਡ 4.22** T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.2.11, 1.2.12 · Scanner 1.2 Q4, Q20, Q43, Q50 · SM p.4.12 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Elasticity **MR ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ** ਕਿਵੇਂ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ? TR ਕਿੱਥੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• **e = 1** → MR = 0.<br>• **e > 1** → MR ਧਨਾਤਮਕ.<br>• **e < 1** → MR ਰਿਣਾਤਮਕ.<br>**TR ਉੱਥੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ e = 1** (Q43); ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ demand curve ਉੱਤੇ ਇਹ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਬਿੰਦੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਇੱਕ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪੈਸਾ ਵਧਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਉੱਤੇ ਚੋਟੀ; ਇੱਕ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਘਟਦਾ ਹੈ.** ਉੱਪਰ elastic, ਵਿਚਕਾਰ unitary, ਹੇਠਾਂ inelastic. | |

| **ਕਾਰਡ 4.23** T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.2.13 · Scanner 1.2 Q1, Q3, Q40; 3.0 Q33, Q60 · SM p.4.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Principle 1** ਦੱਸੋ: firm ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? Shut-down point ਉੱਤੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਜੇ **TVC ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ**, ਭਾਵ **P (AR) < AVC**, ਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ (Q1, Q33, Q60).<br>Shut-down point ਉੱਤੇ **P = AVC, TR = TVC** ਅਤੇ **ਘਾਟਾ TFC ਦੇ ਬਰਾਬਰ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ (Q40: ਤਿੰਨੋਂ ਸਹੀ).<br>ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਅਸਥਾਈ ਹੈ; fixed cost sunk ਹੈ. |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਤਨਖ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ? ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਕਰੋ.** Variable cost ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਾ ਬਿੱਲ ਹੈ; ਸਥਿਰ ਕਿਰਾਇਆ ਦੋਵੇਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 4.24** T 1.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.2.14, 1.2.15 · Scanner 1.2 Q3, Q24, Q28, Q35, Q36, Q46, Q47 · SM p.4.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Principle 2** ਦੱਸੋ: ਕਿਸ output ਉੱਤੇ profit ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? MR ਅਤੇ MC ਦੀ ਢਲਾਣ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ profit ਉੱਥੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ **MR = MC**, ਯਾਨੀ **first-order condition** (Q47).<br>**MR ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਦੀ ਹੈ; MC ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਢਲਦੀ ਹੈ** (Q24).<br>ਜਦੋਂ ਤੱਕ MR > MC, ਉਤਪਾਦਨ ਕਰੋ; ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ MC > MR ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ profit ਘਟਦਾ ਹੈ. |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਉੱਥੇ ਰੁਕੋ ਜਿੱਥੇ ਅਗਲੀ unit ਦੀ ਲਾਗਤ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਜਿੰਨੀ ਹੋਵੇ.** MR = MC ਬ੍ਰੇਕ ਹੈ; MC, MR ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਕੱਟਦੀ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 4.25** T 2.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 2.0.1 · Scanner 2.0 Q1, Q2 · SM p.4.16 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਵਸਤੂਆਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? Factor prices ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>ਕੀਮਤਾਂ **exchange value** ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (Q1, Q2).<br>**Factor prices** (factor markets ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ): **rent, wages, interest, profit**. |
| **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ ਕਿਸ਼ਤਾਂ factors ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ: **R-W-I-P**: Rent, Wages, Interest, Profit. | |

## ਕਾਰਡ 4.26 T 2.0 · ਭੁਲਨਾ

★★★ OL 2.0.3, 2.3.5 · Scanner 2.0 Q5, Q6; 2.3 Q1, Q2 · SM pp.4.16–4.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Price floor** ਅਤੇ **price ceiling** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ. Ceiling ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Price floor:** ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ equilibrium ਤੋਂ **ਉੱਪਰ** ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ (support ਜਾਂ procurement price, Q6).
- **Price ceiling:** **ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ** ਕੀਮਤ, equilibrium ਤੋਂ **ਹੇਠਾਂ** ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ.

Equilibrium ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ceiling ਨਾਲ **shortages, ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ allocation ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, black marketing** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q2: all of the above).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Floor ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਫ਼ਰਸ਼ ਹੈ; Ceiling ਖਰੀਦਦਾਰ ਦੇ ਬਿੱਲ ਉੱਤੇ ਢੱਕਣ ਹੈ.** ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ceiling ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੈਲਫ਼ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 4.27 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.1.1, 2.1.2 · Scanner 2.1 Q1, Q2 · SM pp.4.17–4.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Equilibrium price** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Equilibrium (**market clearing**) price: **Qd = Qs**, ਨਾ ਕੋਈ ਨਾ-ਵਿਕਿਆ ਸਟਾਕ, ਨਾ ਕੋਈ ਅਪੂਰਤ ਮੰਗ (Q1).

**ਉੱਪਰ:** surplus → ਕੀਮਤ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ. **ਹੇਠਾਂ:** shortage (excess demand) → ਕੀਮਤ ਵਧਦੀ ਹੈ (Q2). ਇਸ ਸਵੈ-ਸੁਧਾਰ ਨੂੰ **stable equilibrium** ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ, ਸ਼ੈਲਫ਼ ਭਰੇ; ਬਹੁਤ ਸਸਤਾ, ਸ਼ੈਲਫ਼ ਖਾਲੀ.** ਦੋਵੇਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤ ਤੁਰ ਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.28 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3, 2.2.4, 2.2.5 · Scanner 2.2 Q1, Q3, Q7, Q8, Q13, Q16, Q19, Q22 · SM pp.4.20–4.21

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Non-price ਕਾਰਕ curves ਨੂੰ ਖਿਸਕਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਸੱਜੇ = increase, ਖੱਬੇ = decrease). ਇੱਕ shift ਦਾ equilibrium **ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ** ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

ਸੱਜੇ = **increase**, ਖੱਬੇ = **decrease** (Q8).

- **Demand ↑** → P ↑, Q ↑.
- **Demand ↓** → P ↓, Q ↓.
- **Supply ↑** → P ↓, Q ↑.
- **Supply ↓** → P ↑, Q ↓.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Demand ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਤੋਰਦੀ ਹੈ; supply ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ.**

## ਕਾਰਡ 4.29 T 2.2 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.2.2 · Scanner 2.2 Q12, Q20 · SM p.4.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਖਰੀਦਦਾਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ **ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣ ਦੀ ਉਮੀਦ** ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕਿਹੜੀ curve ਖਿਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਪਾਸੇ?

ਜਵਾਬ

**Demand curve ਸੱਜੇ ਖਿਸਕਦੀ ਹੈ**: ਖਰੀਦਦਾਰ ਹੁਣੇ ਵੱਧ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ (Q20). Supply ਸਥਿਰ ਹੋਣ ਤੇ equilibrium ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਦੋਵੇਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ (Q12).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਅੱਜ ਹੀ ਲੈ ਲਓ, ਕੱਲ੍ਹ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ.** ਕੀਮਤ ਵਧਣ ਦੀ ਉਮੀਦ demand ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖਿਸਕਾਉਂਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.30 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.3.1, 2.3.2 · Scanner 2.2 Q2, Q4, Q5, Q6, Q15, Q17, Q21 · SM p.4.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Demand ਅਤੇ supply **ਇੱਕੋ ਦਿਸ਼ਾ** ਵਿੱਚ ਖਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. ਕੀ ਪੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ?

ਜਵਾਬ

**ਮਾਤਰਾ ਪੱਕੀ ਹੈ**: ਦੋਵੇਂ ਵਧਣ ਤਾਂ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਘਟਣ ਤਾਂ ਘਟਦੀ ਹੈ (Q4, Q21).

**ਕੀਮਤ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ**; ਬਰਾਬਰ shifts ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ (Q2); **ਵੱਡਾ shift ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ** (Q6, Q17).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕੋ ਪਾਸੇ, ਇੱਕੋ ਟੋਲੀ:** ਮਾਤਰਾ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਕੀਮਤ ਵੱਡੇ shift ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.31 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.3.3 · Scanner 2.2 Q9, Q14, Q18 · SM p.4.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Demand ਅਤੇ supply **ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ** ਵਿੱਚ ਖਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ. ਕੀ ਪੱਕਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਕੀਮਤ ਪੱਕੀ ਹੈ**, demand ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ: demand ↑ ਅਤੇ supply ↓ → ਕੀਮਤ ਵਧਦੀ ਹੈ (Q9, Q18); demand ↓ ਅਤੇ supply ↑ → ਕੀਮਤ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ (Q14).

**ਮਾਤਰਾ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ** (shifts ਦੇ ਆਪਸੀ ਆਕਾਰ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਉਲਟ ਪਾਸੇ: ਕੀਮਤ demand ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਦੀ ਹੈ, ਮਾਤਰਾ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਉਛਾਲ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 4.32 T 2.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.3.4 · Scanner 2.2 Q11 · SM pp.4.24–4.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM Illustration 1: ਹਰ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਕਿਹੜਾ ਬਿੰਦੂ ਬਣਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Income ↑ ਅਤੇ factor price ↑ (D2 + S3) → **point 2**.
- Complement ਦੀ ਕੀਮਤ ↓ ਅਤੇ technology ਦਾ ਲਾਭ (D2 + S2) → **point 7**.
- ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਨੇ ਚੌਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪਾਈ (ਸਿਰਫ਼ S3) → **point 3**.
- ਕਾਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਧਣ ਦੀ ਉਮੀਦ (ਸਿਰਫ਼ D2) → **point 5**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ shifts ਦਾ ਚਾਰ-ਅੰਕੀ PIN ਯਾਦ ਕਰੋ: **2-7-3-5**.

## ਕਾਰਡ 4.33 T 3.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.0.2, 3.0.4 · Scanner 3.0 Q15, Q22, Q23, Q32, Q46, Q48 · SM pp.4.28–4.29, 4.39

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Pure** ਅਤੇ **perfect** competition ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੱਸੋ. ਕੀ ਇਹ ਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Pure competition:** ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ · homogeneous product (perfect substitutes) · free entry and exit.

**Perfect competition ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ ਜੁੜਦੇ ਹਨ:** perfect knowledge · ਬਹੁਤ ਘੱਟ transaction costs · ਸਾਰੀਆਂ firms price-takers.

ਇਹ ਇੱਕ **myth** ਹੈ; ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦ, financial instruments ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਧਾਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ (Q15, Q22).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Pure ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ, Perfect ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਤਿੰਨ.** ਪਹਿਲੀਆਂ: ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ, ਆਜ਼ਾਦ; ਫਿਰ: ਜਾਣਕਾਰੀ, ਸਸਤੇ ਸੌਦੇ, ਕੀਮਤ ਮੰਨਣਾ.

| **ਕਾਰਡ 4.34** T 3.0 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 3.0.3 · Scanner 3.0 Q7, Q17, Q20, Q30, Q38, Q49 · SM pp.4.29, 4.56 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Perfect competition ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਲਪ **ਨਹੀਂ** ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ: **selling cost** (Q7), **inelastic demand** (Q38), **inefficient allocation of resources** (Q20), **informative advertising** (Q17).<br>**Transport cost ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ** pure competition ਦੀ SM ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q30, Q49).<br>Perfect competition ਵਿੱਚ selling costs ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ resources ਦੀ allocation ਕੁਸ਼ਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੂਰਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ:** ਨਾ selling, ਨਾ advertising, ਨਾ ਬਰਬਾਦੀ, ਨਾ inelastic demand.

| **ਕਾਰਡ 4.35** T 3.0 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 3.0.1 · Scanner 3.0 Q1, Q5, Q27, Q36, Q40 · SM p.4.30 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Perfect competition ਵਿੱਚ ਕੀਮਤ ਕੌਣ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ? Firm ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Industry price** ਨੂੰ **market demand = market supply** ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q5, Q27).<br>Firms **price takers** ਹਨ, ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ **ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ** (Q1, Q36, Q40). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਾਜ਼ਾਰ ਥਾਲੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ; firm ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਚੁਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਖਾਣਾ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 4.36** T 3.0 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 3.0.5, 3.0.6, 3.0.7 · Scanner 3.0 Q10, Q12, Q26, Q28, Q29, Q31, Q37, Q44; 1.2 Q55 · SM pp.4.30–4.31 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Perfect competition ਵਿੱਚ **firm ਦੀ demand curve** ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ. AR, MR ਅਤੇ P ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Firm ਦੀ demand (AR) **X-axis ਦੇ ਸਮਾਨੰਤਰ ਖਿਤਿਜੀ ਰੇਖਾ** ਹੈ, **infinitely elastic** (Q10, Q12, Q37).<br>**AR = MR = P** ਸਿਰਫ਼ perfect competition ਵਿੱਚ (Q26).<br>**Market demand curve ਫਿਰ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਦੀ ਹੈ**; ਸਿਰਫ਼ firm ਦੀ curve ਸਮਤਲ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਮਤਲ ਰੇਖਾ = ਸਥਿਰ ਕੀਮਤ.** Price taker ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਦਿਸਦੀ ਹੈ; ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 4.37** T 3.0 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 3.0.8, 3.0.9 · Scanner 3.0 Q2, Q4, Q8, Q16, Q19, Q35, Q42 · SM pp.4.31–4.32 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Firm ਦੇ equilibrium ਦੀਆਂ **ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ** ਦੱਸੋ. ਜੇ MR > MC ਜਾਂ MR < MC ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ? | ਜਵਾਬ<br>(i) **MR = MC**; (ii) **MC, MR ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਕੱਟਦੀ ਹੈ**, ਭਾਵ MC ਦੀ **ਧਨਾਤਮਕ ਢਲਾਣ** ਹੈ (Q42).<br>**MR > MC** → output ਵਧਾਓ (Q4); **MR < MC** → output ਘਟਾਓ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਰਾਬਰ, ਅਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀ.** MC, MR ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੇਠੋਂ ਹੋ ਕੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 4.38** T 3.0 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.0.10, 3.0.11 · Scanner 3.0 Q9, Q33, Q34, Q60 · SM p.4.33 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Competitive firm ਦੀ **short-run supply curve** ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਦੋਂ ਕੁਝ ਵੀ supply ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ? | ਜਵਾਬ<br>Short-run supply curve = **minimum AVC ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੀ MC curve** (Q9, Q34).<br>ਜੇ **price < AVC** (TR < TVC) ਹੋਵੇ ਤਾਂ firm ਜ਼ੀਰੋ supply ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ **shuts down** ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (Q33, Q60). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **AVC ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਤੋਂ ਉੱਪਰ MC ਹੀ supply ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ.** ਫ਼ਰਸ਼ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਬੱਤੀਆਂ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 4.39** T 3.0 · ਤੁਲਨਾ | ★★ OL 3.0.12, 3.0.13 · Scanner 3.0 Q11, Q14, Q18, Q43 · SM pp.4.33–4.35 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Short run ਵਿੱਚ **normal profit, supernormal profit ਅਤੇ loss** ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Normal profit:** AR = ATC, economic profit ਜ਼ੀਰੋ (Q14, Q18).<br>• **Supernormal profit:** AR > ATC (Q43). SM: ATC ₹20, ਕੀਮਤ ₹22 ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀ unit ₹2.<br>• **Loss:** ATC > AR.<br>ਤਿੰਨੋਂ short run ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹਨ, ਹਰੇਕ ਵਿੱਚ MR = MC. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਰਾਬਰ, ਉੱਪਰ, ਹੇਠਾਂ:** AR, ATC ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ, ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 4.40** T 3.0 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 3.0.14, 3.0.15 · Scanner 3.0 Q3, Q6, Q21, Q25; 3.2 Q23 · SM pp.4.37–4.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Perfect competition ਵਿੱਚ **long run** ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? Equilibrium ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Entry ਅਤੇ exit ਸਿਰਫ਼ **normal profit** ਛੱਡਦੇ ਹਨ (Q6, Q21); ਸਾਰੀਆਂ firms ਨੂੰ supernormal profit ਮਿਲਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ (3.2 Q23).<br>**LMC = LAC = P**; ਅਤੇ **LAR = LMR = P = LMC = LAC** (Q3, Q25). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਦਾ ਹੈ, ਘਾਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ normal ਹੀ ਟਿਕਦਾ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 4.41** T 3.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.0.16 · Scanner 3.0 Q25, Q53, Q54, Q61 · SM pp.4.38–4.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Perfect competition ਦੇ **long-run optimality** ਨਤੀਜੇ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• Output **ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਭਵ ਲਾਗਤ** ਉੱਤੇ<br>• **P = MC**<br>• Plants **ਪੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ** ਉੱਤੇ, ਕੋਈ ਬਰਬਾਦੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ excess capacity ਨਹੀਂ (Q53, Q54, Q61)<br>• ਸਿਰਫ਼ **normal profit** (AC = AR)<br>• Profit ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ (MC = MR), normal ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ<br>• **Firms ਦੀ ਅਨੁਕੂਲ ਗਿਣਤੀ** |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛੇ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ':** ਘੱਟ Cost, ਠੀਕ Price, ਪੂਰੀ ਵਰਤੋਂ, Normal profit, MC ਉੱਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਸਹੀ ਗਿਣਤੀ.

## ਕਾਰਡ 4.42 T 3.0 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 3.0.17, 3.0.19 · Scanner 3.0 Q41, Q47, Q53, Q54; 3.1 Q23 · SM pp.4.39, 4.55

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Perfect competition** ਅਤੇ **monopoly** ਦੀ ਕੀਮਤ, output ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਉੱਤੇ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

- **Perfect competition: P = MC**, supply ਵੱਧ, ਪੂਰੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਕੋਈ excess capacity ਨਹੀਂ (Q41, Q54).
- **Monopoly: P > MC**, ਵੱਧ ਕੀਮਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਘੱਟ supply ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ unique supply curve ਨਹੀਂ (Q47; 3.1 Q23).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੁਕਾਬਲਾ ਲਾਗਤ ਉੱਤੇ ਕੀਮਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਇਜਾਰੇਦਾਰੀ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ.** ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਵੱਡੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

## ਕਾਰਡ 4.43 T 3.0 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.0.18 · Scanner 3.0 Q24 · SM p.4.31

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਤੀਬਰ ਮੁਕਾਬਲਾ: **supply ਦੀ elasticity** ਲਈ ICAI key ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ICAI key (Q24): **infinite**.

ਧਿਆਨ ਦਿਓ: SM firm ਦੀ **demand** ਨੂੰ infinitely elastic ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ; 'supply' ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ key ਦੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ, ਬੇਅੰਤ supply:** key ਅਨੁਸਾਰ infinite.

## ਕਾਰਡ 4.44 T 3.0 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 3.0.20, 3.0.21 · Scanner 3.0 Q51, Q52, Q56, Q57, Q58, Q59; 2.0 Q4 · SM p.4.34

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ **cost ਸਬੰਧੀ ਤੱਥ** ਯਾਦ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

- **Normal profit** = implicit cost; accounting cost ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ (Q58). **TFC = TC − TVC** (Q59).
- **AFC**: rectangular hyperbola (Q51). **AVC** ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ MC < AVC (Q52).
- **LAC**: SACs ਦਾ envelope, U-shaped (Q56); **SAC** increasing ਅਤੇ ਫਿਰ diminishing returns ਤੋਂ U-shaped (Q57).
- Economic cost = explicit + implicit (2.0 Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fixed ਲਈ hyperbola, ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ U.** AFC ਫਿਸਲਪੱਟੀ ਵਾਂਗ ਝੁਕਦੀ ਹੈ; averages U ਵਾਂਗ ਡਿੱਗ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 4.45 T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.1.1 · Scanner 3.1 Q8, Q15, Q22, Q25, Q42 · SM pp.4.39–4.40

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Monopoly** ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਲਪ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ **ਨਹੀਂ** ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ: **ਇੱਕ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ · entry ਉੱਤੇ barriers · ਕੋਈ ਨੇੜਲੇ substitutes ਨਹੀਂ · market power**.

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ: **ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ** (Q15), **free entry**, **homogeneous product**, ਇੱਕ ਹੀ **buyer** (Q42).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਇਜਾਰੇਦਾਰ ਦੇ ਚਾਰ ਸੂਤਰ: **S-B-N-M**: Single seller, Barriers, No substitutes, Market power.

| **ਕਾਰਡ 4.46** T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 3.1.2 · Scanner 3.1 Q19, Q29, Q46, Q56 · SM pp.4.40–4.41 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Monopoly ਦਾ **ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਨ** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Barriers to entry** (Q46); entry ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q56).<br>ਸਰੋਤ: **patents ਅਤੇ copyrights** (Q29), **ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰ**, **scarce resources**, **natural monopoly**.<br>**Nuclear power** ਸਰਕਾਰੀ monopoly ਹੈ (Q19). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ: **P-G-S-N**: Patents, Government, Scarce inputs, Natural monopoly.

| **ਕਾਰਡ 4.47** T 3.1 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 3.1.3, 3.1.4, 3.1.5 · Scanner 3.1 Q4, Q7, Q17, Q34, Q38, Q49, Q55, Q57 · SM pp.4.39–4.41 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Monopolist ਦੀ demand ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Cross elasticity ਜ਼ੀਰੋ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ** (Q49); **price elasticity < 1** (Q57); **ਤਿੱਖੀ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਦੀ AR** (Q7, Q34, Q38).<br>**Firm = industry**: demand = market demand (Q4, Q55).<br>**Price maker**; ਕੰਟਰੋਲ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ (Q17). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਾ ਕੋਈ ਚਚੇਰਾ, ਨਾ ਬਚਣ ਦਾ ਰਾਹ:** ਜ਼ੀਰੋ cross elasticity, ਤਿੱਖੀ curve, ਵੱਡਾ ਕੰਟਰੋਲ.

| **ਕਾਰਡ 4.48** T 3.1 · ਤੁਲਨਾ | ★★ OL 3.1.6 · Scanner 3.1 Q5, Q21, Q28, Q52, Q63 · SM pp.4.42–4.43 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Monopoly ਵਿੱਚ AR ਅਤੇ MR ਦਾ ਸਬੰਧ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**MR < AR** (Q21); ਦੋਵੇਂ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਦੀਆਂ ਹਨ.<br>**MR ਦੀ ਢਲਾਣ AR ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੀ** ਹੈ (Q28, Q52).<br>**AR ਜ਼ੀਰੋ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ**, ਪਰ **MR ਜ਼ੀਰੋ ਜਾਂ ਰਿਣਾਤਮਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ** (Q5). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **MR ਦੁੱਗਣੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ.** ਢਲਾਣ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਜ਼ੀਰੋ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਸਿਰਫ਼ MR ਨੂੰ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 4.49** T 3.1 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 3.1.7 · Scanner 3.1 Q51, Q53 · SM p.4.47 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>MR ਨੂੰ AR ਅਤੇ e ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ AR ਨੂੰ MR ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ. ਕਿਹੜੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਵੱਧ output ਮਿਲਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**MR = AR(1 − 1/e)**; **AR = MR·e/(e − 1)**.<br>ਕੀਮਤ 60: e = 5 → MR 48; e = 6 → MR 50 (Q51). MR 15, e = 1.5 → AR = 45 (Q53).<br>Output ਉਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਭੇਜੋ ਜਿੱਥੇ **MR ਵੱਧ** ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮਾਲ ਉੱਥੇ ਭੇਜੋ ਜਿੱਥੇ ਸੀਮਾਂਤ ਰੁਪਿਆ ਵੱਡਾ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 4.50** T 3.1 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 3.1.8, 3.1.9, 3.1.10 · Scanner 3.1 Q24, Q40, Q47, Q48, Q58 · SM pp.4.40, 4.44–4.45 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀ monopolist ਹਮੇਸ਼ਾ profit ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ? Long run ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਜੇ **ATC > AR** ਹੋਵੇ ਤਾਂ **short-run ਘਾਟੇ ਸੰਭਵ ਹਨ** (Q48).<br>**Long run:** ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਟੇ ਨਹੀਂ; **supernormal profit ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ** ਕਿਉਂਕਿ **entry ਬੰਦ ਹੈ** (Q24, Q40).<br>**Market power** = MC ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਧਨਾਤਮਕ profit (Q47, Q58). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਫਾਟਕ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.** Entry ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ long-run supernormal profit ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 4.51** T 3.1 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.1.11 · Scanner 3.1 Q2, Q54 · SM p.4.51 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Monopoly ਦੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**ਉੱਚੀ ਕੀਮਤ**, **ਘੱਟ output**, **ਨਾਜਾਇਜ਼ ਮੁਨਾਫ਼ੇ** (Q2).<br>ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰਾਂ monopolies ਨੂੰ **regulate ਅਤੇ ਰੋਕਦੀਆਂ** ਹਨ (Q54). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਇਜਾਰੇਦਾਰ ਲਈ **ਮਹਿੰਗਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ, ਅਮੀਰ**; ਇਸੇ ਲਈ regulator.

| **ਕਾਰਡ 4.52** T 3.1 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.1.12, 3.1.13, 3.1.18 · Scanner 3.1 Q9, Q10, Q16, Q31, Q36, Q59 · SM pp.4.43, 4.46, 4.48–4.50 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Price discrimination ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਇਹ ਕਿਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਅਸੰਭਵ ਹੈ? Discriminating monopolist ਕੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇੱਕੋ ਵਸਤੂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ units ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੀਮਤਾਂ, **ਲਾਗਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ** (Q16). Simple ਬਨਾਮ **discriminating monopoly** (dynamic fares, Q31).<br>Monopoly ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; **perfect competition ਵਿੱਚ ਅਸੰਭਵ** (Q10, Q36, Q59).<br>ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ **ਕੁੱਲ output**, ਉਸ ਦੀ **ਵੰਡ (ਬਰਾਬਰ MRs)** ਅਤੇ **ਕੀਮਤਾਂ** (ਜਿੱਥੇ demand ਘੱਟ elastic ਹੈ ਉੱਥੇ ਵੱਧ) (Q9). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਿੰਨ ਫ਼ੈਸਲੇ: ਕਿੰਨਾ, ਕਿੱਥੇ, ਕਿਸ ਭਾਅ.**

| **ਕਾਰਡ 4.53** T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 3.1.14 · Scanner 3.1 Q1, Q39, Q43, Q64 · SM p.4.46 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Price discrimination ਦੀਆਂ **ਸ਼ਰਤਾਂ** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Price-setting power**<br>• **Separable sub-markets**<br>• **ਵੱਖ-ਵੱਖ elasticities** (ਤਦ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ, Q1, Q64)<br>• **No resale** (Q43: resale ਸੰਭਵ ਹੋਣਾ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ) |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਸੂਤਰ: **P-S-E-N**: Power, Separate, Elasticities differ, No resale.

| ਕਾਰਡ 4.54 T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.1.15 · Scanner 3.1 Q26 · SM pp.4.47–4.48 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Price discrimination ਦੇ **ਉਦੇਸ਼** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ profit · ਵਾਧੂ stock ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ · economies of scale · **ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ** · ਕੀਮਤ ਰਾਹੀਂ equity.<br>Q26: 'to escape foreign market' ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੰਜ ਉਦੇਸ਼: **P-S-E-F-E**: Profit, Stock, Economies, Foreign, Equity.

| ਕਾਰਡ 4.55 T 3.1 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 3.1.16, 3.1.17 · Scanner 3.1 Q6, Q13, Q14, Q20, Q30, Q33, Q44, Q50, Q62, Q66 · SM p.4.48 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Pigou ਦੀਆਂ **ਤਿੰਨ degrees** ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਮੇਤ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **1st:** ਹਰ ਇਕੱਲਾ ਖਪਤਕਾਰ, **ਪੂਰਾ surplus** (Q50).<br>• **2nd: ਵੇਚੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮਾਤਰਾਵਾਂ** (Q44).<br>• **3rd: ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਗਾਹਕ ਵਰਗ** (Q62): dumping, ਘਰੇਲੂ ਬਨਾਮ ਵਪਾਰਕ ਬਿਜਲੀ, ਰੇਲਵੇ ਵਿੱਚ senior-citizen fares (Q66). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਇੱਕ, ਮਾਤਰਾ, ਵਰਗ.** ਪਹਿਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ, ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕ, ਤੀਜੀ ਵਿੱਚ ਟੋਲੀਆਂ.

| ਕਾਰਡ 4.56 T 3.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.2.1, 3.2.2, 3.2.4, 3.2.5 · Scanner 3.2 Q2, Q3, Q9, Q11, Q13, Q14, Q15, Q16, Q19, Q26 · SM pp.4.52–4.53 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Monopolistic competition** ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ. ਇਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ selling cost ਨੂੰ production cost ਤੋਂ ਕਿਸ ਨੇ ਵੱਖ ਕੀਤਾ? | ਜਵਾਬ<br>**ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ, differentiated ਨੇੜਲੇ substitutes, free entry, non-price competition** (Q15, Q16).<br>**Product differentiation** ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, perfect competition ਤੋਂ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਫ਼ਰਕ (Q2, Q13).<br>**Non-price competition ਅਤੇ ਭਾਰੀ selling costs** (Q9, Q11, Q14).<br>**Chamberlin** ਨੇ **selling cost ਨੂੰ production cost ਤੋਂ ਵੱਖ** ਕੀਤਾ (Q26). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ ਗੱਲਾਂ **M-D-F-N**: Many, Different, Free, Non-price. ਲੜਾਈ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬ੍ਰਾਂਡ ਹੈ, ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ.

| ਕਾਰਡ 4.57 T 3.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 3.2.3 · Scanner 3.2 Q1, Q7, Q20, Q21, Q29 · SM p.4.52 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Monopolistic competition ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>**Soaps ਅਤੇ detergents** (Q20), **toothpaste** (Q1), **restaurants** (Q21), **hotels** (Q7), **repair shops** (Q29), ਕੱਪੜੇ, retail trade. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਧੋਵੋ, ਬੁਰਸ਼ ਕਰੋ, ਖਾਓ, ਠਹਿਰੋ, ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਓ, ਪਹਿਨੋ, ਖਰੀਦੋ:** ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਂਡ.

## ਕਾਰਡ 4.58 T 3.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 3.2.6 · Scanner 3.2 Q5, Q8, Q10, Q17 · SM pp.4.53, 4.55

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Monopolistic competition ਦੀ **demand curve** ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ ਅਤੇ monopoly ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

**ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ, ਮੁਕਾਬਲਤਨ elastic** (Q5, Q8: Lux soap elastic).

**MR ਉਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ** (Q10).

**Monopoly ਦੀ demand curve ਵੱਧ ਤਿੱਖੀ ਹੈ** (Q17).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬ੍ਰਾਂਡ ਢਲਾਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਵਿਰੋਧੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਤਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ.** Monopoly ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਢਲਾਣ ਤਿੱਖੀ.

## ਕਾਰਡ 4.59 T 3.2 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.2.7, 3.2.8, 3.2.9 · Scanner 3.2 Q4, Q6, Q18, Q25 · SM pp.4.54–4.55

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Monopolistic competition ਵਿੱਚ short-run ਅਤੇ long-run profit ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ firm ਕਦੇ minimum LAC ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Short run:** normal profit, supernormal profit ਜਾਂ loss (Q25).

**Long run:** perfect competition ਵਾਂਗ **ਸਿਰਫ਼ normal profit** (Q4, Q6).

LAC ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਬਿੰਦੂ ਉੱਤੇ **ਕਦੇ ਨਹੀਂ** (Q18): **excess capacity**, optimum size ਨਹੀਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਧੂ ਸਮਰੱਥਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.** Perfect competition ਵਾਂਗ normal profit, ਪਰ plant ਕਦੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ.

## ਕਾਰਡ 4.60 T 3.2 · ਤੁਲਨਾ

SM text · No direct Q · SM pp.4.55–4.56

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Perfect competition, monopoly ਅਤੇ monopolistic competition ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ (SM Table 7).

ਜਵਾਬ

- **Price:** PC price-taker, P = MC; monopoly price maker, P > MC; MC ਕੁਝ ਕੰਟਰੋਲ, P > MC.
- **Long-run profit:** PC ਵਿੱਚ supernormal ਨਹੀਂ; monopoly ਵਿੱਚ short ਅਤੇ long run ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ supernormal; MC ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ.
- **Selling costs:** PC ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ; monopoly ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਘੱਟ; MC ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ.
- **Cost point:** PC ਵਿੱਚ minimum average cost; monopoly ਅਤੇ MC ਵਿੱਚ AC ਦਾ ਡਿੱਗਦਾ ਹਿੱਸਾ (MC ਵਿੱਚ excess capacity).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ:** perfect ਕੀਮਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, monopoly ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, monopolistic ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.61 T 3.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 3.2.10, 3.3.1, 3.3.2, 3.3.9 · Scanner 3.3 Q20, Q21, Q27, Q30, Q39, Q60; 3.2 Q27 · SM pp.4.56–4.58

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Oligopoly ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਕਿਹੜੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ differentiated products ਹੁੰਦੇ ਹਨ? Oligopoly ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਥੋੜ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ (2–10)**, homogeneous ਜਾਂ differentiated, **ਮਜ਼ਬੂਤ barriers to entry**, **price makers** (Q27, Q30).

**Differentiated products:** monopolistic competition ਅਤੇ oligopoly (3.2 Q27; Q60).

ਕੀਮਤ competitive ਅਤੇ monopoly ਕੀਮਤ ਦੇ **ਵਿਚਕਾਰ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q39; PYQ-only).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ F: **Few, Fenced, Fixing.** ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ firms, ਵਾੜ ਵਿੱਚ ਘਿਰੀ entry, ਕੀਮਤ ਉਹ ਆਪ ਤੈਅ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 4.62** T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 3.3.3 · Scanner 3.3 Q2, Q14, Q16, Q41, Q48 · SM pp.4.57, 4.60 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Oligopoly ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਤੇ cartel ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਦਾਹਰਣ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Cold drinks, automobiles, airlines, telecom, ISPs, smartphones** (Q16, Q41, Q48).<br>**OPEC** cartel ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ (Q2, Q14). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੀਓ, ਚਲਾਓ, ਉੱਡੋ, ਬੋਲੋ, ਸਰਫ਼ ਕਰੋ, ਟੈਪ ਕਰੋ:** ਛੇ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜੋ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ firms ਦੇ ਹੱਥ ਹਨ; OPEC ਤੇਲ ਦਾ ਕਲੱਬ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 4.63** T 3.3 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 3.3.5, 3.3.6 · Scanner 3.3 Q12, Q15, Q18, Q22, Q29, Q40, Q49, Q58, Q63, Q70 · SM pp.4.57–4.58 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Oligopoly ਦੀਆਂ **ਪੰਜ ਜੋੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ** ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Pure** (homogeneous: aluminium) ਬਨਾਮ **imperfect** (differentiated: talcum powder).<br>• **Open** (ਨਵੀਆਂ firms ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ) ਬਨਾਮ **closed** (entry ਸੀਮਤ).<br>• **Collusive** (ਸਾਂਝੀ ਸਮਝ) ਬਨਾਮ **competitive**.<br>• **Partial** (ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ leader) ਬਨਾਮ **full** (ਕੋਈ leader ਨਹੀਂ).<br>• **Syndicated** (ਕੇਂਦਰੀ syndicate) ਬਨਾਮ **organised** (ਕੇਂਦਰੀ association). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪੰਜ ਜੋੜੀਆਂ ਦਾ ਸੂਤਰ: **P-O-C-P-S**: Product, Open, Collusion, Partial, Syndicate.

| **ਕਾਰਡ 4.64** T 3.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 3.3.7, 3.3.8 · Scanner 3.3 Q5, Q11, Q26, Q43, Q46, Q47, Q66, Q73 · SM pp.4.58–4.59 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Oligopoly ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੇ ਕਥਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ **ਨਹੀਂ** ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Strategic interdependence** (ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ) · **advertising ਅਤੇ selling costs** · **group behaviour**; demand curve **indeterminate** (Q47).<br>ਨਹੀਂ: **free entry** (Q5), **firms ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ** (Q26), **advertising ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ** (Q73). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ **I-A-G**: Interdependence, Advertising, Group. Free entry ਇਸ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ.

| **ਕਾਰਡ 4.65** T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 3.3.10 · Scanner 3.3 Q17, Q25, Q42, Q45, Q72, Q75 · SM p.4.60 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Cartel** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਉਹ firms ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਕਰਨ ਲਈ **ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਹਿਮਤੀ (collude)** ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (Q25, Q42).<br>ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ firms, **ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ** ਦੀਆਂ; **producers ਦਾ ਇੱਕ subset** (Q75); ਉਦੇਸ਼ **ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਣਾ** (Q45).<br>**ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ firms ਨਾਲ ਅਸੰਭਵ** (Q17). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Cartel = ਕਰਾਰ.** ਲਿਖਤੀ ਸਮਝੌਤਾ, ਛੋਟਾ ਕਲੱਬ, ਉੱਚੀ ਕੀਮਤ.

## ਕਾਰਡ 4.66 T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.3.11 · Scanner 3.3 Q6, Q8, Q19, Q77 · SM p.4.60

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Price leadership** ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Dominant firm:** 'live and let live' (Q8).
- **Low-cost firm:** ਅਜਿਹੀ ਕੀਮਤ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ followers ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ profit ਰਹੇ.
- **Barometric:** ਤਜਰਬੇਕਾਰ firm ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ; live and let live barometric ਨਹੀਂ ਹੈ (Q19).

Collusive oligopoly ਵਿੱਚ price leader ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q77).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮਾਲਕ, ਬਜਟ, ਬੈਰੋਮੀਟਰ:** ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਸਸਤਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ.

## ਕਾਰਡ 4.67 T 3.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 3.3.12, 3.3.13, 3.3.14, 3.3.15 · Scanner 3.3 Q13, Q23, Q24, Q32, Q35, Q37, Q38, Q50, Q54, Q62, Q64, Q68, Q80 · SM pp.4.60–4.62

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Kinked demand curve** ਸਮਝਾਓ: ਕਿਸ ਨੇ, ਕਿਉਂ, ਅਤੇ elasticities.

ਜਵਾਬ

**Paul A. Sweezy** (Sweezy ਦਾ model); **price rigidity** ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q13, Q24, Q37).

Kink ਮੌਜੂਦਾ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ: **ਉੱਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ elastic, ਹੇਠਲਾ inelastic** (Q35, Q50).

ਵਿਰੋਧੀ **ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ** (Q32, Q68).

Chamberlin ਅਤੇ kinked models: interdependence ਦੀ ਪਛਾਣ, ਕੋਈ collusion ਨਹੀਂ, ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ (Q54).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਧਾਓ ਤਾਂ ਇਕੱਲੇ, ਘਟਾਓ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੱਛੇ.** ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਦਾ; ਕੀਮਤ ਅੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.68 T 3.3 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 3.3.16, 3.3.17, 3.3.18 · Scanner 3.3 Q3, Q4, Q7, Q9, Q10, Q28, Q33, Q51, Q57, Q67, Q71 · SM p.4.62

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Duopoly, monopsony, oligopsony ਅਤੇ bilateral monopoly ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Duopoly:** ਦੋ firms, oligopoly ਦਾ subset (Q9, Q71).
- **Monopsony:** ਇੱਕ ਹੀ buyer (Q7, Q57).
- **Oligopsony:** ਥੋੜ੍ਹੇ ਵੱਡੇ buyers; factor markets (Q67).
- **Bilateral monopoly:** ਇੱਕ buyer + ਇੱਕ seller = monopoly + monopsony (Q3, Q33).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Duo = ਦੋ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ; Mono-psony = ਇੱਕ ਖਰੀਦਦਾਰ; Oligo-psony = ਥੋੜ੍ਹੇ ਖਰੀਦਦਾਰ.** 'Psony' ਦਾ ਮਤਲਬ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 4.69 T 3.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.3.4, 3.3.19 · Scanner 3.3 Q52, Q55, Q69 · SM p.4.57

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Game theory ਕਿਸ ਨੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ? Prisoners' dilemma ਅਤੇ market share ਲਈ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ zero-sum game ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Von Neumann ਅਤੇ Oskar Morgenstern** (1944) (Q55, Q69).

**Zero-sum:** market share ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ (Q52).

**Prisoners' dilemma zero-sum ਨਹੀਂ ਹੈ.**

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Market share ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪਾਈ ਹੈ:** ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ ਗਿਆ.

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 5 · ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ (Determination of National Income) · 69 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.1 | National Income Accounting (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਲੇਖਾਕਾਰੀ) | 5.01 | 1 | ★★ |
| 1.2 | ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ (Usefulness and Significance of National Income Estimates) | 5.02 | 1 | ★ |
| 1.3 | ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਨਾਵਾਂ (Different Concepts of National Income) | 5.03 – 5.19 | 17 | ★★★ |
| 1.4 | ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਦਾ ਮਾਪ (Measurement of National Income in India) | 5.20 – 5.30 | 11 | ★★★ |
| 1.5 | ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ Regional Accounts ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ (The System of Regional Accounts in India) | 5.31 | 1 | ★★ |
| 1.6 | GDP ਅਤੇ ਭਲਾਈ (GDP and Welfare) | 5.32 – 5.33 | 2 | ★★ |
| 1.7 | ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਗਣਨਾ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ (Limitations and Challenges of National Income Computation) | 5.34 – 5.35 | 2 | ★ |
| 2.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 5.36 – 5.39 | 4 | ★★★ |
| 2.2 | ਸਰਲ Two-Sector Model ਵਿੱਚ Circular Flow (Circular flow in a Simple Two-Sector Model) | 5.40 – 5.42 | 3 | ★★ |
| 2.3 | ਮੂਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫੰਕਸ਼ਨ (Basic Concepts and Functions) | 5.43 – 5.49 | 7 | ★★ |
| 2.4 | ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦਾ Two-Sector Model (The Two-Sector Model of National Income Determination) | 5.50 – 5.56 | 7 | ★★★ |
| 2.5 | Investment Multiplier (ਨਿਵੇਸ਼ ਗੁਣਕ) | 5.57 – 5.62 | 6 | ★★★ |
| 2.6 | ਸੰਤੁਲਨ ਆਮਦਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ: Three Sector Model (Determination of Equilibrium Income: Three Sector Model) | 5.63 – 5.65 | 3 | ★ |
| 2.7 | ਸੰਤੁਲਨ ਆਮਦਨ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ: Four Sector Model (Determination of Equilibrium Income: Four Sector Model) | 5.66 – 5.69 | 4 | ★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 5.01 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.1.1, 1.2.1 · Scanner 1.1 Q1; 1.2 Q1 · SM p.6.2

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**National Income Accounting** ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ? national accounts ਕਿਹੜੀ ਸੰਸਥਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ State Domestic Product ਕੌਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਮੋਢੀ: **Simon Kuznets** ਅਤੇ **Richard Stone** (Nobel prize ਜੇਤੂ economists).

National accounts statistics: Ministry of Statistics and Programme Implementation (MoSPI) ਅਧੀਨ **Central Statistical Organisation (CSO)**.

ਰਾਜ ਪੱਧਰ: State **Directorates of Economics and Statistics (DESs)** State Domestic Product ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਬਹੀ CSO ਲਿਖੇ, ਰਾਜ ਦੀ ਬਹੀ DES ਲਿਖੇ. **K and S** ਨੇ ਤੱਕੜੀ ਸਾਧੀ, **C**entre ਦਾ CSO, ਅਤੇ **D**irectorates ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣ.

## ਕਾਰਡ 5.02 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.2.2 · Scanner Q2 · SM pp.6.2–6.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੀ ਵਰਤੋਂ national income estimates ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿੱਚ **ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ** ਹੈ: demand forecasting, sectoral composition, inflation policy ਜਾਂ population policy?

ਜਵਾਬ

ਵਰਤੋਂ: business **demand forecasting**, **sectoral composition** ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ, **sector-specific policies**, **macro modelling**, **income distribution**, **structural ratios**, **international comparisons**, ਅਤੇ **growth and inflation policy**.

ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ: **population growth** ਸੰਬੰਧੀ ਨੀਤੀਆਂ (Q2, ਉੱਤਰ d). Population policy demographic data ਉੱਤੇ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਆਮਦਨ ਦੇ ਅੰਕੜੇ **ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ** ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, **ਪੰਘੂੜੇ** ਦੀ ਨਹੀਂ: ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 5.03 T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.3.1, 1.3.2, 1.3.3 · Scanner Q17, Q21, Q58 · SM pp.6.3–6.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**GDP** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ goods ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

**nominal** ਅਤੇ **real** GDP ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ: ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**GDP** = ਕਿਸੇ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ **ਸਾਰੀਆਂ final goods and services** ਦਾ **market prices** ਉੱਤੇ ਮੁੱਲ; ਸਿਰਫ਼ **final** goods ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

**Nominal GDP** = **current prices** ਉੱਤੇ GDP.

**Real GDP** = **constant (base-year) prices** ਉੱਤੇ GDP, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਲਈ ਇਹੀ ਵਰਤੋ (Q58).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਸਿਰਫ਼ final:** ਕੇਕ ਗਿਣੋ, ਆਟਾ ਨਹੀਂ. **N**ominal = **N**ow ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ; **R**eal = **R**eference ਕੀਮਤਾਂ.

## ਕਾਰਡ 5.04 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.3.4, 1.3.5, 1.3.9 · Scanner Q8, Q42, Q55, Q61 · SM pp.6.4–6.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**GDP deflator** ਦਾ formula ਲਿਖੋ. ਇਹ ਕੀ ਮਾਪਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**GDP deflator = Nominal GDP ÷ Real GDP × 100**.

ਇਹ ਇੱਕ **price index** ਹੈ ਜੋ **inflation** ਮਾਪਦਾ ਹੈ; ਇਹ nominal GDP ਨੂੰ real GDP ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਨ (Q42): ₹6,750 crore ÷ ₹4,500 crore × 100 = **150**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Deflator ਯਾਨੀ **N ਉੱਤੇ R**: ਉੱਪਰ Nominal, ਹੇਠਾਂ Real, ਫਿਰ × 100 ਕਰ ਦਿਓ.

## ਕਾਰਡ 5.05 T 1.3 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.3.9 · Scanner Q53 · SM pp.6.4–6.5; Scanner Q53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ inflation ਮਾਪਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ **ਨਹੀਂ** ਜਾਂਦਾ: WPI, CPI, GDP deflator ਜਾਂ PPP prices?

ਜਵਾਬ

**Purchasing Power Parity (PPP) prices** inflation ਦਾ ਮਾਪ **ਨਹੀਂ** ਹਨ (Q53, ਉੱਤਰ c).

WPI, CPI ਅਤੇ **GDP deflator** inflation ਮਾਪਦੇ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **PPP** ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਲ ਹੈ, ਸਾਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਹੀਂ: ਇਹ **P**urchasing power ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 5.06 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.3.6 · Scanner Q19, Q38, Q50, Q60 · SM pp.6.5–6.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Price index ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ **real** ਅਤੇ **nominal** GDP ਦੀ ਆਪਸੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

**Real GDP = Nominal GDP × 100 ÷ deflator**.

**Nominal GDP = Real GDP × price index ÷ 100**.

ਉਦਾਹਰਨਾਂ: real GDP 450, index 120 → nominal = **540** (Q50); nominal 720, index 120 → real = **600** (Q19).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** 100 ਤੋਂ ਉੱਪਰ index real ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ **ਫੁਲਾ** ਕੇ nominal ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ index ਨਾਲ **ਸੁੰਗੇੜੋ**.

## ਕਾਰਡ 5.07 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.3.7 · Scanner Q3, Q30, Q33, Q34 · SM pp.6.5–6.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

GDP deflator **100**, **100 ਤੋਂ ਉੱਪਰ** ਜਾਂ **100 ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ** ਹੋਣ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Base-year ਦਾ deflator ਹਮੇਸ਼ਾ **100** ਹੁੰਦਾ ਹੈ (nominal = real).

100 ਤੋਂ ਉੱਪਰ: **nominal GDP > real GDP**; ਕੀਮਤਾਂ base year ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹਨ.

100 ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ: ਕੀਮਤਾਂ base year ਤੋਂ **ਹੇਠਾਂ** ਹਨ. ਉਦਾਹਰਨ (Q3): nominal ₹5,000 crore < real ₹6,700 crore, ਇਸ ਲਈ ਕੀਮਤਾਂ ਡਿੱਗੀਆਂ.

ਜੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦਾ deflator ਇਸ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੈ, ਤਾਂ price level **ਡਿੱਗਿਆ** ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **100 ਫੁੱਟੇ ਦਾ ਸਿਫ਼ਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ**: ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਕੀਮਤਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ, ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀਆਂ.

## ਕਾਰਡ 5.08 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.3.8 · Scanner Q6, Q9, Q22, Q35 · SM p.6.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

GDP deflator ਤੋਂ **inflation rate** ਕਿਵੇਂ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Inflation = (D2 − D1) ÷ D1 × 100**, ਜਿੱਥੇ D1 ਅਤੇ D2 ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ deflators ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਨ (Q9): 140.75 → 157.33 ਤੋਂ 16.58 ÷ 140.75 × 100 = **11.78%**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਨਵਾਂ ਮਾਈਨਸ ਪੁਰਾਣਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਉੱਤੇ**: ਹਰ percentage change ਵਾਲੀ 'ਵਾਧਾ ਦਰ' ਦੀ ਉਹੀ ਲੈਅ.

## ਕਾਰਡ 5.09 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.3.10, 1.3.11 · Scanner Q10, Q13, Q15, Q51 · SM p.6.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**gross** ਅਤੇ **net** ਵਿੱਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ? NDP ਦਾ formula, gross investment ਅਤੇ depreciation ਦੇ gross investment ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਰ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

**Gross − Net = depreciation**: **NDPMP = GDPMP − depreciation**.

**Gross investment = net investment + replacement investment**; GDP − NDP = gross investment − net investment (Q13).

ਜੇ **depreciation > gross investment**, ਤਾਂ capital stock **ਘਟ ਰਿਹਾ** ਹੈ (Q51).

ਉਦਾਹਰਨ (Q10): 6,700 − 530 = **₹6,170 crore**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Gross ਪੂਰਾ ਹੈ, Net ਘਸਾਈ ਕੱਟ ਕੇ**: ਟੁੱਟ-ਭੱਜ ਘਟਾਓ ਤਾਂ net ਮਿਲਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 5.10 T 1.3 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.3.10 · Scanner Q49 · SM p.6.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ **NDP** ਕਦੇ **GDP** ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਨਹੀਂ.** NDP, GDP ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ (Q49, ਉੱਤਰ d).

ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ **depreciation** ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣ ਜਾਂ ਘਟਣ ਅਤੇ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਧਣ ਜਾਂ ਨਾ ਵਧਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ NDP ≤ GDP ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਘਸਾਈ ਸਿਰਫ਼ **ਘਟਾਉਂਦੀ** ਹੈ, ਇਸ ਲਈ net ਕਦੇ gross ਤੋਂ **ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ** ਸਕਦਾ.

## ਕਾਰਡ 5.11 T 1.3 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.3.12, 1.3.13, 1.4.21 · Scanner Q23, Q31 · SM p.6.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**GNP**, GDP ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ? ਇੱਕ South Korean company ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ manufacturing ਤੋਂ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ: ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ?

ਜਵਾਬ

**GNP = GDP + NFIA**: ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ **ਆਮ ਵਸਨੀਕਾਂ** ਦੀ ਆਮਦਨ, ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਮੇਤ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ (Q23).

Q31 (ਉੱਤਰ c): ਇਹ ਮੁਨਾਫ਼ਾ **India ਦੇ GDP** ਅਤੇ **South Korea ਦੇ GNP** ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇਹ India ਦੀ national income ਦਾ ਹਿੱਸਾ **ਨਹੀਂ** ਹੈ. ਉਦਾਹਰਨ: Indian manufacturing ਤੋਂ Apple ਦਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਪੈਦਾ ਇੱਥੇ, ਮਾਲਕ ਉੱਥੇ**: GDP ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, GNP ਮਾਲਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ.

## ਕਾਰਡ 5.12 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.3.14, 1.3.15, 1.2.3 · Scanner 1.2 Q3; Q11, Q18, Q32, Q48 · SM pp.6.7–6.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**NFIA** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ negative ਹੋਵੇ ਤਾਂ GNP, GDP ਅਤੇ national income ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**NFIA** = ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ companies ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਘਟਾ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ.

**National = Domestic + NFIA**: ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਫ਼ਰਕ ਹੈ (Q48).

NFIA **negative** → **GDP > GNP** (Q18) ਅਤੇ GNP, GDP ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (1.2 Q3). NFIA positive → GNP > GDP.

ਉਦਾਹਰਨ (Q32): NNPMP 12,000 − NDPMP 10,000 = NFIA **₹2,000 crore**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **National ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਾ Net ਜੁੜਦਾ ਹੈ**: ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਲੱਸ ਤਾਂ national ਫੁੱਲਦਾ ਹੈ; ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਾਈਨਸ ਤਾਂ domestic ਵੱਡਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 5.13** T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 1.3.16 · Scanner Q12, Q29, Q32 · SM p.6.8 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**NNPMP** ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਹੀ formulae ਲਿਖੋ. ਕਿਹੜਾ formula ਗਲਤ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**NNPMP = GNPMP – depreciation.**<br>**NNPMP = NDPMP + NFIA.**<br>**NNPMP = GDPMP + NFIA – depreciation.**<br>ਗਲਤ (Q12, ਉੱਤਰ d): NNPMP = NDPMP – depreciation. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** GNP ਵਿੱਚੋਂ ਘਸਾਈ ਕੱਟੋ; Domestic ਵਿੱਚ Abroad ਜੋੜੋ. ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ **net** ਅੰਕੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘਸਾਈ ਕਦੇ ਨਾ ਕੱਟੋ.

| **ਕਾਰਡ 5.14** T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.3.17, 1.3.18 · Scanner Q1, Q43, Q44, Q46 · SM p.6.8 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**market price** ਅਤੇ **factor cost** ਵਿੱਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ? ਕੀ direct taxes ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**MP – FC = net indirect taxes (indirect taxes – subsidies).**<br>**MP = FC + indirect taxes – subsidies; FC = MP – indirect taxes + subsidies.**<br>ਇਸ adjustment ਵਿੱਚ **direct taxes ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ** (Q43).<br>ਉਦਾਹਰਨ (Q43): 15,000 + 450 − 250 = **₹15,200 crore**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** market price ਵੱਲ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ **tax ਜੋੜਦਾ ਹੈ, subsidy ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ**; factor cost ਵੱਲ ਉਤਰਦਿਆਂ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿਓ.

| **ਕਾਰਡ 5.15** T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 1.3.19, 1.4.13 · Scanner Q39, Q40, Q41 · SM p.6.8 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>income route ਨਾਲ **GDPFC** ਅਤੇ **GDPMP** ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਲਿਖੋ. Operating surplus ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**GDPFC = CoE + operating surplus + mixed income + depreciation** (CoE = compensation of employees).<br>**Operating surplus = rent + interest + profit** (Q41).<br>**GDPMP = NDPFC + CFC + NIT** (Q40): 1,000 + 2,500 + 1,500 = 5,000; + 300 + 400 = **₹5,700 crore**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਯਾਦ ਰੱਖੋ: **C-O-M-D**: Compensation, Operating surplus, Mixed income, Depreciation.

| **ਕਾਰਡ 5.16** T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.3.20, 1.3.21, 1.3.22 · Scanner Q24, Q57 · SM pp.6.9–6.10 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**basic price**, factor cost ਅਤੇ market price ਦਾ ਆਪਸੀ ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਹੈ? **NDPFC** ਅਤੇ **National Income** ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Basic price = factor cost + production taxes – production subsidies.**<br>**Market price = basic price + product taxes – product subsidies** (Q24 ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਕਲਪ ਸਹੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ).<br>**NDPFC = CoE + OS + mixed income = NDPMP – NIT.**<br>**National Income = NNPFC = domestic factor incomes + NFIA**; Q57 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਮਾਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ NNPFC ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਪਕ ਆਮਦਨ ਮਾਪ ਹੈ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੌੜੀ ਦੇ ਦੋ ਡੰਡੇ ਉੱਪਰ: **FC → Basic → MP**. National Income = Net, Factor cost, Abroad.

| ਕਾਰਡ 5.17 T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.3.23, 1.6.2 · Scanner 1.6 Q2 · SM p.6.10 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**per capita income** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Per capita income = aggregate income ÷ population.**<br>ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ **standard of living** ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ (1.6 Q2, ਉੱਤਰ c). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੇਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਜੀਅ ਵੰਡੋ**: ਕੇਕ ਦਾ ਆਕਾਰ ÷ ਮੂੰਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

| ਕਾਰਡ 5.18 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.3.24, 1.3.25 · Scanner Q2, Q4, Q7, Q20, Q25, Q26, Q56 · SM pp.6.10–6.11 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**personal income** ਕੀ ਹੈ? **disposable income (DI)** ਦਾ formula ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Personal income**: **NPISH ਸਮੇਤ households** ਨੂੰ **ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ** ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਆਮਦਨ, transfers ਸਮੇਤ; ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਉਤਪਾਦਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ (Q20) ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਮਦਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਗਈ (Q56).<br>**ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ**: retained earnings, corporate tax, social security contributions.<br>**DI = PI − personal income taxes − non-tax payments** (Q4); ਇਹ **consumption ਜਾਂ saving** ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **P**ocket ਦਾ ਪੈਸਾ = **PI**; ਟੈਕਸ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੋ ਬਚੇ, ਉਹ **D**isposable.

| ਕਾਰਡ 5.19 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.3.26, 1.3.27 · Scanner Q27 · SM pp.6.11–6.12 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**NNDI** ਅਤੇ **GNDI** ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? **private income** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>**NNDI = NNI + other net current transfers from abroad**; **GNDI = NNDI + CFC**.<br>**Private income** = **private sector** ਦੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ factor ਅਤੇ transfer ਆਮਦਨ (Q27, ਉੱਤਰ d).<br>Deck: private income = PI + corporate tax + undistributed profits. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Net ਤੋਂ Gross: CFC ਵਾਪਸ ਜੋੜੋ.** Private ਯਾਨੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ.

| ਕਾਰਡ 5.20 T 1.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.4.1, 1.4.2, 1.3.30 · Scanner Q3, Q4, Q45 · SM pp.6.15–6.16 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**circular flow** ਦੇ ਤਿੰਨ phases ਅਤੇ national income ਮਾਪਣ ਦੇ ਤਿੰਨ **methods** ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Phases: **Production → Distribution → Disposition**; output = income = expenditure.<br>Methods: **value added** (ਹਰ industry ਦਾ unduplicated ਯੋਗਦਾਨ), **income** (ਅਦਾ ਕੀਤੀਆਂ factor incomes), **expenditure / income disposal** (final expenditure). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਜੋੜੀਆਂ ਮਿਲਾਓ: **Output → Value added, Income → Income, Disposition → Expenditure**.

| ਕਾਰਡ 5.21 T 1.4 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 1.4.3, 1.4.4, 1.4.5 · Scanner Q4, Q8, Q10, Q14, Q17, Q21 · SM pp.6.16–6.17, 6.30 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**value added method** ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਨਾਮ ਹਨ? ਦੋਹਰੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Value added = **Product method** = **Industrial Origin method** = **Net Output method** (Q10, Q21).<br>ਇਹ ਹਰ industry ਦੇ production ਵਿੱਚੋਂ **intermediate purchases ਘਟਾ ਕੇ** ਜੋੜਦਾ ਹੈ.<br>ਦੋਹਰੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: **ਸਿਰਫ਼ final goods** ਗਿਣੋ (Q8, Q14), ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ value added. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **V-P-I-N**: Value added, Product, Industrial origin, Net output: ਚਾਰ ਨਾਮ, ਇੱਕ ਹੀ ਢੰਗ.

| ਕਾਰਡ 5.22 T 1.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 1.4.6, 1.4.7, 1.3.31 · Scanner Q1, Q12, Q37 · SM pp.6.8, 6.17 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**GVAMP**, **NVA** ਅਤੇ factor-cost adjustment ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>**GVAMP = (Sales + closing stock − opening stock) − intermediate consumption**.<br>**NVA = GVA − depreciation**.<br>**FC = MP − indirect taxes + subsidies**.<br>ਉਦਾਹਰਨ (Q37): 1,000 + (90 − 100) = 990; 990 − 440 = **₹550 crore**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Output ਵਿੱਚੋਂ inputs ਘਟਾਓ, ਫਿਰ ਘਸਾਈ, ਫਿਰ net tax**: ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਦਮ.

| ਕਾਰਡ 5.23 T 1.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.4.8 · Scanner Q27 · SM p.6.17 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>value added method ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ **ਸ਼ਾਮਲ** ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**ਸ਼ਾਮਲ**: ਆਪਣੇ ਲਈ fixed assets ਦਾ production, self-consumption, ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦਾ imputed rent, ਅਤੇ stock ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ.<br>**ਬਾਹਰ**: ਘਰ ਦਾ ਅਵੈਤਨਿਕ ਕੰਮ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ shares ਦੀ ਮੁੜ-ਵਿਕਰੀ (Q27: ਸਿਰਫ਼ ਕਾਰੀਗਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਨਵਾਂ ਮਕਾਨ ਹੀ GDP ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦਾ ਹੈ). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਜੋ **ਇਸ ਸਾਲ ਬਣਿਆ** ਉਹੀ ਗਿਣੋ; **ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ** ਅਤੇ **ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਗਜ਼** ਛੱਡ ਦਿਓ.

| ਕਾਰਡ 5.24 T 1.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.4.9, 1.4.10, 1.3.29 · Scanner Q11, Q18, Q25, Q26, Q45 · SM pp.6.18–6.19 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**income method** (ਹੋਰ ਨਾਮ), ਇਸ ਦਾ formula, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Income method = **Factor Payment** = **Distributed Share** method.<br>**NI = CoE + operating surplus + mixed income + NFIA**.<br>**ਸ਼ਾਮਲ**: wages, **employers' PF contribution**, **commissions**, **brokerages**, **imputed rent**, **royalty**, **productive loans ਉੱਤੇ interest**.<br>Compensation of employees ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ (Q18). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Income method ਯਾਨੀ **ਅਦਾਇਗੀ**: ਜੇ ਇਹ ਕਿਸੇ factor ਨੂੰ **ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ** ਕੰਮ ਲਈ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 5.25** T 1.4 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 1.4.10 · Scanner Q11, Q16, Q22; 1.3 Q16, Q54 · SM p.6.18 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕਿਹੜੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ national income ਵਿੱਚ **ਨਹੀਂ** ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ? | ਜਵਾਬ<br>**ਬਾਹਰ**: pensions, transfer incomes, **capital gains**, windfalls, **second-hand goods**, **shares and bonds**, black money (Q22 ਉੱਤਰ d: ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ).<br>ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ pensions factor income ਨਹੀਂ ਹਨ (Q16); scholarships factor payment ਨਹੀਂ ਹਨ (1.3 Q54).<br>Commissions ਅਤੇ brokerages **ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ** (Q11). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਵਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ national income ਨਹੀਂ**: ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਦਾਅਵੇ ਸਿਰਫ਼ ਹੱਥ ਬਦਲਦੇ ਹਨ. | |

| **ਕਾਰਡ 5.26** T 1.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.4.11, 1.4.12 · Scanner Q2, Q15, Q23 · SM pp.6.18–6.19 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**profit** ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਤੇ **mixed income** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Profit = corporate tax + dividend + undistributed profit** (Q15: ਇਹ ਸਾਰੇ).<br>**Mixed income** = ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਆਮਦਨ ਜੋ **ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ** (Q2, Q23). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Profit ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ: **Tax, Dividend, Undistributed**, ਯਾਨੀ T-D-U. | |

| **ਕਾਰਡ 5.27** T 1.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.4.15, 1.3.32 · Scanner 1.3 Q59 · SM pp.6.19–6.20 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>expenditure method ਦਾ formula ਦੱਸੋ. ਕੀ ਨਤੀਜਾ national income ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**GDPMP = PFCE + GFCE + GDCF + (X − M)**.<br>ਇਹ **GDPMP** ਦਿੰਦਾ ਹੈ, national income ਨਹੀਂ.<br>ਉਦਾਹਰਨ (1.3 Q59): 1,000 + 500 + 200 + (200 − 400) = **1,500**. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **C + I + G + net exports** ਸਿੱਧਾ **GDP** ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ; national income ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਪੌੜੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਦੇ ਜਾਓ. | |

| **ਕਾਰਡ 5.28** T 1.4 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 1.4.16, 1.4.17, 1.3.28, 1.7.1 · Scanner Q6, Q19, Q24; 1.3 Q36, Q47 · SM p.6.19 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**final consumption** ਕਿੱਥੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ **transfer payments** GDP ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Final consumption **households ਅਤੇ government ਦੋਵਾਂ** ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q24, ਉੱਤਰ c).<br>Government consumption ਵਿੱਚ defence, education ਅਤੇ healthcare ਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਵਿੱਚ **pensions, scholarships ਅਤੇ unemployment allowance ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ** (1.3 Q36).<br>Transfers GDP ਵਿੱਚ **ਨਹੀਂ** ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ **ਮੌਜੂਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ** (Q19, ਉੱਤਰ b; Q6; 1.3 Q47). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Transfer ਯਾਨੀ ਸਰਕਾਉਣਾ, ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ**: ਪੈਸਾ ਇੱਧਰੋਂ ਉੱਧਰ ਗਿਆ, ਬਣਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ. | |

## ਕਾਰਡ 5.29 T 1.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.4.18, 1.4.19 · Scanner Q5, Q13 · SM p.6.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**gross domestic capital formation** ਵਿੱਚ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ? ਨਾ-ਵਿਕੀਆਂ inventories ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

GDCF = **fixed assets + change in inventories + valuables** (ਜਿਵੇਂ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ).

**ਨਾ-ਵਿਕੀ (ਅਣਚਾਹੀ) inventory investment ਵਜੋਂ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ** (Q13).

**Net domestic expenditure = consumption + net domestic investment** (Q5).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **F-I-V**: Fixed assets, Inventories, Valuables: ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਰ.

## ਕਾਰਡ 5.30 T 1.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.4.20 · Scanner Q7, Q29 · SM p.6.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਭਾਰਤ ਹਰ sector ਲਈ ਕਿਹੜਾ method ਵਰਤਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਭਾਰਤ ਇੱਕੋ method ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ: **agriculture** ਲਈ product (output) method (Q7); **small-scale sector** ਲਈ income method; **construction** ਲਈ expenditure method.

Q29 ਦੀ key ਹੈ 'product ਅਤੇ income methods ਦਾ ਸੁਮੇਲ'.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖੇਤ ਫ਼ਸਲ ਗਿਣੋ, ਦੁਕਾਨ ਤਨਖ਼ਾਹ ਗਿਣੋ, ਬਿਲਡਰ ਖ਼ਰਚਾ ਗਿਣੋ**: product, income, expenditure.

## ਕਾਰਡ 5.31 T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.5.1, 1.5.2, 1.3.33 · Scanner Q1; 1.3 Q28 · SM pp.6.26–6.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**state income** ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਕੌਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? Supra-regional sectors ਕੀ ਹਨ? Per capita state income ਕਿਵੇਂ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਰਾਜ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ **DESs ਦੀਆਂ State Income Units** ਤਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ; **CSO ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ** (Q1, ਉੱਤਰ b).

**Supra-regional sectors** (railways, communications, banking, insurance, central government administration) ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ indicators ਨਾਲ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (1.3 Q28).

**Per capita state income = NSDP ÷ midyear projected population**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ DES ਹਿਸਾਬ ਕਰੇ, CSO ਸਲਾਹ ਦੇਵੇ; ਰੇਲਾਂ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਟੱਪ ਜਾਣ. **D**ES = **D**o, CSO = **C**ounsel.

## ਕਾਰਡ 5.32 T 1.6 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.6.1 · Scanner Q3, Q4, Q5 · SM pp.6.27–6.28

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

welfare ਦੇ ਮਾਪ ਵਜੋਂ **GDP ਕੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ**, ਉਸ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ.

ਜਵਾਬ

- **Income distribution** (Q5), **quality improvements**, **hidden ਜਾਂ illegal production** (Q4), **non-market production**.
- **Leisure ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ**, **economic 'bads'** ਜਿਵੇਂ ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਜਾਮ (Q3), **volunteer work**, **externalities**.
- ਨਿਆਂ, ਲਿੰਗ ਬਰਾਬਰੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਖ਼ਰਚ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਹੋਰ ਬਦਤਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ police).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਅੱਠ ਗੁਆਚੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਦੋ ਚੌਕੜੀਆਂ: **D-Q-H-N, ਫਿਰ L-B-V-E**: Distribution, Quality, Hidden, Non-market; Leisure, Bads, Volunteer, Externalities.

## ਕਾਰਡ 5.33 T 1.6 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.6.1 · Scanner Q3, Q4, Q5 · SM pp.6.27–6.28

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ GDP, **welfare ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਮਾਪ** ਹੈ? ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ ਇੱਕ ਅਸਲੀ ਸੀਮਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਨਹੀਂ.** GDP income distribution, leisure ਅਤੇ economic 'bads' ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਸਹੀ ਸੀਮਾ: ਇਹ **income distribution** ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ (Q5, ਉੱਤਰ b).

ਟ੍ਰੈਫ਼ਿਕ ਜਾਮ ਵਰਗੇ economic bads GDP ਵਿੱਚੋਂ **ਘਟਾਏ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ** (Q3); illegal ਆਮਦਨ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (Q4).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** GDP ਕੇਕ ਦਾ **ਆਕਾਰ** ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ **ਕੌਣ ਖਾਂਦਾ ਹੈ** ਜਾਂ ਉਹ **ਕਿੰਨਾ ਮਿੱਠਾ** ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 5.34 T 1.7 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.7.1 · Scanner Q1 · SM pp.6.28–6.29

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

national income ਮਾਪਣ ਦੀਆਂ **conceptual difficulties** ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ. ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ: durable-goods services, transfers, distribution ਜਾਂ quality improvements?

ਜਵਾਬ

- ਸਹਿਮਤ **definition** ਦੀ ਘਾਟ; **final vs intermediate** goods; **transfer payments**.
- **Durable goods ਦੀਆਂ services**; **income ਦੀ distribution**; **new goods** ਅਤੇ **government services** ਦਾ ਮੁੱਲ ਲਾਉਣਾ.

Answer key (Q1, ਉੱਤਰ d): **quality improvements** ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ **GDP ਅਤੇ welfare** (Topic 1.6) ਹੇਠ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਸੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ: **D-F-T-S-D-N-G**: Definition, Final, Transfers, durable Services, Distribution, New goods, Government.

## ਕਾਰਡ 5.35 T 1.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.7.2, 1.7.3 · Scanner Q2 · SM p.6.29; Scanner Q2

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

national income ਦੀ ਗਣਨਾ ਦੀਆਂ **ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ** ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ. Underground economy ਕੀ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ **data**.
- **Non-monetised sector**.
- **Self-consumption** ਲਈ ਉਤਪਾਦਨ.
- **Unrecorded incomes**.
- ਸਹੀ **occupational classification** ਦੀ ਘਾਟ.
- **CFC** ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ. ਵੱਡੀ underground economy ਸਰਕਾਰੀ national income ਨੂੰ **ਘੱਟ ਦਰਸਾਉਂਦੀ** ਹੈ (Q2).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਲੁਕੀ ਆਮਦਨ ਬਹੀ ਤੋਂ ਲੁਕਦੀ ਹੈ**: underground ਦਾ ਮਤਲਬ **ਘੱਟ** ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਅੰਕੜਾ.

## ਕਾਰਡ 5.36 T 2.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.1.1 · Scanner Q8 · SM p.6.35

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Keynes ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ, ਕਦੋਂ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ?

ਜਵਾਬ

**'The General Theory of Employment, Interest and Money' (1936).**

ਇਸ ਨੇ Great Depression ਦੀ **ਲਗਾਤਾਰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ** ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਜੋ classical theory ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ (Q8).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **1936: Keynes, General Theory, ਰੁਜ਼ਗਾਰ**: ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਜਿਸ ਨੇ ਰੋਟੀ ਦੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ.

## ਕਾਰਡ 5.37 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.1.2, 2.8.1 · Scanner Q1, Q2; 2.8 Q1 · SM p.6.68

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Keynes ਅਨੁਸਾਰ national income ਕਿਸ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ? Depression ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਸੀ?

ਜਵਾਬ

National income **aggregate effective demand** ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q1, ਉੱਤਰ c).

Depression ਦਾ ਕਾਰਨ **ਘੱਟ aggregate expenditure** ਸੀ, ਯਾਨੀ ਖ਼ਰਚ ਦੀ ਘਾਟ (Q2).

Keynes ਨੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ **aggregate demand** ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ (2.8 Q1).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੰਗ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਖ਼ਰਚ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ**: ਜਦੋਂ ਖ਼ਰਚ ਸੌਂ ਜਾਵੇ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 5.38 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.1.3, 2.4.7, 2.8.2 · Scanner Q3, Q7; 2.8 Q2 · SM p.6.68

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

recession ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਿੱਚ Keynes ਨੇ government ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਿੱਤੀ?

ਜਵਾਬ

ਇੱਕ **ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ**: investment ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ **government spending ਅਤੇ taxes** ਬਦਲਣਾ.

ਵਧਿਆ government spending **recession ਅਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ** ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ (Q7).

Keynes ਨੇ ਸਰਗਰਮ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ (Q3), fiscal ਅਤੇ monetary policies ਰਾਹੀਂ (2.8 Q2).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਰਕਾਰ ਝਟਕੇ ਸਹਿਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਨੀ ਹੈ**: ਨਿੱਜੀ ਖ਼ਰਚ ਡਿੱਗੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ ਅੱਗੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 5.39 T 2.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.1.5, 2.1.6, 2.1.4 · Scanner Q4, Q5, Q9 · SM pp.6.36, 6.53; macroeconomics defined in SM Ch.1

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Keynes ਦੇ ਤਿੰਨ **building blocks** ਦੱਸੋ. Keynesian analysis short-run ਹੈ ਜਾਂ long-run, ਅਤੇ **macroeconomics** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Consumption–income ਸੰਬੰਧ** ਅਤੇ **multiplier**; **liquidity preference** (ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ, Q5); **expectations**.

Keynesian analysis **short-run** ਹੈ (Q9): short-period equilibrium, **comparative statics**.

**Macroeconomics** ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦਾ **ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ** ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **C-L-E**: Consumption, Liquidity, Expectations; ਇੱਥੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਹਨ, ਫ਼ਿਲਮ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 5.40 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.2.2, 2.6.1, 2.7.6 · Scanner 2.6 Q4; 2.7 Q5 · SM p.6.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**two-, three- ਅਤੇ four-sector** models ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ. ਸਭ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਜੋੜੀ ਸਾਂਝੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Two-sector**: households + firms.
- **Three-sector**: + government.
- **Four-sector**: + foreign sector.

Households ਅਤੇ firms ਸਾਰੇ sector models ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਹਨ (2.7 Q5); foreign sector three-sector model ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ (2.6 Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਮਹਿਮਾਨ ਜੋੜੋ**: ਪਹਿਲਾਂ Government, ਫਿਰ Foreigner.

| **ਕਾਰਡ 5.41** T 2.2 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.2.3, 2.2.4 · Scanner Model 1.2 Q2, Q3 · SM pp.6.37–6.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>two-sector circular flow ਵਿੱਚ **real** ਅਤੇ **money** flows ਕੀ ਹਨ? Identity ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Real flows**: factor services ਅਤੇ goods. **Money flows**: factor payments ਅਤੇ consumption payments.<br>**Factor payments = household income = household expenditure = firms' receipts = value of output**.<br>ਇਸ model ਵਿੱਚ ਕੋਈ injections ਜਾਂ leakages ਨਹੀਂ ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮਾਲ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਜਾਵੇ, ਪੈਸਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਮੁੜ ਆਵੇ**: ਇਹੀ ਚੱਕਰ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 5.42** T 2.2 · MCQ ਜਾਲ | ★ OL 2.2.5 · Scanner Q1 · SM p.6.15 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>circular flow ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ phases ਹਨ? ਕੀ 'consumption' ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Production, distribution ਅਤੇ disposition** (Q1, ਉੱਤਰ c).<br>'Consumption' ਕਿਸੇ phase ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ: ਇਹ **disposition** ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਫਿਰ ਉਹੀ **P-D-D**: **disposition** ਉਹ ਛਤਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਹੇਠ consumption ਅਤੇ investment ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 5.43** T 2.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 2.2.1, 2.3.1, 2.3.11 · Scanner Q13 · SM pp.6.38, 6.42 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>two-sector economy ਵਿੱਚ **aggregate demand** ਅਤੇ **aggregate supply** ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**AD = ਕੁੱਲ planned expenditure = C + I**; I exogenous ਹੈ ਅਤੇ short run ਵਿੱਚ constant ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.<br>**AS = C + S** = national income, ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖ਼ਰਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਚਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (Q13, ਉੱਤਰ a). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੰਗ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਖ਼ਰਚਣ ਵਾਲੇ (C, I); ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਨਿਕਾਸ (C, S)**.

| **ਕਾਰਡ 5.44** T 2.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.3.3 · Scanner Q4 · SM pp.6.38–6.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**consumption function** ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**C = f(Y)**: aggregate consumption ਅਤੇ **aggregate disposable income** (Q4, ਉੱਤਰ a).<br>ਜਦੋਂ ਆਮਦਨ ਘੱਟ ਹੋਵੇ, households **dissave** ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਆਮਦਨ ਵਧਣ ਨਾਲ consumption ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ **ਘੱਟ** ਵਧਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Consumption **disposable income ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਦੀ ਹੈ**, demand ਜਾਂ supply ਦੇ ਨਹੀਂ.

| **ਕਾਰਡ 5.45** T 2.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.3.4, 2.3.5, 2.5.8 · Scanner Q8, Q19; 2.5 Q16 · SM p.6.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Keynesian consumption function ਲਿਖੋ ਅਤੇ **a** ਤੇ **b** ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ. | ਜਵਾਬ<br>**C = a + bY**.<br>**a = autonomous consumption**, ਸਿਫ਼ਰ ਆਮਦਨ ਉੱਤੇ consumption (intercept) (Q19).<br>**b = MPC**, ਯਾਨੀ slope.<br>**a** ਵਧਣ ਨਾਲ C ਰੇਖਾ **ਉੱਪਰ** ਖਿਸਕਦੀ ਹੈ (2.5 Q16). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **a** ਉਹ ਪੈਰ ਟਿਕਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਿਫ਼ਰ ਆਮਦਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਖ਼ਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; **b** ਹਰ ਵਾਧੂ ਰੁਪਏ ਪਿੱਛੇ ਉਛਾਲ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 5.46** T 2.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 2.3.6 · Scanner Q1, Q7, Q9 · SM pp.6.39–6.40 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**MPC** ਕਿਸ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**0 < MPC < 1** (Q1, Q7, ਉੱਤਰ b).<br>Consumption ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਮਦਨ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲੋਂ **ਘੱਟ** (Q9, ਉੱਤਰ d).<br>ਇਹ ਕਦੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਉੱਪਰ, ਸਿਫ਼ਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਆਮਦਨ-ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੁਝ ਖ਼ਰਚੋ, ਸਾਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ**: MPC ਇੱਕ ਭਿੰਨ (fraction) ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 5.47** T 2.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.3.7 · Scanner Q12, Q15, Q25 · SM p.6.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**MPC** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਇਹ graph ਉੱਤੇ ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**MPC = ΔC ÷ ΔY = b**, consumption function ਦਾ **slope** (Q12).<br>ਵੱਧ MPC → C ਰੇਖਾ **ਵੱਧ ਖੜ੍ਹੀ** (Q25).<br>ਉਦਾਹਰਨ (Q15): ਆਮਦਨ 300 → 400, consumption 75 ਵਧੀ, MPC = 75 ÷ 100 = **0.75**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Slope ਯਾਨੀ ਖ਼ਰਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ**: ਰੇਖਾ ਜਿੰਨੀ ਖੜ੍ਹੀ, ਖ਼ਰਚੀਲਾ ਓਨਾ ਵੱਡਾ.

| **ਕਾਰਡ 5.48** T 2.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.3.8 · Scanner Q2, Q6, Q20 · SM p.6.40 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**APC** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਆਮਦਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**APC = C ÷ Y** (Q6).<br>ਆਮਦਨ ਵਧਣ ਨਾਲ APC **ਘਟਦਾ** ਹੈ: consumption ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਹੌਲੀ ਵਧਦੀ ਹੈ (Q20).<br>ਉਦਾਹਰਨ (Q2): C = ₹900 crore, APC 0.45 → Y = **₹2,000 crore**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪਾਈ ਵਧਣ ਨਾਲ **ਕੁੱਲ ਅਨੁਪਾਤ** (APC) ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ; **ਵਾਧੂ ਅਨੁਪਾਤ** (MPC) ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 5.49** T 2.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.3.9, 2.3.10 · Scanner Q5, Q10, Q11, Q14 · SM pp.6.40–6.42 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Y, C, S, MPC, MPS** ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੇ ਹਨ? **APS** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Y = C + S**, ਇਸ ਲਈ S = Y − C; **MPS = 1 − b**; **MPC + MPS = 1** (Q10).<br>**APS = S ÷ Y**, ਇਸ ਲਈ **S = APS × Y**.<br>ਉਦਾਹਰਨ (Q11): APS 0.4, Y = ₹25,000 → S = **₹10,000**.<br>ਉਦਾਹਰਨ (Q14): Y = 500, C = 400 → S = 100, APS = **0.20**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਹਰ ਵਾਧੂ ਰੁਪਿਆ ਜਾਂ **ਖ਼ਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਚਦਾ ਹੈ**; ਦੋਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਮਿਲ ਕੇ **ਇੱਕ** ਬਣਦੇ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 5.50** T 2.4 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 2.4.1 · Scanner Q8; Model 1.4 Q1 · SM pp.6.43–6.44 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>two-sector model ਵਿੱਚ equilibrium ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**C + I = C + S**, ਜੋ ਘਟ ਕੇ **I = S** ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (Q8, ਉੱਤਰ b).<br>C + I = S ਨਹੀਂ, ਅਤੇ C − I = C + S ਵੀ ਨਹੀਂ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **C ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿਓ**: ਜੋ ਬਚੇ ਉਹ ਹੈ **I = S**.

| **ਕਾਰਡ 5.51** T 2.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.4.2, 2.4.3 · Scanner Q2, Q5 · SM pp.6.47–6.49 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Y = C + I** ਹੱਲ ਕਰਕੇ equilibrium income ਕੱਢੋ, ਜਿਵੇਂ C = 10 + 0.5Y ਅਤੇ I = ₹200. | ਜਵਾਬ<br>Y = 10 + 0.5Y + 200 → 0.5Y = 210 → **Y = ₹420** (Q5).<br>ਜਾਂਚ (Q2): C = 30 + 0.5Y, I = 12 + 0.15Y → Y = 42 + 0.65Y → Y = **120**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Y ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰੋ**: Y ਮਾਈਨਸ bY, ਫਿਰ (1 − b) ਨਾਲ ਭਾਗ ਦਿਓ.

| **ਕਾਰਡ 5.52** T 2.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.4.2, 2.4.3 · Scanner Q6, Q7 · SM p.6.49 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**saving function** (S = I) ਤੋਂ equilibrium Y ਕੱਢੋ, ਫਿਰ C = Y − S. | ਜਵਾਬ<br>Q6: S = −20 + 0.5Y, I = 100 → 0.5Y = 120 → Y = 240; **C = Y − S = 240 − 100 = ₹140 crore**.<br>Q7: S = −20 + 0.25Y, I = 100 → Y = **₹480 crore**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **S ਨੂੰ I ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖੋ, ਫਿਰ ਘਟਾਓ ਨਾਲ C ਵਾਪਸ ਲੱਭੋ**.

| **ਕਾਰਡ 5.53** T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.4.4, 2.3.14 · Scanner 2.3 Q21, Q22 · SM pp.6.44–6.46, 6.58 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਜਦੋਂ AD, output ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂ ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? Equilibrium ਕਿਵੇਂ ਬਹਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**AD < output** → ਨਾ-ਵਿਕੀਆਂ inventories ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ → output ਅਤੇ income **ਘਟਦੇ** ਹਨ.<br>**AD > output** → income **ਵਧਦੀ** ਹੈ.<br>Adjustment ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ **AD = AS** (2.3 Q22), **output ਅਤੇ employment ਰਾਹੀਂ, ਕੀਮਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਮਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ, output ਦੇ ਕਦਮ ਹੇਠਾਂ ਆਉਣ**.

| **ਕਾਰਡ 5.54** T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.4.5 · Scanner Q1 · SM pp.6.45–6.46 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**deflationary (recessionary) gap** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Aggregate demand ਦਾ full-employment ਪੱਧਰ ਦੇ output ਤੋਂ **ਘੱਟ** ਹੋਣਾ: **deficient demand** (Q1, ਉੱਤਰ b).<br>Firms ਨੂੰ ਅਣਚਾਹਿਆ stock ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ under-employment equilibrium ਤੱਕ output ਤੇ employment ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Deflationary = Deficient**: ਦੋਵੇਂ 'D' ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 5.55** T 2.4 · MCQ ਜਾਲ | ★ OL 2.4.5 · Scanner Q1 · SM pp.6.45–6.46 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀ Keynesian equilibrium ਦਾ **full employment** ਉੱਤੇ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**ਨਹੀਂ.** Equilibrium (planned expenditure = output) ਦਾ full employment ਉੱਤੇ ਹੋਣਾ **ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ**.<br>ਇਹ ਉਸ ਤੋਂ **ਹੇਠਾਂ** ਜਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸੰਤੁਲਿਤ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਣਾ ਇੱਕੋ ਗੱਲ ਨਹੀਂ**.

| **ਕਾਰਡ 5.56** T 2.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.4.6, 2.7.7 · Scanner Q4; 2.7 Q8 · SM p.6.46 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**inflationary gap** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ output ਤੇ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Excess demand** (2.7 Q8): AD, full-employment ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ.<br>**Real output ਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ**, price level ਵਧਦਾ ਹੈ (Q4, ਉੱਤਰ d: b ਅਤੇ c ਦੋਵੇਂ).<br>Nominal output ਅਤੇ income ਸਿਰਫ਼ inflation ਕਰਕੇ ਵਧਦੇ ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Excess demand: ਰੁਪਏ ਵੱਧ, ਮਾਲ ਓਹੀ**.

| **ਕਾਰਡ 5.57** T 2.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.5.1 · Scanner Q2, Q6, Q14 · SM p.6.51 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**investment multiplier** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>**k = ΔY ÷ ΔI**, national income ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ investment ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ (Q6, ਉੱਤਰ d).<br>Investment ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ income ਵਿੱਚ **ਕਈ ਗੁਣਾ**, ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਲਹਿਰਾਂ**: ਇੱਕ ਕੰਕਰ, ਕਈ ਘੇਰੇ.

| **ਕਾਰਡ 5.58** T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.5.2, 2.5.3 · Scanner Q11, Q13, Q15, Q8 · SM pp.6.51–6.52 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>multiplier ਦਾ formula ਲਿਖੋ. MPC ਵਧਣ ਉੱਤੇ, ਅਤੇ MPC = 1 ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**k = 1 ÷ (1 − MPC) = 1 ÷ MPS** (Q15).<br>**ਵੱਧ MPC → ਵੱਡਾ k** (Q11); ਉਦਾਹਰਨ MPC 0.8 → k = **5** (Q13).<br>ਜੇ **MPC = 1**, ਤਾਂ k = **infinity** (Q8). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜਿੰਨਾ ਵੱਧ ਖ਼ਰਚਿਆ, ਓਨਾ ਵੱਧ ਗੁਣਾ ਹੋਇਆ**: MPC ਉੱਪਰ, k ਉੱਪਰ.

## ਕਾਰਡ 5.59 T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 2.5.4, 2.5.5, 2.3.15 · Scanner Q5, Q7, Q9 · SM pp.6.51–6.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**ΔY = k × ΔI** ਅਤੇ **MPC = 1 − 1/k** ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

**ΔY = k × ΔI**; **MPC = 1 − 1/k**.

Q5: ΔI = ₹300 crore, MPC 0.6 → k = 2.5 → ΔY = **₹750 crore**.

Q9: ΔY = 2,000, ΔI = 200 → k = 10 → MPC = **0.9**.

Q7: ΔY = 12,000, ΔI = 4,000 → k = **3**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਪਹਿਲਾਂ k ਲੱਭੋ**, ਫਿਰ ΔY, ΔI ਜਾਂ MPC ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਗੁੰਮ ਹੈ ਆਪੇ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 5.60 T 2.5 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.5.6 · No direct Q · SM pp.6.50–6.51

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

investment ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ, ਜਾਂ MPC ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ, AD diagram ਉੱਤੇ ਕਿਵੇਂ ਦਿਖਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Autonomous investment ਵਧਣ ਨਾਲ **AD schedule ਉੱਪਰ ਖਿਸਕਦਾ ਹੈ** (C + I ਤੋਂ C + I + ΔI).

MPC ਬਦਲਣ ਨਾਲ **slope** ਬਦਲਦਾ ਹੈ: ਵੱਧ MPC ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੱਧ ਖੜ੍ਹੀ ਰੇਖਾ (2.3 Q25).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Autonomous ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਖਿਸਕਾਉਂਦਾ ਹੈ; MPC ਉਸ ਨੂੰ ਝੁਕਾਉਂਦਾ ਹੈ**.

## ਕਾਰਡ 5.61 T 2.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.5.7, 2.6.4 · Scanner Q1, Q4 · SM p.6.52

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

multiplier ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ **leakages** ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ.

ਜਵਾਬ

- **Progressive taxation**.
- **ਉੱਚ liquidity preference** ਅਤੇ idle saving.
- ਮੰਗ ਦਾ **ਮੌਜੂਦਾ stocks ਜਾਂ imports** ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ.
- ਆਮਦਨ ਦਾ **ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਲਤ ਜਾਂ securities** ਖ਼ਰੀਦਣ ਵਿੱਚ ਲੱਗਣਾ.
- Corporations ਦੇ **undistributed profits**.
- **ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ**; full employment ਉੱਤੇ, inflation. Saving ਇੱਕ withdrawal ਹੈ (Q4).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਛੇ ਰਿਸਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ: **P-L-S-W-U-D**: Progressive tax, Liquidity, Stocks and imports, Wealth, Undistributed profits, Debts.

## ਕਾਰਡ 5.62 T 2.5 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 2.5.7 · Scanner Q1, Q10 · SM p.6.52

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ **distributed profits** multiplier ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ leakage ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**ਨਹੀਂ.** Distributed profits (dividends) households ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ **ਖ਼ਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ**, ਇਸ ਲਈ ਉਹ circular flow ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (Q1, Q10, ਉੱਤਰ c ਅਤੇ b).

ਰਿਸਾਅ **UNdistributed** profits ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **UNdistributed** ਯਾਨੀ **UN**-ਖ਼ਰਚਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਿਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 5.63 T 2.6 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★ OL 2.6.1 · Scanner Q2, Q4 · SM pp.6.54, 6.56

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

three-sector model ਵਿੱਚ **AD ਅਤੇ AS** ਅਤੇ equilibrium ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਿਖੋ.

ਜਵਾਬ

**AD = C + I + G**; **AS = C + S + T**.

Equilibrium: **C + I + G = Y = C + S + T**, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ **I + G = S + T**.

ਭਾਗ: household, business ਅਤੇ government sectors (foreign sector ਬਾਹਰ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੰਗ ਵਿੱਚ G ਜੁੜਦਾ ਹੈ, ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ T**.

## ਕਾਰਡ 5.64 T 2.6 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★ OL 2.6.2 · Scanner Q1, Q3 · SM pp.6.58–6.59

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

lump-sum tax ਅਤੇ transfers ਸਮੇਤ equilibrium Y ਲਿਖੋ, ਫਿਰ Q3 ਹੱਲ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

**Y = (a − bT + bTR + I + G) ÷ (1 − b)**.

Q3: C = 8 + 0.6Yd, I = 60, G = T = 10 → Y = (8 − 6 + 60 + 10) ÷ 0.4 = **180**.

Q1: C = 200 + 0.8Yd, G = T = 150, I = 200, TR = 75 → Y = **₹2,450**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Tax ਵਿੱਚੋਂ b ਜਿੰਨਾ ਘਟਦਾ ਹੈ, transfer ਵਿੱਚ b ਜਿੰਨਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ**: ਸਿਰਫ਼ **ਖ਼ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ** ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 5.65 T 2.6 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.6.3 · Scanner Q6 · SM p.6.56

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

government spending ਇੱਕ multiplier ਰਾਹੀਂ income ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਕਿਉਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**G autonomous ਹੈ**: ਇਹ income ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ investment ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

Government spending ਆਉਣ ਨਾਲ income ਉੱਤੇ **multiplier effect** ਪੈਂਦਾ ਹੈ (Q6, ਉੱਤਰ c).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **G ਪਹਿਲਾ ਧੱਕਾ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਕੰਮ income ਆਪ ਕਰਦੀ ਹੈ**.

## ਕਾਰਡ 5.66 T 2.7 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★ OL 2.7.1, 2.7.2 · Scanner Q1 · SM pp.6.62–6.63

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

four-sector AD ਅਤੇ equilibrium ਲਿਖੋ.

ਜਵਾਬ

**Y = C + I + G + (X − M)**.

Q1: 2,000 + 700 + 750 + (150 − 50) = **₹3,550 crore**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Three-sector ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ**: net exports.

## ਕਾਰਡ 5.67 T 2.7 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★ OL 2.7.3 · Scanner Q3 · SM pp.6.64, 6.66

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**foreign trade multiplier** ਕੀ ਹੈ? ਵੱਧ m ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**1 ÷ (1 − b + m)**, ਜਿੱਥੇ m = marginal propensity to import (closed economy ਦੇ 1 ÷ (1 − b) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ).

ਵੱਧ **m** → **ਛੋਟਾ** multiplier.

Q3: b = 0.6, m = 0.04 → 1 ÷ 0.44 = **2.27**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Imports denominator ਵਿੱਚ ਬੈਠਦੇ ਹਨ**: ਵੱਧ imports, ਛੋਟਾ multiplier.

| **ਕਾਰਡ 5.68** T 2.7 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.7.4 · Scanner Q4 · SM pp.6.63, 6.66 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>exports ਅਤੇ autonomous imports ਦਾ equilibrium income ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Exports expansionary ਹਨ**: ਘਰੇਲੂ output ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੰਗ.<br>**Autonomous imports contractionary ਹਨ** (Q4, ਉੱਤਰ b). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **X ਜੋੜਦਾ ਹੈ, M ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ**.

| **ਕਾਰਡ 5.69** T 2.7 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.7.5 · Scanner Q6, Q7 · SM p.6.65 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>four-sector model ਵਿੱਚ leakage–injection ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Equilibrium ਉੱਤੇ **S + T + M = I + G + X**.<br>Leakages: saving, taxes, imports. Injections: investment, government spending, exports.<br>Investment ਇੱਕ leakage **ਨਹੀਂ** ਹੈ (Q6); savings ਇੱਕ leakage ਹੈ (Q7). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **S-T-M ਬਾਹਰ, I-G-X ਅੰਦਰ**: ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ, ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਭਰਾਈ.

CA Foundation · Paper 4 · ਵਪਾਰਕ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ (Business Economics)

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 6 · ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਚੱਕਰ (Business Cycles) · 38 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 6.0 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 6.01 – 6.03 | 3 | ★★★ |
| 6.1 | Business Cycle ਦੇ ਪੜਾਅ (Phase of Business Cycle) | 6.04 – 6.19 | 16 | ★★★ |
| 6.2 | Business Cycle ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ (Features of Business Cycle) | 6.20 – 6.24 | 5 | ★★★ |
| 6.3 | Business Cycles ਦੇ ਕਾਰਨ (Causes of Business Cycles) | 6.25 – 6.35 | 11 | ★★★ |
| 6.4 | Business Decision Making ਵਿੱਚ Business Cycles ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ (Relevance of Business Cycles in Business Decision Making) | 6.36 – 6.38 | 3 | ★★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 6.01 T 6.0 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 6.0.1, 6.1.9 · Scanner Q3, Q4, Q9, Q10 (also 6.1 Q88) · SM p.5.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**business (trade) cycle** ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? **good trade** ਅਤੇ **bad trade** ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਦਿਖਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Business cycle** (trade cycle) = ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ economy ਵਿੱਚ **aggregate economic activity ਦੇ ਲੈਅਬੱਧ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ**.
- ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ business activity ਦਾ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਫੈਲਾਅ (expansion) ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ (contraction) ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ **GNP, employment ਅਤੇ income** ਨਾਲ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.
- **Good trade** = ਵਧਦੀਆਂ prices ਅਤੇ ਘੱਟ unemployment.
- **Bad trade** = ਡਿੱਗਦੀਆਂ prices ਅਤੇ ਉੱਚੀ unemployment.

Scanner Q9 ਅਤੇ Q10 ਵਿੱਚ real GDP ਨਾਲ ਮਾਪੇ expansion ਅਤੇ contraction ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ ਉੱਤਰ **business cycle** ਹੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Good trade: prices **ਉੱਪਰ**, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ **ਹੇਠਾਂ**. Bad trade: prices **ਹੇਠਾਂ**, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ **ਉੱਪਰ**. ਦੋਵੇਂ ਤੀਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਲਟ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 6.02 T 6.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 6.0.2, 6.0.3, 6.0.4 · Scanner Q2, Q5, Q6 · SM p.5.2; pp.5.8–5.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM business cycles ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਚਾਰ ਅਸਲੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (UK 1920s, China, IT bubble, US housing)? ਹਰੇਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **UK, 1920s**: GDP, production ਅਤੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ, ਨਾਲ stock market values ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ = **boom**.
- **China ਦੀ slowdown**: ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ **ਗਿਰਾਵਟ ਅਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਦਾ ਚੱਕਰ** ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ = **recessionary phase** ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ (Q2). ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ: ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ.
- **IT / Dot.Com bubble**: ਲਗਭਗ **1997–2000** ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ; ਇਸ ਦਾ ਫਟਣਾ (2000) business cycle ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ (Q6).
- **US housing bubble**: **2007 ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ** ਵਿੱਚ ਫਟਿਆ (Q5), ਜਿਸ ਨਾਲ **2008–09** ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਕਟ ਆਇਆ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੜੀ ਯਾਦ ਕਰੋ: **20ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ boom, 2000 ਵਿੱਚ dot-com ਫਟਿਆ, 2007 ਵਿੱਚ ਘਰ ਫਟੇ**. China ਜਿਊਂਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਹੈ: ਘਬਰਾਹਟ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 6.03 T 6.0 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 6.0.6, 6.1.23, 6.1.24 · Scanner 6.0 Q1; 6.1 Q105, Q106 · Not in SM text (Scanner only)

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Scanner ਜਿਵੇਂ ਪਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ **counter-cyclical** variable, **stagflation** ਅਤੇ **recession** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ.

ਜਵਾਬ

- **Counter-cyclical variable**: aggregate economic activity ਤੋਂ **ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ** ਵਿੱਚ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, expansions ਵਿੱਚ ਘਟਦਾ ਅਤੇ contractions ਵਿੱਚ ਵਧਦਾ ਹੈ (6.0 Q1).
- **Stagflation**: **ਘੱਟ growth rate ਦੇ ਨਾਲ ਆਮ price level ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ** (6.1 Q105).
- **Recession**: real GDP ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗਿਰਾਵਟ ਜੋ **ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਵੱਧ ਚੱਲੇ** (6.1 Q106).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Stag**flation = **stag**nation + in**flation**: growth ਅਟਕੀ ਹੋਈ, prices ਫਿਰ ਵੀ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ. **Counter** = ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ.

## ਕਾਰਡ 6.04 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.1 · Scanner Q5, Q28, Q89 · SM p.5.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਇੱਕ ਆਮ business cycle ਦੇ **ਚਾਰ phases** ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਨਾਵਾਂ ਸਮੇਤ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Expansion** (ਜਿਸ ਨੂੰ boom ਜਾਂ upswing ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)
- **Peak** (boom ਜਾਂ prosperity)
- **Contraction** (downswing ਜਾਂ recession ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)
- **Trough** (ਜਾਂ depression)

Q5: ਕਿੰਨੇ phases? **ਚਾਰ**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਚੜ੍ਹਾਈ, ਚੋਟੀ, ਉਤਰਾਈ, ਤਲ**: ਪਹਾੜੀ ਚੜ੍ਹੋ (Expansion), ਚੋਟੀ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੋ (Peak), ਫਿਸਲੋ (Contraction), ਹੇਠਾਂ ਪਹੁੰਚੋ (Trough).

## ਕਾਰਡ 6.05 T 6.1 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 6.1.1 · Scanner Q11, Q65 (also Q78) · SM p.5.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

'ਕਿਹੜਾ business cycle ਦਾ phase **ਨਹੀਂ** ਹੈ?' ਪਰਖਕਰਤਾ ਕਿਹੜਾ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਕਲਪ ਵਰਤਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- ਉੱਤਰ: **Reconstruction** (Q11, Q65). ਇਹ phase ਨਹੀਂ ਹੈ.
- ਸਹੀ ਨਾਮ: **prosperity, upswing, depression, peak, trough, expansion** (Q11 ਵਿੱਚ prosperity, upswing ਅਤੇ depression ਅਸਲੀ ਵਿਕਲਪ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ).
- Q78 (RTP) ਦੀ key 'Peak, recession, trough and recovery' ਹੈ. SM ਦੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰ ਨਾਮ (ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ MCQ 12 ਦੀ key) ਹਨ: Expansion, Peak, Contraction ਅਤੇ Trough.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 'Re-construction' ਤਾਂ **ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ** ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁੜ-ਨਿਰਮਾਣ ਹੈ (ਬਾਹਰੀ ਕਾਰਨ, ਵੇਖੋ 6.3), ਚੱਕਰ ਦਾ ਕੋਈ ਪੜਾਅ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 6.06 T 6.1 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 6.1.2, 6.1.3 · Scanner Q7, Q12, Q24, Q38, Q54, Q73, Q81, Q82 · SM p.5.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

phases ਕਿਸ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਦੋ **turning points** ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Trough → expansion → peak → contraction → trough**; ਫਿਰ ਨਵਾਂ cycle ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
- Expansion ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ: **peak ਤੋਂ contraction ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ** (Q7, Q81). peak ਤੋਂ trough ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ **contraction** ਹੈ (Q82).
- **Turning points = peak ਅਤੇ trough** (Q38, Q54, Q73). Q12 ਇਸ ਨੂੰ 'boom and depression' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Turning points ਉੱਥੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸੜਕ **ਮੁੜਦੀ** ਹੈ: ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਚੋਟੀ (peak) ਅਤੇ ਘਾਟੀ ਦਾ ਤਲ (trough). ਵਿਚਕਾਰਲੀਆਂ ਢਲਾਣਾਂ ਹੀ phases ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 6.07 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.4, 6.1.5 · Scanner Q13, Q17, Q19, Q43, Q45, Q55, Q60, Q66, Q85 · SM p.5.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Expansion** ਵਿੱਚ ਕੀ **ਵਧਦਾ** ਹੈ, ਅਤੇ unemployment ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? MCQ ਦਾ ਜਾਲ ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **ਵਾਧਾ**: national output, employment, aggregate demand, capital ਅਤੇ consumer expenditure, sales, profits, stock prices ਅਤੇ bank credit.
- **Involuntary unemployment ਲਗਭਗ ਸਿਫ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ** (Q66, Q85); ਜੋ ਬਚਦੀ ਹੈ ਉਹ **frictional** (ਨੌਕਰੀ ਬਦਲਣਾ, ਹੜਤਾਲਾਂ, labour ਦੀ ਅਧੂਰੀ mobility) ਜਾਂ **structural** (economy ਵਿੱਚ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਾਰਨ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
- Prices ਅਤੇ costs ਦੇ ਵਧਣ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; business confidence ਉੱਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.
- MCQ ਦਾ ਜਾਲ: **'unemployment' (ਵਧਦੀ ਹੋਈ) expansion ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ** (Q13, Q55).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Expansion = ਸਭ ਕੁਝ **ਉੱਪਰ**, ਸਿਰਫ਼ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਛੱਡ ਕੇ. ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪ ਕਹੇ ਕਿ unemployment ਵਧਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿਓ.

## ਕਾਰਡ 6.08 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.6, 6.1.7 · Scanner Q16, Q18, Q21, Q40, Q46, Q48, Q92, Q95, Q102 · SM p.5.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Peak** ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, prices ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ demand ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- ਚੱਕਰ ਦਾ **ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬਿੰਦੂ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ production** ਨਾਲ; expansion ਦਾ **ਅਖੀਰਲਾ ਪੜਾਅ** (Q102).
- Inputs ਮਿਲਣੇ ਔਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ **input prices ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ**; **output prices ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ**, ਜਿਸ ਨਾਲ **cost of living** ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ ਅਤੇ **fixed income earners** 'ਤੇ ਬੋਝ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (Q95).
- **Actual demand ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ** (Q21, Q40, Q48, Q92).
- Growth ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਟਿਕਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ **ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ** ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (Q16).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **P**eak: **P**rices ਸਿਖਰ 'ਤੇ, demand **P**ause (ਠਹਿਰ) 'ਤੇ.

## ਕਾਰਡ 6.09 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.8 · Scanner Q9, Q22, Q30, Q63, Q76, Q91, Q98, Q103 · SM p.5.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Peak ਤੋਂ ਬਾਅਦ **Contraction** ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? supply, demand ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Demand ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ **ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ**; **investment ਅਤੇ employment ਘਟਦੇ ਹਨ**.
- Producers economy ਦੀ ਨਬਜ਼ ਨੂੰ **ਤੁਰੰਤ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ** ਅਤੇ investment ਤੇ production ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ **supply, demand ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ**.
- ਫਿਰ ਉਹ investment ਰੋਕ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ equipment, inputs ਅਤੇ labour ਲਈ **orders ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ**; capital-goods ਅਤੇ raw-material producers ਵੀ ਇਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ **turning point ਅਤੇ recession ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ** ਹੈ.
- ਹੋਰ ਨਾਮ: **downswing** (Q91) ਅਤੇ **recession** (Q63, Q98).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਡੋਮੀਨੋ ਦੀ ਲੜੀ: **peak → demand ਰੁਕੀ → ਮਾਲ ਜਮ੍ਹਾਂ → orders ਰੱਦ → recession ਸ਼ੁਰੂ.**

## ਕਾਰਡ 6.10 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.9 · Scanner Q26, Q33, Q71, Q83, Q90 · SM p.5.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Recession ਡੂੰਘੀ** ਹੋਣ 'ਤੇ prices, unemployment, output, bank credit ਅਤੇ stock prices ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Prices ਡਿੱਗਦੀਆਂ ਹਨ**; consumers ਹੋਰ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਆਸ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਟਾਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. Price level ਦਾ ਡਿੱਗਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ (Q26).
- **Unemployment ਵਧਦੀ ਹੈ** (wage rates ਘਟਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ) ਅਤੇ **output ਘਟਦਾ ਹੈ** (Q33).
- **Bank credit ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ**; **stock prices ਡਿੱਗਦੀਆਂ ਹਨ**; investors ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
- MCQ ਦਾ ਜਾਲ: **'bank credit ਫੈਲਦਾ ਹੈ'** contraction ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q90).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਿਚਕਦੇ ਗੁਬਾਰੇ** ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ: prices, output, credit ਅਤੇ shares ਸਭ ਢਿੱਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; ਸਿਰਫ਼ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਫੁੱਲਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 6.11 T 6.1 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 6.1.10, 6.1.11 · Scanner Q1, Q3, Q15, Q23, Q31, Q41, Q49, Q53, Q56, Q86 · SM pp.5.5–5.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Recession ਜਾਂ depression**: ਕਿਹੜਾ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਹੈ? **Depression** ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Depression, recession ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਹੈ**, ਉਲਟ ਕਦੇ ਨਹੀਂ (Q53); ਇਹ recession ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ (Q3).
- **Growth rate negative ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ**; national income ਅਤੇ expenditure **ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟਦੇ ਹਨ**; prices ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ; **ਬੇਕਾਬੂ unemployment** (Q1, Q56, Q86).
- **Interest rate ਘਟਦੀ ਹੈ**, ਇਸ ਲਈ **liquidity preference ਵਧਦੀ ਹੈ** (ਲੋਕ ਵੱਧ ਨਕਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ); credit ਦੀ ਮੰਗ ਫਿਰ ਵੀ ਘਟਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਰੋਸਾ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (Q31, Q49).
- Capital goods ਅਤੇ consumer durable goods industries ਵਿੱਚ **excess capacity** (Q15, Q41).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸਹਾਰਾ: **R**, **D** ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਪਹਿਲਾਂ Recession ਆਉਂਦੀ ਹੈ; ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹੀ Depression ਬਣਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 6.12 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 6.1.12, 6.1.13, 6.1.14 · Scanner Q20, Q27, Q75, Q77, Q104 · SM p.5.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Trough** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ **Recovery** ਕਿਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Trough = economic activity ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਬਿੰਦੂ**: production ਘੱਟ ਅਤੇ growth rate negative (Q20, Q27, Q77, Q104).
- ਇਹ **ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਤ ਅਤੇ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ** ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ.
- **Recovery** ਵਿੱਚ ਪਲਟਾਅ ਦਾ ਅਸਰ **ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ labour market ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ** (Q75): ਵਿਆਪਕ unemployment ਕਾਰਨ ਵਰਕਰ ਘੱਟ wages ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ producers ਨੂੰ ਘੱਟ costs ਦੀ ਆਸ ਬੱਝਦੀ ਹੈ.
- Trough 'ਤੇ **aggregate economic activity** ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (SM MCQ 3).
- ਵਧਦਾ investment **depression ਤੋਂ expansion ਵੱਲ turning point** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **T**rough = **T**urn (ਮੋੜ): ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਆਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਹਿਲਾ ਸੰਕੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ (labour market) ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 6.13 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.22 · Scanner Q2, Q6, Q10, Q36 · SM p.5.8; also p.5.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Great Depression** ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਦੱਸੋ: ਕਦੋਂ, ਕਿੱਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, Keynes ਦਾ ਮਤ ਅਤੇ monetarists ਦਾ ਮਤ.

ਜਵਾਬ

- **20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮੀ, ਡੂੰਘੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ depression**: **1930s** (ਜਿਸ ਨੂੰ **1929–33** ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) (Q2, Q6, Q36).
- ਇਹ **US ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ** ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਈ.
- **Keynes**: **aggregate expenditure ਦੇ ਘਟਣ** ਨੇ income ਅਤੇ employment ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਗਿਰਾਵਟ ਲਿਆਂਦੀ.
- **Monetarists**: **banking crisis ਅਤੇ ਘੱਟ money supply**.
- ਜਾਲ (Q10): **excess money supply** ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Keynes ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ **ਖਰਚ** ਘਟਿਆ; monetarists ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ **ਪੈਸਾ** ਘਟਿਆ.

## ਕਾਰਡ 6.14 T 6.1 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 6.1.15, 6.1.16, 6.1.18, 6.1.20 · Scanner Q8, Q25, Q34, Q35, Q37, Q39, Q42, Q44, Q47, Q50, Q51, Q57, Q59, Q61, Q62, Q67, Q70, Q74, Q80, Q87 · SM pp.5.6–5.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Turning points ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ economists **indicators** ਵਰਤਦੇ ਹਨ. **Leading, lagging ਅਤੇ coincident** indicators ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Leading**: real output ਤੋਂ **ਪਹਿਲਾਂ** ਬਦਲਦੇ ਹਨ; upturns ਅਤੇ downturns ਦੇ ਸੰਕੇਤਕ.
- **Lagging**: real output ਤੋਂ **ਬਾਅਦ** ਬਦਲਦੇ ਹਨ; economy ਦੇ **ਅਤੀਤ** ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਦੀ **ਪੁਸ਼ਟੀ** ਕਰਦੇ ਹਨ.
- **Coincident (concurrent)**: cycle **ਦੇ ਨਾਲ** ਚੱਲਦੇ ਹਨ; **ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ** ਅਤੇ expansion ਜਾਂ contraction ਦੀ **ਬਦਲਾਅ ਦਰ** ਦੱਸਦੇ ਹਨ.
- Turning point ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਲਈ ਤਿੰਨੇ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (Q47: 'all of the above').

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **L**eading = ਅੱਗੇ ਵੇਖੇ (ਗੱਡੀ ਦੀਆਂ headlights). **L**agging = ਪਿੱਛੇ ਵੇਖੇ (rear-view ਸ਼ੀਸ਼ਾ). **C**oincident = ਹੁਣੇ ਦੀ ਹਾਲਤ (dashboard).

## ਕਾਰਡ 6.15 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.17 · Scanner Q4, Q52, Q69, Q79, Q101 · SM p.5.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ **leading indicators** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **stock prices** ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ; **consumer goods ਲਈ ਨਵੇਂ orders** ਦੀ value; **plant ਅਤੇ equipment ਲਈ ਨਵੇਂ orders**.
- ਨਿੱਜੀ ਮਕਾਨਾਂ ਲਈ **building permits**; **consumer confidence** ਦਾ index; **money growth rate**.
- Scanner: **residential investment** ਇੱਕ leading variable ਹੈ (Q4); **prime rate** index ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q101).
- Leading indicators ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ; timing ਬਾਰੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਅੱਗੇ ਦੀ ਸੋਚ ਵਾਲੀਆਂ** ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੱਭੋ: shares, orders, permits, confidence, money. ਲੋਕ production ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ **ਪਹਿਲਾਂ** ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 6.16 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.19 · Scanner Q58, Q64, Q72, Q93, Q96 · SM p.5.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Lagging indicators** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. ਕਿਹੜੇ ਆਮ ਵਿਕਲਪ lagging ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Unemployment, corporate profits, labour cost per unit of output, interest rates, consumer price index (CPI), commercial lending activity.**
- MCQ ਦੇ ਜਾਲ: **personal income** lagging ਨਹੀਂ ਹੈ (Q64); **changes in stock price** lagging ਨਹੀਂ ਹੈ (Q93).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **U**nemployment, **C**orporate profits, **L**abour cost, **I**nterest, **C**PI, **C**ommercial lending: ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ **U-C-L-I-C-C** ਨਾਲ ਛੇ ਪੂਰੇ.

## ਕਾਰਡ 6.17 T 6.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.1.21 · Scanner Q68, Q87 · SM pp.5.7–5.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੇ indicators **coincident (concurrent)** ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **GDP, industrial production, inflation, personal income, retail sales** ਅਤੇ **financial market trends**.
- ਇਹ expansion ਜਾਂ contraction ਦੀ **ਬਦਲਾਅ ਦਰ** ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਗਭਗ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ (Q87).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ** ਇਕੱਠੀਆਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ: output, income, sales, prices. ਸੋਚੋ ਇੱਕ ਲਾਈਵ ਸਕੋਰਬੋਰਡ ਜੋ ਖੇਡ ਦੇ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਸਕੋਰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 6.18 T 6.1 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 6.1.21 · Scanner Q14, Q29, Q69, Q84, Q94 · SM pp.5.7–5.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

'ਕਿਹੜਾ coincident indicator **ਨਹੀਂ** ਹੈ?' Scanner key ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਲਪ ਦਿੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **plant ਅਤੇ equipment ਲਈ ਨਵੇਂ orders** = **leading** (Q14, Q84; Q69).
- **Interest rate** = **lagging** (Q29).
- **Changes in stock prices** = **leading** (Q94, Scanner key).
- ਸੁਰੱਖਿਅਤ coincident ਸੈੱਟ: **inflation, industrial production, retail sales, personal income, GDP**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Orders **ਅੱਗੇ** ਵੇਖਦੇ ਹਨ, rates **ਪਿੱਛੇ** ਵੇਖਦੇ ਹਨ; ਸਿਰਫ਼ 'ਹੁਣ' ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 6.19 T 6.1 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ OL 6.1.1, 6.1.4, 6.1.7, 6.1.8, 6.1.10, 6.1.12 · Scanner Q28, Q45, Q92, Q98, Q56, Q77 · SM pp.5.3–5.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

trough ਤੋਂ ਅਗਲੇ expansion ਤੱਕ ਪੂਰੇ cycle ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਜੋਂ ਦੁਹਰਾਓ.

ਜਵਾਬ

- **Trough** (ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਬਿੰਦੂ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਤ) → labour market ਵਿੱਚ ਹਿਲਜੁਲ → **investment ਮੁੜ ਜਾਗਦਾ ਹੈ**.
- **Expansion**: output, jobs, demand, profits ਅਤੇ credit ਵਧਦੇ ਹਨ; involuntary unemployment ਲਗਭਗ ਸਿਫ਼ਰ → **Peak**: prices ਅਤੇ costs ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ, demand ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
- **Contraction**: demand ਰੁਕੀ, orders ਰੱਦ, supply, demand ਤੋਂ ਵੱਧ → **Recession** ਡੂੰਘੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: prices, output, credit ਅਤੇ shares ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ → **Depression**: negative growth, ਘੱਟ interest rate, excess capacity → ਫਿਰ ਤੋਂ **Trough**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਝੂਲਾ**: ਹੇਠਾਂ (Trough) → ਉੱਪਰ ਜਾਂਦਾ (Expansion) → ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੰਤੁਲਨ (Peak) → ਹੇਠਾਂ ਆਉਂਦਾ (Contraction) → ਫਿਰ ਹੇਠਾਂ.

## ਕਾਰਡ 6.20 T 6.2 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 6.2.1 · Scanner Q4, Q12, Q13, Q14, Q16, Q19, Q22 · SM p.5.9; also pp.5.3, 5.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business cycles ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਕੀ ਇਹ **regular** ਹਨ? MCQ ਦੇ ਜਾਲ ਵਾਲੇ ਵਿਕਲਪ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- Business cycles **ਬਾਰ-ਬਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ periodic ਹਨ ਪਰ regular ਨਹੀਂ**: ਇਹ ਇੱਕ-ਜਿੰਨੇ ਵਕਫ਼ੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ.
- ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੀ **ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਤੀਬਰਤਾ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ**, ਹਰ phase ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵੀ (ਕੁਝ cycles ਕਈ ਸਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ).
- ਜਾਲ: 'occur at regular intervals' (Q16) ਅਤੇ 'length of each phase is **definite**' (Q12, Q14) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ.
- Q13, Q19, Q22: phases ਅਤੇ cycles ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਤੇ ਤੀਬਰਤਾ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਂਝੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਭੀੜ-ਭਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਵਾਂਗ: ਇਹ **ਮੁੜ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤਾਂ ਹਨ**, ਪਰ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕਦੇ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 6.21 T 6.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.2.2 · Scanner Q3, Q4, Q5, Q11, Q15 · SM p.5.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business cycles ਦੇ ਕਿੰਨੇ phases ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ **pervasive** ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **ਚਾਰ ਵੱਖਰੇ phases**: expansion, peak, contraction ਅਤੇ trough, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੀ ਸੁਚਾਰੂਪਣ ਅਤੇ regularity ਦਿਸਦੀ ਹੈ.
- ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ **free market economies ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ** (Q15).
- **Pervasive**: ਇੱਕ ਜਾਂ ਵੱਧ sectors ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਗੜਬੜੀਆਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ sectors ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (Q5, Q11).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **P-F-P** ਯਾਦ ਰੱਖੋ: **P**hases (ਚਾਰ), **F**ree market, **P**ervasive (ਸਭ ਪਾਸੇ ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ).

## ਕਾਰਡ 6.22 T 6.2 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 6.2.3 · Scanner Q6, Q8, Q9 · SM p.5.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

'Business cycles ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨ **ਇੱਕੋ-ਜਿਹੇ (uniform)** ਹੁੰਦੇ ਹਨ': ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ? ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **ਗਲਤ** (Q6, Q8): business cycles **ਬਹੁਤ ਜਟਿਲ** ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੇ ਕਾਰਨ **uniform ਨਹੀਂ** ਹਨ; ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (Q9: ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਜਟਿਲ).
- ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਸਹੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ**.
- ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ **ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜੇ** ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਜਟਿਲ ਦਾ ਮਤਲਬ **ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੀ**: ਹਰ cycle ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਇੱਕ ਫਾਰਮੂਲਾ ਇਸ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ.

## ਕਾਰਡ 6.23 T 6.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.2.4, 6.2.5, 6.0.7 · Scanner Q2, Q7, Q10, Q20 · SM p.5.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business cycles ਕਿਵੇਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ economic variables 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **ਛੂਤ ਵਾਂਗ ਫੈਲਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਭਾਅ ਦੇ**: ਇਹ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ **trade relations ਰਾਹੀਂ** ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (Q2, Q7).
- ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ variables 'ਤੇ **ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ** ਪੈਂਦਾ ਹੈ: output, employment, investment, consumption, interest, trade ਅਤੇ price levels (Q20).
- ਜਾਲ: **'asynchronous'** ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q10).
- ਮਿਸਾਲ: USA ਅਤੇ Great Britain ਵਿੱਚ 1930s ਦੀ Great Depression ਨੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਫਲੂ** ਵਾਂਗ: ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਖੰਘਦਾ ਹੈ, trade ਦੇ ਰਸਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਹਰ variable ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਲਾਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 6.24 T 6.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 6.2.6, 6.4.3 · Scanner Q1 (also 6.4 Q2, Q4, Q10) · SM p.5.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business cycles ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰ ਕਿਹੜੇ sectors 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ ਹੈ? ਕਿਹੜਾ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, industry ਜਾਂ agriculture?

ਜਵਾਬ

- **Capital goods** ਅਤੇ **durable consumer goods** industries **ਅਨੁਪਾਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ** ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (Q1).
- **Industrial sector**, **agricultural sector** ਨਾਲੋਂ ਮਾੜੇ ਅਸਰਾਂ ਲਈ ਵੱਧ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ.
- Scanner: **durable goods industries** ਦਾ output ਵੱਧ ਅਸਥਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (6.4 Q10); **food-grain processing** ਘੱਟ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ (6.4 Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮਹਿੰਗੀਆਂ, ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ** ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ; **ਰੋਜ਼ ਦੇ ਅਨਾਜ** ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਛੋਟੀਆਂ ਛੱਲਾਂ 'ਤੇ.

## ਕਾਰਡ 6.25 T 6.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.3.1 · Scanner Q3, Q5, Q10, Q13, Q36 · SM p.5.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business cycles ਦੇ **ਛੇ internal (endogenous) ਕਾਰਨ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Effective demand ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ**
- **Investment ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ**
- **ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ (variations in government spending)**
- **Macroeconomic policies** (monetary ਅਤੇ fiscal)
- **Money supply**
- **Psychological factors**

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਅੰਦਰਲੇ ਛੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਜੋੜੋ: **E-I-G-M-M-P** (**E**ffective demand, **I**nvestment, **G**overnment spending, **M**acro policies, **M**oney supply, **P**sychological).

## ਕਾਰਡ 6.26 T 6.3 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 6.3.1 · Scanner Q8, Q20, Q23, Q27, Q29, Q33 · SM p.5.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਨ internal **ਨਹੀਂ** ਹਨ? ਮਨਪਸੰਦ ਗਲਤ ਵਿਕਲਪ ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **External ਹਨ, internal ਨਹੀਂ**: natural factors, technology shocks, population growth, post-war reconstruction (ਅਤੇ war).
- Scanner ਦੇ ਉੱਤਰ: post-war reconstruction (Q20), technology shock (Q23, Q29), natural factors (Q33).
- ਉਲਟੀ ਜਾਂਚ: effective demand (Q8) ਅਤੇ money supply (Q27) **internal** ਹਨ, ਇਸ ਲਈ external ਨਹੀਂ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Internal** = economy ਦੇ ਆਪਣੇ ਇੰਜਣ ਦੇ ਅੰਦਰ (demand, investment, spending, policy, money, ਮਿਜ਼ਾਜ). **External** = ਬਾਹਰੋਂ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਝਟਕੇ.

## ਕਾਰਡ 6.27 T 6.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.3.2 · Scanner Q2, Q21, Q22, Q24, Q30 · SM p.5.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Business cycles ਦੇ **ਪੰਜ external (exogenous) ਕਾਰਨ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **War**
- **Post-war reconstruction**
- **Technology shock**
- **Natural factors**
- **Population growth**

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਤਾਕਤਾਂ**: ਦੋ ਜੰਗ ਤੋਂ (ਜੰਗ, ਮੁੜ-ਉਸਾਰੀ), ਇੱਕ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ (technology), ਇੱਕ ਆਸਮਾਨ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ (ਕੁਦਰਤ), ਇੱਕ ਪੰਘੂੜੇ ਤੋਂ (population).

## ਕਾਰਡ 6.28 T 6.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 6.3.3, 6.3.4 · Scanner Q6, Q16, Q17 (also 6.1 Q107) · SM pp.5.10–5.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Keynes** ਮੁਤਾਬਕ cycles ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ? 'ਕੁਝ economists' ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ AD ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਹਿੱਸਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਥਿਰ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Keynes**: economic activity ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ **aggregate effective demand** (ਵੱਖ-ਵੱਖ prices 'ਤੇ ਖਰੀਦਣ ਦੀ consumers ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ) ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (Q16).
- ਵੱਧ AD → ਵੱਧ output, income ਅਤੇ employment; ਘੱਟ AD → ਘੱਟ. ਜੇ AD, aggregate supply ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ inflation ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
- **ਕੁਝ economists**: **investment** ਵਿੱਚ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ (Q6); investment **AD ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਸਥਿਰ ਹਿੱਸਾ** ਹੈ, ਜੋ entrepreneurs ਦੀਆਂ profit ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਨਾਲ ਹਿੱਲਦਾ ਹੈ.
- Scanner: Keynes cycles ਨੂੰ AD ਅਤੇ AS ਦੇ ਬੇਮੇਲ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ (Q17); ਨਾਕਾਫ਼ੀ AD ਕਾਰਨ involuntary unemployment ਹੁੰਦੀ ਹੈ (6.1 Q107).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Keynes **demand** ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ; 'ਕੁਝ economists' AD ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਡਗਮਗਾਉਂਦੇ ਪਹੀਏ ਵੱਲ: **investment**.

## ਕਾਰਡ 6.29 T 6.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 6.3.5, 6.1.25 · Scanner Q31, Q37 (also 6.1 Q97) · SM p.5.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Macroeconomic policies** ਕਿਵੇਂ booms ਅਤੇ slowdowns ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Expansionary policies** (ਵੱਧ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਅਤੇ/ਜਾਂ tax ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ) **aggregate demand ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ** ਅਤੇ **booms** ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.
- **Anti-inflationary measures** (ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਵਿੱਚ ਕਮੀ, ਵੱਧ taxes ਅਤੇ interest rates) **AD 'ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਦਬਾਅ** ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ; economy ਮੱਠੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ-ਕਦੇ negative growth ਜਾਂ recession ਤੱਕ (Q31).
- Monetary ਅਤੇ fiscal policy ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ **aggregate demand ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ** ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ (Q37); ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ ਘਟਣ ਨਾਲ AD curve ਖੱਬੇ ਖਿਸਕਦੀ ਹੈ (SM MCQ 8).
- Expansionary fiscal policy **contraction** ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਚੁਕਵੀਂ ਹੈ (6.1 Q97).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Accelerator**: ਵੱਧ ਖਰਚ, ਘੱਟ tax. **Brake**: ਘੱਟ ਖਰਚ, ਵੱਧ tax, ਵੱਧ rates.

## ਕਾਰਡ 6.30 T 6.3 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 6.3.6, 6.3.7, 6.3.8, 6.3.9 · Scanner Q1, Q4, Q7, Q9, Q11, Q12, Q14, Q15, Q18, Q19, Q25, Q34, Q35 · SM pp.5.10–5.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Economist** ਨੂੰ **theory** ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ: Hawtrey, Pigou, Schumpeter, Kaldor (ਅਤੇ Keynes).

ਜਵਾਬ

- **Hawtrey**: trade cycle **ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ monetary ਵਰਤਾਰਾ** ਹੈ; money supply ਵਧਣ ਨਾਲ AD ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਘਟਣ ਨਾਲ recession ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ. Q19: monetarists ਵੀ money supply ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.
- **Pigou**: **psychological factors**, ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ.
- **Schumpeter**: ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ **innovations**.
- **Kaldor**: **cobweb theory**, ਮੌਜੂਦਾ prices ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਿਸੇ ਤਾਰੀਖ਼ 'ਤੇ production ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.
- **Keynes**: aggregate effective demand. ਜਾਲ (Q4): '**Pigou, fluctuations in investment**' ਗਲਤ ਜੋੜੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Hawtrey = **H**andles money (ਪੈਸਾ ਸੰਭਾਲੇ); Pigou = **P**sychology (ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ); Schumpeter = **S**park ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਚੰਗਿਆੜੀ; Kaldor = **C**obweb (**K**aldor ਦਾ **C**obweb).

## ਕਾਰਡ 6.31 T 6.3 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 6.3.7 · Scanner Q7, Q9, Q11, Q14, Q28 (also 6.4 Q8) · SM p.5.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Pigou** ਦੀ psychological ਵਿਆਖਿਆ ਸਮਝਾਓ: entrepreneurs ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹੋਣ ਤਾਂ?

ਜਵਾਬ

- ਆਧੁਨਿਕ business activities **ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਅਟਕਲਾਂ (anticipations)** 'ਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ **ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ** ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (Q7, Q9, 6.4 Q8).
- **ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ** entrepreneurs investment ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ **expansionary phase ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ**.
- **ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ** entrepreneurs investment ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ; employment, income ਅਤੇ consumption ਘਟਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ economy **contraction** ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q28).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਮਿਜ਼ਾਜ ਮੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ: **ਆਸ਼ਾ → investment → expansion; ਨਿਰਾਸ਼ਾ → ਹੱਥ ਖਿੱਚੋ → contraction.**

## ਕਾਰਡ 6.32 T 6.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 6.3.10, 6.3.11 · Scanner Q26, Q30 · SM p.5.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**War** ਅਤੇ **post-war reconstruction** ਹਰੇਕ cycle ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **War**: resources **ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਅਸਲੇ** ਵੱਲ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ capital ਅਤੇ consumer goods ਦਾ production ਘਟਦਾ ਹੈ; income, profits ਅਤੇ employment ਘਟਦੇ ਹਨ → **contraction** (Q26).
- **Post-war reconstruction**: ਘਰ, ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; **effective demand** ਵਧਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ output, employment ਅਤੇ income ਵਧਦੇ ਹਨ.
- Q30: ਜੰਗ ਦਾ ਅੰਤ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕ **external cause** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜੰਗ ਖਾਲੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮੁੜ-ਉਸਾਰੀ ਫਿਰ ਭਰਦੀ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 6.33 T 6.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 6.3.12, 6.3.13 · Scanner Q21, Q32 · SM pp.5.12–5.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Technology shock** ਦੀ SM ਵਾਲੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿਓ, ਅਤੇ ਸਮਝਾਓ ਕਿ **natural factors** ਮੰਦੀ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਜਵਾਬ

- **Technology shock**: **mobile phones** ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ **telecom boom** ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ production, employment, income ਅਤੇ profits ਵਧੇ (Q32).
- **Natural factors**: **ਸੋਕੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਹੜ੍ਹ** ਖੇਤੀ ਦੇ output ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ income ਘਟਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ industrial goods ਦੀ demand ਘਟਦੀ ਹੈ → **industrial recession**. ਖੇਤੀ-ਪ੍ਰਧਾਨ economies ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.
- Natural factor = **exogenous** (Q21).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Mobile phones ਨੇ ਇੱਕ sector ਨੂੰ **ਚਮਕਾਇਆ**; ਸੋਕੇ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨੂੰ **ਡੋਬਿਆ**.

## ਕਾਰਡ 6.34 T 6.3 · ਧਾਰਨਾ

SM text · No direct Q · SM p.5.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Population growth** economic activity ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮੱਠਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- ਜੇ population **economy ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼** ਵਧੇ, ਤਾਂ **ਬਚਤ ਘੱਟ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ.
- ਘੱਟ ਬਚਤ → **ਘੱਟ investment** → ਘੱਟ income ਅਤੇ employment.
- ਘੱਟ employment ਅਤੇ income → **ਘੱਟ effective demand** → economic activity ਵਿੱਚ **slowdown**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪੰਜ ਤੀਰ ਹੇਠਾਂ: **population > growth → ਬਚਤ ↓ → investment ↓ → income ↓ → demand ↓.**

## ਕਾਰਡ 6.35 T 6.3 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ OL 6.3.1, 6.3.2, 6.3.6, 6.3.7, 6.3.8, 6.3.9 · Scanner Q5, Q25 · SM pp.5.10–5.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਕਸ਼ਾ ਯਾਦ ਕਰੋ: internal ਬਨਾਮ external, ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ.

ਜਵਾਬ

- **Internal (6)**: effective demand, investment, ਸਰਕਾਰੀ ਖਰਚ, macro policies, money supply, psychological factors.
- **External (5)**: war, post-war reconstruction, technology shock, natural factors, population growth.
- **ਵਿਚਾਰਕ**: Keynes → AD; Hawtrey → money; Pigou → psychology; Schumpeter → innovations; Kaldor → cobweb.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **6 ਅੰਦਰ, 5 ਬਾਹਰ, 5 ਵਿਚਾਰਕ.** ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਰੰਢ ਮਾਰੋ: demand = Keynes, money = Hawtrey, ਮਿਜ਼ਾਜ = Pigou.

## ਕਾਰਡ 6.36 T 6.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 6.4.1 · Scanner Q1, Q2, Q3, Q5, Q6 (also 6.1 Q32) · SM p.5.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Cyclical businesses** ਕੀ ਹਨ, ਅਤੇ SM ਕਿਹੜੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- ਉਹ ਕਾਰੋਬਾਰ **ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ economic growth ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ** (cycle ਲਈ ਵੱਧ ਨਾਜ਼ੁਕ).
- **ਮਿਸਾਲਾਂ**: fashion retailers, electrical goods, house-builders, restaurants, advertising, overseas tour operators, construction ਅਤੇ ਹੋਰ infrastructure firms.
- Boom ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ demand, ਮੰਦੀ ਵਿੱਚ **ਤਿੱਖੀ ਗਿਰਾਵਟ**.
- Scanner: agriculture (Q2) ਅਤੇ washing powder (Q3) cyclical ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Fashion, Electrical, House-building, Restaurants, Advertising, Overseas tours, Construction: ਸੱਤ ਨਾਮ, ਸੱਤ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ (**F-E-H-R-A-O-C**), ਸਭ ਬੂਮ ਵਿੱਚ ਚਮਕਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 6.37 T 6.4 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 6.4.2 · Scanner Q7 · SM p.5.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

'ਮੰਦੀ ਵਿੱਚ **ਸਾਰੇ producers** ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ': ਸਹੀ? ਕਿਹੜੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **ਗਲਤ** (Q7, ਗਲਤ ਕਥਨ): ਮੰਦੀ ਵਿੱਚ **ਸਾਰੀਆਂ firms ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ**.
- ਕੁਝ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦੀ ਤੋਂ **ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ** ਜਦੋਂ customers ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ products ਨੂੰ **ਪੈਸੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੀਮਤ (good value for money)** ਜਾਂ ਮਹਿੰਗੇ products ਦਾ **ਸਸਤਾ ਬਦਲ** ਸਮਝਦੇ ਹਨ.
- Q7: normal goods ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ demand ਦੀ ਆਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; **inferior goods** ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** '**ਸਾਰੇ**' ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ: ਮੰਦੀ ਵਿੱਚ **ਸਸਤਾ ਮਾਲ** ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਜਿੱਤ ਸਕਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 6.38 T 6.4 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 6.4.4 · Scanner Q9 · SM p.5.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜੇ business decisions **business cycle ਦੇ stage** 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- ਨਵੇਂ business ਲਈ **market ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਲਾ (market entry)**.
- **ਨਵਾਂ product ਲਾਂਚ ਕਰਨਾ** (Q9: business cycle ਦਾ phase ਫ਼ੈਸਲਾਕੁਨ ਕਾਰਕ ਹੈ).
- **Expansion ਬਨਾਮ down-sizing**: production ਅਤੇ input ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ labour, ਨੂੰ cycle ਦੇ stage ਮੁਤਾਬਕ ਢਾਲਣਾ.
- Firms ਸੁਸਤ phases ਵਿੱਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ **product, prices ਅਤੇ promotion** ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਸਮੇਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫ਼ੈਸਲੇ: **In** (ਦਾਖ਼ਲਾ), **Launch** (ਸ਼ੁਰੂਆਤ), **Resize** (ਫੈਲਾਓ ਜਾਂ ਸਮੇਟੋ).

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 7 · ਜਨਤਕ ਵਿੱਤ (Public Finance) · 70 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.2 | ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ (The Role of Government in an Economic System) | 7.01 – 7.03 | 3 | ★★★ |
| 1.3 | Allocation Function (ਵੰਡ ਦਾ ਕਾਰਜ) | 7.04 – 7.05 | 2 | ★★ |
| 1.4 | Redistribution Function (ਪੁਨਰ-ਵੰਡ ਦਾ ਕਾਰਜ) | 7.06 – 7.07 | 2 | ★★ |
| 1.5 | Stabilisation Function (ਸਥਿਰੀਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਜ) | 7.08 – 7.16 | 9 | ★★★ |
| 2.3 | Market Failure ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Why Do Markets Fail) | 7.17 – 7.19 | 3 | ★★ |
| 2.4 | Public Goods (ਜਨਤਕ ਵਸਤਾਂ) | 7.20 | 1 | ★★ |
| 2.5 | Incomplete Information (ਅਧੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ) | 7.21 – 7.22 | 2 | ★★★ |
| 2.6 | Market Power ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ (Government Intervention to Minimise Market Power) | 7.23 | 1 | ★ |
| 2.7 | Externalities ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ (Government Intervention to Correct Externalities) | 7.24 – 7.26 | 3 | ★★ |
| 2.8 | Merit Goods ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ (Government Intervention in the Case of Merit Goods) | 7.27 | 1 | ★★ |
| 2.12 | Information Failure ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ (Government Intervention for Correcting Information Failure) | 7.28 | 1 | ★ |
| 3.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 7.29 – 7.31 | 3 | ★ |
| 3.2 | Budget ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ (The Process of Budget Making) | 7.32 – 7.37 | 6 | ★★ |
| 3.3 | Revenue ਦੇ ਸਰੋਤ (Sources of Revenue) | 7.38 – 7.42 | 5 | ★★ |
| 3.4 | Public Expenditure Management (ਜਨਤਕ ਖ਼ਰਚ ਪ੍ਰਬੰਧਨ) | 7.43 – 7.48 | 6 | ★★★ |
| 3.5 | Public Debt Management (ਜਨਤਕ ਕਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ) | 7.49 – 7.54 | 6 | ★★ |
| 4.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 7.55 – 7.58 | 4 | ★★★ |
| 4.2 | Fiscal Policy ਦੇ ਉਦੇਸ਼ (Objectives of Fiscal Policy) | 7.59 – 7.60 | 2 | ★ |
| 4.3 | Fiscal Policy ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ (Types of Fiscal Policy) | 7.61 – 7.64 | 4 | ★★ |

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 4.4 | Fiscal Policy ਦੇ ਸਾਧਨ (The Instruments of Fiscal Policy) | 7.65 – 7.70 | 6 | ★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 7.01 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.5.7 · Scanner 1.5 Q13 · SM p.7.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ **ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ macroeconomic ਟੀਚੇ** ਕਿਹੜੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Economic growth**
- **High level of employment**
- **Stable price levels**

MCQ trap: "universal education to all" ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਿਹਤ-ਚੈੱਕਅਪ: ਨਬਜ਼, ਕੰਮ, ਕੀਮਤਾਂ. **G-E-P** = Growth, Employment, Prices.

## ਕਾਰਡ 7.02 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner 1.2 Q2, Q5 · SM p.7.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ **ਤਿੰਨ-ਸ਼ਾਖਾ ਵੰਡ (three-branch taxonomy)** ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Richard Musgrave** ਨੇ, The Theory of Public Finance (1959) ਵਿੱਚ.

- **Resource allocation** (efficiency)
- **Income redistribution** (fairness)
- **Macroeconomic stabilisation** (price stability)

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਸਿਰ ਉੱਤੇ Musgrave ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਟੋਪੀਆਂ: **A-R-S** = Allocate, Redistribute, Stabilise.

## ਕਾਰਡ 7.03 T 1.2 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 1.2.2 · Scanner 1.2 Q1 · SM p.7.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ **micro** ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ **macro** ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Allocation and distribution** = microeconomic functions.
- **Stabilisation** = macroeconomic function.

ਇਸ ਲਈ allocative ਅਤੇ distributive functions ਮਿਲ ਕੇ ਇੱਕ **micro** economic function ਹਨ (ਉੱਤਰ (a)).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਦੋ ਛੋਟੇ, ਇੱਕ ਵੱਡਾ**: allocation ਅਤੇ distribution ਛੋਟੇ ਪੈਮਾਨੇ ਦੇ (micro) ਹਨ; stabilisation ਪੂਰੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਘੇਰਦਾ ਹੈ (macro).

## ਕਾਰਡ 7.04 T 1.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.3.1, 1.3.2 · Scanner 1.3 Q1 · SM p.7.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ resources ਦੀ allocation ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ: market, State ਜਾਂ ਦੋਵੇਂ?

ਜਵਾਬ

- **Market**: **price mechanism** ਰਾਹੀਂ (consumer sovereignty, profit motive); allocation ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ consumer preferences ਅਤੇ demand ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ.
- **State**: **budget** ਰਾਹੀਂ (taxes ਅਤੇ public spending).

ਅਸਲ ਵਿੱਚ **ਦੋਵੇਂ** ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (market mechanism ਦੇ ਨਾਲ public sector units).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਕੀਮਤ ਬਨਾਮ ਬਜਟ**: market ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, State ਆਪਣੇ budget ਨਾਲ. ਅਸਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬੈਲਟ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 7.05 T 1.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.3.3, 1.3.4 · Scanner 1.3 Q2, Q4 · SM pp.7.5–7.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Allocation function ਕਿਉਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਕਿਹੜੇ **instruments** ਵਰਤਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਆਧਾਰ market failures ਹਨ: allocation market failure ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ inefficiencies ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ.

- **Direct production** (ਬਿਜਲੀ, public transport)
- **Taxes and subsidies** (price mechanism)
- **Legislation, competition policy, regulation** (licensing, controls, minimum wages)

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਣਾਓ, ਟੈਕਸ ਲਗਾਓ, ਰੋਕੋ, ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰੋ**: ਸਿੱਧਾ ਉਤਪਾਦਨ, tax ਜਾਂ subsidy, ਕਾਨੂੰਨ, competition ਦਾ regulation.

## ਕਾਰਡ 7.06 T 1.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.4.1, 1.4.2, 1.4.3, 1.4.5 · Scanner 1.4 Q1, Q2 · SM p.7.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Redistribution ਕਿਹੜੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ budget ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇਹ '**ਕਿਸ ਲਈ (for whom)**' ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

- **Expenditure side**: subsidised services, **BPL** ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤੀ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਸਪਲਾਈ.
- **Revenue side**: **progressive** taxes (ਵੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਵਰਗ ਉੱਚੀ ਦਰ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ).

MCQ trap: redistribution budget ਦੇ **ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ** ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ taxation ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦੋ ਹੱਥ, ਇੱਕ ਬਟੂਆ**: ਇੱਕ ਹੱਥ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (progressive tax), ਦੂਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (subsidy). ਕਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੱਥ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 7.07 T 1.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.4.4, 1.4.6, 1.4.7 · Scanner 1.4 Q3, Q4 · SM pp.7.8–7.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Redistribution ਵਿੱਚ **equity v. efficiency** ਦਾ ਟਕਰਾਅ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ state ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਅਮੀਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉੱਚੇ taxes **ਕੰਮ ਅਤੇ ਉੱਦਮ ਲਈ disincentive** ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ **deadweight loss** ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

Redistribution ਦੇ ਉਦੇਸ਼: ਆਮਦਨ, ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ; ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜੀਵਨ-ਪੱਧਰ.

ਆਧੁਨਿਕ state ਇੱਕ **welfare state** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਹੈ**: ਅਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿਚੋੜੋ ਤਾਂ ਕੰਮ ਅਤੇ ਜੋਖਮ ਦਾ ਇੰਜਣ ਸੁਸਤ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 7.08 T 1.5 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.5.1, 1.5.2, 1.5.3 · Scanner 1.5 Q9, Q12 · SM p.7.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Stabilisation function** ਅਤੇ **stagflation** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ.

ਜਵਾਬ

Stabilisation (Keynesian ਆਧਾਰ) **fiscal policy** ਦਾ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ macroeconomic ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ.

**Stagflation** = inflation ਅਤੇ unemployment ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Stag + flation** = stagnation ਪਲੱਸ inflation: ਅਟਕੀ ਹੋਈ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ.

| **ਕਾਰਡ 7.09** T 1.5 · MCQ ਜਾਲ | ★ OL 1.5.4, 1.5.5 · Scanner 1.5 Q22 · SM pp.7.10–7.11 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>inflation ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਉਪਾਅ fiscal ਨਹੀਂ ਹੈ: taxes ਵਧਾਉਣਾ, spending ਘਟਾਉਣਾ ਜਾਂ interest rates ਵਧਾਉਣਾ? | ਜਵਾਬ<br>**Interest rates ਵਧਾਉਣਾ** ਇੱਕ **monetary** ਉਪਾਅ ਹੈ, fiscal ਨਹੀਂ.<br>• Monetary tools: money supply, interest rate.<br>• Fiscal tools: government spending, taxes.<br>Inflation ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਕਾਰ spending ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, taxes ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ money supply ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦਰਾਂ RBI ਦੀਆਂ, ਟੈਕਸ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ.** ਜੇ ਲੀਵਰ ਕੋਈ ਦਰ (rate) ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ monetary ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 7.10** T 1.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 1.5.8, 1.5.9 · Scanner 1.5 Q1, Q5, Q20 · SM p.7.11 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Fiscal federalism** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ Musgrave ਅਨੁਸਾਰ ਕੌਣ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ **functions ਅਤੇ finances** ਦੀ ਵੰਡ.<br>• **Centre**: stabilisation ਅਤੇ redistribution.<br>• **States (ਅਤੇ local)**: allocation.<br>ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ Finance Commission fiscal federalism ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Centre ਸੰਤੁਲਨ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਵੰਡੇ; States ਸਥਾਨਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨ.**

| **ਕਾਰਡ 7.11** T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.5.10, 1.5.11 · Scanner 1.5 Q7, Q16, Q24 · SM pp.7.11–7.12 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Article 246** ਕਿਸ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ taxes states ਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Art. 246 ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ **union, state ਅਤੇ concurrent lists** ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ.<br>States **agricultural income** ਅਤੇ **vehicles** ਉੱਤੇ tax ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ (ਨਾਲ ਹੀ lands ਅਤੇ buildings, mineral rights, electricity, tolls, professions).<br>Centre non-agricultural income, customs, corporation tax ਉੱਤੇ tax ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖੇਤ ਤੇ ਗੱਡੀ (Farm and Fleet)**: ਖੇਤੀ ਦੀ ਆਮਦਨ ਅਤੇ vehicles States ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 7.12** T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.5.12, 1.5.13 · Scanner 1.5 Q3, Q10, Q14 · SM pp.7.12–7.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>finance ਦੀ ਵੰਡ, surcharge ਅਤੇ statutory grants ਕਿਹੜੇ Articles ਵਿੱਚ ਹਨ? Divisible pool ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• **Arts. 268–281**: finances ਦੀ ਵੰਡ.<br>• **Art. 271**: union ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ surcharge.<br>• **Art. 275**: ਕੁਝ states ਨੂੰ statutory grants-in-aid.<br>2000 ਦੀ amendment ਤੋਂ ਬਾਅਦ **divisible pool ਵਿੱਚ union ਦੇ ਸਾਰੇ taxes ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **271 = surcharge, 275 = statutory grants**: ਬੋਲੋ "ਦੋ-ਸੱਤ-ਇੱਕ ਸਰ, ਦੋ-ਸੱਤ-ਪੰਜ ਗ੍ਰਾਂਟ".

| ਕਾਰਡ 7.13 T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 1.5.14, 1.5.15, 1.5.16 · Scanner 1.5 Q4, Q8, Q11; 1.4 Q5 · SM pp.7.12–7.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Finance Commission** (Art. 280) ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ **Net Divisible Pool** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>union ਅਤੇ states ਵਿਚਕਾਰ **tax sharing** ਅਤੇ **grants-in-aid** ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, **vertical equity** (Centre ਦੇ revenue ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ states ਦਾ ਹਿੱਸਾ) ਅਤੇ **horizontal equity** (states ਵਿਚਕਾਰ allocation) ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ.<br>**NDP** = gross tax revenue ਮਾਈਨਸ cesses, surcharges ਅਤੇ non-tax revenue. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Vertical = ਉੱਪਰ-ਹੇਠਾਂ (Centre ਤੋਂ states); Horizontal = ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ (state ਤੋਂ state).**

| ਕਾਰਡ 7.14 T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.5.17 · Scanner 1.5 Q2, Q15 · SM pp.7.13–7.14 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**15th Finance Commission** (2021-26) ਨੇ states ਲਈ ਕੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ criteria ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ? | ਜਵਾਬ<br>States ਦਾ ਹਿੱਸਾ: **41%**.<br>Criteria: **income distance, area, population (2011), demographic performance, forest and ecology, tax and fiscal efforts**.<br>ਇਹ criteria ਨਹੀਂ ਹਨ: infrastructure performance, adult literacy. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਛੇ criteria ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ: **IAP-DFT** = Income, Area, Population, Demographic, Forest, Tax.

| ਕਾਰਡ 7.15 T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 1.5.18, 1.5.19, 1.5.21 · Scanner 1.5 Q17, Q23 · SM pp.7.14–7.15 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>GST ਕਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੌਣ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ (Centre, states, local bodies)? | ਜਵਾਬ<br>GST: **1 July 2017**, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ indirect taxes ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ; union ਦੇ gross tax revenue ਦਾ **35%**.<br>• **Centre**: defence, foreign affairs, money and banking.<br>• **States**: police, health, education.<br>• **Local bodies**: water supply, sanitation. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ**: Centre ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, States ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ, ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਲਕੇ ਦੀ.

| ਕਾਰਡ 7.16 T 1.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 1.2.3, 1.2.4, 1.5.6, 1.5.20 · Scanner 1.2 Q3, Q4; 1.5 Q18, Q25 · Not in SM text (Scanner only) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ: canon of equity; Economic Survey; automatic stabiliser; cascading effect. | ਜਵਾਬ<br>• Canon of **equity**: **Adam Smith** ਨੇ ਦਿੱਤਾ.<br>• **Economic Survey**: **Ministry of Finance** ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ.<br>• Automatic stabilisers ਵਿੱਚ **progressive taxes** ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ.<br>• **Cascading effect** = tax ਉੱਤੇ tax, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲਾਗਤ ਵਧਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Smith = ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ (equity)**; Survey Finance ਦਾ ਹੈ; stabilisers ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 7.17 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.2.1, 2.2.2, 2.3.1, 2.4.5 · Scanner 2.2 Q5; 2.3 Q3, Q6 · SM pp.7.25, 7.41

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Market failure** ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕਿਸਮਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ **ਚਾਰ ਕਾਰਨ** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

Free market ਦੁਰਲੱਭ resources ਦੀ ਗ਼ਲਤ allocation ਕਰਦੀ ਹੈ: ਵਸਤਾਂ ਦਾ **ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਨ**.

ਕਿਸਮਾਂ: **complete** (missing markets) ਅਤੇ **partial**.

ਚਾਰ ਕਾਰਨ: **market power, externalities, public goods, incomplete information**.

Market power = ਕਿਸੇ firm ਦੀ marginal cost ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਨਾਲ price ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ (price makers).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ: **MEPI** = Market power, Externalities, Public goods, Information.

## ਕਾਰਡ 7.18 T 2.3 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 2.3.2, 2.2.3, 2.3.3 · Scanner 2.2 Q1; 2.3 Q5, Q7 · SM p.7.25

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕੀ **externalities** ਉਤਪਾਦਨ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ (internal) ਲਾਗਤਾਂ ਹਨ? ਕਲਾਸ ਦੀ ਕਲਾਸਿਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿਓ.

ਜਵਾਬ

ਨਹੀਂ. Externalities ਉਹ ਲਾਗਤਾਂ ਜਾਂ ਲਾਭ ਹਨ ਜੋ **market prices ਵਿੱਚ ਝਲਕਦੇ ਨਹੀਂ** ਅਤੇ **ਤੀਜੀ ਧਿਰ (third parties)** ਉੱਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਲੈਕਚਰ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀ = **negative consumption externality**.

2.3 Q7 ਦੀ Scanner key ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ (ਨੋਟਸ ਵੇਖੋ).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **External = ਕੀਮਤ-ਪਰਚੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ.** ਜੇ ਕੀਮਤ-ਪਰਚੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ internal ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 7.19 T 2.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★ OL 2.3.4, 2.2.4 · Scanner 2.2 Q4; 2.3 Q8 · SM p.7.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Social cost** ਦਾ formula ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ negative externality ਹੇਠ output ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

Social Cost = Private Cost + External Cost

Negative externality ਹੇਠ market quantity **socially optimal quantity ਤੋਂ ਵੱਧ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਜੋ ਬਿੱਲ firm ਛੱਡ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਭਰਦਾ ਹੈ**: ਆਪਣਾ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦਾ ਬਿੱਲ.

## ਕਾਰਡ 7.20 T 2.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.4.1, 2.4.2, 2.4.3, 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3 · Scanner 2.1 Q2, Q3, Q4; 2.4 Q1, Q3 · SM pp.7.27–7.28

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Collective consumption goods** ਕਿਸ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ **public good** ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Samuelson** (1954) ਨੇ collective consumption goods ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ.

Public goods **non-rival, non-excludable** ਅਤੇ **indivisible** ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਇਸ ਨਾਲ **free-rider problem** ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ markets ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ **under-provision** ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਗਲੀ ਦਾ ਲੈਂਪ**: ਰੌਸ਼ਨੀ ਸਭ ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਪੈਸੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਲੈਂਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦਾ.

| ਕਾਰਡ 7.21 T 2.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 2.5.1, 2.5.2, 2.5.3, 2.5.5, 2.5.6 · Scanner 2.5 Q1, Q2, Q3, Q6 · SM pp.7.29–7.30 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Adverse selection** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ Akerlof ਦੀ **lemons problem** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Information failure ਦਾ ਨਤੀਜਾ **market failure** ਹੁੰਦਾ ਹੈ; asymmetric information **ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸੇ** ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ (buyer ਜਾਂ seller ਨੂੰ ਵੱਧ ਜਾਣਕਾਰੀ).<br>**Adverse selection** (ਸੌਦੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ): high-risk buyers insurance ਵੱਧ ਮੰਗਦੇ ਹਨ.<br>**Lemons** = ਘਟੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀਆਂ used cars; ਚੰਗੀਆਂ cars ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ buyers ਨੂੰ **ਘਟੀਆ ਮਾਲ (sub-standard goods)** ਮਿਲਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮਾੜਾ ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ**: lemons ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਇੰਨੇ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ lemons ਹੀ ਬਚਦੇ ਹਨ.

| ਕਾਰਡ 7.22 T 2.5 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.5.7 · Scanner 2.5 Q5, Q7 · SM p.7.31 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਉਦਾਹਰਨ ਸਮੇਤ **moral hazard** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>**ਸੌਦੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ** ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਵਿਹਾਰ: insured ਡਰਾਈਵਰ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Adverse = ਪਹਿਲਾਂ, Moral = ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ.** ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਣ, ਫਿਰ ਵਿਹਾਰ.

| ਕਾਰਡ 7.23 T 2.6 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.6.1, 2.6.2 · Scanner 2.6 Q1 · SM pp.7.32–7.33 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਸਰਕਾਰ market power ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ **natural monopoly** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Competition laws, liberalisation, price regulation.<br>**Natural monopoly**: ਇੱਕ ਹੀ firm ਸਾਰਾ output ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਲਾਗਤ ਉੱਤੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ, ਪਾਣੀ); price ਦਾ regulation ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕ ਪਾਈਪ, ਇੱਕ firm**: ਪਾਈਪਾਂ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਵੱਧ ਮਹਿੰਗਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 7.24 T 2.7 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.7.1, 2.7.2, 2.7.4 · Scanner 2.3 Q1, Q2; 2.7 Q2, Q5 · SM pp.7.34–7.35 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**negative externalities** ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋ ਰਾਹ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Direct controls** (command solutions; smoking ban).<br>• **Market-based tools**: **Pigouvian tax** ਅਤੇ **cap and trade**.<br>Tax: pollution tax ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਕੀਮਤ**: ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਦਿਓ, ਜਾਂ ਕੀਮਤ ਲਗਾਓ.

| ਕਾਰਡ 7.25 T 2.7 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.7.3 · Scanner 2.7 Q3 · SM p.7.35 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>demand inelastic ਹੋਵੇ ਤਾਂ tax ਦਾ ਬੋਝ ਕੌਣ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ elastic ਹੋਵੇ ਤਾਂ? | ਜਵਾਬ<br>**Inelastic** demand: ਬੋਝ **buyers** ਉੱਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.<br>**Elastic** demand: ਬੋਝ **ਵੱਧ sellers** ਉੱਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Inelastic = ਖਰੀਦਦਾਰ ਫਸ ਗਿਆ.** ਚੀਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਮਹਿੰਗੀ ਵੀ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 7.26 T 2.7 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.7.5 · Scanner 2.7 Q1, Q4 · SM pp.7.36–7.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**positive externalities** ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Producer ਜਾਂ consumer subsidies**, ਜੋ ਲਾਗਤ ਅਤੇ price ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.<br>ਉਦਾਹਰਨ: fertiliser subsidy (producer); education fee subsidy (consumer). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਕਰੋ**: subsidy ਨਾਲ price ਘਟਦਾ ਹੈ, demand ਵਧਦੀ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 7.27 T 2.8 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 2.8.1, 2.8.2, 2.3.7, 2.5.8 · Scanner 2.3 Q4; 2.8 Q1, Q2; 2.5 Q8; 2.5 model (demerit) Q1 · SM pp.7.37–7.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀ merit goods ਦੀਆਂ negative externalities ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ? ਸਰਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਨਹੀਂ: merit goods ਦੀਆਂ **positive** externalities ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ **under-consumed** ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.<br>ਉਪਾਅ: regulation, **compulsory insurance**, **RTE Act 2009**, subsidies.<br>Free markets ਵਿੱਚ demerit goods ਦਾ **over-production** (ਅਤੇ over-consumption) ਹੁੰਦਾ ਹੈ; merit goods ਨਾਲ ਫ਼ਰਕ ਸਮਝੋ (SM p.7.38). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Merit = ਵੱਧ ਬਣਾਓ (Make more).** ਲਾਭ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਕਰੋ.

| ਕਾਰਡ 7.28 T 2.12 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.12.1, 2.5.9 · Scanner 2.5 Q4; 2.12 Q1 · SM p.7.40 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>information failure ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>Product **labelling**, ਲਾਜ਼ਮੀ disclosure (SEBI; mutual-fund disclaimer), advertising ਦੇ ਨਿਯਮ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਲੇਬਲ ਲਗਾਓ, ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੋ, ਇਮਾਨਦਾਰ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿਓ.**

| ਕਾਰਡ 7.29 T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.1.1, 3.1.2, 3.1.5 · No direct Q · SM p.7.52 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Budget** ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ, ਇਹ ਕੌਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ fiscal year ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ **revenues ਅਤੇ expenditures** ਦਾ ਸ਼ਡਿਊਲ; ਸਰਕਾਰੀ ਵਿੱਤ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਰਿਪੋਰਟ.<br>ਉਦੇਸ਼: **allocation, redistribution, stability, real GDP growth, regional balance**.<br>**Ministry of Finance** ਵੱਲੋਂ NITI Aayog ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; fiscal year **1 April – 31 March**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Budget = ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ, ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ.** ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਖ਼ਰਚ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ.

| **ਕਾਰਡ 7.30** T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.1.7, 3.2.2 · Scanner 3.1 Q2; 3.2 Q5 · SM pp.7.52–7.53 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Art. 112** budget ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ House ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Annual Financial Statement** (Constitution ਵਿੱਚ 'budget' ਸ਼ਬਦ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ).<br>ਪਹਿਲਾਂ **Lok Sabha** ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **112 = AFS**: ਇੱਕ-ਇੱਕ-ਦੋ, Art. Fin. Statement. ਨੰਬਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜੋੜ ਲਓ.

| **ਕਾਰਡ 7.31** T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.1.8 · Scanner 3.1 Q4 · SM p.7.53 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>budget documents ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਅੰਕੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ: BE, RE, Actuals? | ਜਵਾਬ<br>• **BE** (budget estimates): ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਅਗਲਾ ਸਾਲ.<br>• **RE** (revised estimates): ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਲ.<br>• **Actuals**: ਮੌਜੂਦਾ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਸਾਲ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **BE ਅੱਗੇ, RE ਹੁਣ, Actuals ਪਿੱਛੇ**: ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ, ਅਤੀਤ.

| **ਕਾਰਡ 7.32** T 3.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.1.6, 3.2.1 · Scanner 3.1 Q1; 3.2 Q9 · SM p.7.52 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>budget making ਦੀਆਂ **ਤਿੰਨ procedures** ਕਿਹੜੀਆਂ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Preparation → Presentation and enactment → Execution**.<br>Administrative process budget ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ; legislative process ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ ਕਦਮ: ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਪਾਸ ਕਰੋ, ਲਾਗੂ ਕਰੋ. **P-P-E** = Prepare, Pass, Execute.

| **ਕਾਰਡ 7.33** T 3.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.2.3, 3.5.6 · Scanner 3.2 Q6 · SM p.7.54 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>FRBM statements ਸਮੇਤ **budget documents** ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>• **AFS**, **Demands for Grants**, **Finance Bill**<br>• FRBM statements: **Macro-Economic Framework Statement** ਅਤੇ **Medium-Term Fiscal Policy cum Fiscal Policy Strategy Statement**<br>Macro-Economic Framework Statement FRBM Act ਅਧੀਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ: **A-D-F-F** = AFS, Demands, Finance Bill, FRBM.

| **ਕਾਰਡ 7.34** T 3.2 · MCQ ਜਾਲ | ★ OL 3.2.2 · Scanner 3.2 Q5 · SM pp.7.53, 7.55 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀ **Rajya Sabha** demands for grants ਉੱਤੇ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਨਹੀਂ. Budget speech ਪਹਿਲਾਂ **Lok Sabha** ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; Rajya Sabha ਸਿਰਫ਼ **general discussion** ਕਰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Lok Sabha ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, Rajya Sabha ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 7.35** T 3.2 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 3.1.9, 3.2.4 · Scanner 3.2 Q8 · SM p.7.55 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Finance Bill** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Tax proposals** ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ; budget ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ **Lok Sabha** ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.<br>Parliament ਇਸ ਨੂੰ **75 days** ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ; Rajya Sabha ਇਸ ਨੂੰ **14 days** ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਕਰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ 75, ਮੋੜਨ ਲਈ 14.**

| **ਕਾਰਡ 7.36** T 3.2 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 3.1.11, 3.5.15, 3.1.12 · Scanner 3.1 Q3; 3.5 Q12 · SM pp.7.55, 7.64 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Guillotine** ਅਤੇ **cut motions** ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Guillotine**: ਸਮਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਉੱਤੇ Speaker ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ **ਸਾਰੀਆਂ demands** ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਵੋਟ ਲਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.<br>**Cut motions** demands for grants ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ (economy, policy, grievance). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Guillotine ਬਹਿਸ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦਿੰਦੀ ਹੈ**; cut motions ਮੰਗ ਨੂੰ ਛਾਂਗਦੇ ਹਨ.

| **ਕਾਰਡ 7.37** T 3.2 · MCQ ਜਾਲ | ★ OL 3.5.10 · Scanner 3.5 Q16 · SM p.7.54 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਕੀ **charged expenditure** ਉੱਤੇ Parliament ਦੀ ਵੋਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਨਹੀਂ. ਇਹ **Consolidated Fund ਉੱਤੇ charged** ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ: President, SC Judges, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ public debt ਉੱਤੇ interest. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Charged = ਵੋਟ ਤੋਂ ਛੋਟ ਵਾਲਾ.** ਵੋਟ ਨਾ ਪਾਉਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੈਅ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 7.38** T 3.3 · ਤੁਲਨਾ | ★ OL 3.3.1, 3.2.7 · Scanner 3.2 Q2, Q3 · SM pp.7.56, 7.62 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Revenue receipts** ਅਤੇ **capital receipts** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Revenue**: tax + non-tax; **ਕੋਈ liability ਨਹੀਂ** ਬਣਦੀ, assets ਘਟਦੇ ਨਹੀਂ.<br>• **Capital**: assets ਦੀ ਕਮੀ ਜਾਂ liabilities ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ; **debt** ਅਤੇ **non-debt**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Revenue ਬਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; capital ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.**

| **ਕਾਰਡ 7.39** T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.3.2, 3.2.6 · Scanner 3.3 Q4 · SM p.7.56 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Centre ਦੇ **tax revenue** ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>**Corporation tax, taxes on income, wealth tax, customs duties, union excise duties, GST** (GST compensation cess ਸਮੇਤ), **union territories ਦੇ taxes**.<br>GST compensation cess **tax revenue** ਹੈ, non-tax ਨਹੀਂ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹਰ tax ਲਈ ਇੱਕ ਅੱਖਰ, ਉਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ: **C-I-W-C-U-G-U**. ਸੱਤ ਅੱਖਰ, ਸੱਤ ਸਰੋਤ.

| ਕਾਰਡ 7.40 T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 3.3.3 · Scanner 3.3 Q4, Q5 · SM pp.7.56–7.57 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**non-tax revenue** ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>Interest receipts; PSEs ਦੇ **dividends ਅਤੇ profits** ਨਾਲ **RBI surplus**; ਹੋਰ non-tax revenue; **union territories** ਦੀਆਂ receipts. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਮਾਓ, ਟੈਕਸ ਨਾ ਲਗਾਓ**: interest, dividends, surplus.

| ਕਾਰਡ 7.41 T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.3.4 · Scanner 3.2 Q2 · SM p.7.57 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**capital receipts** ਨੂੰ non-debt ਅਤੇ debt ਵਿੱਚ ਵੰਡੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Non-debt**: loan recoveries + disinvestment.<br>• **Debt**: market loans, T-bills, small savings, State PF, external debt. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Non-debt = ਮੋੜਨ ਦੀ ਕੋਈ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਹੀਂ.**

| ਕਾਰਡ 7.42 T 3.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 3.3.5 · Scanner 3.3 Q1, Q2, Q3 · SM p.7.14 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>GST ਨੇ ਕਿਹੜਾ tax ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ **ਨਹੀਂ** ਸਮਾਇਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>GST ਨੇ **income tax** ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਾਇਆ.<br>ਇਹ **consumption-based** ਹੈ; ਇਸ ਨੇ excise, service tax, VAT ਨੂੰ ਸਮਾ ਲਿਆ; **IGST** inter-state ਅਤੇ imports/exports ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **GST ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ taxes ਨਿਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, income tax ਕਦੇ ਨਹੀਂ.**

| ਕਾਰਡ 7.43 T 3.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 3.4.1 · Scanner 3.4 Q17, Q22 · SM p.7.58 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>unproductive ਜਾਂ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖ਼ਰਚ ਦੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Unproductive public expenditure ਨਾਲ **ਵੱਡੇ deficits, ਵੱਧ taxation, ਘੱਟ economic growth**, ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਲਈ ਘੱਟ resources ਅਤੇ **ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਵੱਧ debt burden** ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਅੱਜ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਖ਼ਰਚ, ਕੱਲ੍ਹ ਬਿੱਲ.**

| ਕਾਰਡ 7.44 T 3.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.4.2, 3.4.3, 3.5.8 · Scanner 3.4 Q16; 3.5 Q3, Q6 · SM pp.7.13, 7.54, 7.58–7.59 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>expenditure ਦੀ classification ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ nodal department ਕਿਹੜਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Centre ਦਾ expenditure ਬਨਾਮ **CSS ਅਤੇ transfers**; **revenue vs capital**; **charged vs voted**. Plan/non-Plan classification ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ.<br>**Department of Expenditure** public financial management ਦਾ nodal department ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਿੰਨ ਵੰਡਾਂ**: ਕੌਣ ਖ਼ਰਚਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਲਈ, ਵੋਟ ਕੌਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 7.45 T 3.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 3.4.6 · Scanner 3.4 Q8 · SM p.7.62 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>balanced, surplus ਅਤੇ deficit budgets ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>Balanced: **R = E**; surplus: **R > E**; deficit: **R < E**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵੱਡਾ ਪਾਸਾ ਨਾਮ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ**: revenue ਵੱਧ ਹੋਵੇ ਤਾਂ surplus.

| ਕਾਰਡ 7.46 T 3.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 3.4.7, 3.4.8 · Scanner 3.4 Q13, Q14, Q15 · SM pp.7.63 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>budgetary deficit ਅਤੇ revenue deficit ਨੂੰ PYQ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਮਝਾਓ. | ਜਵਾਬ<br>Budgetary deficit = total expenditure − total receipts (revenue + capital). ਉਦਾਹਰਨ: 60,000 − 54,000 = ₹6,000 crore.<br>Revenue deficit = revenue expenditure − revenue receipts. ਉਦਾਹਰਨ: 30,000 − 25,000 = ₹5,000 crore. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Revenue deficit ਸਿਰਫ਼ ਘਰ ਦਾ ਖਾਤਾ ਵੇਖਦਾ ਹੈ.**

| ਕਾਰਡ 7.47 T 3.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 3.4.9, 3.4.10, 3.5.13 · Scanner 3.4 Q7, Q24; 3.5 Q7 · SM pp.7.63–7.64 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**fiscal deficit** ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੂਪ ਲਿਖੋ. | ਜਵਾਬ<br>Fiscal deficit = total expenditure − borrowing ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ receipts.<br>= Revenue deficit + (Capital expenditure − non-debt capital receipts).<br>ਇਹ **borrowing requirement** ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਉਦਾਹਰਨ: expenditure 17,000, borrowing ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ receipts 12,000 → ₹5,000 crore. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fiscal = ਜੋ ਉਧਾਰ ਲੈਣਾ ਪਵੇ.** ਕੁੱਲ ਖ਼ਰਚ ਮਾਈਨਸ ਹਰ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਕਰਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 7.48 T 3.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 3.4.11 · Scanner 3.4 Q2, Q12, Q25 · SM p.7.64 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**primary deficit** ਨੂੰ ਹੱਲ ਕੀਤੀ ਉਦਾਹਰਨ ਸਮੇਤ ਸਮਝਾਓ. | ਜਵਾਬ<br>Primary deficit = fiscal deficit − net interest liabilities.<br>ਉਦਾਹਰਨ: primary deficit ₹20,500 crore, net interest ₹3,500 crore → fiscal deficit = **₹24,000 crore**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਿਆਜ ਲਾਹ ਦਿਓ**: primary ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ fiscal ਹੈ.

| ਕਾਰਡ 7.49 T 3.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.5.1, 3.4.14, 3.5.2, 3.4.16 · Scanner 3.4 Q11; 3.5 Q10, Q15 · SM pp.7.59–7.60 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>public debt ਅਤੇ public debt management (PDM) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Public debt = **Consolidated Fund of India** ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਜ਼ਾ. PDM ਵਿੱਚ size, composition, maturity, interest ਅਤੇ redemption ਆਉਂਦੇ ਹਨ.<br>ਉਦੇਸ਼: **ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੰਭਵ borrowing cost**, debt ਨੂੰ ਟਿਕਾਊ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ. ਤਿੰਨ ਥੰਮ੍ਹ: **low cost, risk mitigation, market development**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਸਤਾ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਡੂੰਘਾ**: ਘੱਟ ਲਾਗਤ, ਘੱਟ ਜੋਖਮ, ਵਿਕਸਿਤ market.

## ਕਾਰਡ 7.50 T 3.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.5.3, 3.4.15 · Scanner 3.4 Q1, Q4; 3.5 Q9, Q13 · SM pp.7.60–7.61

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

internal ਅਤੇ external debt ਕੌਣ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ? PDMC ਕਦੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ?

ਜਵਾਬ

**RBI (IDMD)**: domestic marketable debt. **DEA** (Ministry of Finance): external debt.

**PDMC 2016** ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ (DEA ਅਧੀਨ). SEBI ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਘਰ ਵਿੱਚ RBI, ਬਾਹਰ DEA.**

## ਕਾਰਡ 7.51 T 3.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.5.4, 3.4.13 · Scanner 3.4 Q10; 3.5 Q17 · SM p.7.60

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**T-bills** ਅਤੇ **WMA** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**T-bills**: ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਨਕਦ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

**WMA**: RBI ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ banking ਕਰਨ ਵਾਲੇ states ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦਾ credit, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ **ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ**, ਜੋ ਨਕਦੀ ਦੇ ਅਸਥਾਈ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **T-bills ਦਿਨ ਕੱਢਵਾਉਂਦੇ ਹਨ; WMA ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਦਾ ਹੈ (3 ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ).** Tide ਤੋਂ T, Weeks ਤੋਂ W.

## ਕਾਰਡ 7.52 T 3.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.5.5 · Scanner 3.5 Q5 · SM p.7.61

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**FRBM Act 2003** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

deficit ਅਤੇ debt ਨੂੰ ਟਿਕਾਊ ਪੱਧਰ ਤੱਕ **ਘਟਾਉਣ** ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

- **Inter-generational equity**; ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ macroeconomic stability; fiscal–monetary coordination; transparency.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ: **I-L-C-T** = Inter-generational, Long-run, Coordination, Transparency.

## ਕਾਰਡ 7.53 T 3.5 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 3.5.9, 3.5.11, 3.5.12, 3.2.8 · Scanner 3.5 Q2; 3.2 Q4 · SM p.7.65

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Consolidated Fund**, **Contingency Fund** ਅਤੇ **Public Account** ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

- **CFI**: ਸਾਰੀਆਂ revenues, loans, repayments; Parliament ਦੀ appropriation ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਖ਼ਰਚ.
- **Contingency**: **President** ਕੋਲ, ਅਚਾਨਕ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਖ਼ਰਚ ਲਈ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ CFI ਤੋਂ ਪੂਰਤੀ.
- **Public Account**: ਸਰਕਾਰ banker ਵਜੋਂ (PF, small savings); Parliament ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮੁੱਖ ਬਟੂਆ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਬਟੂਆ, ਅਮਾਨਤੀ ਬਟੂਆ.**

## ਕਾਰਡ 7.54 T 3.5 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 3.1.10, 3.5.16 · Scanner 3.5 Q14 · SM p.7.64

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**outcome budget** ਕਿਸ ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Budget allocations** ਨੂੰ output ਅਤੇ outcome targets (performance) ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖ਼ਰਚ ਨੂੰ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ (Outlay meets outcome).**

| ਕਾਰਡ 7.55 T 4.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 4.1.1, 4.4.10 · Scanner 4.1 Q1, Q4, Q9, Q15 · SM pp.7.72, 7.83 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**fiscal policy** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ **taxation, public expenditure ਅਤੇ borrowing** ਦੀ **ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ** ਵਰਤੋਂ, ਤਾਂ ਜੋ **aggregate demand, output ਅਤੇ employment** ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਹੱਥ: **T-E-B** = Taxes, Expenditure, Borrowing, ਜੋ AD ਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਹਨ. | |

| ਕਾਰਡ 7.56 T 4.1 · MCQ ਜਾਲ | ★★★ OL 4.1.1 · Scanner 4.1 Q5 · Not in SM text (Scanner conflict, see notes) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>fiscal policy ਕੌਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ: Finance Ministry ਜਾਂ RBI? | ਜਵਾਬ<br>Deck: **Finance Ministry** ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, RBI ਨਹੀਂ (RBI monetary policy ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ).<br>4.1 Q5 ਦੀ Scanner key RBI ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ; print ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ editor ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰੇ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fiscal = Finance; Monetary = RBI.** ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ, ਉਸੇ ਦਾ ਕੰਮ. | |

| ਕਾਰਡ 7.57 T 4.1 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 4.1.3 · Scanner 4.1 Q11 · SM p.7.72 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>fiscal policy supply-side ਹੈ ਜਾਂ demand-side? ਕੀ full employment ਉੱਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਹ **demand-side** policy ਹੈ; full employment ਵਾਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fiscal ਮੰਗ (Demand) ਨੂੰ ਧੱਕਦਾ ਹੈ.** | |

| ਕਾਰਡ 7.58 T 4.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 4.1.2 · Scanner 4.1 Q3, Q4 · SM pp.7.76, 7.83 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>fiscal policy ਦੇ **tools** ਕਿਹੜੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**Taxes, government expenditure, public debt, budget**. Interest rate ਇੱਕ monetary tool ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ tools ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ: **TEDB** = Taxes, Expenditure, Debt, Budget. | |

| ਕਾਰਡ 7.59 T 4.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 4.2.1, 4.1.4 · Scanner 4.1 Q14; 4.2 Q8 · SM pp.7.73, 7.83 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>fiscal policy ਦੇ **objectives** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Full employment**, **price stability**, **faster development**, ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ **equitable distribution**.<br>Exports ਅਤੇ imports ਦਾ promotion ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਕੀਮਤਾਂ, ਵਿਕਾਸ, ਨਿਆਂ.** ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ: Jobs, Prices, Growth, Fairness. | |

| **ਕਾਰਡ 7.60** T 4.2 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 4.2.2 · No direct Q · SM p.7.74 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਸਰਕਾਰ GDP = C + I + G + NX ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>GDP = C + I + G + NX. **G ਸਿੱਧਾ**; **C, I ਅਤੇ NX ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ** taxes, transfers ਅਤੇ spending ਰਾਹੀਂ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **G ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਵ੍ਹੀਲ ਹੈ; C, I, NX ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ.**

| **ਕਾਰਡ 7.61** T 4.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 4.3.1, 4.2.3 · Scanner 4.2 Q5, Q6; 4.3 Q6, Q7 · SM pp.7.74, 7.84 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**expansionary** fiscal policy ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਦੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Recession / recessionary gap** ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: aggregate demand ਵਧਾਉਣ ਲਈ **taxes ਘਟਾਓ ਅਤੇ/ਜਾਂ spending ਵਧਾਓ**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Expand = ਖ਼ਰਚ ਵਧਾਓ, ਟੈਕਸ ਘਟਾਓ.** Spend ਅਤੇ Slash taxes.

| **ਕਾਰਡ 7.62** T 4.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 4.3.2, 4.2.4, 4.3.3 · Scanner 4.2 Q1, Q7; 4.3 Q4 · SM p.7.75 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**contractionary** fiscal policy ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Inflation / inflationary gap** ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: **spending ਘਟਾਓ ਅਤੇ/ਜਾਂ taxes ਵਧਾਓ**, ਜਿਸ ਨਾਲ deficit ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Contract = ਖ਼ਰਚ ਘਟਾਓ, ਟੈਕਸ ਚੜ੍ਹਾਓ.** Cut spending, Climb taxes.

| **ਕਾਰਡ 7.63** T 4.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 4.3.4, 4.4.4 · Scanner 4.3 Q3 · SM p.7.78 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>deficit, surplus ਅਤੇ balanced budgets ਦਾ AD ਉੱਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Deficit AD ਨੂੰ **ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ**; surplus **ਮੱਠਾ ਕਰਦਾ ਹੈ**; balanced ਦਾ AD ਉੱਤੇ **ਕੋਈ net ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ** ਹੁੰਦਾ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Injections ਬਨਾਮ leakages**: ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਅੰਦਰ ਵੱਧ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੰਗ ਉੱਠਦੀ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 7.64** T 4.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 4.3.5, 4.2.6 · Scanner 4.2 Q4, Q9; 4.3 Q5 · Not in SM text (Scanner only) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**pump priming** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**ਇੱਕ ਵਾਰ ਦਾ (one-shot)** public spending, ਜੋ **ਮੰਦੀ ਵਿੱਚ ਪਈ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ** (deflation) ਨੂੰ ਮੁੜ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ business confidence ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੰਪ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਡੋਲ ਪਾਣੀ (Prime the pump)**, ਫਿਰ ਪਾਣੀ ਆਪੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 7.65** T 4.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 4.4.1, 4.4.2, 4.1.7 · Scanner 4.4 Q3, Q4 · SM pp.7.76–7.77 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ financing ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Spending → ਆਮਦਨਾਂ + **multiplier** → output ਅਤੇ employment.<br>Financing **borrowing ਜਾਂ monetisation** ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖ਼ਰਚੋ, ਗੁਣਾ ਕਰੋ, ਪੈਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ.** Spend, multiply, finance.

| ਕਾਰਡ 7.66 T 4.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 4.4.3 · Scanner 4.4 Q8 · SM p.7.77 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>taxes ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>revenue ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਰੋਤ; **recession ਵਿੱਚ ਘਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, inflation ਵਿੱਚ ਵਧਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਠੰਡ ਵਿੱਚ ਘਟਾਓ, ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਵਧਾਓ.**

| ਕਾਰਡ 7.67 T 4.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 4.4.5, 4.1.5 · Scanner 4.1 Q12 · SM p.7.80 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>fiscal policy redistribution ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Progressive direct taxes**, **differential indirect taxes**, **welfare spending**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਮਰੱਥ ਉੱਤੇ ਟੈਕਸ, ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ, ਲੋੜਵੰਦ ਲਈ ਫੰਡ.**

| ਕਾਰਡ 7.68 T 4.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 4.4.6 · Scanner 4.4 Q1 · SM p.7.81 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਚਾਰ **lags** ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Recognition, decision, implementation, impact** (ਨਤੀਜੇ ਹਾਲੇ ਦਿਸਦੇ ਨਹੀਂ). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ lags ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ: **R-D-I-I** = Recognise, Decide, Implement, Impact.

| ਕਾਰਡ 7.69 T 4.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 4.4.7, 4.1.8 · Scanner 4.1 Q10; 4.4 Q2, Q5, Q10 · SM pp.7.81–7.82 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>fiscal policy ਦੀਆਂ **limitations** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>ਅਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਖ਼ਰਚ, ਲੰਮਾ gestation, **disincentives**, **price spiral**, ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਉੱਤੇ **debt burden**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਅਕੜ, ਹੌਲੀ, ਕੌੜਾ, ਚੱਕਰ, ਕਰਜ਼ਾ**: Stiff, Slow, Sour, Spiral, Debt.

| ਕਾਰਡ 7.70 T 4.4 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 4.4.8, 4.4.9 · Scanner 4.4 Q7 · SM p.7.82 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**crowding out** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Government borrowing → **ਉੱਚੀਆਂ interest rates** → **ਘੱਟ private investment**; ਡੂੰਘੀ recession ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਰਕਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.**

CA Foundation · Paper 4 · ਵਪਾਰਕ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ (Business Economics)

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 8 · ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ (Money Market) · 60 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 8.01 – 8.04 | 4 | ★★ |
| 1.2 | Money ਦੀ ਮੰਗ (The Demand for Money) | 8.05 – 8.07 | 3 | ★★ |
| 1.3 | Money ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ (Theories of Demand for Money) | 8.08 – 8.16 | 9 | ★★★ |
| 1.4 | Money ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ Post-Keynesian ਵਿਕਾਸ (Post-Keynesian Developments in the Theory of Demand for Money) | 8.17 – 8.21 | 5 | ★★ |
| 1.5 | ਸਿੱਟਾ (Conclusion) | 8.22 | 1 | ★ |
| 2.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 8.23 | 1 | ★ |
| 2.2 | Money Supply ਮਾਪਣ ਦਾ ਤਰਕ (Rationale of Measuring Money Supply) | 8.24 – 8.25 | 2 | ★★ |
| 2.3 | Money Supply ਦੇ ਸਰੋਤ (The Sources of Money Supply) | 8.26 – 8.28 | 3 | ★★★ |
| 2.4 | Money Supply ਦਾ ਮਾਪ (Measurement of Money Supply) | 8.29 – 8.33 | 5 | ★★★ |
| 2.5 | Money Supply ਦੇ determinants (Determinants of Money Supply) | 8.34 – 8.39 | 6 | ★★★ |
| 2.7 | Money ਦੀ Supply ਲਈ Money Multiplier Approach (The Money Multiplier Approach to Supply of Money) | 8.40 – 8.42 | 3 | ★★★ |
| 2.8 | Monetary Policy ਅਤੇ Money Supply (Monetary Policy and Money Supply) | 8.43 – 8.44 | 2 | ★★★ |
| 3.2 | Monetary Policy ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ (Monetary Policy Defined) | 8.45 | 1 | ★★ |
| 3.3 | Monetary Policy Framework (The Monetary Policy Framework) | 8.46 – 8.56 | 11 | ★★★ |
| 3.4 | Monetary Policy ਦੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਢਾਂਚਾ (The Organisational Structure for Monetary Policy Decisions) | 8.57 – 8.59 | 3 | ★★ |
| 3.5 | ਸਿੱਟਾ (Conclusion) | 8.60 | 1 | ★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 8.01 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.1.1 · Scanner Q4 · SM p.8.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Money ਦੇ functions** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ function ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਲਈ purchasing power ਬਚਾਉਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Store of value, unit of account, medium of exchange (ਅਤੇ standard of deferred payments).

ਭਵਿੱਖ ਲਈ purchasing power ਬਚਾਉਣਾ = **store of value** (Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਾਂਭੋ** (store), **ਗਿਣੋ** (count), **ਬਦਲੋ** (swap): store of value, unit of account, medium of exchange. ਤਿੰਨ ਕੰਮ, ਤਿੰਨ functions.

## ਕਾਰਡ 8.02 T 1.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.1.2 · Scanner Q2, Q3 · SM pp.8.3–8.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Money ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ **characteristics** ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ.

ਜਵਾਬ

Generally acceptable, durable, ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ recognisable, counterfeit ਕਰਨਾ ਔਖਾ, relatively scarce, portable, uniformity ਵਾਲਾ, divisible.

**Perishable** (Q3) ਜਾਂ **easily reproducible** (Q2) ਚੀਜ਼ ਇਸ ਪਰਖ ਵਿੱਚ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸਿੱਕਾ ਫੜੋ ਤੇ ਅੱਠ ਗੁਣ ਗਿਣੋ: **A-D-R-C-S-P-U-D** (acceptable, durable, recognisable, counterfeit-proof, scarce, portable, uniform, divisible). ਅੱਠ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਗੁਣ.

## ਕਾਰਡ 8.03 T 1.1 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.1.1, 1.1.2 · Scanner Q1, Q2, Q3 · SM p.8.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Money ਦੇ functions ਅਤੇ characteristics ਬਾਰੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ **NOT** ਵਾਲਾ ਵਿਕਲਪ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ reproduce ਹੋ ਸਕਣਾ** money ਦਾ function ਨਹੀਂ (Q1) ਅਤੇ characteristic ਵੀ ਨਹੀਂ (Q2); **perishable** ਵੀ ਨਹੀਂ (Q3).

SM ਮੁਤਾਬਕ money **counterfeit ਕਰਨਾ ਔਖਾ** ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਸਾਨ ਨਕਲ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰ ਲਵੇ, ਉਸ ਦੀ money ਵਜੋਂ **ਗਿਣਤੀ** ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

## ਕਾਰਡ 8.04 T 1.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.1.3 · Scanner Q5 · SM p.8.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Fiat money materially ਬੇਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਨੂੰ value ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Value ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ **ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ value ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ.

ਆਧੁਨਿਕ fiat systems ਵਿੱਚ value **ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਭਰੋਸੇ** (Q5) 'ਤੇ ਟਿਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, gold reserves 'ਤੇ ਨਹੀਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Fiat money ਇੱਕ **ਸਭ ਦਾ ਨਿਭਾਇਆ ਵਾਅਦਾ** ਹੈ: ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ value ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 8.05 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.2.1 · Scanner Q1 · SM p.8.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Real money** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ money ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ **real balances** ਦੀ ਮੰਗ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Real money = **price level ਮੁਤਾਬਕ adjust ਕੀਤੀ ਹੋਈ nominal money** (Q1). ਲੋਕ real goods ਅਤੇ services 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਲਈ money ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ **derived demand** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Real = nominal ÷ prices.** ਰੁਪਇਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 8.06 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.2.2, 1.4.1 · Scanner Q2, Q3 · SM p.8.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Quantity of money demanded** ਕਿਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਕਾਰਕ ਕਿਵੇਂ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Income** (+): ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਵੱਧ money ਰੱਖਦੇ ਹਨ.
- **Price level** (+): ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਚੀਆਂ, ਤਾਂ ਵੱਧ money ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.
- **Interest rate** (−): ਇਹ ਨਕਦੀ ਰੱਖਣ ਦੀ opportunity cost ਹੈ.
- ਨਾਲ ਹੀ real GDP ਅਤੇ **financial innovation** ਵੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪੰਜ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ **I-P-I-R-F**: Income, Prices ਵਧਣ ਤਾਂ ਮੰਗ ਵਧੇ; Interest ਵਧੇ ਤਾਂ ਘਟੇ (opportunity cost); ਫਿਰ Real GDP; ਅਤੇ Financial innovation.

## ਕਾਰਡ 8.07 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.2.2 · Scanner Q2 · SM p.8.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜਾ ਕਾਰਕ money ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ **NOT** ਕਰਦਾ?

ਜਵਾਬ

**ਸਰਕਾਰ ਦਾ fiscal deficit** (Q2).

Interest rates, income ਜਾਂ output ਅਤੇ price level ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ; SM ਵਿੱਚ income, prices, interest rate, real GDP ਅਤੇ financial innovation ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਬਜਟ ਦਾ ਘਾਟਾ** ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਹੈ, **ਜੇਬ** ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 8.08 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 1.3.1, 1.3.2 · Scanner Q7, Q22 · SM p.8.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Fisher ਦੀ equation of exchange** ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ V ਤੇ T ਸਥਿਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

MV = PT, ਜੋ ਅੱਗੇ MV + M'V' = PT ਬਣਦੀ ਹੈ.

**V ਅਤੇ T ਸਥਿਰ** ਹੋਣ 'ਤੇ P, M ਦੇ **ਅਨੁਪਾਤ** ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ: money supply ਵਧੇ, ਤਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਨੁਪਾਤ ਨਾਲ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ (Q7, Q22).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ M-V, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ P-T**; V ਅਤੇ T ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਦਿਓ ਤਾਂ P ਸਿਰਫ਼ M ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 8.09 T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.3.3 · Scanner 2.1 Q1 · SM p.8.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

MV = PT ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ P ਜਾਂ V ਕੱਢੋ. PYQ ਦੀ worked example ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

V = PT ÷ M ਅਤੇ P = MV ÷ T.

Example: M = ₹500 crore, V = 5, T = 10,000 ਤਾਂ P = 500 × 5 ÷ 10,000 = 0.25 crore = ₹25 lakh.

Crore ਅਤੇ lakh ਦੀ conversion ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਜਿਹੜਾ ਅੱਖਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਢੱਕੋ ਅਤੇ **ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਪੜ੍ਹੋ**: P = MV ਉੱਤੇ T.

| **ਕਾਰਡ 8.10** T 1.3 · ਤੁਲਨਾ | ★★ OL 1.3.4, 1.3.6 · Scanner Q4, Q15 · SM p.8.7 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Money ਦੀ value ਕਿਸ ਤੋਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ Fisher ਅਤੇ Cambridge ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**Fisher:** PT money ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਅਤੇ money ਦੀ supply ਕੀਮਤਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ.<br>**Cambridge:** money ਦੀ value **money ਦੀ ਮੰਗ** 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q4).<br>Scanner Q15 (Fisher ਦੀ value of money) ਵਿੱਚ ਮੰਗ **ਅਤੇ** supply ਦੋਵੇਂ key ਹਨ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Fisher ਦੀ ਨਜ਼ਰ Flow ਯਾਨੀ supply ਦੇ ਵਹਾਅ 'ਤੇ; Cambridge ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ Cash 'ਤੇ ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ. | |

| **ਕਾਰਡ 8.11** T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★ OL 1.3.5 · Scanner Q3, Q9 · SM p.8.7 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Cambridge equation** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ k ਤੇ Y ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Md = kPY**.<br>Y = **real national income**; P = average price level; PY = nominal income.<br>k = nominal income ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਲੋਕ cash balances ਵਜੋਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਾਂਭੀ ਨਕਦੀ = k × PY**: k ਉਹ ਟੁਕੜਾ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਦੇ ਹੋ. | |

| **ਕਾਰਡ 8.12** T 1.3 · MCQ ਜਾਲ | OL 1.3.8 · No direct Q (model 1.1 Q1) · SM p.8.8 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Keynes ਨੇ money ਰੱਖਣ ਦੇ ਤਿੰਨ motives ਦੱਸੇ. ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਵਿਕਲਪ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ **ਨਹੀਂ** ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਤਿੰਨ motives: **transactions, precautionary, speculative** (Keynes, 1936, liquidity preference).<br>**Investment motive** ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ T-P-S: Transactions, Precautionary, Speculative. I ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. | |

| **ਕਾਰਡ 8.13** T 1.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 1.3.9 · Scanner Q1, Q14 · SM p.8.8 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Transactions motive** income ਅਤੇ interest 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ formula ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>Lr = **kY**: income ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ.<br>Keynes ਨੇ transaction balances ਨੂੰ interest rates ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ **ਨਹੀਂ** ਮੰਨਿਆ.<br>Q14 ਵਿੱਚ ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪ: Y – k, k + Y, Y ÷ k. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਨਖ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਖ਼ਰਚ**: income ਵੱਧ, ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਨਕਦੀ ਵੱਧ; ਵਿਆਜ ਦਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ. | |

| **ਕਾਰਡ 8.14** T 1.3 · ਧਾਰਨਾ | OL 1.3.10 · Scanner Q6 · SM pp.8.8–8.9 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Precautionary motive** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਅਣਕਿਆਸੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਲਈ ਰੱਖੀ ਨਕਦੀ.<br>ਇਹ income ਦੇ ਆਕਾਰ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਭਾਅ (ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਜਾਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ, ਦੂਰਦਰਸ਼ਿਤਾ) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.<br>ਇਹ income elastic ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ interest ਪ੍ਰਤੀ ਬਹੁਤਾ sensitive ਨਹੀਂ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛਤਰੀ ਵਾਲੇ ਪੈਸੇ**: ਉਸ ਮੀਂਹ ਲਈ ਰੱਖੇ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ. | |

| **ਕਾਰਡ 8.15** T 1.3 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 1.3.11 · Scanner Q2, Q12 · SM pp.8.9–8.10 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Speculative motive** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ interest rate ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜਿਆ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਕਿਸੇ **ਆਕਰਸ਼ਕ investment ਮੌਕੇ** ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਰੱਖੀ ਨਕਦੀ; ਇਹ interest rate ਨਾਲ **ਉਲਟ** ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ.<br>Interest rates **ਵਧਣ** (bond prices ਡਿੱਗਣ) ਦੀ ਆਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਕਦੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਆਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਕਦੀ ਨੂੰ bonds ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Rates ਚੜ੍ਹੇ, bonds ਡਿੱਗੇ, cash ਬਣੇ ਤਾਜ.** | |

| **ਕਾਰਡ 8.16** T 1.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 1.3.12, 1.4.9 · Scanner Q5, Q10, Q11, Q17, Q18, Q21 · SM p.8.11 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Liquidity trap** ਕੀ ਹੈ? Curve ਦਾ ਰੂਪ ਅਤੇ monetary policy 'ਤੇ ਅਸਰ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>Interest rate **ਲਗਭਗ ਸਿਫ਼ਰ**; speculative demand **perfectly elastic** ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ curve **X-axis ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ** ਚੱਲਦੀ ਹੈ (Q11).<br>ਜਨਤਾ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਹਰ money ਜਮ੍ਹਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ monetary policy **ਬੇਅਸਰ** ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q17; 3.3 Q39 ਹੋਰ ਥਾਂ).<br>ਇਹ **monetary** policy ਦਾ ਅਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ (Q5). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਿੱਧੀ ਲਕੀਰ, ਭਰੀਆਂ ਜੇਬਾਂ**: curve ਸਮਤਲ, ਅਤੇ ਹਰ ਵਾਧੂ ਰੁਪਇਆ ਜੇਬ ਵਿੱਚ. | |

| **ਕਾਰਡ 8.17** T 1.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | OL 1.4.2 · No direct Q (model 1.3 Q1) · SM p.8.17 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Money ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ Post-Keynesian ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Money ਇੱਕ **asset** ਵਜੋਂ, ਯਾਨੀ store of value.<br>Scanner model Q (1.3 Q1) ਵਿੱਚ Endogenous Money ਅਤੇ Horizontalist theories ਨੂੰ ਵੀ Post-Keynesian ਵਿਕਾਸ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Post** = ਦੌਲਤ ਦੇ **ਡਾਕ-ਡੱਬੇ** ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ money: ਸਿਰਫ਼ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ asset. | |

## ਕਾਰਡ 8.18 T 1.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.4.3, 1.3.16 · Scanner 1.3 Q13, Q20; 1.4 Q8 · SM p.8.13

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜਾ approach value ਸਾਂਭਣ ਲਈ **ਦੋ ਮਾਧਿਅਮ** ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਦੀ opportunity cost ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Baumol–Tobin inventory approach**: money ਨੂੰ transactions ਲਈ ਰੱਖੀ inventory ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਮਾਧਿਅਮ ਹਨ money ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ asset.

Opportunity cost = **ਗੁਆਇਆ ਵਿਆਜ**; ਇਹ ਕੁੱਲ transaction cost ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਨਕਦੀ **ਸ਼ੈਲਫ 'ਤੇ ਪਿਆ ਮਾਲ** ਹੈ: ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਹ ਵਿਆਜ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਮਾਇਆ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 8.19 T 1.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 1.4.4 · Scanner Q5 · SM pp.8.13, 8.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Square Root Rule** ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ optimal money holding ਕਿਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਲਦੀ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

**C = √(2bY/r)**, b = broker ਦੀ fee, Y = income, r = interest rate.

Optimal average holding income Y, price level P ਅਤੇ transaction cost c ਨਾਲ **ਵਧਦੀ** ਹੈ; nominal interest rate i ਨਾਲ **ਘਟਦੀ** ਹੈ (Q5).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Y, P, c ਉੱਪਰ ਧੱਕਣ; i ਹੇਠਾਂ ਖਿੱਚੇ**: ਤਿੰਨ ਉੱਪਰ, ਇੱਕ ਹੇਠਾਂ.

## ਕਾਰਡ 8.20 T 1.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.4.5 · Scanner Q2, Q3, Q7 · SM p.8.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Money ਦੀ ਮੰਗ ਬਾਰੇ **Friedman** (1956) ਦਾ ਕੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Money ਦੀ ਮੰਗ **capital assets** ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਉਪਯੋਗ ਹੈ (Q2).

ਮੁੱਖ determinant: **permanent income**, ਮੌਜੂਦਾ income ਨਹੀਂ (Q7).

Nominal ਮੰਗ **price level ਨਾਲ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੀ** ਹੈ (Q3).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Friedman = **F**uture ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ: **permanent** income, ਅੱਜ ਦੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 8.21 T 1.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.4.7, 1.4.8 · Scanner Q1, Q4 · SM pp.8.14–8.15

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Risk ਅਤੇ liquidity preference curve ਬਾਰੇ **Tobin** ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਵਿਅਕਤੀ **risk aversion** ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ (Q1) ਅਤੇ money, bonds ਤੇ shares ਦਾ **diversified** portfolio ਰੱਖਦੇ ਹਨ.

ਵੱਧ bonds ਤੇ shares ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੱਧ return ਪਰ ਵੱਧ risk.

ਉਸ ਦਾ liquidity preference function **interest rate ਅਤੇ money ਦੀ ਮੰਗ** ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ (Q4); curve ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਢਲਵੀਂ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਸਾਰੇ ਅੰਡੇ ਇੱਕ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਰੱਖੋ**: Tobin ਨਕਦੀ, bonds ਅਤੇ shares ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 8.22 T 1.5 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.5.1, 1.5.2, 1.3.7 · Scanner Q1 · SM p.8.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **interest rate** ਨੂੰ money ਦੀ ਮੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Keynesian theory** (Q1).

Post-Keynesian ਨਜ਼ਰੀਆ: money ਦੀ ਮੰਗ **income ਅਤੇ interest rates** ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ (+ real income, − interest rate).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Keynes ਨੇ ਵਿਆਜ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ.**

| **ਕਾਰਡ 8.23** T 2.1 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 2.1.1, 2.4.5 · Scanner 2.1 Q1 (model); 2.4 Q10 · SM p.8.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Money supply** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਲਈ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ **ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਿੰਦੂ** 'ਤੇ **ਜਨਤਾ** ਕੋਲ ਮੌਜੂਦ money ਦਾ **stock** (Q10).<br>ਇਹ ਜਨਤਾ ਲਈ ਉਪਲਬਧ money ਹੈ, ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ store of value ਵਜੋਂ; inter-bank deposits ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Money supply ਇੱਕ **ਤਸਵੀਰ** ਹੈ, ਫ਼ਿਲਮ ਨਹੀਂ: ਇੱਕ ਪਲ ਦਾ stock.

| **ਕਾਰਡ 8.24** T 2.2 · ਧਾਰਨਾ | OL 2.2.1, 2.1.2 · Scanner 2.2 Q1 (model) · SM p.8.25 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Money supply ਨੂੰ **ਮਾਪਣ** ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਇਹ **monetary policy** ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਇਹ ਜਾਂਚਦੀ ਹੈ ਕਿ money ਦਾ stock **price stability** ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਵਿਚਲਨ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ.<br>Central banks ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ **monetary base** ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦੇ ਹਨ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਮਾਪੋ ਤਾਂ ਚਲਾਓ**: money ਦੇ ਗੇਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸਟੀਅਰਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

| **ਕਾਰਡ 8.25** T 2.2 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 2.2.2 · Scanner Q1, Q2 · SM pp.8.24, 8.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Money supply ਵਿੱਚ 'public' ਕੌਣ **ਨਹੀਂ** ਹੈ? ਕਿਹੜੀ holding money supply ਦਾ ਹਿੱਸਾ **ਨਹੀਂ** ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>'Public' ਵਿੱਚ households, firms ਅਤੇ institutions ਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਇਸ ਵਿੱਚ money ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਯਾਨੀ **government ਅਤੇ banking system**, ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ (Q1).<br>ਇਸ ਲਈ **central bank** ਕੋਲ ਪਈ currency money supply ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ (Q2), ਅਤੇ inter-bank deposits ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ.<br>Banks ਕੋਲ demand, savings ਅਤੇ time deposits ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਨ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਬੈਂਕਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਜਨਤਾ ਦੀ ਜੇਬ ਨਹੀਂ.**

| **ਕਾਰਡ 8.26** T 2.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 2.3.1 · Scanner Q1, Q2, Q3 · SM p.8.25 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Central bank currency** ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਸਹਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Fiat money**: legal tender, ਜਿਸ ਨੂੰ supporting reserves ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ value ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (Q3).<br>Currency notes fiat ਹਨ (Q1); gold ਅਤੇ silver ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਨਹੀਂ. RBI money supply ਦਾ regulator ਹੈ (Q5). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Fiat = ਹੁਕਮ ਨਾਲ**: ਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ money ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 8.27 T 2.3 · ਭੁਲਨਾ

★★★ OL 2.3.2, 2.3.3 · Scanner Q4, Q7, Q8 · SM pp.8.25–8.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Money supply ਦੇ **ਦੋ ਸਰੋਤ** ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਜਿਸ money ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ.

ਜਵਾਬ

**Central bank → high-powered money** (ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ money ਦਾ ਸਰੋਤ).

**Banks → credit money**, ਜੋ deposits 'ਤੇ ਬਣਦੀ ਹੈ (Q4, Q7).

Q8 ਵਿੱਚ high-powered money ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹਨ: ਜਨਤਾ ਕੋਲ currency, central bank ਕੋਲ banks ਦੇ reserves ਅਤੇ banks ਕੋਲ currency.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛਾਪੋ ਬਨਾਮ ਉਧਾਰ ਦਿਓ** (Mint vs. Lend): central bank base money ਛਾਪਦਾ ਹੈ; banks credit money ਉਧਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 8.28 T 2.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 2.3.4 · Scanner 2.5 Q15 · SM p.8.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਸੱਚ ਜਾਂ ਝੂਠ: ਕੀ crypto currencies ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ legal currency ਹਨ ਅਤੇ money ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਝੂਠ. Crypto currencies ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ currency ਵਜੋਂ **ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ** ਹਨ ਅਤੇ **money ਨਹੀਂ** ਹਨ (Statements II ਅਤੇ III ਸਹੀ ਜੋੜੀ ਹਨ).

ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ ਰੂਪ ਵੀ ਨਹੀਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ legal tender ਨਹੀਂ.**

## ਕਾਰਡ 8.29 T 2.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 2.4.1, 2.1.3 · Scanner Q1, Q3, Q4, Q6, Q9 · SM p.8.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

RBI ਦੇ **M1, M2, M3 ਅਤੇ M4** ਲਿਖੋ.

ਜਵਾਬ

- M1 = ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ currency notes ਅਤੇ ਸਿੱਕੇ + banking system ਕੋਲ demand deposits (Current ਅਤੇ Saving deposit accounts) + RBI ਕੋਲ other deposits.
- M2 = M1 + post office savings banks ਵਿੱਚ savings deposits.
- M3 = M1 + banking system ਕੋਲ time deposits.
- M4 = M3 + Post Office Savings Organisation ਕੋਲ ਕੁੱਲ deposits (National Savings Certificates ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕ, ਦੋ-ਡਾਕ, ਤਿੰਨ-ਸਮਾਂ, ਚਾਰ-ਸਾਰੀ ਡਾਕ**: M2 ਵਿੱਚ Post savings ਜੁੜਦੀ ਹੈ, M3 ਵਿੱਚ Time, M4 ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ Post.

## ਕਾਰਡ 8.30 T 2.4 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 2.4.1 · Scanner Q9, Q4 · SM p.8.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

M1 ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਮਦ **ਨਹੀਂ** ਹੈ? M3 ਦੇ ਜੋੜ ਵਿੱਚ ਕੀ post office deposits ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Time (term) deposits** M1 ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ (Q9); ਇਹ M3 ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

Q4: M3 = 2,250 + 630 + 535 = ₹3,415 crore; **post office deposits M3 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Time ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ**, ਇਸ ਲਈ ਇਹ M3 ਤੱਕ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 8.31 T 2.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.4.4 · Scanner Q8 · SM p.8.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਪੂਰਾ ਕਰੋ: broad money ਵਿੱਚ __ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀ maturity ਦੇ deposits, __ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਦਾ notice ਅਤੇ __ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੀਆਂ debt securities ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ.

ਜਵਾਬ

**2 ਸਾਲ, 3 ਮਹੀਨੇ, 2 ਸਾਲ** (Q8 ਵਿੱਚ option d).

ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ 3 ਸਾਲ ਜਾਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **2-3-2**: ਦੋ ਸਾਲ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ, ਦੋ ਸਾਲ.

## ਕਾਰਡ 8.32 T 2.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 2.4.3 · Scanner Q2, Q5, Q7; 2.9 Q1 · SM p.8.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Currency with the public** ਦਾ formula ਦੱਸੋ. Q5 ਕਰੋ: notes ₹45,000 cr, rupee coins ₹1,500 cr, small coins ₹750 cr, banks ਕੋਲ cash ₹27,500 cr.

ਜਵਾਬ

Currency with the public = notes + rupee coins + small coins − banks ਕੋਲ cash.

Q5: 45,000 + 1,500 + 750 − 27,500 = **₹19,750 crore**.

Banks ਕੋਲ ਪਈ cash ਘਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜਨਤਾ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਾਰੀ ਨਕਦੀ, ਘਟਾਓ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਗੱਲੇ.**

## ਕਾਰਡ 8.33 T 2.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

SM text · No direct Q · SM p.8.38

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Reserve Money** ਅਤੇ ਨਵੇਂ NM1, NM2, NM3 aggregates ਲਿਖੋ (Working Group on Money, 1998).

ਜਵਾਬ

- Reserve Money = ਚਲਣ ਵਿੱਚ currency + RBI ਕੋਲ Bankers' deposits + RBI ਕੋਲ Other deposits.
- NM1 = ਜਨਤਾ ਕੋਲ currency + banking system ਕੋਲ demand deposits + RBI ਕੋਲ 'Other' deposits.
- NM2 = NM1 + residents ਦੇ short-term time deposits (one year ਤੱਕ ਦੀ contractual maturity).
- NM3 = NM2 + residents ਦੇ long-term time deposits + financial institutions ਤੋਂ call/term funding.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Reserve = C-B-O** (currency, bankers', other); **NM maturity ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ**: NM2 ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ, NM3 ਵਿੱਚ ਲੰਬੀ.

## ਕਾਰਡ 8.34 T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★★ OL 2.5.2, 2.5.3, 2.6.1, 2.7.4 · Scanner Q1, Q4, Q6, Q7, Q16, Q19; 2.6 Q1 · SM pp.8.28, 8.38

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Money multiplier** ਦਾ ਸਬੰਧ ਲਿਖੋ. Q16: M = ₹1,000 bn, monetary base = ₹200 bn.

ਜਵਾਬ

**M = m × MB**, ਇਸ ਲਈ **m = M/MB** (ΔM/ΔMB).

**m = M/MB**; SM: ₹100 cr ਦੇ OMO injection ਤੋਂ ₹500 cr money supply ਬਣੇ ਤਾਂ m = 5. Q16: 1,000 ÷ 200 = **5**; Q4: 1,000 ÷ 250 = 4.

Money supply **monetary base** ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Q6).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **M ਬਣਦੀ ਹੈ m ਨੂੰ MB 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ**: multiplier ਗੁਣਾ base.

| **ਕਾਰਡ 8.35** T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★★ OL 2.6.2, 2.5.4, 2.9.1 · Scanner Q8, Q12, Q17; 2.6 Q4; 2.9 Q2 · SM pp.8.28–8.29, 8.36 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Simple/credit multiplier** ਅਤੇ credit created ਦੱਸੋ. Q17: RRR 8% ਅਤੇ 12.5%? | ਜਵਾਬ<br>Simple multiplier = **1/R**; credit multiplier = **1/RRR**; credit created = initial deposit × 1/RRR.<br>Q17: 1 ÷ 0.08 = **12.5**; 1 ÷ 0.125 = **8**. Q8: RRR 50% ਤਾਂ 2. SM: R = 10% ਤਾਂ 10; R = 5% ਤਾਂ 20. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਪਲਟੋ**: reserve ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ, ਤਾਂ ਗੁਣਾ ਦਸ.

| **ਕਾਰਡ 8.36** T 2.5 · ਤੁਲਨਾ | ★ OL 2.5.5 · Scanner Q21; 2.3 Q8 · SM pp.8.27, 8.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**High-powered money** ਦੇ ਹੋਰ ਨਾਮ ਕਿਹੜੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ-ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>High-powered money = **reserve money = base money** (central bank money) = currency + bank reserves.<br>Deck note: ਇਹ M1 ਨਹੀਂ ਹੈ. Scanner Q21 ਵਿੱਚ 'all of the above' (ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'narrow money' ਵੀ ਹੈ) key ਹੈ, notes ਦੇਖੋ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤਿੰਨ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ **H-R-B**: High-powered, Reserve, Base: ਤਿੰਨ ਨਾਮ, ਇੱਕ ਹੀ ਸਰੋਵਰ.

| **ਕਾਰਡ 8.37** T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.5.6 · Scanner Q2, Q3 · SM pp.8.30, 8.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Excess reserves** ਕਿਵੇਂ ਕੱਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ multiplier ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**ER = TR − RR** (ਕੁੱਲ reserves ਘਟਾਓ required reserves) (Q3).<br>ਘੱਟ excess reserves ਦਾ ਮਤਲਬ **ਵੱਡਾ multiplier**: ਜੇ banks ER ਘਟਾਉਣ ਤਾਂ money supply **ਵਧਦੀ** ਹੈ (Q2).<br>Excess reserves ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ loans ਜਾਂ deposits ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ.<br>SM example: TR ₹800 bn, RR ₹600 bn ਤਾਂ ER ₹200 bn. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਿਹਲੇ reserves ਵਿਹਲੀ money ਹਨ**: ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਾਓ ਤਾਂ multiplier ਵਧਦਾ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 8.38** T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ | ★★ OL 2.5.7, 2.7.3, 2.5.1 · Scanner 2.7 Q6; Q20 · SM p.8.32 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Currency ਅਤੇ excess reserves ਸਮੇਤ ਪੂਰਾ **money multiplier** ਲਿਖੋ. ਹਰ ratio ਕੌਣ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**m = (1 + c)/(r + e + c)**.<br>c **ਜਨਤਾ** ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ, e **banks** ਅਤੇ r **central bank**.<br>Reserve ratio central bank ਦਾ policy ਕਾਰਕ ਹੈ (Q20). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **P-B-C** (ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ): Public c ਤੈਅ ਕਰੇ, Banks e ਤੈਅ ਕਰਨ, Central bank r ਤੈਅ ਕਰੇ.

## ਕਾਰਡ 8.39 T 2.5 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

SM text · No direct Q · SM pp.8.32–8.33

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM ਦੀ example ਹੱਲ ਕਰੋ: r = 0.10, currency ₹400 bn, deposits ₹800 bn, excess reserves ₹0.8 bn. m ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

c = 400 ÷ 800 = 0.5; e = 0.8 ÷ 800 = 0.001.

m = (1 + 0.5)/(0.1 + 0.001 + 0.5) = 1.5 ÷ 0.601 = **2.5**; simple multiplier 1/r = 10.

ਜੇ r ਵਧ ਕੇ 15% ਹੋ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ m ਘਟ ਕੇ ਲਗਭਗ **2.3** ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪਹਿਲਾਂ **c** ਕੱਢੋ (currency ਉੱਤੇ deposits), ਫਿਰ ਹੇਠਾਂ r, e, c ਜੋੜੋ.

## ਕਾਰਡ 8.40 T 2.7 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.7.1 · Scanner Q1, Q2, Q3; 2.5 Q20 · SM pp.8.29–8.30, 8.39

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Required reserve ratio** ਵਧਣ ਜਾਂ CRR ਘਟਣ 'ਤੇ money supply ਅਤੇ lending ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Reserve ratio **ਵਧੇ** → money supply **ਘਟੇ**; ਇਸ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ money ਦੀ supply ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q1).

Money supply ਘਟਾਉਣ ਲਈ **reserve requirement ਵਧਾਓ** (Q2).

**CRR ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ** banks ਦੀ lending ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ (Q3).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Reserve ਚੜ੍ਹੇ, lending ਡੁੱਬੇ**: ਇੱਕ ਝੂਲਾ.

## ਕਾਰਡ 8.41 T 2.7 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 2.7.2, 2.6.2 · Scanner Q4, Q5; 2.5 Q18; 2.4 Q11; 2.6 Q3 · SM p.8.31

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Currency–deposit ratio** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ multiplier ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

c = C/D: currency ਵਜੋਂ ਰੱਖੀ money ÷ bank deposits ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ money; ਇਹ **banking ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ** ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ (Q4, Q5).

**ਛੋਟਾ** ratio → **ਵੱਡਾ** multiplier (2.5 Q18); ਵੱਧ ਨਕਦੀ ਰੱਖੀ → **ਘੱਟ** money supply (2.4 Q11, 2.6 Q3).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਗੱਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖੀ ਨਕਦੀ ਗੁਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.**

## ਕਾਰਡ 8.42 T 2.7 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.5.8 · Scanner 2.5 Q13 · SM p.8.31

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਉੱਚਾ **TD/DD ratio** monetary expansion ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Time deposit ਤੋਂ demand deposit ਦਾ ਉੱਚਾ ratio ਯਾਨੀ **free reserves** ਦੀ ਵੱਧ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਅਤੇ ਇਹ multiple deposit ਤੇ **monetary expansion** ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q13, option a).

ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ expansion ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Time deposits reserves ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ.**

## ਕਾਰਡ 8.43 T 2.8 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 2.8.1 · Scanner Q1, Q2 · SM pp.8.48–8.49

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Money supply 'ਤੇ **OMO purchase** ਅਤੇ **OMO sale** ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

Government securities ਦੀ **purchase high-powered money** ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ (Q1).

**Sale** money supply ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ (Q2); ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚੋਂ liquidity ਖਿੱਚ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖ਼ਰੀਦੋ ਤਾਂ ਵਹਾਓ, ਵੇਚੋ ਤਾਂ ਸੋਖੋ.**

| **ਕਾਰਡ 8.44** T 2.8 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ | ★★★ OL 2.3.2, 2.4.1, 2.5.2, 2.6.2 · No direct Q · SM pp.8.27, 8.36–8.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Unit 2 ਦੀ ਕੜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ multiplier ਤੱਕ ਦੁਹਰਾਓ. | ਜਵਾਬ<br>Central bank → **high-powered money**; banks → **credit money**.<br>ਮਾਪ: M1 → M2 (+post savings) → M3 (+time) → M4 (+post).<br>**M = m × MB**, ਜਿੱਥੇ m = 1/RRR (simple) ਜਾਂ (1 + c)/(r + e + c).<br>r, e, c ਘੱਟ → m ਵੱਡਾ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਰੋਤ, ਆਕਾਰ, ਘੁਮਾਓ** (Source, Size, Spin): ਕੌਣ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਮਾਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਗੁਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 8.45** T 3.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.2.1, 3.2.2 · Scanner Q1, Q2, Q3 · SM p.8.45 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ monetary policy ਕੌਣ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ? Easing ਅਤੇ tightening ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>**RBI** (Q1) ਉਤਾਰ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਟੀਚਾ **price stability** ਹੈ; ਇਹ business cycle ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ (Q2).<br>ਦਰਾਂ ਘਟਾਉਣਾ **easing** ਹੈ; ਵਧਾਉਣਾ **tightening**.<br>ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਹ **interest rate** ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q3). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਘਟਾਓ = ਸਸਤਾ = Easing; ਵਧਾਓ = ਲਗਾਮ = Tightening.**

| **ਕਾਰਡ 8.46** T 3.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.3.1, 3.1.1 · Scanner Q9, Q11, Q16; 3.1 Q1 · SM p.8.45 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ monetary policy ਦਾ **ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Price stability ਅਤੇ growth** ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝਦਾਰ **ਸੰਤੁਲਨ** (Q16).<br>Scanner 'money supply ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ inflation ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ' (Q11) ਨੂੰ ਵੀ key ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ SM test price stability ਦੇ ਨਾਲ economic growth ਨੂੰ key ਮੰਨਦਾ ਹੈ.<br>ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ, exports ਜਾਂ budget balance ਨਹੀਂ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਥਿਰ ਕੀਮਤਾਂ, ਸਥਿਰ ਵਿਕਾਸ**: ਇੱਕ ਝੂਲਾ ਜੋ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

| **ਕਾਰਡ 8.47** T 3.3 · MCQ ਜਾਲ | ★★ OL 3.3.3, 3.3.4 · Scanner Q1, Q20 · SM pp.8.46–8.48 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Transmission channels** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਲਪ channels **ਨਹੀਂ** ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>Channels: **saving and investment, cash-flow, asset prices and wealth, exchange rate**.<br>'**International trade**' (Q1) ਅਤੇ '**Open market**' (Q20) channels ਨਹੀਂ ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਚੈਨਲਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ **S-C-A-E**: Save, Cash, Assets, Exchange rate. ਨਾ trade, ਨਾ open market.

| **ਕਾਰਡ 8.48** T 3.3 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 3.3.6, 3.3.5, 3.3.10 · Scanner Q8, Q14, Q17, Q21, Q25, Q28 · SM pp.8.48–8.49 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>Tools ਨੂੰ ਵੰਡੋ: **quantitative ਬਨਾਮ qualitative**. ਕੀ **monetary ਨਹੀਂ** ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• **Quantitative:** CRR, SLR, OMO (ਪੂਰੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ money supply 'ਤੇ ਅਸਰ).<br>• **Qualitative:** margin requirements, moral suasion, selective credit control (ਖ਼ਾਸ ਸੈਕਟਰ ਲਈ).<br>• LAF quantitative tool ਨਹੀਂ ਹੈ (Q14); selective credit control quantitative ਨਹੀਂ ਹੈ (Q17).<br>• **Taxes ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ fiscal ਹਨ**, monetary ਨਹੀਂ (Q8, Q25). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੂਰੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ **CRR, SLR, OMO**; ਇੱਕ ਸੈਕਟਰ ਲਈ **M-M-S**: Margin, Moral suasion, Selective control.

| **ਕਾਰਡ 8.49** T 3.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★★ OL 3.3.7, 3.3.8 · Scanner Q31, Q37 · SM pp.8.48, 8.52 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**CRR** ਅਤੇ **SLR** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਵਾਧੂ CRR requirement ਕਿਵੇਂ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• **CRR: RBI ਕੋਲ** ਰੱਖੀ ਨਕਦੀ; banks ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਉਧਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਆਜ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.<br>• **SLR: liquid assets** ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹਿੱਸਾ, ਜਿਵੇਂ gold ਜਾਂ RBI ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ government securities (Q31).<br>• ਵਾਧੂ CRR = **NDTL × ΔCRR** (SM, p.8.52 'ਤੇ CRR ਨੂੰ NDTL ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **C = Cash, RBI ਕੋਲ, ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਵਿਹਲੀ; S = Securities, ਬੈਂਕ ਕੋਲ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ.**

| **ਕਾਰਡ 8.50** T 3.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.3.9 · Scanner Q2, Q12, Q19, Q30 · SM pp.8.48–8.49 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**OMO** ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>RBI **government securities** ਖ਼ਰੀਦਦਾ ਤੇ ਵੇਚਦਾ ਹੈ: ਖ਼ਰੀਦਣ ਨਾਲ liquidity ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (Q2: purchases reserves ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ).<br>ਵਿਦੇਸ਼ੀ capital flows ਕਾਰਨ ਬਣੇ **ਅਸਥਾਈ liquidity mismatches** ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q19). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Open market, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਟੂਟੀ**: ਖ਼ਰੀਦ ਨਾਲ ਟੂਟੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਵਿਕਰੀ ਨਾਲ ਬੰਦ.

| **ਕਾਰਡ 8.51** T 3.3 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.3.11 · Scanner Q3, Q24, Q41 · SM pp.8.49, 8.53 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Bank Rate** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਦਰ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਉਹ ਦਰ ਜਿਸ 'ਤੇ RBI banks ਨੂੰ **ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ** funds ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ **bills ਨੂੰ rediscount** ਕਰਦਾ ਹੈ (Q24: ਦੋਵੇਂ).<br>CRR ਜਾਂ SLR ਨਾ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਇੱਕ **ਜੁਰਮਾਨਾ**.<br>ਉੱਚੀ ਦਰ **ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ** ਕਰਦੀ ਹੈ (Q3). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Bank Rate = Bill discount, Borrowing ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ.**

## ਕਾਰਡ 8.52 T 3.3 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 3.3.12, 3.3.13 · Scanner Q4, Q7, Q15, Q29, Q34 · SM pp.8.49, 8.52

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**LAF** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ repo ਤੇ reverse repo ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

LAF (Narasimham Committee, Q7) = **repo + reverse repo** (Q29).

**Reverse repo = repo − 1** (Q4, Q15): ਉਹ ਦਰ ਜੋ RBI banks ਨੂੰ funds ਰੱਖਣ ਲਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ **liquidity ਸੋਖਦੀ ਹੈ** (Q34).

Repo: banks securities ਦੇ ਬਦਲੇ RBI ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Repo = RBI ਤੋਂ Rent ਤੇ ਪੈਸਾ; Reverse repo = RBI ਕੋਲ ਨਕਦੀ ਦਾ Rest.

## ਕਾਰਡ 8.53 T 3.3 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★★ OL 3.3.14 · Scanner Q6, Q13, Q18, Q32 · SM p.8.49

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**MSF** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਦਰ ਕਿਵੇਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**MSF rate = repo rate + 1**: overnight lending ਲਈ **ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਾਲੀ** ਦਰ.

Banks ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ **SLR securities ਦਾ 1%** ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ (Q13).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** MSF = Max ਜੁਰਮਾਨਾ: +1, ਅਤੇ SLR ਦਾ 1%.

## ਕਾਰਡ 8.54 T 3.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.3.15 · Scanner Q26, Q27 · SM p.8.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**MSS** ਅਧੀਨ ਕੌਣ ਉਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਪੈਸੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੱਚ **ਨਹੀਂ** ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Government of India, RBI ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ** (ਆਮ ਉਧਾਰ ਤੋਂ ਵਾਧੂ) ਅਤੇ treasury bills/dated securities ਜਾਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਸੱਚ ਨਹੀਂ: MSS account ਦੀ liquidity **ਆਮ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ** ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ (Q27).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਤਿਜੋਰੀ ਵਿੱਚ ਜੰਮੀ ਹੋਈ, ਦੁਕਾਨ ਲਈ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 8.55 T 3.3 · ਧਾਰਨਾ

SM text · Scanner Q21, Q23, Q28 · SM p.8.49

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਮਿਲਾਓ: **margin requirements**, **moral suasion**, **selective credit control**.

ਜਵਾਬ

- **Margin requirements:** RBI collateral ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ margin ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਉੱਚਾ margin ਮਤਲਬ ਗਾਹਕ ਘੱਟ ਉਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.
- **Moral suasion:** money ਨੂੰ government securities ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਨਾਉਣਾ (Q21).
- **Selective credit control:** ਚੁਣੇ ਹੋਏ industries ਜਾਂ speculative ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਧਾਰ ਨਾ ਦੇਣਾ (Q23).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Margin = Money ਪਹਿਲਾਂ ਜਮ੍ਹਾ; Moral = Mouth (ਮਿੱਠੀ ਗੱਲ); Selective = Say no (ਨਾਂਹ).

## ਕਾਰਡ 8.56 T 3.3 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ OL 3.3.6, 3.3.12, 3.3.14 · No direct Q · SM pp.8.48–8.49

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Unit 3 ਦੀ RBI ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਅਤੇ tools ਦੀ ਕੜੀ ਦੁਹਰਾਓ.

ਜਵਾਬ

Quantitative: CRR, SLR, OMO; qualitative: margin, moral suasion, selective control.

**Reverse repo = repo − 1; MSF = repo + 1**; LAF = repo + reverse repo.

Bank rate: ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਫ਼ਰਸ਼, ਵਿਚਕਾਰ, ਛੱਤ**: reverse repo ਫ਼ਰਸ਼ 'ਤੇ, repo ਵਿਚਕਾਰ, MSF ਛੱਤ 'ਤੇ.

## ਕਾਰਡ 8.57 T 3.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.4.1, 3.3.21 · Scanner Q3, Q4, Q7 · SM p.8.50

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

27 June 2016 ਨੂੰ ਕੀ amend ਹੋਇਆ, ਅਤੇ inflation target ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

RBI Act ਨੂੰ **27 June 2016** ਨੂੰ **MPFA** (Government of India ਅਤੇ RBI) ਅਤੇ **MPC** ਲਈ amend ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

Target **4% CPI** (5 August 2016 ਤੋਂ 31 March 2021), tolerance 2% ਤੋਂ 6%, ਜੋ **Central Government ਵੱਲੋਂ RBI ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ** ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਤੈਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (Q3, Q4, Q7).

SM MPFA band ਨੂੰ 2 ਤੋਂ 6 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੱਸਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਚਾਰ, ਦੋ ਉੱਪਰ-ਹੇਠਾਂ**: 2 ਤੋਂ 6.

## ਕਾਰਡ 8.58 T 3.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.4.2, 3.4.3 · Scanner Q1, Q2, Q6 · SM pp.8.50, 8.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Monetary Policy Report ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਛਪਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ repo rate ਕੌਣ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਹਰ **ਛੇ ਮਹੀਨੇ** ਬਾਅਦ, **6–18 ਮਹੀਨਿਆਂ** ਦੇ inflation forecasts ਨਾਲ (Q1, Q2).

**MPC (ਛੇ ਮੈਂਬਰ)** ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਵੋਟ ਨਾਲ policy rate (repo) ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ (Q6).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛੇ ਮਹੀਨੇ, ਛੇ ਮੈਂਬਰ, ਛੇ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ.**

## ਕਾਰਡ 8.59 T 3.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

SM text · No direct Q · SM p.8.50

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Inflation target ਕਦੋਂ ਨਾਕਾਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- ਔਸਤ inflation ਲਗਾਤਾਰ **ਤਿੰਨ quarters** ਤੱਕ upper tolerance level ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰਹੇ; ਜਾਂ
- ਔਸਤ inflation ਲਗਾਤਾਰ **ਤਿੰਨ quarters** ਤੱਕ lower tolerance level ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਿੰਨ ਸਟ੍ਰਾਈਕ**: ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ quarters, ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਹੇਠਾਂ, ਤਾਂ target ਖੁੰਝ ਗਿਆ.

| ਕਾਰਡ 8.60 T 3.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.5.1, 3.5.2 · Scanner Q1, Q2, Q4 · SM pp.8.51, 8.53 |
| --- | --- |
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ **emerging market** ਵਿੱਚ monetary policy ਨੂੰ ਕੀ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਅਵਿਕਸਿਤ, ਗ਼ੈਰ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ financial systems ਅਤੇ money ਤੇ interbank markets ਦੇ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਘਾਟ; Bank rate ਅਤੇ OMO ਨੂੰ **ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਕਸਿਤ** ਬਾਜ਼ਾਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (Q1, Q4).<br>**Fiscal ਅਤੇ monetary ਤਾਲਮੇਲ** ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ (Q2); inflation petroleum ਅਤੇ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖੋਖਲਾ ਛੱਪੜ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ.** | |

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 9 · ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ (International Trade) · 70 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 1.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 9.01 | 1 | ★ |
| 1.2 | International Trade ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ (Important Theories of International Trade) | 9.02 – 9.11 | 10 | ★★★ |
| 2.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 9.12 | 1 | ★ |
| 2.2 | Tariffs (ਮਹਿਸੂਲ) | 9.13 – 9.20 | 8 | ★★★ |
| 2.3 | Non-Tariff Measures (NTMs) (ਗੈਰ-ਮਹਿਸੂਲੀ ਉਪਾਅ) | 9.21 – 9.26 | 6 | ★★ |
| 2.4 | Export-Related Measures (ਨਿਰਯਾਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਾਅ) | 9.27 | 1 | ★ |
| 3.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 9.28 | 1 | ★ |
| 3.2 | Regional Trade Agreements (RTAs) ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ (Taxonomy) | 9.29 – 9.33 | 5 | ★★★ |
| 3.3 | ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਲ ਬਾਰੇ ਆਮ ਸਮਝੌਤਾ (GATT) | 9.34 | 1 | ★ |
| 3.4 | Uruguay Round ਅਤੇ WTO ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ (Establishment of WTO) | 9.35 – 9.36 | 2 | ★ |
| 3.5 | ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ (WTO) | 9.37 – 9.42 | 6 | ★★ |
| 3.6 | Doha Round (ਦੋਹਾ ਦੌਰ) | 9.43 | 1 | ★★ |
| 3.7 | G 20 Economies: ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾਉਣਾ (Facilitating Trade) | 9.44 | 1 | ★ |
| 4.1 | ਜਾਣ-ਪਛਾਣ (Introduction) | 9.45 | 1 | – |
| 4.3 | Exchange Rate Regimes (ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਪ੍ਰਬੰਧ) | 9.46 – 9.48 | 3 | ★★ |
| 4.4 | Nominal ਬਨਾਮ Real Exchange Rates (Nominal versus Real) | 9.49 – 9.50 | 2 | ★★ |
| 4.5 | Foreign Exchange Market (ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ) | 9.51 – 9.52 | 2 | ★★ |
| 4.6 | Nominal Exchange Rate ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ (Determination) | 9.53 | 1 | ★ |
| 4.7 | Exchange Rates ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ (Changes in Exchange Rates) | 9.54 | 1 | ★ |
| 4.8 | Devaluation ਬਨਾਮ Depreciation (Devaluation Vs Depreciation) | 9.55 | 1 | ★ |
| 4.9 | Exchange Rate ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦਾ ਘਰੇਲੂ Economy ਉੱਤੇ ਅਸਰ (Impacts on Domestic Economy) | 9.56 – 9.58 | 3 | ★★★ |

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 5.2 | Foreign Capital ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ (Type of Foreign Capital) | 9.59 | 1 | ★★ |
| 5.3 | Foreign Direct Investment (FDI) (ਸਿੱਧਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼) | 9.60 – 9.61 | 2 | ★★ |
| 5.4 | Foreign Portfolio Investment (FPI) (ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼) | 9.62 – 9.64 | 3 | ★ |
| 5.5 | FDI ਦੇ ਕਾਰਨ (Reason for Foreign Direct Investment) | 9.65 | 1 | ★★ |
| 5.6 | FDI ਦੇ ਢੰਗ (Modes of Foreign Direct Investment) | 9.66 – 9.67 | 2 | ★★★ |
| 5.7 | FDI ਦੇ ਲਾਭ (Benefits of Foreign Direct Investment) | 9.68 | 1 | ★ |
| 5.8 | FDI ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਭਾਵੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ (Potential Problems) | 9.69 | 1 | ★ |
| 5.9 | ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ FDI (Foreign Direct Investment in India) | 9.70 | 1 | ★★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 9.01 T 1.1 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.1.1, 1.1.2 · Scanner Q1, Q3 · SM pp.9.3–9.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

International trade ਦੇ **benefits** ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ **arguments against** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੇ ਭਰਮਾਊ ਕਥਨ benefits ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- Benefits: **efficiency and growth**, **new markets and materials**, **innovative services**, ਉੱਭਰਦੀਆਂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ (emerging economies) ਲਈ **quality upgrade**.
- Against: ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ (global corporations) ਵੱਲੋਂ ਪਛੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ (underprivileged countries) ਦਾ **exploitation**, **risky dependence**, ਅਤੇ **transmission of trade cycles**.
- Q1: "ਪਛੜੇ ਦੇਸ਼ exploitation ਪ੍ਰਤੀ **ਘੱਟ ਕਮਜ਼ੋਰ (less vulnerable)** ਹੋਣਗੇ" benefit ਨਹੀਂ ਹੈ. Q3: "**dependence on foreign countries**" advantage ਨਹੀਂ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਚਾਰ ਮਿੱਠੇ, ਤਿੰਨ ਕੌੜੇ.** ਮਿੱਠੇ: efficiency, markets, services, quality; ਕੌੜੇ: exploitation, dependence ਅਤੇ ਉਧਾਰ ਦੇ trade cycles.

## ਕਾਰਡ 9.02 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner Q2, Q6, Q20 · SM p.9.4; SM p.9.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Mercantilism** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਨੇ trade ਤੋਂ ਕੀ ਚਾਹਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀ policy ਵਰਤੀ?

ਜਵਾਬ

Mercantilism (16th–18th century): ਦੌਲਤ ਜੋੜਨ ਲਈ **imports ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ aggressive exports**.

- Aim: **wealth, bullion** (precious metals), **favourable balance of trade**.
- Policy: ਰਾਜ (state) ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਲ ਉੱਤੇ **ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ import tariffs** ਲਾਏ.
- Q20: ਜੋ theory **bullion** ਨੂੰ trade ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਉਹ Mercantilism ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** Mercantilist ਦੇਸ਼ ਨੂੰ **ਗੋਲਕ** ਸਮਝਦਾ ਹੈ: exports ਨਾਲ ਸਿੱਕੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉੱਚੇ tariffs ਦਾ ਜਿੰਦਰਾ ਆਏ ਹੋਏ ਮਾਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.03 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 1.2.1 · Scanner Q19 · SM p.9.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Q19: mercantilist trade theory ਦੀ ਮੁੱਖ **limitation** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇਸ ਦਾ ਧਿਆਨ **ਸਮੁੱਚੀ ਭਲਾਈ ਦੀ ਥਾਂ balance of trade** ਉੱਤੇ ਹੈ.

- ਭਰਮਾਊ ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪ: comparative cost differences, international capital flows, factor proportions. ਇਹ ਹੋਰ theories ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖੋ: ਮਾਪਦੰਡ **balance of trade** ਹੈ, ਸਮੁੱਚੀ ਭਲਾਈ (overall welfare) ਨਹੀਂ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Mercantilism ਗੱਲੇ ਨੂੰ ਗਿਣਦਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ.** ਗੱਲਾ = balance of trade; ਲੋਕ = welfare.

## ਕਾਰਡ 9.04 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 1.2.2 · Scanner Q4, Q17 · SM p.9.5; SM p.9.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Adam Smith ਦਾ **absolute advantage** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ theory ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ input ਕਿਹੜਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਦੇਸ਼ ਉਸ ਵਸਤੂ ਵਿੱਚ specialise ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ export ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ **absolute cost advantage** ਹੋਵੇ.

- Absolute advantage = ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ਾਂ ਜਿੰਨੇ ਹੀ **resources ਨਾਲ** ਵਸਤੂ ਦੀ **ਵੱਧ ਮਾਤਰਾ** ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ (Q4).
- **Labour** ਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ input ਹੈ (Q17).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Absolute = ਸਿੱਧਾ ਬਿਹਤਰ.** ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੇ ਘੰਟੇ ਓਨੇ ਹੀ, ਪੈਦਾਵਾਰ ਵੱਧ. ਇੱਕ input, ਹਰ ਵਸਤੂ ਦਾ ਇੱਕ ਜੇਤੂ.

## ਕਾਰਡ 9.05 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 1.2.3, 1.1.3 · Scanner 1.1 Q2; 1.2 Q17 · SM p.9.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Absolute advantage theory ਦੀਆਂ **assumptions** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੀ ਇੱਕ assumption ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **ਦੋ ਦੇਸ਼ (Two countries)** ਅਤੇ **ਦੋ ਵਸਤਾਂ (two goods)**.
- **No transport cost**.
- Cost ਦਾ ਮਾਪ **labour** ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ (labour ਹੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ input ਹੈ).
- Labour ਦੇਸ਼ ਦੇ **ਅੰਦਰ mobile** ਹੈ ਪਰ ਦੇਸ਼ਾਂ **ਵਿਚਕਾਰ immobile**.

MCQ trap (1.1 Q2): "existence of transportation cost" assumption ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦੋ ਗੁਣਾ ਦੋ, ਭਾੜਾ ਸਿਫ਼ਰ, ਇੱਕ input, ਮਜ਼ਦੂਰ ਘਰ ਵਿੱਚ.** ਚਾਰੇ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਗਿਣੋ.

## ਕਾਰਡ 9.06 T 1.2 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 1.2.4 · Scanner Q8, Q12, Q15 · SM pp.9.5–9.6; SM p.9.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Ricardo ਦਾ **comparative advantage** ਕੀ ਹੈ? ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਹਤਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ trade ਤੋਂ ਲਾਭ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਉਹ ਵਸਤੂ export ਕਰੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ **absolute advantage ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ** ਹੋਵੇ; ਉਹ import ਕਰੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ **ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ** ਹੋਵੇ (Q12). SM ਇਸ ਨੂੰ ਇਉਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ: ਉੱਥੇ specialise ਕਰੋ ਜਿੱਥੇ absolute **disadvantage ਛੋਟਾ** ਹੋਵੇ.

- Trade ਤਦ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦੋਂ cost ratios **ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ** ਹੋਣ (Q15).
- ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ absolute advantage ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ **trade ਤੋਂ ਲਾਭ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਕੀਲ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਟਾਈਪਿਸਟ ਵੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਟਾਈਪਿਸਟ ਰੱਖਦਾ ਹੈ: **ਕੰਮ ਉੱਥੇ ਕਰੋ ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਡੀ ਬੜ੍ਹਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ**, ਬਾਕੀ ਖ਼ਰੀਦ ਲਓ.

## ਕਾਰਡ 9.07 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 1.2.5, 1.2.6 · Scanner Q3, Q10, Q21 · SM p.9.7; SM p.9.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Comparative cost theory** ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਣੀ ਹੈ? **Haberler** ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਧਾਰਿਆ?

ਜਵਾਬ

- ਇਹ **labour theory of value** ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ; **ਇੱਕ factor** (labour) ਵਾਲਾ model (Q3).
- **Haberler** ਨੇ ਇਕੱਲੇ labour ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ **opportunity cost** ਲਿਆ ਕੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ.
- Classical theory **constant** opportunity costs ਮੰਨਦੀ ਹੈ (Q21).

MCQ trap (Q10): "trade ਸਿਰਫ਼ technology ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ" assumption ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Ricardo = labour, Haberler = opportunity.** R-L, H-O: Haberler opportunity-cost ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.08 T 1.2 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 1.2.7, 1.2.8 · Scanner Q1, Q11, Q13, Q16 · SM pp.9.7–9.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Theory of Comparative Costs** ਅਤੇ **Modern Theory** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ (nature, cost basis, factor prices).

ਜਵਾਬ

- Comparative costs: **normative**; **factor price differences ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ**; labour theory of value ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ (Q1, Q11: answer III and IV).
- Modern theory: **positive**; **money cost** ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ; commodity prices ਦੇ ਫ਼ਰਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ **factor price differences** ਹਨ.
- Modern theory ਅਨੁਸਾਰ international trade ਸਿਰਫ਼ **inter-regional trade ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ** ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Normative = ਤੰਗ** (ਸਿਰਫ਼ labour, ਕੀਮਤਾਂ ਨਹੀਂ); **Positive = ਪੈਸਾ-ਕੀਮਤਾਂ** (money cost, factor prices). N ਤੋਂ Narrow, P ਤੋਂ Prices.

## ਕਾਰਡ 9.09 T 1.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 1.2.9 · Scanner Q5, Q7, Q9, Q18 · SM p.9.6; SM pp.9.10–9.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Heckscher-Ohlin theory** ਦੱਸੋ: ਹੋਰ ਨਾਮ, factors ਦੀ ਗਿਣਤੀ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਕੀ export ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

H-O = **Factor-Endowment** Theory = **Modern** Theory (Q7).

- ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ **ਦੋ** factors (Q5): labour ਅਤੇ capital.
- ਦੇਸ਼ ਉਹ ਵਸਤਾਂ export ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ **ਭਰਪੂਰ factor intensively** ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q9, Q18: Factor Proportions Theory).
- Capital-abundant: capital-intensive ਵਸਤਾਂ; labour-abundant: labour-intensive ਵਸਤਾਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **H-O: ਦੋ factors, ਦੋ ਨਾਮ, ਉਹੀ ਵੇਚੋ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਢੇਰ ਹੈ.** ਢੇਰ ਲਈ Oodles ਦਾ O ਯਾਦ ਰੱਖੋ.

## ਕਾਰਡ 9.10 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 1.2.8 · Scanner Q13, Q16 · SM p.9.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Q13: Modern (Heckscher-Ohlin) theory ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਲੱਛਣ ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ?
Q16: ਕਿਹੜੀ theory **money cost** ਨੂੰ ਗਿਣਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Q13: "**labour theory of value** ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ" modern theory ਦਾ ਲੱਛਣ ਨਹੀਂ ਹੈ.
- Q16: **Modern theory** money cost ਨੂੰ ਗਿਣਦੀ ਹੈ.

Heckscher-Ohlin labour theory of value ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ classical comparative cost theory ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਮੁੱਲ = ਪੁਰਾਣਾ ਸਕੂਲ (Ricardo); ਪੈਸੇ ਦੀ ਲਾਗਤ = ਨਵਾਂ ਸਕੂਲ (H-O).**

## ਕਾਰਡ 9.11 T 1.2 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 1.2.10 · Scanner Q14 · Not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Q14: **balance of trade** stock ਹੈ ਜਾਂ flow concept?

ਜਵਾਬ

ਇਹ ਇੱਕ **flow concept** ਹੈ.

Balance of trade ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਮੇਂ-ਬਿੰਦੂ ਉੱਤੇ ਮਾਪਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ stock ਨਹੀਂ ਹੈ.

(Deck ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ SM ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸ ਦੀ ਪਰਖ Scanner ਦੇ MTP ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.)

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Trade ਦਰਿਆ ਹੈ, ਛੱਪੜ ਨਹੀਂ.** ਦਰਿਆ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵਗਦਾ ਹੈ; stock ਇੱਕ ਪਲ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.12 T 2.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.1.1, 2.1.2, 2.1.3 · Scanner Model Q1, Q2; PYQ Q1 · SM pp.9.15–9.16

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Trade policy** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ instruments ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? **Protectionism** ਅਤੇ **liberalisation** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ.

ਜਵਾਬ

Trade policy = ਉਹ **ਸਾਰੇ instruments** ਜੋ ਸਰਕਾਰਾਂ imports ਅਤੇ exports ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਜਾਂ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

- ਵਰਗੀਕਰਨ: **price-related** (tariffs) ਅਤੇ **non-price** ਉਪਾਅ (NTMs).
- **Protectionism**: ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ tariffs, quotas ਅਤੇ NTMs (PYQ Q1).
- **Liberalisation**: trade barriers ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੀਮਤ ਦੀ ਪਰਚੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?** Tariff = imports ਉੱਤੇ ਕੀਮਤ ਦੀ ਪਰਚੀ; NTM = ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੁਝ. Protect = ਕੰਧ ਉੱਚੀ, liberalise = ਕੰਧ ਨੀਵੀਂ.

## ਕਾਰਡ 9.13 T 2.2 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 2.2.1, 2.2.2 · Scanner Q1, Q9 · SM pp.9.16–9.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Specific tariff** ਅਤੇ **ad valorem tariff** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ, ਕੀਮਤ ਬਦਲਣ ਦੇ ਅਸਰ ਸਮੇਤ.

ਜਵਾਬ

- **Specific**: ਹਰ ਭੌਤਿਕ ਇਕਾਈ ਉੱਤੇ **ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਕਮ**.
- **Ad valorem**: ਵਸਤੂ ਦੇ **ਮੁੱਲ ਦਾ ਸਥਿਰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ** (Q1, Q9).
- Ad valorem ਵਿੱਚ duty ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ = **rate × ਕੀਮਤ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ**. ਉਦਾਹਰਨ (Q9): ₹10 lakh ਦੀ ਕਾਰ ਉੱਤੇ 10% = ₹1 lakh; ₹20 lakh ਦੀ ਕਾਰ ਉੱਤੇ = ₹2 lakh.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Specific = ਹਰ ਨਗ ਪਿੱਛੇ ਪੱਕੀ ਰਕਮ; Ad valorem = ਮੁੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ.** S ਤੋਂ Sum (ਰਕਮ), A ਤੋਂ Ad (%).

## ਕਾਰਡ 9.14 T 2.2 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 2.2.3, 2.2.4 · Scanner Q6, Q8, Q11, Q14 · SM p.9.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Mixed**, **compound** ਅਤੇ **technical** tariffs ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ₹800 ਪ੍ਰਤੀ ਟਨ ਵਾਲੀ ਉਦਾਹਰਨ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Mixed**: ad valorem **ਜਾਂ** specific, **ਜੋ ਵੱਧ ਹੋਵੇ** (Q6, Q11: 5% ਜਾਂ ₹800 ਪ੍ਰਤੀ ਟਨ, ਜੋ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋਵੇ).
- **Compound**: ad valorem **ਅਤੇ** specific **ਜੋੜ ਕੇ**.
- **Technical**: **ਸਮੱਗਰੀ ਜਾਂ ਪੁਰਜ਼ਿਆਂ** ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ (Q8: ਹਰ solar panel ਉੱਤੇ ₹3000 ਅਤੇ battery ਉੱਤੇ ₹50 ਪ੍ਰਤੀ kg).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Mixed = ਜਾਂ, Compound = ਅਤੇ, Technical = ਪੁਰਜ਼ੇ.** ਇੱਕ ਡਿਊਟੀ, ਦੋ ਡਿਊਟੀਆਂ ਦਾ ਜੋੜ, ਜਾਂ ਸਮੱਗਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਡਿਊਟੀ.

## ਕਾਰਡ 9.15 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.2.5 · Scanner Q13, Q17 · SM p.9.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Tariff Rate Quota (TRQ)** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

TRQs **quotas ਅਤੇ tariffs ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ** ਹਨ (Q13).

- **Quota ਦੇ ਅੰਦਰ ਘੱਟ tariff** ਲੱਗਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਤੋਂ **ਬਾਹਰ ਉੱਚਾ tariff** (Q17).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਾੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਸਤਾ, ਬਾਹਰ ਮਹਿੰਗਾ.** Quota ਵਾੜ ਹੈ, tariff ਚੁੰਗੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.16 T 2.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 2.2.6, 2.2.7, 2.2.8 · Scanner Q4, Q5, Q15 · SM p.9.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Preferential**, **bound** ਅਤੇ **variable** tariffs ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. NAFTA ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ?

ਜਵਾਬ

- **Preferential**: MFN rate ਤੋਂ ਘੱਟ; ਜਿਵੇਂ NAFTA, **USA, Canada ਅਤੇ Mexico** ਵਿਚਕਾਰ (Q5).
- **Bound**: WTO ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਕਿ rate ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ **ਨਹੀਂ ਵਧਾਏਗਾ** (Q4). **Applied** tariff bound ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਕਦੇ ਨਹੀਂ.
- **Variable**: ਉਹ duty ਜੋ import ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ **domestic support price** ਤੱਕ ਚੁੱਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (Q15).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Bound = ਛੱਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ; Variable = ਫ਼ਰਸ਼ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਾ,** ਜੋ imports ਨੂੰ support price ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.17 T 2.2 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 2.2.9, 2.2.10 · Scanner Q3, Q7, Q10, Q18 · SM pp.9.18–9.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Escalated** ਅਤੇ **prohibitive** tariffs ਕੀ ਹਨ? Escalated ਢਾਂਚਾ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਚੱਲਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Escalated**: **ਤਿਆਰ ਮਾਲ ਉੱਤੇ** nominal tariff intermediate inputs ਅਤੇ raw materials ਨਾਲੋਂ **ਵੱਧ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ (Q3 option c, Q7, Q18).
- **Prohibitive**: ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਕਿ **ਕੋਈ import ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ** (Q10).
- Trap (Q3): ਉਹ option ਨਾ ਚੁਣੋ ਜਿਸ ਵਿੱਚ raw materials ਉੱਤੇ manufactures ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ tax ਹੋਵੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Escalator value added ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:** raw material ਹੇਠਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਉੱਤੇ, ਤਿਆਰ ਮਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਪਰ.

## ਕਾਰਡ 9.18 T 2.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.2.11, 2.2.12, 2.3.11 · Scanner 2.2 Q16, Q19; 2.3 Q7, Q10 · SM p.9.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Dumping** ਕੀ ਹੈ? **Anti-dumping duty** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Dumping**: ਮਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ **ਘਰੇਲੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਘੱਟ** ਜਾਂ **ਪੂਰੀ ਔਸਤ ਲਾਗਤ ਤੋਂ ਘੱਟ** ਵੇਚਣਾ.

- **Anti-dumping duty (ADD)**: **fair market value ਤੋਂ ਘੱਟ** ਕੀਮਤ ਵਾਲੇ imports ਉੱਤੇ protectionist tariff (2.3 Q10), ਜੋ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਕੀਮਤ-ਲਾਭ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.
- ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜੇ ਘਰੇਲੂ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Dump = ਬਾਹਰ Discount, ਘਰ Dearer.** ADD ਨੂੰ ਸਮਝੋ **Anti-Discount Duty**.

## ਕਾਰਡ 9.19 T 2.2 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 2.2.12, 2.4.2 · Scanner 2.2 Q12; 2.4 Q1 · SM p.9.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Countervailing duty (CVD)** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਦੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਉਹ tariff ਜੋ exporter ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ **export subsidies ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰਦਾ** ਹੈ (ਅਤੇ tax ਰਿਆਇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ) (2.2 Q12).

- ਤਦ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ subsidy **export performance** ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, **ਆਯਾਤ ਮਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਘਰੇਲੂ ਮਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ** ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ **ਸੀਮਤ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ** ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ (2.4 Q1: all the above).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ADD ਉਸ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫ਼ਰਮ ਨੇ ਬਣਾਈ; CVD ਉਸ ਨਾਲ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਣਾਈ.**

## ਕਾਰਡ 9.20 T 2.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.2.13 · Scanner Q2 · SM pp.9.20–9.21

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Consumers, producers, revenue ਅਤੇ efficiency ਉੱਤੇ **tariff ਦੇ ਅਸਰ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- Consumers **consumer surplus ਗੁਆਉਂਦੇ** ਹਨ.
- ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ **ਲਾਭ** ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਘੱਟ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲਾ).
- ਸਰਕਾਰੀ **revenue ਵਧਦਾ** ਹੈ.
- Tariffs **comparative advantage ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਦੇ** ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਥਾਂ ਕੁਸ਼ਲ ਉਤਪਾਦਨ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

Q2: "producers ਦੀ well-being ਵਧਦੀ ਹੈ" negative ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖ਼ਪਤਕਾਰ ਭਰਦੇ ਹਨ, ਉਤਪਾਦਕ ਖ਼ੁਸ਼, ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਭਰਦਾ, efficiency ਹਾਰਦੀ.**

## ਕਾਰਡ 9.21 T 2.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 2.3.1 · Scanner Q4, Q15 · SM p.9.21

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**NTMs** ਅਤੇ **NTBs** ਵਿੱਚ ਕੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ? ਕੀ countervailing duty ਇੱਕ NTB ਹੈ?

ਜਵਾਬ

NTMs: **non-tariff, ਅਦਿੱਖ** ਉਪਾਅ. **NTBs** NTMs ਦਾ **ਭੇਦਭਾਵ ਵਾਲਾ ਉਪ-ਸਮੂਹ** ਹੈ.

- Q4: **countervailing duty** non-tariff barrier ਨਹੀਂ ਹੈ. Q15: **tariff** NTB ਨਹੀਂ ਹੈ.

CVD ਅਤੇ ADD ਸਮੇਤ tariffs non-tariff barriers ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **NTB, NTM ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗਲੇ ਸੇਬ ਵਾਂਗ;** tariffs ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.22 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.3.2, 2.3.5 · Scanner Q11 · SM p.9.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

NTMs ਨੂੰ **technical** ਅਤੇ **non-technical** ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Technical**: ਉਤਪਾਦ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ **production processes** (SPS, TBT). Q11: production processes ਇੱਕ technical measure ਹੈ.
- **Non-technical**: trade requirements, ਜੋ **hard** (ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਉੱਤੇ ਕੰਟਰੋਲ), **threat** (anti-dumping, safeguards) ਅਤੇ **other** (finance ਅਤੇ investment) ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Technical = ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ; non-technical = ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਦਬਾਅ.** Hard, Threat, Other: H-T-O.

## ਕਾਰਡ 9.23 T 2.3 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 2.3.3, 2.3.4 · Scanner Q2, Q5, Q9, Q14 · SM pp.9.22–9.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**SPS** ਅਤੇ **TBT** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ TBT ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **SPS**: **ਮਨੁੱਖ, ਪਸ਼ੂ, ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ** ਅਤੇ **biodiversity** ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q5).
- **TBT**: **food ਅਤੇ non-food** ਦੋਵਾਂ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q2): standards, labels, eco-labels, organic certification (Q9).
- Trap (Q9): **import quotas** TBT ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **SPS = ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ; TBT = ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਲੇਬਲ ਅਤੇ ਮਿਆਰ.** SPS ਦੀ ਗੱਲ ਸਿਹਤ ਦੀ, TBT ਦੀ ਗੱਲ ਟੈਗ ਦੀ.

## ਕਾਰਡ 9.24 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 2.3.6 · Scanner Q3, Q16 · SM pp.9.23–9.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Import quota** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ revenue ਮਿਲਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮਾਤਰਾ ਉੱਤੇ **ਭੌਤਿਕ ਸੀਮਾ**, ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੀ **ਸਾਲ** (Q3).

- ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ **ਕੋਈ revenue ਨਹੀਂ** ਮਿਲਦਾ; licence-ਧਾਰਕ **quota rents** ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ.
- Quantitative restrictions **imports ਅਤੇ exports** ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀਆਂ ਹਨ (Q16).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Tariff ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਭਰਦਾ ਹੈ; quota licence-ਧਾਰਕ ਦੀ ਜੇਬ ਨੂੰ.**

## ਕਾਰਡ 9.25 T 2.3 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 2.3.7, 2.3.8 · Scanner Q8, Q12 · SM p.9.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Non-automatic licensing** ਅਤੇ **financial measures** ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Non-automatic licensing ਅਤੇ prohibitions** ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰੋਤ ਤੋਂ imports ਦੀ **ਮਾਤਰਾ** ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ (Q12).
- **Financial measures** import ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ: **advance payment** ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਤੇ **foreign exchange controls** (Q8: 25% ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾ ਕਰਨਾ).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Licence ਗਿਣਤੀ ਸੀਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ; finance ਕੀਮਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.**

## ਕਾਰਡ 9.26 T 2.3 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 2.3.9, 2.3.10 · Scanner Q1, Q6, Q13 · SM p.9.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Safeguard measures** ਅਤੇ **embargo** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Safeguards**: imports ਦੇ **ਉਛਾਲ (surge)** ਨਾਲ ਘਰੇਲੂ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਉੱਤੇ **ਅਸਥਾਈ**, **non-discriminatory** ਪਾਬੰਦੀਆਂ (Q13).
- **Embargo**: ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਖੇਤਰ ਨਾਲ imports ਜਾਂ exports ਉੱਤੇ **ਮੁਕੰਮਲ ਪਾਬੰਦੀ**; ਸਭ ਤੋਂ **ਅਤਿ** trade barrier (Q1, Q6).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ Safeguard = ਸੀਟ-ਬੈਲਟ (ਅਸਥਾਈ); embargo = ਜਿੰਦਰਾ ਲੱਗਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ (ਮੁਕੰਮਲ).**

## ਕਾਰਡ 9.27 T 2.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 2.4.1 · No direct Q · SM pp.9.26–9.27

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Voluntary Export Restraints (VERs)** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਇੱਕ **ਗ਼ੈਰ-ਰਸਮੀ quota** ਜੋ **exporting country** ਆਪ importer ਨਾਲ **ਗੱਲਬਾਤ** ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ (retaliation) ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ V-E-R: ਨਿਰਯਾਤਕ ਆਪ ਹੀ ਰੋਕ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ** ਕਿਉਂਕਿ importer ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ. V ਤੋਂ Voluntary, ਯਾਨੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ.

## ਕਾਰਡ 9.28 T 3.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.1.1, 3.5.1, 3.4.6 · Scanner 3.1 Q1; 3.5 Model Q1, Q2; 3.4 PYQ Q3 · SM pp.9.33–9.34; UNCTAD not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**UNCTAD** ਕਿਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? Trade negotiations ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ NAFTA ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਹੜਾ agreement ਆਇਆ?

ਜਵਾਬ

- **UNCTAD** ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿੱਚ **development-friendly integration** ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (SM ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ).
- Trade negotiations: **market access** (tariff ਕਟੌਤੀਆਂ) ਬਨਾਮ ਘਰੇਲੂ ਉਦਯੋਗ ਦੀ **protection**.
- **USMCA (2020)** NAFTA ਦਾ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਹੈ: **USA, Mexico, Canada** (3.4 PYQ Q3: Mexico).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** UNCTAD ਯਾਨੀ U.N. Conference on Trade and Development, ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵੱਲ ਵਿਕਾਸ-ਪੱਖੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. USMCA = ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਆਂਢੀ, NAFTA ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਮ.

## ਕਾਰਡ 9.29 T 3.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 3.2.1, 3.2.2, 3.5.19 · Scanner 3.2 Q1; 3.5 PYQ Q3 · SM pp.9.34–9.35; SM p.9.46

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**1 February 2021** ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ **RTAs** ਲਾਗੂ ਸਨ? ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀਆਂ **ਅੱਠ ਕਿਸਮਾਂ** ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

**339** RTAs 1 February 2021 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਸਨ (3.5 PYQ Q3).

- ਅੱਠ ਕਿਸਮਾਂ: **unilateral, bilateral, regional preferential trade agreements, trading bloc, free-trade area, customs union, common market, economic and monetary union**.
- **Bilateral** = ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ blocs ਵਿਚਕਾਰ; ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ free trade ਹੈ (3.2 Q1).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **1 Feb 2021 ਨੂੰ 339.** ਪੌੜੀ ਚੜ੍ਹੋ **U**nilateral ਤੋਂ **E**MU ਤੱਕ: U-B-R-T-F-C-C-E, ਅੱਠ ਡੰਡੇ.

## ਕਾਰਡ 9.30 T 3.2 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.2.3 · Scanner 3.2 Q3 · SM p.9.43

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ **multilateral** agreement ਹੈ: NAFTA, EU policies, WTO agreements ਜਾਂ ਕੋਈ bilateral pact?

ਜਵਾਬ

**WTO agreements**: multilateral negotiations ਵਿੱਚ **ਪੂਰੀ WTO ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ** ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

NAFTA ਅਤੇ EU **regional** ਹਨ, multilateral ਨਹੀਂ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Multi = ਬਹੁਤ, WTO ਦੇ ਸਾਰੇ.** Regional ਦਾ ਮਤਲਬ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਕਲੱਬ.

## ਕਾਰਡ 9.31 T 3.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.2.4 · Scanner 3.2 Q4; 3.5 PYQ Q2, Q5 · SM p.9.35

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Q4: ਕਿਹੜੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ free trade agreement ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ **common external tariff ਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ**?

ਜਵਾਬ

**Trading bloc** (Arab League, EFTA; SM p.9.35).

- ਭਰਮਾਊ ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪ: **free-trade area, regional preferential trade agreement, economic and monetary union**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Bloc = FTA ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਂਝੀ ਕੰਧ.** Bloc ਨੂੰ ਫ਼ਲੈਟਾਂ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਸਮਝੋ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਗੇਟ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.32 T 3.2 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 3.2.5, 3.2.6 · Scanner 3.2 Q5; 3.5 PYQ Q8 · SM pp.9.35–9.36

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Free-trade area, customs union, common market** ਅਤੇ **economic and monetary union** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **FTA**: ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ **ਆਪਣੇ external tariffs** ਰੱਖਦੇ ਹਨ.
- **Customs union**: **common external tariff** (EU, GCC, MERCOSUR). GCC ਇੱਕ customs union ਹੈ (3.2 Q5); EU ਇੱਕ customs union ਹੈ (3.5 PYQ Q8).
- **Common market**: **factor mobility** ਜੋੜਦੀ ਹੈ.
- **EMU**: **ਸਾਂਝੀ ਮੁਦਰਾ (common currency)** ਜੋੜਦੀ ਹੈ (SM: EU single currency).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਟੈਰਿਫ਼ ਆਪਣਾ, ਟੈਰਿਫ਼ ਸਾਂਝਾ, ਫ਼ੈਕਟਰ, ਕਰੰਸੀ:** ਹਰ ਪੌੜੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਸਾਂਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. FTA, CU, CM, EMU.

## ਕਾਰਡ 9.33 T 3.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 3.2.7 · Scanner 3.2 Q2 · Not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Key export industries ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੰਭਾਵੀ ਅਸਰ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਇਹ **ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਧਾਉਂਦਾ** ਹੈ ਅਤੇ **current account balance ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ** ਹੈ (Q2).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਜੇਤੂ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਦਾਅ ਲਾਓ, ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਧਣਗੀਆਂ, ਖਾਤਾ ਸੁਧਰੇਗਾ.**

## ਕਾਰਡ 9.34 T 3.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.3.1, 3.4.1, 3.4.2 · Scanner 3.3 Model Q1, PYQ Q1; 3.4 Model Q1–Q2, PYQ Q1 · SM p.9.36; SM p.9.37; SM p.9.46

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**GATT** ਕੀ ਸੀ: ਦਾਇਰਾ, ਸਮਾਂ, rounds ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਰੂਪ?

ਜਵਾਬ

- **ਵਸਤਾਂ (goods)** ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ; **1948 ਤੋਂ 1994** ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ (47 ਸਾਲ, SM); **ਅੱਠ trade rounds**.
- GATT ਇੱਕ **agreement** ਸੀ, treaty ਨਹੀਂ (SM p.9.37) ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ international organisation.
- Aim: ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ **tariffs ਘਟਾਉਣਾ** (3.3 PYQ Q1).
- ਸਾਵਧਾਨੀ: Scanner ਦਾ ਇੱਕ model question 1947 ਦੱਸਦਾ ਹੈ; PYQ ਅਤੇ SM 1948 ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **GATT = Goods, Agreement, Tariffs, Trade rounds (8).** ਸੰਤਾਲੀ ਸਾਲ: 48 ਤੋਂ 94 ਤੱਕ.

## ਕਾਰਡ 9.35 T 3.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.4.3 · Scanner 3.4 PYQ Q4 · SM pp.9.36–9.37

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1980s ਤੱਕ **GATT ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਕਿਉਂ ਘਟ ਗਈ**?

ਜਵਾਬ

- **Investments, IPR ਅਤੇ services** ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ.
- **Agriculture** ਦਾ liberalisation ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ.
- **ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ dispute settlement**; ਇਹ ਨਾ treaty ਸੀ ਨਾ organisation.

Q4 ਦਾ ਉੱਤਰ: **inadequate institutional structure and dispute settlement**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ, ਦੰਦਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ:** ਵਿਸ਼ੇ ਗ਼ਾਇਬ, ਖੇਤੀ ਅੜੀ ਹੋਈ, ਕੋਈ ਤਕੜਾ ਰੈਫ਼ਰੀ ਨਹੀਂ.

| **ਕਾਰਡ 9.36** T 3.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 3.4.4, 3.4.5 · Scanner 3.4 Model Q1 (1.1), Q1–Q2 (1.4), Q1 (1.5); PYQ Q2 · SM p.9.37; SM p.9.46 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Uruguay Round** ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਹੜਾ round ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕੀ ਬਣਾਇਆ? | ਜਵਾਬ<br>• **1986–94**, **8th** round, **123 ਦੇਸ਼ਾਂ** ਨਾਲ; ਇਹ Punta del Este (September 1986) ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ.<br>• ਇਸ ਤੋਂ **WTO** ਬਣਿਆ, ਜੋ **1 July 1995** ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ, ਇੱਕ ਇਕਹਿਰਾ framework ਜਿਸ ਵਿੱਚ **ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ GATT** ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ.<br>• ਗ਼ਲਤ ਵਿਕਲਪ: Doha, Tokyo, Kennedy rounds. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **86 ਤੋਂ 94, ਫਿਰ 95:** round 94 ਵਿੱਚ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ, WTO 95 ਵਿੱਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ. | |

| **ਕਾਰਡ 9.37** T 3.5 · MCQ ਜਾਲ | ★ OL 3.5.2, 3.5.3 · Scanner 3.5 PYQ Q9; Model Q1 (1.4) · SM p.9.38; SM p.9.46 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>WTO ਦਾ **ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼** ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ **ਛੇ ਉਦੇਸ਼** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼: trade **ਸਹਿਜ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਯੋਗ** ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੱਲੇ.<br>• ਛੇ: **ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨੇ**; **negotiation ਦਾ ਮੰਚ**; **ਝਗੜੇ ਸੁਲਝਾਉਣੇ**; **transparency ਵਧਾਉਣੀ**; ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ **ਸਹਿਯੋਗ**; **ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਦਦ**.<br>• Trap: ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ **ਗੁਪਤਤਾ (secrecy) ਰੱਖਣਾ** ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਿਯਮ, ਮੰਚ, ਝਗੜੇ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਸਹਿਯੋਗ, ਵਿਕਾਸ:** R-F-D-T-C-D. ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਗੁਪਤਤਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ. | |

| **ਕਾਰਡ 9.38** T 3.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | OL 3.5.4, 3.5.5 · Scanner 3.5 Model Q2 (1.5), Q1–Q2 (1.5.1) · SM p.9.38 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**WTO ਦੀ ਬਣਤਰ** ਦੱਸੋ: ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ, ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਪੱਧਰ. | ਜਵਾਬ<br>• **Secretariat Geneva** ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖੀ **Director General** ਹੈ.<br>• **Ministerial Conference**: ਸਿਖਰਲੀ ਸੰਸਥਾ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹਰ **ਦੋ ਸਾਲ** ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.<br>• **General Council**: **TPRB** ਅਤੇ **DSB** ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ.<br>• ਇਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ: **Goods, Services ਅਤੇ TRIPS Councils**. ਅਪੀਲਾਂ **Appellate Body** ਕੋਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (Scanner). |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਉੱਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ: ਮੰਤਰੀ, ਜਨਰਲ, ਫਿਰ ਗੁੱਡਜ਼-ਸਰਵਿਸਿਜ਼-TRIPS.** ਇਹ ਸਭ Geneva ਦੀ ਇੱਕ ਛੱਤ ਹੇਠ. | |

| **ਕਾਰਡ 9.39** T 3.5 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 3.5.6 · Scanner 3.5 Model Q1 (1.3); PYQ Q1, Q6, Q10, Q12 · SM p.9.39 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**MFN** ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ GATT ਵਿੱਚ ਕਿੱਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**ਵਪਾਰਕ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦਭਾਵ ਨਹੀਂ**: ਇੱਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਰਿਆਇਤ **ਸਾਰੇ** WTO ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ.<br>• ਇਹ **GATT ਦਾ Article 1** ਹੈ; GATT ਨੇ ਹੀ ਲਿਆਂਦਾ (Q6).<br>• ਮਿੱਤਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ preferential tariffs ਨਹੀਂ. |
| ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Most Favoured = ਬਰਾਬਰ Favoured:** ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸ਼ਰਤ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. | |

## ਕਾਰਡ 9.40 T 3.5 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 3.5.7 · Scanner 3.5 Model (ix) Q1; PYQ Q7 · SM p.9.39

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**National treatment** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਸਤਾਂ ਨਾਲ **ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ** ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

- **Post-sales service ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ** ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.
- Imports ਉੱਤੇ **customs duty** ਲਾਉਣਾ ਇਸ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **MFN ਸਾਹਮਣੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ (ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ); national treatment ਅੰਦਰ ਦਾ ਕਮਰਾ (ਵਿਦੇਸ਼ੀ = ਸਥਾਨਕ).**

## ਕਾਰਡ 9.41 T 3.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 3.5.8, 3.5.10, 3.5.9 · Scanner 3.5 PYQ Q13 · SM pp.9.39–9.41; SM p.9.43

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

WTO ਦੇ **ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ** ਦੱਸੋ. **TPRM** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Non-discrimination**, **freer trade**, **predictability** (binding ਅਤੇ transparency), **fair competition**, **development and reform**.
- **TPRM** (Trade Policy Review Mechanism): ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ trade policies ਦੀ **ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਮੀਖਿਆ**, TPRB ਵੱਲੋਂ (Q13).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **N-F-P-F-D:** ਕੋਈ ਚਹੇਤਾ ਨਹੀਂ, ਖੁੱਲ੍ਹਾ, ਅਨੁਮਾਨਯੋਗ, ਨਿਰਪੱਖ, ਵਿਕਾਸ-ਪੱਖੀ. No favourites, Freer, Predictable, Fair, Developing.

## ਕਾਰਡ 9.42 T 3.5 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 3.5.11–3.5.14 · Scanner 3.5 Model Q1 (1.5); PYQ Q4; 3.2 Q3 · SM pp.9.42–9.43

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਹੜਾ agreement WTO ਦੇ ਅਧੀਨ **ਨਹੀਂ** ਹੈ? **Agreement on Agriculture** ਕੀ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? TRIPS ਦਾ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **NAFTA** ਇੱਕ regional agreement ਹੈ, WTO agreement ਨਹੀਂ.
- **AoA**: **market access, domestic support, export subsidies**.
- WTO agreements ਵਿੱਚ SPS, TBT, **TRIMs**, **TRIPS** (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) ਅਤੇ **GATS** ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **AoA = M-D-E:** Market, Domestic, Export. NAFTA ਬਾਕੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗ਼ਲਤ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ.

## ਕਾਰਡ 9.43 T 3.6 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 3.6.1, 3.6.2 · Scanner Q1, Q2 · SM p.9.44; SM p.9.47

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Doha Development Agenda** ਕਿਹੜਾ round ਹੈ, ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਕੀ ਰਿਹਾ?

ਜਵਾਬ

- **ਨੌਵਾਂ** round, **Doha, Qatar ਵਿੱਚ November 2001** ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ (Fourth Ministerial Conference).
- ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ: **agriculture**.
- ਇਹ **ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ** ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Doha = ਨੌਵਾਂ, 2001, ਵਿਕਾਸ (Development);** ਖੇਤੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੀ ਅੜਿੱਕਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.44 T 3.7 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 3.7.1 · Scanner Q1 · SM p.9.45

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**G20** ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ? Argentina, India, Tunisia, Mexico ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**19 ਦੇਸ਼ ਅਤੇ EU** (SM p.9.45 Argentina ਤੋਂ United States ਤੱਕ ਗਿਣਾਉਂਦੀ ਹੈ). **Tunisia** ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **19 + 1 = 20;** Tunisia ਬਾਹਰਲਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.45 T 4.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

OL 4.1.1, 4.1.2, 4.3.1, 4.3.2 · Scanner 4.1 Model Q1 (1.1), Q1 (1.2); 4.3 Model Q1 (1.1), Q1 (1.3) · SM pp.9.51–9.52; SM p.9.64

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Exchange rate**, **exchange rate regime** ਅਤੇ **free float** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. 1 USD = 0.85 EUR ਉੱਤੇ 100 USD ਨੂੰ convert ਕਰੋ.

ਜਵਾਬ

- **Exchange rate**: ਉਹ ਦਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਮੁਦਰਾ ਦੂਜੀ ਨਾਲ ਬਦਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. Convert ਕਰਨ ਲਈ **quoted rate ਨਾਲ ਗੁਣਾ ਕਰੋ**: 100 × 0.85 = **85 EUR**.
- **Regime**: ਉਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੀ ਮੁਦਰਾ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ. ਦੋ ਸਿਰੇ: **floating (flexible)** ਅਤੇ **fixed**.
- **Free float**: **demand ਅਤੇ supply** ਰਾਹੀਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ central banks ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Rate = ਇੱਕ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ.** Free float = **ਬਿਨਾਂ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਵਾਲੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੀ ਰੇਹੜੀ.**

## ਕਾਰਡ 9.46 T 4.3 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 4.3.3 · Scanner 4.3 Model Managed Float Q1–Q2; PYQ Q2, Q4, Q6 · SM pp.9.52–9.53

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Managed float** ਕੀ ਹੈ? ਭਾਰਤ ਕਿਹੜਾ regime ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Rate **ਤੈਰਦਾ ਹੈ**, ਪਰ **central bank ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਖ਼ਰੀਦ-ਵੇਚ ਕੇ** ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (Model Q2).

- **ਭਾਰਤ = managed float** (PYQ Q2, Q4).
- Trap (Q6): "dirty float ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ **fixed** regime ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ" ਗ਼ਲਤ ਕਥਨ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Managed = ਡੋਰ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਪਤੰਗ:** ਉੱਡਦੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੈ, ਪਰ ਡੋਰ central bank ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ.

## ਕਾਰਡ 9.47 T 4.3 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 4.3.4, 4.3.5, 4.3.6 · Scanner 4.3 Model Q2 (1.2), Q2–Q3 (1.3), Fixed Q1–Q2; PYQ Q1 · SM p.9.53; SM p.9.64; crawling peg and currency board not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Fixed (pegged)** rate, **soft peg** ਅਤੇ **hard peg** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ IMF ਮੈਂਬਰ ਕਿਹੜਾ peg ਵਰਤਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Fixed**: ਸਰਕਾਰ **ਕਿਸੇ ਮੁਦਰਾ, basket ਜਾਂ ਸੋਨੇ** ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੁੱਲ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ; central bank ਦਖ਼ਲ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ **reserves** ਰੱਖਦਾ ਹੈ.
- **Soft peg**: ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ; **ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਦੇ IMF ਮੈਂਬਰ** ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ (PYQ Q1). **Hard peg**: ਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਨਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ ਮੁੱਲ.
- SM ਤੋਂ ਬਾਹਰ: **crawling peg** ਸੂਚਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਡਜਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; **currency board** ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਰ ਉੱਤੇ peg ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Soft peg = ਨਰਮ ਉਤਰਾਈ (ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ); hard peg = ਪੱਕਾ ਬ੍ਰੇਕ (ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲਦਾ).**

## ਕਾਰਡ 9.48 T 4.3 · ਤੁਲਨਾ

★ OL 4.3.7, 4.3.8 · Scanner 4.3 PYQ Q3, Q5 · SM pp.9.53–9.54

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Fixed ਅਤੇ floating regimes ਦੇ **advantages** ਅਤੇ floating ਦਾ ਮੁੱਖ **disadvantage** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Fixed**: ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦਾ ਜੋਖ਼ਮ ਨਹੀਂ, ਵੱਧ trade ਅਤੇ investment, **ਘੱਟ speculation**, monetary discipline, credibility.
- **Floating**: ਆਜ਼ਾਦ monetary policy, rate ਇੱਕ policy tool ਵਜੋਂ, **ਵੱਡੇ reserves ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ**.
- Floating ਦੀ ਕਮੀ: volatility, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ, **risk premium** (Q5: trade ਦੀ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ).
- Trap (Q3): "speculation ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ" fixed rates ਦਾ advantage ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Fixed = ਟਿਕਿਆ ਪਰ ਅਕੜਿਆ; floating = ਲਚਕੀਲਾ ਪਰ ਡੋਲਦਾ.**

## ਕਾਰਡ 9.49 T 4.4 · ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ

★ OL 4.4.1, 4.4.2, 4.5.8, 4.1.3, 4.6.4 · Scanner 4.4 Q2, Q3; 4.1 Model Q1 (1.4); 4.6 Model Q1 (1.4) · SM p.9.55; SM p.9.65

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Nominal** ਅਤੇ **real** exchange rate ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ ਅਤੇ formula ਲਿਖੋ. Q3 ਹੱਲ ਕਰੋ: NER 15, domestic index 250, foreign index 200.

ਜਵਾਬ

- **Nominal**: ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੁਦਰਾ. **Real**: ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਸਤਾਂ (**'ਕਿੰਨੀਆਂ'** ਬਦਲੇ **'ਇੱਕ'**); trade flows real rate ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ.
- **RER = NER × Domestic price index ÷ Foreign price index**; NER ਲੱਭਣ ਲਈ formula ਨੂੰ ਉਲਟਾਓ.
- Q3: 15 × 250 ÷ 200 = **18.75**. Q2: 25 = NER × 140 ÷ 70, ਇਸ ਲਈ NER = **12.5**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Real = Nominal × (ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹੇਠਾਂ).** ਉੱਪਰ Home (Domestic) ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਰੱਖੋ.

## ਕਾਰਡ 9.50 T 4.4 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 4.4.3, 4.4.4 · Scanner 4.4 Q1, Q4, Q5, Q6 · SM p.9.55; SM p.9.65

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**REER** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ REER ਦੇ **ਵਧਣ** ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**REER = NEER ÷ price deflator** (ਮਹਿੰਗਾਈ ਮੁਤਾਬਕ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਨਾਮਾਤਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਸੂਚਕ, Q4).

- REER ਵਧਣ ਨਾਲ: exports **ਮਹਿੰਗੇ**, imports **ਸਸਤੇ**, **competitiveness** ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ, **current account deficit** (Q1, Q6).
- Q5: NER ਸਥਿਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ REER ਦਾ ਵਧਣਾ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ **ਘਰੇਲੂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈ**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **REER ਉੱਪਰ = ਰੁਪਈਆ ਰਈਸ, Exports ਮਹਿੰਗੇ, Imports ਵਧਦੇ.** ਤਿੰਨੇ R-E-R.

## ਕਾਰਡ 9.51 T 4.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 4.5.1, 4.5.2, 4.5.3, 4.5.5 · Scanner 4.5 Model Q1; PYQ Q1, Q2, Q3 · SM p.9.65; SM p.9.56; FEMA not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Forex market** ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ. **Vehicle currency** ਕੀ ਹੈ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ forex ਨੂੰ ਕੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- ਇੱਕ **over-the-counter**, ਬਿਜਲਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨੈੱਟਵਰਕ (ਕੋਈ ਭੌਤਿਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ **spreads ਬਹੁਤ ਤੰਗ** ਹੁੰਦੇ ਹਨ.
- **Vehicle currency**: ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਮੁਦਰਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਦਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ; **US dollar** (Q1, Q2).
- ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ foreign exchange ਨੂੰ **FEMA** ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q3).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਡਾਲਰ ਟੈਕਸੀ ਹੈ:** ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੌਦੇ ਢੋਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ.

## ਕਾਰਡ 9.52 T 4.5 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 4.5.6, 4.5.7, 4.9.9 · Scanner 4.9 PYQ Q1, Q2, Q3 · SM pp.9.64–9.65

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Direct** ਅਤੇ **indirect** quotes ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. **Cross rate** ਅਤੇ **arbitrage** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

- **Direct (European)**: **1 ਵਿਦੇਸ਼ੀ** ਇਕਾਈ ਪਿੱਛੇ ਸਥਾਨਕ ਮੁਦਰਾ, ਜਿਵੇਂ ₹65/US$.
- **Indirect (American)**: **1 ਸਥਾਨਕ** ਇਕਾਈ ਪਿੱਛੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੀ ਰੁਪਈਆ $0.0151 (Q1).
- **Cross rate**: ਦੋ ਹੋਰ ਜੋੜਿਆਂ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q2). **Arbitrage** ਸਾਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ rate ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (Q3).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Direct = ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਿੱਕੇ; Indirect = ਮਿਲਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਕੇ** ਇੱਕ ਸਥਾਨਕ ਇਕਾਈ ਪਿੱਛੇ. D ਤੋਂ Domestic, I ਤੋਂ Intake.

## ਕਾਰਡ 9.53 T 4.6 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 4.6.1, 4.2.1, 4.5.4, 4.6.5, 4.6.6 · Scanner 4.2 Q1; 4.6 Model Q1–Q2 (1.6), Q1–Q2 (1.7) · SM pp.9.56–9.57; short-run and long-run factors not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Equilibrium rate** ਕਿੱਥੇ ਤੈਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ **demand** ਅਤੇ **supply** ਨੂੰ ਕੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ short ਤੇ long run ਵਿੱਚ rate ਨੂੰ ਕੀ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Equilibrium ਉੱਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ **D$ ਅਤੇ S$ ਮਿਲਦੇ ਹਨ**.
- Demand: imports, transfers, income payments, assets, speculation. Supply: exports ਅਤੇ **FDI/FPI inflows** (deck).
- SM ਤੋਂ ਬਾਹਰ: **short run** ਵਿੱਚ interest rates, inflation, trade balance; **long run** ਵਿੱਚ relative inflation.
- **ਉੱਚੀਆਂ interest rates ਅਤੇ political stability** ਨਾਲ **appreciation** ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Demand rate ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ, supply ਹੇਠਾਂ ਧੱਕਦੀ ਹੈ;** ਜਿਵੇਂ ਸੀ-ਸਾਅ ਜੋ equilibrium ਉੱਤੇ ਸੰਤੁਲਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 9.54 T 4.7 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 4.7.1, 4.3.9, 4.7.2, 4.9.7 · Scanner 4.7 PYQ Q1, Model Q1 (1.6), Q1 (1.7); 4.3 Model Q1 (1.2) · SM pp.9.57–9.58

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Appreciation** ਅਤੇ **depreciation** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ. ਜੇ $1 = ₹70 ਤੋਂ ₹75 ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਮੁਦਰਾ ਦੀ demand ਵਧੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

ਜਵਾਬ

- **Appreciation** = ਮੁੱਲ ਵਧਣਾ; **depreciation** = ਮੁੱਲ ਘਟਣਾ.
- $1 = ₹70 → ₹75: **ਰੁਪਈਆ depreciate ਹੋਇਆ**, **ਡਾਲਰ appreciate ਹੋਇਆ**. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 1 EUR = 80 → 85 INR: INR depreciate ਹੋਇਆ (PYQ Q1).
- ਕਿਸੇ ਮੁਦਰਾ ਦੀ demand ਵਧੇ ਤਾਂ ਉਹ **appreciate** ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ demand ਵਧੇ (ਜਿਵੇਂ ਵੱਡਾ trade deficit) ਤਾਂ ਘਰੇਲੂ ਮੁਦਰਾ **depreciate** ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਡਾਲਰ ਲਈ ਵੱਧ ਰੁਪਏ ਚਾਹੀਦੇ = ਰੁਪਈਆ ਸੁੰਗੜ ਰਿਹਾ.** ਇੱਕ ਡਾਲਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਗਿਣੋ.

## ਕਾਰਡ 9.55 T 4.8 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 4.8.1, 4.8.2 · Scanner 4.8 Model Q1–Q2 (1.8); PYQ Q1 · SM pp.9.59–9.60

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Devaluation/revaluation** ਅਤੇ **depreciation/appreciation** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. Revaluation ਕਿਸ regime ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Devaluation/revaluation**: **fixed par value** ਵਿੱਚ **ਸਰਕਾਰੀ** ਤਬਦੀਲੀ; fixed regime (PYQ Q1).
- **Depreciation/appreciation**: **floating** rate ਹੇਠ **ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ** ਨਾਲ.

Depreciation ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ (ਉਹ devaluation ਹੈ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **De-VALUE-ation ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਲ-ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ; de-PRICE-ciation ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ.**

## ਕਾਰਡ 9.56 T 4.9 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 4.9.1, 4.9.5, 4.8.3, 4.6.2 · Scanner 4.9 PYQ Q6, Q8; Model Q1 (1.7), Q1–Q2 (1.9); 4.8 PYQ Q2 · SM p.9.61; SM p.9.66

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Depreciation** ਦੇ ਅਸਰ ਕੀ ਹਨ? ਇਸ ਦੀ ਕਮੀ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Exports **ਸਸਤੇ**, imports **ਮਹਿੰਗੇ**: **output ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ**, ਬਿਹਤਰ **trade balance** (Q6).

- ਇਹ ਮਹਿੰਗਾਈ ਕਰਕੇ ਹੋਏ ਕੀਮਤ-ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ **ਬੇਅਸਰ ਕਰਦੀ** ਹੈ (4.9 PYQ Q8).
- ਪਰ ਮਹਿੰਗੇ imports ਰਾਹੀਂ ਇਹ **ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੀ** ਹੈ.
- 4.8 PYQ Q2 trap: “imports ਦੀ relative ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ” depreciation ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੁਦਰਾ: Exports ਸੌਖੇ, Imports ਮਹਿੰਗੇ.** ਵਿਕਾਸ ਉੱਪਰ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਵੀ ਉੱਪਰ.

## ਕਾਰਡ 9.57 T 4.9 · ਧਾਰਨਾ

★★ OL 4.9.2, 4.9.3, 4.9.4 · Scanner 4.9 PYQ Q5, Q7, Q9 · SM pp.9.62–9.63

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਮੁਦਰਾ, exports ਅਤੇ imports ਉੱਤੇ **appreciation** ਦੇ ਅਸਰ ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਮੁਦਰਾ **ਵੱਧ ਕੀਮਤੀ** ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ **ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ** ਖ਼ਰੀਦਦੀ ਹੈ (Q7).

- Exports **ਮਹਿੰਗੇ** ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ **ਮਾਤਰਾ ਘਟਦੀ** ਹੈ; imports **ਸਸਤੇ**, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ **ਵਧਦੀ** ਹੈ.
- Revaluation imports ਦੀ ਲਾਗਤ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ (Q5).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਕੜੀ ਮੁਦਰਾ: Exports ਮਹਿੰਗੇ, Imports ਸਸਤੇ.**

## ਕਾਰਡ 9.58 T 4.9 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 4.9.6, 4.6.3, 4.9.8 · Scanner 4.9 Model Q2–Q3 (1.9), Q2 (1.7); PYQ Q4 · SM p.9.62

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Exchange rate **volatility** FDI, FPI ਅਤੇ hedging ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? **Trade deficit / CAD** ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- Volatility **FDI ਅਤੇ FPI ਨੂੰ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੀ** ਹੈ ਅਤੇ **hedging** ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ.
- **Trade deficit / CAD** = **imports, exports ਤੋਂ ਵੱਧ** (PYQ Q4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਡੋਲਦੇ rates ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਅਤੇ hedgers ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.** Deficit = exports ਨਾਲੋਂ ਮਹਿੰਗੇ imports.

## ਕਾਰਡ 9.59 T 5.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 5.2.1, 5.2.2, 5.2.3, 5.2.4, 5.2.5 · Scanner 5.2 Model Q1–Q2 (1.1), Q1 (1.2); PYQ Q1, Q3 · SM p.9.71; IBRD and GDR not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Capital movements** ਅਤੇ **foreign capital ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ** ਕੀ ਹਨ? World Bank (IBRD) ਅਤੇ **GDR** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

Capital movements = ਸਰਹੱਦਾਂ ਪਾਰ **financial assets ਅਤੇ liabilities** ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ; foreign capital = ਕੋਈ ਵੀ capital inflow.

- ਕਿਸਮਾਂ: **aid, borrowings** (World Bank/IMF/ADB, **IDA soft loans**, **ECB**, trade credit), **NRI deposits**, **FPI** ਅਤੇ **FDI**.
- SM ਤੋਂ ਬਾਹਰ: **World Bank = IBRD** (ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੇ development loans); **GDR** = **ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬੈਂਕ** ਵੱਲੋਂ ਘਰੇਲੂ shares ਦੇ ਬਦਲੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਰਸੀਦ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **A-B-N-P-D:** Aid, Borrowings, NRI deposits, Portfolio, Direct. GDR = ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਏ shares ਦੀ, **ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਹੋਈ ਰਸੀਦ (Receipt issued Overseas).**

## ਕਾਰਡ 9.60 T 5.3 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 5.3.1, 5.3.2, 5.3.3, 5.3.6 · Scanner 5.3 Q1, Q4, Q6, Q7 · SM p.9.72; ECB and NIIP points not in SM

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

IMF **FDI** ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ **ECB** FDI ਹੈ?

ਜਵਾਬ

FDI: **ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ**; ਘੱਟੋ-ਘੱਟ **10%** ਵੋਟਿੰਗ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ (SM: “at least ten percent”).

- ਹਿੱਸੇ: **equity capital, reinvested earnings, intra-company loans**.
- Portfolio investment FDI ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q1).
- **ECB ਕਰਜ਼ਾ (debt) ਹੈ, FDI ਨਹੀਂ** (Q4). FDI inflow **capital account** ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ **NIIP** ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦਾ ਹੈ (Q6).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **FDI = ਪੂਰੀ ਪਕੜ (F-ull control): Equity, Earnings, Intra-loans** (E-E-I); ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆ ਕਰਜ਼ਾ (ECB) ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 9.61 T 5.3 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 5.3.4, 5.9.6 · Scanner 5.3 Q2, Q3; 5.9 PYQ Q4 · SM pp.9.72–9.73

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Horizontal, vertical, conglomerate** ਅਤੇ **two-way** FDI ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- **Horizontal**: ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ **ਉਹੀ ਕਾਰੋਬਾਰ** (ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ US cell-phone provider, 5.9 Q4).
- **Vertical**: ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ **ਸਹਾਇਕ** ਗਤੀਵਿਧੀ.
- **Conglomerate**: **ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ** ਕਾਰੋਬਾਰ, ਅਕਸਰ **joint venture** (Q3).
- **Two-way**: ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ **ਆਪਸੀ** investments (Q2).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Horizontal = ਉਹੀ, Vertical = ਸਪਲਾਈ, Conglomerate = ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ, Two-way = ਹੱਥ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੱਥ.** H-V-C-T.

| ਕਾਰਡ 9.62 T 5.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 5.4.1, 5.4.3 · Scanner 5.4 Model Q1–Q3 (1.4); PYQ Q1 · SM pp.9.73–9.74 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**FPI** ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ stake, control ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**stocks, bonds** ਅਤੇ securities ਵਿੱਚ **financial capital** (real capital ਨਹੀਂ) ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ.<br>• Stake **10% ਤੋਂ ਘੱਟ**; **ਕੋਈ control ਜਾਂ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ**.<br>• **ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦਾ**, **speculative**, **ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਭਾਲਣ ਵਾਲਾ** (PYQ Q1). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **FPI = Financial, ਛਿਣ-ਭੰਗਰ, ਚੰਚਲ (Fickle):** 10% ਤੋਂ ਘੱਟ, ਕੋਈ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ. F-F-F.

| ਕਾਰਡ 9.63 T 5.4 · ਤੁਲਨਾ | ★ OL 5.4.2, 5.4.6 · Scanner 5.4 PYQ Q2; 5.3 Q7 · SM p.9.74 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**FDI** ਅਤੇ **FPI** ਵਿੱਚ assets, ਮਿਆਦ, exit, technology ਅਤੇ employment ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• Assets: FDI **physical**; FPI **financial**.<br>• ਸਮਾਂ: FDI **ਲੰਮਾ**; FPI **ਛੋਟਾ**.<br>• Exit: FDI ਵਿੱਚ **ਔਖਾ**; FPI ਵਿੱਚ **ਸੌਖਾ**.<br>• FDI **technology ਅਤੇ employment** ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ; FPI ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ.<br>• PYQ Q2: ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ = FDI; speculative = FPI. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ ਬਨਾਮ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ਾਈਲ (Folio):** ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ ਹਿਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ, ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦੀ ਫ਼ਾਈਲ ਵੇਚਣੀ ਸੌਖੀ.

| ਕਾਰਡ 9.64 T 5.4 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 5.4.4, 5.4.5 · Scanner 5.4 PYQ Q3 · Not in SM |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**FII** ਅਰਥਚਾਰੇ ਲਈ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? **Capital flight** ਕੀ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• **FII capital market** ਅਤੇ **equity flows** ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (PYQ Q3: all of capital market, flow of equity capital, financial innovation).<br>• **Capital flight**: ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਹੋਣ ਉੱਤੇ capital ਦਾ **ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **FII ਮੰਡੀ ਭਰਦਾ ਹੈ; flight ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.**

| ਕਾਰਡ 9.65 T 5.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 5.5.1, 5.5.2, 5.5.3, 5.5.4, 5.5.5 · Scanner 5.5 Model Q1 (1.1), (1.3), Q1–Q2 (1.5); PYQ Q1, Q2, Q3 · SM pp.9.75–9.76 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>FDI ਦਾ **ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ** ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ **ਕਾਰਨ** ਦੱਸੋ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ FDI ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ? | ਜਵਾਬ<br>ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ: ਘਰ ਨਾਲੋਂ **ਵੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ਾ (higher return)**; **firm-specific assets** (management ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ, patents).<br>• ਕਾਰਨ: **markets, resources, ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ, scale, diversification, tariff-jumping, tax breaks, SEZs, ਸਥਿਰ ਮਾਹੌਲ**.<br>• PYQ Q3: **protectionist import bans** ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ FDI ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਛੇ ਕਿੱਲੀਆਂ ਯਾਦ ਰੱਖੋ: **ਮੁਨਾਫ਼ਾ (Money), ਮੰਡੀਆਂ (Markets), ਮਾਲ-ਮੱਤਾ (Materials), ਉਜਰਤ (Wages), ਕੰਧਾਂ (Walls, tariff-jumping), ਟੈਕਸ (Tax).** M-M-M-W-W-T.

| ਕਾਰਡ 9.66 T 5.6 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 5.6.1 · Scanner 5.6 Model Q1 (1.3), Q1 (1.6); PYQ Q5 · SM pp.9.77–9.78 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>FDI ਦੇ **modes** ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Subsidiary**, **equity injection**, **controlling interest**, **M&A**, **joint venture**, **greenfield**, **brownfield**.<br>• PYQ Q5: joint ventures, mergers ਅਤੇ greenfield investments modes ਹਨ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **S-E-C-M-J-G-B:** Subsidiary, Equity, Control, Merger, Joint venture, Green, Brown. ਸੱਤ ਰਸਤੇ, ਇੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲ.

| ਕਾਰਡ 9.67 T 5.6 · ਤੁਲਨਾ | ★★★ OL 5.6.2, 5.6.3, 5.9.5 · Scanner 5.6 Model Q2 (1.6); PYQ Q1–Q4; 5.9 PYQ Q3 · SM p.9.78 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Greenfield** ਅਤੇ **brownfield** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਵਿੱਚ 100% automatic FDI ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>• **Greenfield**: **ਨਵੀਂ affiliate**, **ਨਵੇਂ assets** ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ (PYQ Q1). ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ONGC Videsh = greenfield (Q4).<br>• **Brownfield**: merger, acquisition ਜਾਂ **lease** ਰਾਹੀਂ **ਮੌਜੂਦਾ infrastructure** (Q2, Q3).<br>• **brownfield airport** projects ਵਿੱਚ **100% automatic** route (5.9 Q3). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Green = ਹਰਾ ਘਾਹ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਖੇਤ; Brown = Built ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ,** ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ਰੀਦੋ ਜਾਂ ਠੇਕੇ ਉੱਤੇ ਲਓ.

| ਕਾਰਡ 9.68 T 5.7 · ਧਾਰਨਾ | ★ OL 5.7.1, 5.7.2, 5.8.1, 5.8.2 · Scanner 5.7 PYQ Q1, Q2; 5.8 Model Q1 (1.1), Q1 (1.7) · SM pp.9.78–9.80 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**FDI ਦੇ benefits** ਦੱਸੋ. ਇਹ host currency ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਅਸਿੱਧਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ**, **technology**, **competition**, **ਬੱਚਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ finance**, **exports**, **tax revenue**, **BoP**.<br>• FDI inflow host currency ਨੂੰ **appreciate** ਕਰਦਾ ਹੈ; **imported inputs** ਅਤੇ **profit repatriation** ਉਸ ਨੂੰ depreciate ਕਰਦੇ ਹਨ.<br>• Trap: capital flight ਅਤੇ reserves ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ benefit ਨਹੀਂ ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **E-T-C-F-E-T-B:** Employment, Technology, Competition, Finance, Exports, Tax, BoP. ਸੱਤ ਫ਼ਾਇਦੇ ਗਿਣੋ.

| ਕਾਰਡ 9.69 T 5.8 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 5.8.3, 5.8.4, 5.8.5 · Scanner 5.8 Model Q2–Q3 (1.8) · SM pp.9.80–9.82; SM pp.9.85–9.86 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>FDI ਦੀਆਂ **ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ** ਦੱਸੋ. **Tax competition** ਅਤੇ **race to the bottom** ਕੀ ਹਨ? | ਜਵਾਬ<br>• **Capital-intensive methods**, **regional disparity**, **crowding-out**, **BoP instability**, **distortions**, **monopoly**, **dual economy**, **sovereignty** ਦਾ ਜੋਖ਼ਮ.<br>• **Tax competition**: host countries **ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ tax incentives** ਦਿੰਦੇ ਹਨ (Q2).<br>• **Race to the bottom**: ਖੁੱਲ੍ਹੇ incentives ਅਤੇ subsidies ਨਾਲ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ (Q3). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੂੰਜੀ-ਭਾਰੀ, ਇਲਾਕਾਈ ਪਾੜੇ, ਧੱਕਾ-ਬਾਹਰ, BoP, ਵਿਗਾੜ, ਇਜਾਰੇਦਾਰੀ, ਦੋਹਰਾ ਅਰਥਚਾਰਾ, ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ:** C-R-C-B-D-M-D-S, ਅੱਠ ਖ਼ਤਰੇ.

| ਕਾਰਡ 9.70 T 5.9 · ਧਾਰਨਾ | ★★ OL 5.9.1, 5.9.2, 5.9.3, 5.9.4, 5.5.4; OL 5.10.1, 5.10.2, 5.10.3 · Scanner 5.9 Model Q2, Q3; PYQ Q1, Q2, Q5; 5.5 PYQ Q1; 5.10 Model Q1 (1.10), Q2 · SM pp.9.82–9.83; SM p.9.86; RBI, FEMA, Make in India not in SM |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ **FDI** ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਨਿਯਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ? Sectoral caps ਕੀ ਹਨ? ODI ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਦਿਓ. | ਜਵਾਬ<br>• ਇੱਕ ਵੱਡਾ **non-debt resource**; **tax breaks ਅਤੇ ਘੱਟ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ** ਇਸ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਹਨ (5.5 PYQ Q1).<br>• **RBI ਅਤੇ FEMA** ਵੱਲੋਂ ਨਿਯਮਿਤ; **Make in India** ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ manufacturing ਨੂੰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ.<br>• Scanner keys (ਮਿਤੀ ਵਾਲੀਆਂ): private banking 49% (2019); telecom 100%; food-product marketing 100% automatic. Deck caps ਨੂੰ ਮਿਤੀ ਵਾਲੀਆਂ (dated) ਦੱਸਦਾ ਹੈ.<br>• **ODI** (outbound FDI): ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਢਿੱਲੇ ਕੀਤੇ capital controls ਕਰਕੇ ਸੰਭਵ ਹੈ; **RBI** ਇਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਅਤੇ data ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (SM p.9.83, p.9.86). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **RBI + FEMA = ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ; Make in India = ਸੱਦਾ-ਪੱਤਰ;** ODI = ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਬਾਹਰ (Out) ਜਾਣਾ.

# ਫ਼ਲੈਸ਼ ਕਾਰਡ — ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਸਮੇਤ

ਅਧਿਆਇ 10 · ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰਾ (Indian Economy) · 53 ਕਾਰਡ

## ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ

- ਪਹਿਲਾਂ **ਸਵਾਲ** ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ **ਬੋਲ ਕੇ** ਜਵਾਬ ਦਿਓ.
- ਫਿਰ **ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਪੜ੍ਹੋ. ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਜਚੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਡ ਕੋਲ ਲਿਖ ਲਓ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਸਦੇ **Scanner ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ** ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਹ MCQs ਹੱਲ ਕਰ ਸਕੋ.
- ਹਰ ਕਾਰਡ ਨੂੰ **1 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਫਿਰ 1 ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ** ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖੋ.

## ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ

| | |
|---|---|
| ★★★ | ICAI ਨੇ 6 ਜਾਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਸ਼ਬਦ-ਬ-ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰੋ. |
| ★★ | 3 ਤੋਂ 5 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਣੋ. |
| ★ | 1 ਜਾਂ 2 ਵਾਰ ਪੁੱਛਿਆ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੜ੍ਹੋ; MCQ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣ ਸਕੋ. |
| – | Study Material ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ. One Liner ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਲਾਭਦਾਇਕ. |

## ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ

| ਵਿਸ਼ਾ | ਨਾਂ | ਕਾਰਡ ਗਿਣਤੀ | ਕੁੱਲ | ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਤਾਰੇ |
|---|---|---|---|---|
| 10.1 | ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ: ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰ (Status of Indian Economy: Pre Independence Period, 1850-1947) | 10.01 – 10.04 | 4 | ★★ |
| 10.2 | ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰਾ (Indian Economy: Post Independence, 1947-1991) | 10.05 – 10.13 | 9 | ★★★ |
| 10.4 | 1991 ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰ (The Economic Reforms of 1991) | 10.14 – 10.29 | 16 | ★★ |
| 10.5 | 1991 ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ GDP ਵਿਕਾਸ ਦਰਾਂ (GDP Growth Rates Post 1991 Reforms) | 10.30 – 10.31 | 2 | ★★★ |
| 10.6 | NITI Aayog: ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਲਈ ਦਲੇਰ ਕਦਮ (NITI Aayog: A Bold Step for Transforming India) | 10.32 – 10.37 | 6 | ★★★ |
| 10.7 | ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ: ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਝਾਤ (The current state of the Indian Economy: A brief overview) | 10.38 – 10.52 | 15 | ★★★ |
| 10.8 | ਸਿੱਟਾ (Conclusion) | 10.53 | 1 | ★ |

*ਸਰੋਤ: ICAI Study Material (July 2026), Scanner Business Economics 2026 October, One Liners P4. ਸਿਤਾਰੇ One Liners deck ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ. "OL" = One Liner ਹਵਾਲਾ; "Q" = Scanner ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ; "SM p." = Study Material ਦਾ ਪੰਨਾ.*

## ਕਾਰਡ 10.01 T 10.1 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 10.1.1, 10.1.2 · Scanner 10.2 PYQs Q1, Q2 · SM pp.10.1–10.2

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਦੌਰ ਨੂੰ **'prosperous and self-reliant'** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ 1850–1947 ਦੀ economy ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ AD** ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ **largest economy** ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਦੌਲਤ ਦੇ ਇੱਕ-ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਇੱਕ-ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇੱਥੇ **self-sufficient villages** ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਨ ਜੋ commerce, pilgrimage ਅਤੇ administration ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਨ.

Scanner: ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ = **self-sufficient villages ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ cities ਜੋ commerce ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਨ** (Q1); ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਭਾਰਤ = **self-reliant ਅਤੇ prosperous economy** (Q2).

MCQ trap: 1850–1947 ਦੀ economy **impoverished ਅਤੇ under-developed** ਸੀ, 'prosperous and self-reliant' ਨਹੀਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰੇ ਗੋਦਾਮ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਜੇਬਾਂ.** 'ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੀ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲ ਜੋੜੋ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 10.02 T 10.1 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 10.1.2 · Scanner 10.1 MQ Q2 · SM pp.10.2–10.3

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ ਭਾਰਤੀ manufacturing ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ, ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਏ?

ਜਵਾਬ

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ 1757–1858 (East India Company) ਅਤੇ 1858–1947 (ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ) ਤੱਕ ਰਿਹਾ. ਭਾਰਤ manufactures ਦੇ ਨਿਰਯਾਤਕ ਤੋਂ **raw materials ਦਾ ਨਿਰਯਾਤਕ** ਬਣ ਗਿਆ.

**Discriminatory tariffs**: ਭਾਰਤੀ ਤਿਆਰ ਮਾਲ ਉੱਤੇ ਭਾਰੀ tariffs ਅਤੇ ਦਰਾਮਦਾਂ ਉੱਤੇ ਘੱਟ tariffs. ਭਾਰਤੀ ਵਸਤਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿੱਚ ਪਛੜ ਗਈਆਂ, ਇਸ ਲਈ handicrafts ਅਤੇ manufactures ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ.

ਨਤੀਜਾ: ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਭੀੜ (ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ sector ਸੀ, MQ Q2), ਜੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣਾ, **subsistence farming**, ਘੱਟ productivity ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬੀ.

**Zamindari** system, absentee landlordism, ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਕਾਰਨ **ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਗਭਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਹਿ ਗਈ (collapse)**.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕੱਚਾ ਬਾਹਰ, ਬਰਬਾਦੀ ਅੰਦਰ.** ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਬਾਹਰ ਗਿਆ, ਸਸਤਾ ਮਸ਼ੀਨੀ ਮਾਲ ਅੰਦਰ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਈ ਕਾਰੀਗਰ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੇ.

## ਕਾਰਡ 10.03 T 10.1 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.1.3 · Scanner 10.1 PYQs Q1 · SM p.10.4

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦੌਰ ਦੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਤਰੱਕੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ industries ਹਾਵੀ ਸਨ, ਕਿਹੜੇ ਪਛੜ ਗਏ, ਅਤੇ 1946 ਵਿੱਚ NDP ਵਿੱਚ manufacturing ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਕਿੰਨਾ ਸੀ?

ਜਵਾਬ

ਆਧੁਨਿਕ industry **lopsided** (ਅਸੰਤੁਲਿਤ) ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਧੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ **cotton ਅਤੇ jute** ਹਾਵੀ ਸਨ (Q1 key: cotton ਅਤੇ jute, ਨਾ ਕਿ wool, nylon ਜਾਂ silk).

**Producer goods** industries ਪਛੜ ਗਈਆਂ: ਅੰਗਰੇਜ਼ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ policy ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਾਲੇ industries ਨੂੰ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰੇ.

Manufacturing (small-scale ਅਤੇ cottage industries ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) **1946 ਵਿੱਚ NDP ਦੇ ਸਿਰਫ਼ 7%** ਤੱਕ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀ ਸੀ.

Factory ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ: ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 1900 ਵਿੱਚ 0.4% ਅਤੇ 1941 ਵਿੱਚ 1.4%.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸੂਤ-ਪਟਸਨ ਅੱਗੇ, ਸੱਤ ਛਿਆਲੀ ਵਿੱਚ.** Cotton ਅਤੇ Jute ਨੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਢੋਇਆ; 1946 ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ manufacturing ਦਾ NDP ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ.

| **ਕਾਰਡ 10.04** T 10.1 · MCQ ਜਾਲ | OL 10.1.5 · Scanner 10.1 PYQs Q2 · Not in SM text (Scanner only) |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ economic growth ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ **ਨਹੀਂ** ਪਾਉਂਦਾ: labour ਅਤੇ capital, ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਆਕਾਰ, ਨਵੀਂ technology, education ਅਤੇ experience? | ਜਵਾਬ<br>**ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ** (Q2 key b).<br>ਬਾਕੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ: labour ਅਤੇ capital ਵਰਗੇ resources ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ, ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ technology, ਅਤੇ education ਜਾਂ work experience ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ.<br>ਸਿਰਫ਼ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ growth ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦਾ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਹੁਨਰ ਗਿਣੋ, ਸਿਰ ਨਹੀਂ:** resources, technology ਅਤੇ ਗਿਆਨ output ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ; ਇਕੱਲੀ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ.

| **ਕਾਰਡ 10.05** T 10.2 · ਧਾਰਨਾ | ★★★ OL 10.2.3 · Scanner 10.2 MQ 1.2 Q1; PYQs Q10, Q11 · SM pp.10.4–10.5 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**Nehruvian model** ਕੀ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸੰਸਥਾ ਚਲਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਸੀ? | ਜਵਾਬ<br>ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ **redistribution** ਨਾਲ ਰਾਜ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ **industrialisation**; ਕੇਂਦਰੀਕ੍ਰਿਤ economic planning ਵਿਕਾਸ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਸੀ.<br>**Planning Commission** ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ; **five-year plans** ਇਸੇ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ, ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਅਧੀਨ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ.<br>ਮਕਸਦ: **equity ਅਤੇ distributive justice** ਨਾਲ ਤੇਜ਼ economic growth.<br>Scanner keys: policy = **import substitution ਅਤੇ planned economy** (MQ Q1); planning ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ = **growth with social justice** (Q10); ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ **planned development** ਵੱਲ ਬਦਲਾਅ (Q11). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **P-F-E ਦੀ ਕੜੀ:** **P**lanning Commission → **F**ive-year plans → **E**quity ਅਤੇ distributive justice. ਤਿੰਨ ਅੱਖਰ, ਤਿੰਨ ਪੌੜੀਆਂ.

| **ਕਾਰਡ 10.06** T 10.2 · ਤੁਲਨਾ | ★ OL 10.2.5 · Scanner 10.2 PYQs Q3 · SM p.10.5 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀਆਂ policies ਦੋ ਫ਼ਲਸਫ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਸੇਧਿਤ ਸਨ. **Nehruvian** ਅਤੇ **Gandhian** ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ. | ਜਵਾਬ<br>• **Nehruvian: heavy industry** ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ.<br>• **Gandhian: small-scale ਅਤੇ cottage industry** ਅਤੇ **village republics**.<br>Q3 key: small scale, cottage industry ਅਤੇ village republics = **Gandhian** ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ (Nehruvian, British ਜਾਂ East India Company ਨਹੀਂ). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਨਹਿਰੂ = ਵੱਡੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ; ਗਾਂਧੀ = ਛੋਟੇ ਹੱਥ.** ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਡੈਮ ਤੇ ਸਟੀਲ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ.

## ਕਾਰਡ 10.07 T 10.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.2.4, 10.2.5, 10.4.5 · Scanner 10.4 PYQs Q13 · SM p.10.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**1948 ਅਤੇ 1956 ਦੇ Industrial Policy Resolutions** ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ **1958** ਦੇ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਜਵਾਬ

**IPR 1948:** public sector ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ private sector ਲਈ licensing; atomic energy, arms and ammunition ਅਤੇ railways ਵਿੱਚ **state monopoly**; basic industries ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

**IPR 1956:** ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਢਾਂਚਾ ਪਰ **lopsided**: ਇਸ ਨੇ public sector ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ private initiative ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ.

**1958: balance of payments crisis** ਕਾਰਨ trade ਅਤੇ licensing ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਹੋਏ; ਵਿਆਪਕ **import controls 1966** ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇ.

Q13: import substitution industrialisation ਦਾ ਮਕਸਦ ਘਰੇਲੂ industries ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਸਤਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘਟਾਉਣਾ ਸੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **'48 = A-A-R: A**tomic energy, **A**rms and ammunition, **R**ailways. '56 = public sector ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਫੈਲਿਆ. '58 ਤੋਂ '66 = ਦਰਾਮਦਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ.

## ਕਾਰਡ 10.08 T 10.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.2.6 · Scanner 10.2 PYQs Q9, Q12 · SM p.10.5

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**'Hindu growth rate'** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਹ **3.5%** ਸੀ?

ਜਵਾਬ

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ (**1950–80**) ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਔਸਤ ਸਾਲਾਨਾ GDP growth ਮਾਮੂਲੀ **3.5 per cent** ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ 'Hindu growth rate' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

Q9: 3.5% (2%, 5% ਜਾਂ 7% ਨਹੀਂ). Q12: ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ **1991 ਦੇ reforms ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਘੱਟ growth**, 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਉੱਚੀ growth ਜਾਂ 8% ਤੋਂ ਵੱਧ growth ਨਹੀਂ.

1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ: 5.7% ਅਤੇ 5.8% (Topic 10.4).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ, ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ:** 1950 ਤੋਂ 1980 ਤੱਕ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਦੀ.

## ਕਾਰਡ 10.09 T 10.2 · ਤੁਲਨਾ

★★★ OL 10.2.7 · Scanner 10.2 PYQs Q4, Q8 · SM p.10.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ** ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੇਤੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ. ਬਦਲਾਅ ਕਿਸ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ?

ਜਵਾਬ

- **ਪਹਿਲਾਂ: institutional model**: land reforms, farm cooperatives. R&D ਅਤੇ irrigation ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵ; productivity ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਮਾਮੂਲੀ ਰਿਹਾ (Q4 key b).
- **ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ: green revolution**, ਜੋ productivity ਵਧਾਉਣ ਲਈ technology ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਣਕ ਦੀ (1965 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ, Q8).

**ਕਾਰਨ:** ਮਾਨਸੂਨ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਅਤੇ **1966 ਅਤੇ 1967** ਦੇ ਦੋ ਗੰਭੀਰ, ਲਗਾਤਾਰ **droughts**; ਭਾਰਤ PL 480 ਅਧੀਨ US ਦੀ ਅਨਾਜ ਸਹਾਇਤਾ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ, ਫਿਰ ਝਾੜ:** 1965 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਲ ਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸੁਧਾਰਨਾ; ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਝਾੜ ਵਧਾਉਣਾ.

## ਕਾਰਡ 10.10 T 10.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.2.8 · Scanner 10.2 MQ 1.2 Q2; 10.7 Q2, Q10, Q22 · SM p.10.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Green Revolution** ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ **ਚਾਰ inputs** ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸ ਫ਼ਸਲ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ.

ਜਵਾਬ

1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਖੇਤੀ policy ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੁਨਰਗਠਨ, ਜੋ ਨਵੀਆਂ ਖੇਤੀ technologies ਰਾਹੀਂ ਸਾਕਾਰ ਹੋਇਆ.

Inputs: **high yielding varieties (HYV) of seeds** ਅਤੇ **ਪਾਣੀ, fertiliser ਅਤੇ pesticides** ਦੀ ਸਘਨ ਵਰਤੋਂ.

ਕੇਂਦਰ: food grain ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣਾ, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ **ਕਣਕ** (SM); Scanner Q22 key: food grains, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚੌਲ.

Q10 key: HYV seeds ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਖੇਤੀ (green manure ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੁੜ-ਵੰਡ ਨਹੀਂ). MQ Q2: ਖੇਤੀ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਰਾਹੀਂ **ਭੋਜਨ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਆਤਮ-ਨਿਰਭਰਤਾ** ਦਾ ਟੀਚਾ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ: **H-W-F-P** = **H**YV seeds, **W**ater, **F**ertiliser, **P**esticides. ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਬੋਲੋ.

## ਕਾਰਡ 10.11 T 10.2 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.2.9, 10.4.4 · Scanner 10.4 PYQs Q5, Q12, Q15 · SM p.10.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿੰਨੇ banks ਦਾ **nationalisation** ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਦੋਂ? **MRTP Act, 1969** ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ regulate ਕੀਤਾ?

ਜਵਾਬ

**1969 ਵਿੱਚ 14 banks**, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ **1980 ਵਿੱਚ ਹੋਰ 6**. Nationalisation = ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ private sector ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਕੰਟਰੋਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਣਾ (Q12).

**MRTP Act, 1969:** ਉਨ੍ਹਾਂ **ਵੱਡੀਆਂ firms** ਦਾ regulation ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੁਕਾਬਲਤਨ **ਵੱਡੀ market power** ਸੀ (Q5, Q15).

ਇਸ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ firms ਦੀ licensing, capacity addition, mergers ਅਤੇ acquisitions ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਇੱਕ ਸਾਲ, ਦੋ ਕਦਮ:** 14 banks ਦਾ nationalisation ਅਤੇ MRTP Act, ਦੋਵੇਂ 1969 ਵਿੱਚ; ਛੇ ਹੋਰ banks 1980 ਵਿੱਚ ਆਏ.

## ਕਾਰਡ 10.12 T 10.2 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 10.2.9, 10.2.10 · No direct Q · SM p.10.6

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**1965–81** ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ growth ਦਾ ਦੌਰ ਕਿਉਂ ਸੀ?

ਜਵਾਬ

growth ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ **productivity** ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ.

ਕਾਰਨ: **licence-raj**; 1960 ਅਤੇ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ **autarchic** policies; **ਤਿੰਨ ਜੰਗਾਂ** (1962, 1965, 1971); ਵੱਡੇ **droughts** (ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ 1966 ਅਤੇ 1967); 1973 ਅਤੇ 1979 ਦੇ **oil shocks**.

ਭਾਰਤ, ਜੋ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇੱਕ closed economy ਸੀ, ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਵਿਸ਼ਵ economy ਦੇ ਮੌਕੇ ਗੁਆ ਬੈਠਾ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **L-A-W-D-O:** **L**icence-raj, **A**utarchic policies, **W**ars, **D**roughts, **O**il shocks. ਪੰਜ ਸੱਟਾਂ, ਦੋ ਸੁਸਤ ਦਹਾਕੇ.

## ਕਾਰਡ 10.13 T 10.2 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ OL 10.2.3, 10.2.5, 10.2.6, 10.2.7, 10.2.8, 10.2.9 · Scanner 10.2 MQ 1.2 Q1–Q2; PYQs Q3–Q12 · SM pp.10.4–10.7

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 10.2 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ, Nehruvian model ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ growth ਦੇ ਦੌਰ ਤੱਕ.

ਜਵਾਬ

**Nehruvian model** (Planning Commission, five-year plans) → **IPR 1948 / 1956** (ਵੱਡਾ public sector) → **1958** BoP crisis, **1966** ਤੱਕ import controls → **Hindu growth rate 3.5%** (1950–80) → **1966–67** ਦੇ droughts → **green revolution** → **14 banks (1969), MRTP Act 1969, 6 banks (1980)** → **1965–81**, ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਦੌਰ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਦੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (Nehru), ਵੱਡਾ ਉਸਾਰਦਾ ਹੈ, 1958 ਵਿੱਚ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਦੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, 3.5% ਦੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਰੀਂਗਦਾ ਹੈ, ਸੋਕੇ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਦਾ ਹੈ, ਹਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, banks ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੌਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 10.14 T 10.4 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 10.4.1, 10.4.27 · Scanner 10.4 PYQs Q22; SM Test Q2 · SM pp.10.7–10.8, 10.35

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦਾ **'early liberalisation'** ਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕਿੰਨੀ growth ਦਿੱਤੀ?

ਜਵਾਬ

Liberalisation ਦੇ ਬੀਜ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬੀਜੇ ਗਏ, **ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ 1985 ਤੋਂ ਬਾਅਦ**; 1981–1989 ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ **'reforms by stealth'** ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ad hoc, ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ).

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ **industry, trade ਅਤੇ taxation** ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ exchange rate ਦਾ ਕੁਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧ. Q22 ਅਤੇ SM Test Q2: liberalisation ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਹਿਰ **1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ** ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ.

GDP growth: **5.7%** (ਛੇਵੀਂ ਯੋਜਨਾ, 1980–85) ਅਤੇ **5.8%** (ਸੱਤਵੀਂ ਯੋਜਨਾ, 1985–90).

REER ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ, 1985–86 ਤੋਂ 1989–90 ਤੱਕ ਰੁਪਏ ਦਾ **ਲਗਭਗ 30.0% depreciation** ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਰਯਾਤ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਅੱਸੀ ਦੇ ਦਹਾਕੇ:** reforms by stealth, ਅਤੇ growth 3.5 ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ **5.7 ਫਿਰ 5.8**.

## ਕਾਰਡ 10.15 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.4.2, 10.4.3 · Scanner 10.4 PYQs Q27, Q28 · SM pp.10.7–10.8

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੁੱਖ **industrial, tax ਅਤੇ capital-market reforms** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **1985:** industries ਦੀਆਂ **25 broad categories** ਦਾ delicensing.
- **Broad-banding:** ਮੌਜੂਦਾ capacity ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵੇਂ licence ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ product mix ਬਦਲਣਾ, ਜਿਵੇਂ trucks ਅਤੇ cars (Q27).
- **MRTP asset limit** ₹20 crore ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ₹100 crore (1985–86); **MODVAT** ਨੇ multipoint excise duties ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ.
- **SEBI** ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ **12 April 1988** ਨੂੰ **non-statutory** body ਵਜੋਂ ਹੋਈ.

MCQ trap: **currency demonetisation** 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦਾ reform ਨਹੀਂ ਸੀ (Q28 key c).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **'80 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦਾ ਝੋਲਾ:** 25 ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ, trucks ਬਣੇ cars, ₹20 ਤੋਂ ₹100 crore, ਇੱਕ ਸੌਖਾ tax, 1988 ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਚੌਕੀਦਾਰ. ਇਸ ਝੋਲੇ ਵਿੱਚ demonetisation ਨਹੀਂ ਸੀ.

## ਕਾਰਡ 10.16 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.4.7, 10.4.8 · Scanner 10.4 MQ 1.3 Q3; 1.4 Q1 · SM p.10.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**1991 ਦੇ reforms** ਕਿਸ ਸਰਕਾਰ ਅਧੀਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ **architect** ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਭਾਰਤ ਨੇ **1991** ਵਿੱਚ **Narasimha Rao government** ਅਧੀਨ economic reforms ਦਾ ਇੱਕ ਦਲੇਰ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ.

MQ 1.4 Q1: ਨਿਰਣਾਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ Prime Minister = **P. V. Narasimha Rao**.

MQ 1.3 Q3: ਮੁੱਖ architect = **Dr Manmohan Singh** (Scanner ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, SM ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਰਾਓ ਨੇ ਚਲਾਇਆ, ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ:** ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ 1991 ਦਾ architect.

## ਕਾਰਡ 10.17 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.4.9 · Scanner 10.4 PYQs Q3, Q32 · SM pp.10.9–10.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1991 ਦੇ reforms ਦੀ **ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਦੇ ਕਾਰਨ** ਦੱਸੋ.

ਜਵਾਬ

- Revenue expenditure ਲਗਾਤਾਰ revenue receipts ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਿਹਾ; **fiscal deficit ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵੱਡੇ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਹੋਈ** (Q3 key a).
- ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਜ਼ਾ ਫੁੱਲਦਾ ਗਿਆ; revenues ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ **interest payments** ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ.
- 1990 ਵਿੱਚ **Gulf-war ਕਾਰਨ oil ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਛਾਲ** ਨੇ balance of payments ਉੱਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ.
- **Forex reserves** ਘਟ ਕੇ $1.2 billion ਰਹਿ ਗਏ; import ਉੱਤੇ ਰੋਕਾਂ ਨਾਲ industrial output ਘਟਿਆ.
- **IMF** ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਰੱਖੀਆਂ; ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਨੇ **'crisis of confidence'** ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਡੋਮੀਨੋ ਲੜੀ:** deficit → debt → interest → oil shock → ਖਾਲੀ forex → import curbs → IMF conditions → crisis of confidence. ਇੱਕ ਨੂੰ ਧੱਕੋ, ਸਾਰੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

## ਕਾਰਡ 10.18 T 10.4 · MCQ ਜਾਲ

★ OL 10.4.9, 10.4.10 · Scanner 10.4 PYQs Q3, Q32, Q39, Q41 · SM p.10.9

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1991 ਦੇ reforms ਦਾ **trigger** ਕੀ ਸੀ, ਅਤੇ forex reserves ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ **trap** ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Trigger: **balance of payments crisis** (Q39, Q41). Forex reserves ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ: ਸਿਰਫ਼ **$1.2 billion**, ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ **ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ imports** ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨ.

Trap: **high forex reserves** ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ (Q32 key c). ਇਹ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਹਨ: 'reserves ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੇ' ਅਤੇ 'declining public debt' (Q3), trade surplus ਅਤੇ agricultural boom (Q39).

Q3 ਦਾ ਸਹੀ ਉੱਤਰ: ਵੱਡੇ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ fiscal deficit.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਖਾਲੀ ਟੈਂਕੀ, ਭਰੀ ਟੈਂਕੀ ਨਹੀਂ:** reforms ਇਸ ਲਈ ਆਏ ਕਿ reserves ਸੁੱਕ ਗਏ (ਲਗਭਗ ਪੰਦਰਵਾੜੇ ਦੇ imports), ਇਸ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿਕਲਪ ਵਿੱਚ 'high' ਜਾਂ 'highest' reserves ਹੋਣ, ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 10.19 T 10.4 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 10.4.11, 10.4.12 · Scanner 10.4 MQ 1.4.1 Q1; PYQs Q1, Q2, Q19, Q42, Q43 · SM p.10.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1991 ਦੇ reforms ਵਿੱਚ **LPG** ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਕਿਹੜੇ ਵਿਕਲਪ traps ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Liberalisation, Privatisation, Globalisation**: 'socialist model' ਤੋਂ **market orientation ਅਤੇ external openness** ਵੱਲ ਬਦਲਾਅ (Q19: markets ਬਨਾਮ state ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉੱਤੇ ਮੁੜ-ਵਿਚਾਰ).

Trap: **'Socialisation'** LPG ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ (Q2).

Trap: **PSUs ਦਾ disinvestment privatisation** ਹੈ, liberalisation ਨਹੀਂ (Q1); ਇਹ public sector enterprises ਵਿੱਚ inefficiency ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ (Q42). Liberalisation = decontrol, deregulation, ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ.

Globalisation ਦੀਆਂ strategies: partial convertibility, tariff ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ equity ਦੀ ਉੱਚੀ ਸੀਮਾ: ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ (Q43).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵੇਚੋ = Privatise; ਖੋਲ੍ਹੋ = Liberalise; ਜੁੜੋ = Globalise.** Socialise ਲਈ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਕੁਰਸੀ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 10.20 T 10.4 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 10.4.13 · Scanner 10.4 PYQs Q44 · SM p.10.10

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1991 ਦੇ reforms ਦੇ **ਦੋ ਉਦੇਸ਼ (twin objectives)** ਕੀ ਸਨ, ਅਤੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**ਦੋ ਉਦੇਸ਼:** (1) economy ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ, ਬਹੁਤ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਲੀ ਤੋਂ **'market friendly'** economy ਵੱਲ ਮੋੜਨਾ; (2) fiscal deficit ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਮੀ ਰਾਹੀਂ **macroeconomic stabilisation**.

- **Stabilisation measures: ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ**, inflation ਅਤੇ ਉਲਟ balance of payments ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ.
- **Structural reform measures: ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ** ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ, structural rigidities ਹਟਾ ਕੇ productivity ਅਤੇ competitiveness ਵਧਾਉਣ ਲਈ.

Q44: reform ਦੇ parameters = stabilisation ਅਤੇ structural adjustment (ਦੋਵੇਂ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **Stabilisation = Short; Structural = Stays.** ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਖ਼ਾਰ ਉਤਾਰੋ, ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਉਸਾਰੋ.

## ਕਾਰਡ 10.21 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.4.14 · Scanner 10.4 MQ 1.4.1 Q2, Q3; PYQs Q20 · SM pp.10.10–10.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

1991 ਦੇ **ਛੇ fiscal reforms** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ fiscal reform ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

1. ਸਥਿਰ ਅਤੇ **transparent tax structure**; 2. ਬਿਹਤਰ **tax compliance**; 3. **ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਰਚ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ** ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ; 4. ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ **subsidies** ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਤਮਾ; 5. ਚੁਣੇ ਹੋਏ PSUs ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ equity ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦਾ **disinvestment**; 6. **private sector participation** ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ.

Q20 key (c) 'Only i, iii, iv': tax compliance, private sector participation ਅਤੇ ਖ਼ਰਚ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣਾ. 'ਵੱਧ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਵਾਲੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਫੰਡਾਂ ਦਾ reinvestment' fiscal reform ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਮਕਸਦ: fiscal discipline, ਤਾਂ ਜੋ ਉੱਚੀ inflation ਅਤੇ fiscal deficits ਨਾਲ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾ ਸਕੇ (MQ Q2). VAT: tax structure ਨੂੰ ਸਰਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (MQ Q3).

ਸਤੰਬਰ 1994 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ RBI ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ fiscal deficit ਨੂੰ ਪੜਾਅਵਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ 1997–98 ਤੱਕ ਸਿਫ਼ਰ ਤੱਕ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਛੇ fiscal reforms ਦਾ ਕ੍ਰਮ ਯਾਦ ਰੱਖੋ: **T-T-C-S-D-P** = **T**ax structure, **T**ax compliance, **C**urb spending, **S**ubsidy cuts, **D**isinvestment, **P**rivate participation.

## ਕਾਰਡ 10.22 T 10.4 · ਤੁਲਨਾ

★★ OL 10.4.15, 10.4.16 · Scanner 10.4 MQ 1.4.2 Q1, Q2; PYQs Q26, Q29, Q31, Q34 · SM p.10.11

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**1991 ਦੇ financial reforms ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ** banking ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ. reforms ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਕੀ ਸੀ?

ਜਵਾਬ

- **ਪਹਿਲਾਂ: administered** interest rates, credit flow ਉੱਤੇ **quantitative restrictions**, **high reserve requirements** (Q34).
- **ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ:** interest rate liberalisation; ਨਵੇਂ private banks ਅਤੇ public, private ਤੇ foreign banks ਵਿਚਕਾਰ ਮੁਕਾਬਲਾ; **Narasimham Committee Report, 1991** ਮੁਤਾਬਕ ਘੱਟ **SLR ਅਤੇ CRR**; branch licensing ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹ; **prudential norms** (asset classification, income disclosure, bad-debt provisions).

ਕੇਂਦਰ: NPAs ਦਾ ਬੋਝ ਘਟਾਉਣਾ, ਮੁਕਾਬਲਾ ਲਿਆਉਣਾ, interest rates ਦਾ deregulation. Trap: **banks ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣਾ** ਕੇਂਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ (Q26).

Q29: prudential norms = monetary ਅਤੇ financial sector reforms. Q31: interest rate liberalisation = (II) ਅਤੇ (IV), ਦੋਵੇਂ. ਘੱਟ SLR ਅਤੇ CRR banks ਦੀ liquidity ਸੁਧਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ lending ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ (MQ Q1).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਤਿਜੋਰੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜਿੰਦੇ **A-Q-H: A**dministered rates, **Q**uantity limits on credit, **H**igh reserves. reforms ਨੇ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ.

## ਕਾਰਡ 10.23 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.4.18 · Scanner 10.4 MQ 1.4.3 Q1; PYQs Q17, Q28 · SM pp.10.8, 10.12

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**SEBI** ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਦੋਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ **statutory recognition** ਕਦੋਂ ਮਿਲੀ? ਇਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**1988** ਵਿੱਚ **non-statutory** body ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਨਾ (12 April 1988, Government of India ਦੇ resolution ਰਾਹੀਂ); **1992 ਵਿੱਚ statutory recognition** ਮਿਲੀ.

ਭੂਮਿਕਾ: capital market ਦਾ ਆਜ਼ਾਦ regulator, ਜੋ ਢੁਕਵੇਂ resources ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਵੰਡਣ ਲਈ transparent ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (Q17 key c; MQ Q1: securities market ਨੂੰ regulate ਅਤੇ develop ਕਰਨਾ).

ਇਸ ਲਈ 'SEBI ਦਾ ਗਠਨ' 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦਾ reform ਹੈ (Q28), ਜਦਕਿ statutory ਦਰਜਾ 1992 ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **'88 ਵਿੱਚ ਜਨਮ, '92 ਵਿੱਚ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ:** ਪਹਿਲਾਂ resolution ਨਾਲ, ਫਿਰ statute ਨਾਲ.

| **ਕਾਰਡ 10.24** T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 10.4.20, 10.4.21 · Scanner 10.4 MQ 1.4 Q2; 1.4.4 Q1 (key differs, see notes); PYQs Q9, Q30, Q35, Q38; 10.7 Q47; SM Test Q9 · SM p.10.12; Test Q9 p.10.36 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**24 July 1991 ਦੀ New Industrial Policy** ਨੇ licensing ਅਤੇ public sector ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ? | ਜਵਾਬ<br>**24 July 1991** ਨੂੰ ਐਲਾਨੀ ਗਈ (Q9) ਤਾਂ ਜੋ industry ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ deregulation ਹੋ ਸਕੇ. ਇਸ ਨੇ **Licence Raj** ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ (Q38): **18** ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ industries ਲਈ licensing ਹਟਾਈ ਗਈ; 80% industry ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਈ.<br>ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਘਟ ਕੇ **5 licensed industries** ਰਹਿ ਗਏ: arms and ammunition, atomic substances, narcotic drugs ਅਤੇ hazardous chemicals, ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ distillation ਅਤੇ brewing, cigarettes ਅਤੇ cigars.<br>Public sector **ਅੱਠ sectors** ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ **ਦੋ: railway transport ਅਤੇ atomic energy** (Q30 key b). Q47: telecom ਹੁਣ public sector monopoly ਨਹੀਂ ਹੈ.<br>ਮਕਸਦ: entrepreneurship ਅਤੇ private participation ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ (MQ 1.4 Q2); ਮੁੱਖ ਜ਼ੋਰ = ਵਧੇਰੇ **private sector** participation (Q35). SM Test Q9: '**ਸਾਰੇ** industries ਲਈ licensing requirements ਹਟਾਉਣਾ' 1991 ਦਾ policy reform ਨਹੀਂ ਹੈ (18, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 5, licensed ਰਹੇ). |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 18 → 5, 8 → 2:** licence ਦੀ ਸੂਚੀ ਅਤੇ public-sector ਦੀ ਸੂਚੀ, ਦੋਵੇਂ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਰਹਿ ਗਈਆਂ.

| **ਕਾਰਡ 10.25** T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 10.4.4, 10.4.22 · Scanner 10.4 PYQs Q40, Q42; SM Test Q12 · SM pp.10.12–10.13; Test Q12 p.10.37 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>1991 ਵਿੱਚ **MRTP Act**, small-scale reservation ਅਤੇ **public sector equity** ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ? | ਜਵਾਬ<br>**MRTP Act ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ: merger, amalgamation ਅਤੇ takeover** ਸੰਬੰਧੀ ਧਾਰਾਵਾਂ **ਰੱਦ**; ਵੱਡੀਆਂ companies ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਜਾਂ diversification ਲਈ ਕੋਈ pre-entry scrutiny ਜਾਂ ਪੂਰਵ-ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ.<br>**Small-scale industries** ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਈ ਵਸਤਾਂ **de-reserved** ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ large-scale industries ਨੂੰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ.<br>**Disinvestment** = ਕਿਸੇ PSE ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ shareholding ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਿਕਰੀ (SM Test Q12): ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਦਲੇਰ ਕਦਮ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ autonomy ਅਤੇ professional management ਮਿਲਿਆ; budgetary support ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘਟਾਇਆ ਗਿਆ (Q42).<br>Q40: NEP ਅਧੀਨ industrial reforms = licensing ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ, de-reservation, public sector ਦਾ ਸੁੰਗੜਨਾ: **ਇਹ ਸਾਰੇ**. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਤਿੰਨ ਢਿੱਲਾਂ **M-S-D: M**RTP ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਹਟੀਆਂ, **S**mall-scale ਦੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਹਟੇ, **D**isinvestment ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ.

| ਕਾਰਡ 10.26 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 10.4.23 · Scanner 10.4 MQ 1.4.4 Q2 (key differs, see notes); PYQs Q18 · SM pp.10.12–10.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**FDI** ਬਾਰੇ 1991 ਦੀ policy ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ: automatic approval ਦੀ ਸੀਮਾ, ਅਤੇ FDI ਕਿੱਥੇ **ਮਨ੍ਹਾ** ਹੈ? | ਜਵਾਬ<br>**Automatic approval** ਦੀ ਧਾਰਨਾ FDI ਲਈ **51 per cent ਤੱਕ** ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ reserved industries ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ industries ਤੱਕ ਵਧਾਈ ਗਈ.<br>FDI **ਸਿਰਫ਼ ਚਾਰ sectors ਵਿੱਚ ਮਨ੍ਹਾ** ਹੈ: retail trade, atomic energy, lottery business, ਅਤੇ betting and gambling (Q18: atomic energy).<br>Scanner MQ 1.4.4 Q2 ਦਾ key **100%** ਹੈ, ਜਦਕਿ 1991 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ SM ਦਾ ਅੰਕੜਾ **51%** ਹੈ. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸ਼ੁਰੂ 51 ਤੋਂ, ਮਨਾਹੀ ਚਾਰ ਦੀ:** automatic approval 51% ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ; ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਹੈ **R-A-L-B** (**R**etail, **A**tomic, **L**ottery, **B**etting and gambling).

| ਕਾਰਡ 10.27 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 10.4.24 · Scanner 10.4 MQ 1.3 Q1; 1.4.5 Q2; PYQs Q21 · SM p.10.13 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>1991 ਦੇ **trade reforms** ਨੇ import licensing, quantitative restrictions ਅਤੇ tariffs ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਦਲਿਆ? | ਜਵਾਬ<br>• Imports ਅਤੇ exports ਉੱਤੇ **quantitative restrictions** ਹਟਾਈਆਂ ਗਈਆਂ; **import licensing ਖ਼ਤਮ** (Q21 key b); 'positive list' (OGL) ਦੀ ਥਾਂ **negative list** ਆਈ.<br>• **Tariffs:** ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਦਰ **355%** (1990-91) → **85%** (1993-94) → **50%** (1995-96) → 2007-08 ਤੱਕ **10%**, ਅਪਵਾਦਾਂ ਸਮੇਤ, ਜਿਵੇਂ automobiles ਉੱਤੇ 100%.<br>ਮਕਸਦ: ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜੋ trade ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਤੇ import tariffs ਘਟਾਏ (MQ 1.3 Q1); EXIM Policy ਵਿਦੇਸ਼ੀ trade ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ (MQ 1.4.5 Q2). |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਪੌੜੀ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ: 355 → 85 → 50 → 10.** 1990-91, 1993-94, 1995-96 ਅਤੇ 2007-08 ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਡੰਡਾ ਉਤਰੇ.

| ਕਾਰਡ 10.28 T 10.4 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★★ OL 10.4.25 · Scanner 10.4 PYQs Q16, Q33 · SM pp.10.13–10.14 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**ਰੁਪਏ ਦੇ exchange rate regime** ਨੂੰ 1991 ਤੋਂ 1994 ਤੱਕ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਦੱਸੋ. | ਜਵਾਬ<br>**July 1991:** ਰੁਪਏ ਦਾ **18–19% devaluation** (ਪਹਿਲਾਂ fixed rate, currencies ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ). Devaluation ਦਾ ਸਾਲ: 1991 (Q33).<br>**March 1992: dual exchange rate** regime.<br>**March 1993:** rate ਇਕਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ **float** ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ. **1993** ਤੋਂ **managed floating** system (Q16 key d).<br>**1994:** ਸਾਰੇ current account transactions market rate ਉੱਤੇ; ਰੁਪਿਆ ਅਧਿਕਾਰਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ **current account ਉੱਤੇ convertible**. |

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਚਾਰ ਸਾਲ, ਚਾਰ ਕਦਮ, **D-D-F-C = 91, 92, 93, 94: D**evalue, **D**ual rate, **F**loat, **C**onvertible.

## ਕਾਰਡ 10.29 T 10.4 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★ OL 10.4.1–10.4.25 · Scanner 10.4 MQ 1.2–1.4.5; PYQs Q1–Q44 · SM pp.10.7–10.14

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 10.4 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ, 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ exchange-rate ਦੇ ਬਦਲਾਵਾਂ ਤੱਕ.

ਜਵਾਬ

**1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ 'reforms by stealth'** (5.7%, 5.8%) → **deficits, debt, oil shock, $1.2 bn reserves, IMF → BoP crisis → 1991, Rao government → LPG: fiscal, monetary and financial, SEBI statutory 1992**.

→ **NIP, 24 July 1991**: licences 18 → 5, public sector → 2, FDI automatic 51% ਤੱਕ → **tariffs 355% → 10%** → **rupee**: 1991 ਵਿੱਚ devalued, 1993 ਵਿੱਚ floated, 1994 ਵਿੱਚ current-account convertible.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਸੁਧਾਰਕ; ਫਿਰ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ $1.2 bn ਉੱਤੇ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ: ਘੱਟ licences, ਹੌਲੇ tariffs, ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਪੈਸਾ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਚੌਕੀਦਾਰ, ਅਤੇ ਰੁਪਿਆ ਜੋ ਤੈਰਨਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 10.30 T 10.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.5.2, 10.7.30, 10.7.31, 10.8.6 · Scanner 10.5 MQ 1.4 Q1; 10.7 Q49; 10.8 Q3 · SM pp.10.14–10.15

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਅੰਕੜਿਆਂ ਸਮੇਤ **post-reform gains** ਦੱਸੋ, ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ **constraints** ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਹਨ.

ਜਵਾਬ

**Gains:** ਲਗਭਗ **ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ import cover** ਜਿੰਨਾ forex cushion; services trade surplus ਉੱਚਾ, **GDP ਦਾ ਲਗਭਗ 3.7%** (IT ਅਤੇ financial services ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੰਗ); ਗ਼ਰੀਬੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮੀ.

**Constraints:** ਉੱਚਾ fiscal deficit, inflation, ਅਤੇ FY21/22 ਵਿੱਚ **GDP ਦਾ 86%** public debt, ਜੋ 2022 ਲਈ EMDE ਔਸਤ 64.5% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ (IMF); SM ਦੇ summary ਵਿੱਚ **ਵਧਦੀਆਂ inequalities** ਵੀ ਜੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ.

Scanner: reforms ਨੇ growth ਤੇਜ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦੀ competitiveness ਸੁਧਾਰੀ (MQ 1.4 Q1); ਉੱਚੀ inequality ਇੱਕ structural challenge ਹੈ (10.7 Q49) ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਨ (10.8 Q3).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **8 · 3.7 · 86:** ਪਲੱਸ ਪਾਸੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ cover ਅਤੇ 3.7% services surplus; ਮਾਇਨਸ ਪਾਸੇ 86% ਕਰਜ਼ਾ.

## ਕਾਰਡ 10.31 T 10.5 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.5.1, 10.5.2, 10.5.3 · Scanner 10.5 MQ 1.4.6 Q2 (key differs, see notes) · SM p.10.15

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿਸ indicator ਨੂੰ economic growth ਦਾ **ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ indicator** ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? Table 10.1 ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਸਾਲ **ਸਿਖਰ (peak)** ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ **negative**?

ਜਵਾਬ

**GDP growth rate** ਨੂੰ economic growth ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ indicator ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

Table 10.1 (1991–2021): **peak 1999 ਵਿੱਚ 8.845756%** (ਲਗਭਗ 8.85%) ਹੈ; ਇੱਕੋ-ਇੱਕ **negative** ਸਾਲ **2020 ਵਿੱਚ –6.59608%** (ਲਗਭਗ –6.6%) ਹੈ, ਯਾਨੀ pandemic ਦਾ ਸਾਲ.

Post-reform GDP growth **2020 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ** ਰਹੀ ਹੈ.

Scanner MQ 1.4.6 Q2 (ਵਿਕਲਪ 1992, 1996, 2004, 2010) ਦਾ key **2010 (8.497585%)** ਹੈ: ਦਿੱਤੇ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ, ਕਿਉਂਕਿ 1999 ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਸਿਖਰ 1999, ਖੱਡ 2020:** ਚੋਟੀ ਉੱਤੇ 8.85%, table ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ –6.6%.

## ਕਾਰਡ 10.32 T 10.6 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.6.1 · Scanner Q2, Q16, Q17 · SM p.10.16

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Planning Commission** ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਲਈ, ਕਿਸ ਤਾਰੀਖ਼ ਨੂੰ, ਅਤੇ NITI Aayog ਤੋਂ ਕੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ?

ਜਵਾਬ

**1st January 2015** ਨੂੰ ਸਿਖਰਲੀ policy-making body, **Planning Commission** (ਲਗਭਗ ਚੌਂਹਠ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ), ਦੀ ਥਾਂ **National Institution for Transforming India (NITI) Aayog** ਨੇ ਲੈ ਲਈ (Q2 key c).

ਉਦੇਸ਼: objective experts ਵੱਲੋਂ ਨਵੀਨ ਸੋਚ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਧਾ ਕੇ **'co-operative federalism'** ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ.

NITI ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ **'Think Tank'** ਅਤੇ 'directional and policy dynamo' ਬਣਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ (Q17: ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ = policy think tank).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 1-1-15:** 2015 ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਦਿਨ Planning Commission ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ NITI ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ.

## ਕਾਰਡ 10.33 T 10.6 · MCQ ਜਾਲ

★★ OL 10.6.2, 10.6.3 · Scanner Q1, Q4, Q11 · SM pp.10.16–10.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

NITI Aayog ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ plans ਨਾਲ ਕੀ **ਕਰਦਾ** ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ **ਨਹੀਂ** ਕਰਦਾ?

ਜਵਾਬ

ਕਰਦਾ ਹੈ: **ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ plans** ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉੱਚੇ ਪੱਧਰਾਂ ਉੱਤੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ (Q1). ਇਹ sustainable development, **co-operative federalism**, ਅਤੇ Centre ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ policy ਅਤੇ technical ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (Q4).

Trap: NITI **five-year plans ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ** (Q4 key a) ਅਤੇ **ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ financial resources ਨਹੀਂ ਵੰਡਦਾ** (Q11 key b).

ਮਾਹਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ national plans ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਖ਼ਰਚ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ plans ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਅਤੇ **budgeting process ਤੋਂ ਬਾਹਰ** ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ NITI ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, budget ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ.** ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ, ਚੈੱਕਬੁੱਕ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 10.34 T 10.6 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.6.4, 10.6.5, 10.6.6, 10.6.7, 10.6.8 · Scanner Q3, Q7, Q12, Q14, Q15 · SM pp.10.17–10.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM ਵਿੱਚ **NITI Aayog ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਮੁੱਖ initiatives** ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਜਵਾਬ

- **LiFE** (Lifestyle for Environment, Q12): 'use-and-dispose' economy ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ; sustainable lifestyle choices (Q14).
- **NDAP** (National Data and Analytics Platform): ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ data ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (Q3, Q7).
- **Shoonya** (EVs ਰਾਹੀਂ air quality) ਅਤੇ **E-Amrit** (EVs ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ).
- **IPI**: India Policy Insights, ਜੋ NITI Aayog ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ (Q15).
- **Methanol Economy** programme.
- **Transforming India's Gold Market**: ਇਸ sector ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਅਤੇ exports ਤੇ growth ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਦੇ ਉਪਾਅ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਸੱਤ initiatives ਦੀ ਲੜੀ **L-N-S-E-I-M-G: L**iFE, **N**DAP, **S**hoonya, **E**-Amrit, **I**PI, **M**ethanol, **G**old. ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਅੱਖਰ ਬੋਲੋ.

## ਕਾਰਡ 10.35 T 10.6 · ਭੁਲਨਾ

★★★ OL 10.6.5, 10.6.6 · Scanner Q9, Q10; 10.7 Q1, Q15 · SM p.10.17

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Shoonya** ਅਤੇ **E-Amrit** ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਦੱਸੋ. 'EV ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ one-stop destination' ਕਿਹੜੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

- **Shoonya campaign: electric vehicles** ਦੀ ਤੈਨਾਤੀ ਤੇਜ਼ ਕਰਕੇ **air quality ਸੁਧਾਰਨ** ਦਾ ਟੀਚਾ.
- **E-Amrit: electric vehicles ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ one-stop destination** (Q10; 10.7 Q1).

Q9 (EV promotion): suggested answer ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, (a) E-Amrit ਅਤੇ (b) Shoonya.

NDAP (ਸਰਕਾਰੀ data) ਜਾਂ FAME India (EV technology ਦਾ manufacture, 10.7 Q15) ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਨਾ ਕਰੋ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Shoonya ਹਵਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; E-Amrit ਹਰ EV ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.** ਇੱਕ ਹਵਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਸ਼ੱਕ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 10.36 T 10.6 · MCQ ਜਾਲ

★★★ OL 10.6.7 · Scanner Q13; 10.7 Q11 · SM p.10.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Methanol Economy** programme ਦਾ ਟੀਚਾ ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ input **trap** ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਟੀਚੇ: ਭਾਰਤ ਦਾ **oil import bill** ਘਟਾਉਣਾ (Q13), **greenhouse gas emissions** ਘਟਾਉਣਾ, ਅਤੇ **coal reserves ਤੇ municipal solid waste** ਨੂੰ methanol ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ.

Trap: **industrial waste** ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ (10.7 Q11 key d).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **C ਅਤੇ M ਅੰਦਰ, I ਕਦੇ ਨਹੀਂ:** **C**oal ਅਤੇ **M**unicipal solid waste ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ; **I**ndustrial waste ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

## ਕਾਰਡ 10.37 T 10.6 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ OL 10.6.1–10.6.8 · Scanner Q1–Q17 · SM pp.10.16–10.18

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 10.6 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ.

ਜਵਾਬ

**Planning Commission** (ਲਗਭਗ 64 ਸਾਲ) → **1 January 2015** ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ → **NITI Aayog**: think tank, co-operative federalism, ਪਿੰਡ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ plans ਜੋ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ → **ਕੋਈ five-year plans ਨਹੀਂ, ਕੋਈ fund allocation ਨਹੀਂ, budgeting ਤੋਂ ਬਾਹਰ** → initiatives: **LiFE, NDAP, Shoonya, E-Amrit, IPI, Methanol Economy, Gold Market**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **ਕਹਾਣੀ:** ਪੁਰਾਣਾ ਯੋਜਨਾਕਾਰ 2015 ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਦਿਨ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇੱਕ ਚਿੰਤਕ ਕੁਰਸੀ ਸਾਂਭਦਾ ਹੈ, ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ budget ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਅਤੇ ਸੱਤ initiatives ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, lifestyle ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੋਨੇ ਤੱਕ.

## ਕਾਰਡ 10.38 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.7.1, 10.7.2 · Scanner Q18, Q24 · SM pp.10.18–10.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Primary sector** ਦੇ ਮੁੱਖ ਅੰਕੜੇ ਦੱਸੋ: ਨਿਰਭਰ ਆਬਾਦੀ, GVA ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ, food grains. ਦੁੱਧ ਕਿਸ sector ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਭਾਰਤ ਦੀ **47 per cent** ਆਬਾਦੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ (Q24).

Agriculture ਅਤੇ allied sector ਦਾ GVA: **2021-22 ਵਿੱਚ 18.8%** (31 January 2022 ਤੱਕ). Food grains ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ: 2021-22 ਵਿੱਚ **315.7 million tonnes**.

**ਦੁੱਧ** ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ **primary sector** ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (Q18). ਭਾਰਤ ਦੁੱਧ, pulses, jute ਅਤੇ spices ਦਾ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਤਪਾਦਕ ਹੈ.

GVA ਵਿੱਚ agriculture ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ (absolute terms) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 47 : 18.8** — ਲਗਭਗ ਅੱਧੇ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਖੇਤੀ GVA ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ; food grains 315.7 million tonnes.

## ਕਾਰਡ 10.39 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.7.3 · Scanner Q12, Q13, Q16, Q33 · SM p.10.19

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਕਿੰਨੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ **MSP** ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

ਸਾਰੀਆਂ **23 mandated ਫ਼ਸਲਾਂ** ਦਾ MSP ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਦੀ weighted average **cost of production** ਦਾ **1.5 ਗੁਣਾ** (ਡੇਢ ਗੁਣਾ) ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (Q33 key c; Q16 key c).

MSP ਦਾ ਐਲਾਨ **Cabinet Committee on Economic Affairs** ਕਰਦੀ ਹੈ (Q13).

Foodgrains ਦਾ buffer stock **FCI** ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ (Q12).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ 23 × 1.5:** ਤੇਈ ਫ਼ਸਲਾਂ, ਲਾਗਤ ਤੋਂ ਡੇਢ ਗੁਣਾ ਭਾਅ.

## ਕਾਰਡ 10.40 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.7.5, 10.7.6 · Scanner Q4, Q47; 10.4 PYQs Q4 · SM pp.10.19, 10.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**APEDA** ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ **automatic route ਅਧੀਨ 100% FDI** ਕਿੱਥੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ (food ਅਤੇ telecom)?

ਜਵਾਬ

**APEDA** = **Agricultural and Processed Food Export Development Authority**; ਇਸ ਨੂੰ agri-products ਦੇ export promotion ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਹੈ (Q4 key d).

**food products ਦੀ marketing** ਅਤੇ **food product e-commerce** ਵਿੱਚ **automatic route ਅਧੀਨ 100% FDI** (10.4 Q4).

**telecommunication services** ਵਿੱਚ automatic route ਰਾਹੀਂ **100% foreign participation** (ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ Q47: telecom ਹੁਣ public sector monopoly ਨਹੀਂ ਹੈ).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਦੋ ਸੌ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ, ਇੱਕ ਰਾਹ:** food ਅਤੇ telecom, ਦੋਵੇਂ 100% automatic. APEDA = **A**gricultural, **P**rocessed, (**F**ood), **E**xport, **D**evelopment, **A**uthority.

## ਕਾਰਡ 10.41 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.7.7, 10.7.8 · Scanner Q7, Q25, Q27, Q29, Q34 · SM p.10.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਹਰ **farm scheme** ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ: PM KISAN, PMFBY, PKVY, PDMC, Kisan Rail, E-NAM.

ਜਵਾਬ

- **PM KISAN:** ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ **income support** (ਯੋਗ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ₹6,000 ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ, Q34).
- **PMFBY: ਫ਼ਸਲ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਤਬਾਹੀ** ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਲਈ insurance (Q25).
- **PKVY** (Paramparagat Krishi Vikas Yojana): **organic farming** ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ (Q7).
- **PDMC** (Per Drop More Crop): ਖੇਤ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ **ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲ ਵਰਤੋਂ (water use efficiency)** (Q27).
- **Kisan Rail: ਖੇਤੀ ਉਪਜ ਦੀ logistics** ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ (Q29).
- **E-NAM:** APMC mandis ਦਾ ਇੱਕ ਇਕਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਛੇ ਸਕੀਮਾਂ, ਛੇ ਮਕਸਦ, ਸਕੀਮ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ **I-C-O-W-L-M: I**ncome, **C**rop loss, **O**rganic, **W**ater, **L**ogistics, **M**arket.

## ਕਾਰਡ 10.42 T 10.7 · ਧਾਰਨਾ

★★★ OL 10.7.8 · Scanner Q5, Q23, Q36, Q45 · SM p.10.20

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**E-NAM** ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**E-NAM** (National Agriculture Market): ਇੱਕ **pan-India electronic trading portal**, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ **APMC mandis** ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ.

ਟੀਚਾ: **ਖੇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਲਈ ਇਕਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ** (Q5 key b); ਇਹ ਖੇਤੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ infrastructure ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਦਾ ਹੈ (Q45).

Q23 key (d): 'ਇਕਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ National Agriculture Market' ਅਤੇ 'ਮੌਜੂਦਾ APMC mandis ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ pan-India electronic trading portal', ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਹਨ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਇੱਕ ਮੰਡੀ-ਜਾਲ:** ਹਰ APMC mandi ਇੱਕੋ electronic ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਜੁੜੀ ਹੋਈ.

## ਕਾਰਡ 10.43 T 10.7 · ਧਾਰਨਾ

★ OL 10.7.9 · Scanner Q6, Q20, Q42 · SM pp.10.20–10.21

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ** ਕੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**ਛੋਟੀਆਂ ਤੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜੋਤਾਂ, ਘੱਟ ਖੇਤੀ productivity ਅਤੇ subsistence farming** → ਬਹੁਤ ਘੱਟ **marketable surplus** → ਘੱਟ ਆਮਦਨ; ਇਹ ਘਰੇਲੂ ਅਤੇ export ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਨ (Q6 key a).

Q20: ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ **technology ਅਪਣਾਉਣ ਅਤੇ irrigation ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਪੱਧਰ** ਹੈ.

Trap (Q42): **ਗ਼ਲਤ** ਕਥਨ ਹੈ 'ਖੇਤੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲਗਭਗ 80 per cent ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ irrigation ਸਹੂਲਤਾਂ ਹਨ'.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਛੋਟੇ ਖੇਤ, ਘੱਟ ਝਾੜ, ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੀ ਖੇਤੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਬੱਚਤ, ਘੱਟ ਆਮਦਨ:** ਪੰਜ ਕੜੀਆਂ, ਇੱਕ ਜ਼ੰਜੀਰ.

## ਕਾਰਡ 10.44 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.7.11 · Scanner Q32, Q37 · SM p.10.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ICI ਦੀਆਂ **ਅੱਠ core industries** ਦੱਸੋ. ਕਿਹੜਾ ਵਿਕਲਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**Coal, Crude Oil, Natural Gas, Refinery Products, Fertilisers, Steel, Cement ਅਤੇ Electricity.**

ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ **IIP** ਵਿੱਚ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਭਾਰ (weight) ਦਾ **40.27%** ਬਣਦੇ ਹਨ.

Trap: **information and communication** core industry ਨਹੀਂ ਹੈ (Q37 key d). Coal ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ (Q32).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਅੱਠਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ **C-C-N-R-F-S-C-E: C**oal, **C**rude oil, **N**atural gas, **R**efinery products, **F**ertilisers, **S**teel, **C**ement, **E**lectricity. ‘information’ ਲਈ ਇਸ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 10.45 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★ OL 10.7.12 · Scanner 10.8 Q4, Q5 · SM p.10.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

SM ਵਿੱਚ **PMI** ਅਤੇ **GII** ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਕੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

Manufacturing **PMI** (Purchasing Managers’ Index) 31 Jan 2023 ਨੂੰ **55.4** ਸੀ (10.8 Q5 key c).

**Global Innovation Index (GII)** ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ rank 2015 ਦੇ **81st** ਤੋਂ ਸੁਧਰ ਕੇ **2022 ਵਿੱਚ 40th** ਹੋ ਗਈ (10.8 Q4 key b).

Ease of Doing Business ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਨਾ ਕਰੋ: 2020 ਵਿੱਚ rank **63**.

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **Innovation ਲਈ 40, Business ਲਈ 63.** GII ਦਾ ਅੰਕ 40 ਹੈ; Doing Business ਦਾ 63.

## ਕਾਰਡ 10.46 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.7.13, 10.7.14, 10.7.15 · Scanner Q14, Q31, Q43; 10.4 PYQs Q8, Q10 · SM p.10.22

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**DPIIT** ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਹੈ, **Make in India** (ਅਤੇ 2.0) ਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ **Ease of Doing Business** rank ਕੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**DPIIT** = Department for Promotion of Industry and **Internal** Trade (10.4 Q10 key d); ਇਹ industrial policy ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ.

**Make in India** (2014, ‘Vocal for Local’): ਸਥਾਨਕ manufacturing ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਖਿੱਚਣਾ (Q14); **aggregate demand ਵਧਾਉਣ** ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ (10.4 Q8).

**Make in India 2.0: 27 sectors = 15 manufacturing + 12 service** (Q31 key a).

**EoDB:** World Bank Doing Business Report 2020 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ **63ਵੇਂ** ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਰਿਹਾ, ਜਦਕਿ 2019 ਵਿੱਚ 77ਵੇਂ ਉੱਤੇ ਸੀ, ਯਾਨੀ 14 ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਛਾਲ (Q43).

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** **15 + 12 = 27, ਅਤੇ 2020 ਵਿੱਚ 63.** DPIIT ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿੱਚ ‘Internal’ Trade ਹੈ, ‘International’ ਕਦੇ ਨਹੀਂ.

## ਕਾਰਡ 10.47 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.7.16, 10.7.17, 10.7.18, 10.7.19, 10.7.21 · Scanner Q3, Q8, Q15, Q17, Q26, Q35 · SM p.10.23

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਹਰ scheme ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ: **PM Gati Shakti, PLI, FAME India, Udyami Bharat, PM MITRA**.

ਜਵਾਬ

- **PM Gati Shakti: multimodal infrastructure** ਦੀ ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ planning ਲਈ data-ਆਧਾਰਿਤ ਫ਼ੈਸਲੇ, logistics cost ਵਿੱਚ ਕਮੀ (Q3).
- **PLI** (March 2020, 14 key sectors): manufacturing ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਅਤੇ export competitiveness ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ; **white goods** (air conditioners ਅਤੇ LED lights) ਤੱਕ ਵਧਾਈ ਗਈ (Q26).
- **FAME India: electric ਅਤੇ hybrid vehicle** technology ਦਾ manufacture (Q15).
- **Udyami Bharat: MSMEs** ਦਾ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ (Q8, Q35).
- **PM MITRA: textiles** ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਦਾ industrial infrastructure (Q17).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਪੰਜ ਸਕੀਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ **G-P-F-U-M** (Gati Shakti, PLI, FAME, Udyami Bharat, MITRA): ਪੰਜ ਅੱਖਰ, ਪੰਜ ਸਕੀਮਾਂ, ਇਸੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ.

## ਕਾਰਡ 10.48 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.7.22, 10.7.23 · Scanner 10.4 PYQs Q23, Q24, Q25 · SM pp.10.23–10.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**FIPB** ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਲਈ ਅਤੇ ਕਦੋਂ? **MEIS** ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸ ਨੇ ਲਈ, ਅਤੇ ਇਹ exporters ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

**FIPB May 2017** ਵਿੱਚ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; **Foreign Investment Facilitation Portal (FIF)** ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ, ਜਿਸ ਨਾਲ FDI approvals ਸਰਲ ਹੋਏ (10.4 Q23, Q25).

**RoDTEP** (Remission of Duties and Taxes on Export Products), **2021**, ਨੇ **MEIS** (Merchandise Exports from India Scheme) ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ (10.4 Q24).

RoDTEP ਨਿਰਯਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੁਕਵੀਂਆਂ central, state ਅਤੇ local duties, taxes ਤੇ levies ਦੀ rebate ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ scheme ਅਧੀਨ refund ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਦੋ ਅਦਲਾ-ਬਦਲੀਆਂ: Board → Portal (2017), MEIS → RoDTEP (2021)**.

## ਕਾਰਡ 10.49 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.7.24, 10.7.25 · Scanner Q28, Q39 · SM p.10.24

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Start-up India**, **ECLGS** ਅਤੇ **National Manufacturing Policy** ਦਾ ਟੀਚਾ ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

**Start-up India Programme:** ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ innovation ਲਈ facilitator ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

**ECLGS** = **Emergency Credit Line Guarantee Scheme**: ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ guaranteed emergency credit line (Q39 key b).

**National Manufacturing Policy:** manufacturing ਦਾ ਹਿੱਸਾ **2025 ਤੱਕ GDP ਦਾ 25 per cent** ਕਰਨਾ (Q28 key d; GVA, NDP ਜਾਂ NNP ਨਹੀਂ, ਅਤੇ 2027 ਤੱਕ 27% ਨਹੀਂ).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **25 ਤੱਕ 25:** 2025 ਤੱਕ GDP ਦਾ 25 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ.

## ਕਾਰਡ 10.50 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★★★ OL 10.7.26, 10.7.28, 10.7.29 · Scanner Q21, Q30, Q38, Q44, Q46; 10.8 Q1, Q6; SM Test Q3 · SM pp.10.25–10.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

ਭਾਰਤ ਦਾ **services sector** ਕਿਵੇਂ ਵਧਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ **ਮੁੱਖ ਅੰਕੜੇ** ਕੀ ਹਨ?

ਜਵਾਬ

ਭਾਰਤ ਨੇ **secondary sector ਨੂੰ ਟੱਪ ਲਿਆ**: agriculture ਤੋਂ industry ਵੱਲ ਆਮ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਥਾਂ ਕ੍ਰਮ ਰਿਹਾ **agriculture, services, industry** (SM Test Q3; 10.8 Q6 key d).

Services = **GVA ਦਾ 53.89%**, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ sector, **ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲਾ**, ਅਤੇ **ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ labour productivity** ਵਾਲਾ (10.8 Q1, Q46; Q38 key b).

Services ਨੂੰ ਕੁੱਲ FDI equity inflows ਦਾ **60% ਤੋਂ ਵੱਧ** ਮਿਲਿਆ, ਯਾਨੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ (Q30).

1991 ਦੇ reforms ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ growth (Q21); services exports, ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ IT ਅਤੇ software, forex ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ ਹਨ (Q44).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਛੱਡ ਦਿਓ:** ਖੇਤ → (ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ) → services; ਭਾਰਤ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਛਾਲ ਮਾਰ ਗਿਆ. ਯਾਦ ਰੱਖੋ **53.89** ਅਤੇ **60+**.

## ਕਾਰਡ 10.51 T 10.7 · ਯਾਦ ਕਰੋ

★ OL 10.7.27 · Scanner Q9, Q40 (key differs, see notes) · SM pp.10.25–10.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

**Box 2 (NIC 2008)** ਕਿਹੜੀਆਂ 15 ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ services ਮੰਨਦਾ ਹੈ? ਕੀ **construction** ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ?

ਜਵਾਬ

1–5: wholesale ਅਤੇ retail trade ਤੇ vehicles ਦੀ repair; transportation ਅਤੇ storage; accommodation ਅਤੇ food service; **information and communication**; financial ਅਤੇ insurance activities.

6–10: real estate; professional, scientific ਅਤੇ technical; administrative ਅਤੇ support; public administration, defence ਅਤੇ compulsory social security; education.

11–15: human health ਅਤੇ social work; arts, entertainment ਅਤੇ recreation; other service activities; households as employers; extra-territorial organisations ਅਤੇ bodies.

**Construction Box 2 ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.** Transportation ਅਤੇ storage, real estate, public administration ਅਤੇ education ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਨ (Q9).

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਲੱਭੋ:** 15 ਲਾਈਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੋ; construction ਸ਼ਬਦ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ.

## ਕਾਰਡ 10.52 T 10.7 · ਦੁਹਰਾਈ ਲੜੀ

★★★ OL 10.7.1–10.7.29 · Scanner Q1–Q52 · SM pp.10.18–10.26

ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ

Topic 10.7 ਨੂੰ **ਇੱਕ ਕੜੀ** ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਓ: primary, secondary, tertiary.

ਜਵਾਬ

**Primary:** 47% ਖੇਤੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ, GVA ਦਾ 18.8%, 23 ਫ਼ਸਲਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਗਤ ਦੇ 1.5× ਉੱਤੇ MSP → schemes (PM KISAN ਤੋਂ E-NAM ਤੱਕ) → ਮੁੱਦੇ: ਛੋਟੀਆਂ ਜੋਤਾਂ, ਘੱਟ productivity.

**Secondary:** ਅੱਠ core industries (IIP ਦਾ 40.27%) → DPIIT, Make in India (2014; 2.0 = 15 + 12), EoDB 63 → Gati Shakti, PLI, FAME, Udyami Bharat, PM MITRA → FIPB → FIF, RoDTEP ਨੇ MEIS ਦੀ ਥਾਂ ਲਈ, NMP 2025 ਤੱਕ 25%.

**Tertiary:** secondary sector ਨੂੰ ਟੱਪਿਆ → GVA ਦਾ 53.89%, ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਵਾਧਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ labour productivity, FDI equity ਦਾ 60% ਤੋਂ ਵੱਧ.

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ **ਕਹਾਣੀ:** ਖੇਤ ਤੋਂ (47% ਲੋਕ) ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਤੱਕ (ਅੱਠ core industries) ਅਤੇ ਫਿਰ ਦਫ਼ਤਰ ਤੱਕ (GVA ਦਾ 53.89%): ਭਾਰਤ ਦੀ economy ਖੇਤ ਤੋਂ services ਤੱਕ ਤੁਰੀ, ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਫ਼ਰਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਟੱਪਦੀ ਹੋਈ.

| ਕਾਰਡ 10.53 T 10.8 · ਯਾਦ ਕਰੋ | ★ OL 10.8.1 · Scanner Q2 · SM p.10.27 |
|---|---|
| ਸਵਾਲ · ਬੋਲ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੋ<br>**India Development Update (IDU)** (November 2022) ਕੌਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ? | ਜਵਾਬ<br>**World Bank** ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ (Q2 key c).<br>ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਬਾਹਰੀ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ: **Russia-Ukraine war, ਕੱਚੇ ਤੇਲ ਤੇ commodity ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਸ਼ਵ supply disruptions, ਸਖ਼ਤ financial conditions** ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਉੱਚੀ inflation.<br>ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, 2022-23 ਦੀ July–September ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ private consumption ਅਤੇ investment ਦੇ ਸਹਾਰੇ real GDP **6.3%** ਵਧੀ; ਭਾਰਤ **resilient** ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ emerging markets ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ. |

**ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜੁਗਤ** ਚਾਰ ਝੱਖੜ **O-S-T-I: O**il, **S**upply disruption, **T**ight finance, **I**nflation. ਚਾਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ, ਇੱਕ ਡਟਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਰਤ.